NATSUME SOSEKI

ZBUCIUMUL INIMII

univers

Editura Univers
București, 1985

Coperta de *Vasile Socoliuc*

Natsume Soseki

KOKORO

Editura Shinchosha, Tokyo, 1984

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

Natsume Soseki

ZBUCIUMUL INIMII

În românește de :
ELENA SUZUKI şi DOINA CIUREA

PARTEA ÎNTÎI

Eu şi Profesorul

1

Ori de cîte ori mă adresam omului aceluia, îl numeam „Profesore". Aşadar, voi scrie şi aici simplu, la fel, fără să-i dezvălui adevăratul nume. Nu din prudenţă, ci pentru că mi se pare mai firesc aşa. De fiecare dată cînd îmi revine chipul lui în memorie, parcă îi şi spun „Profesore". Scriind, am aceeaşi impresie. Nu vreau să folosesc doar nişte iniţiale reci.

Pe Profesor l-am cunoscut la Kamakura [1]. Pe atunci eram încă tînăr student. Unul din prietenii mei, care venise acolo să înoate, profitînd de vacanţa de vară, m-a chemat şi pe mine insistent. Cum am primit cartea lui poştală, mi-am procurat suma necesară şi am hotărît să plec pe loc. Pierdusem două-trei zile doar ca să fac rost de bani. Nu trecu însă mult timp de la sosirea mea la Kamakura, cînd prietenul care mă invitase primi o telegramă prin care i se cerea să se întoarcă de urgenţă acasă. Era anunţat că i se îmbolnăvise mama, ceea ce refuză să creadă. De cîtva timp, părinţii aflaţi în provincie voiau să-l însoare cu orice chip. După obiceiurile de atunci, era prea tînăr pentru asta şi, pe deasupra, nu-i plăcea nici fata. De aceea, evita să se întoarcă acasă în vacanţă şi prefera să se distreze în apropierea Tokyo-ului. „Ce să fac ?" mi-a cerut el părerea, arătîndu-mi telegrama. Nu-mi era prea clar cum ar fi trebuit să procedeze. Presupunînd că mama îi era cu adevărat bolnavă, mi se părea firesc să se întoarcă acasă. În cele

1 Oraş situat la sud de Tokyo, pe malul mării, vechi centru politico-militar al Japoniei.

din urmă s-a decis și el și am fost lăsat singur, deși venisem anume ca să ne petrecem vacanța împreună.

Pentru că mai aveam însă destule zile libere pînă la reînceperea cursurilor, în alternativa de a mai rămîne sau nu la Kamakura, m-am hotărît să nu părăsesc încă hanul unde mă aflam. Fiu al unui om bogat din Chugoku [1], prietenul meu nu ducea lipsă de bani, dar ca student nu trăia mai bine decît mine. Rămas deci de unul singur, nu mi-am căutat nici eu o locuință mai arătoasă.

Hanul se afla într-un loc retras față de Kamakura. Cine-ar fi vrut să țină pasul cu distracțiile pe-atunci la modă, să joace biliard sau să mănînce înghețată, era nevoit s-o apuce pe-o potecă nesfîrșită, de-a curmezișul orezăriilor. Dacă ar fi luat ricșa, l-ar fi costat 20 de sen [2]. Cu toate acestea, întîlneai peste tot vile particulare. Așezarea hanului nu departe de mare, oferea și o poziție bună pentru amatorii de înot și de plajă.

Mergeam zilnic la mare. Treceam printre colibele cu acoperișuri de paie, înnegrite de vreme și arse de soare, și, cînd coboram către plajă, pe nisip forfoteau atîția oameni dornici să se răcorească, încît parcă nici nu-mi venea să cred că puteau fi așa de mulți orășeni prin locurile acelea. Toată întinderea mării era plină ca o baie publică de un amestec de capete negre. Fiindcă nu cunoșteam pe nimeni, stăteam în mijlocul vînzolelii generale, culcat pe nisip, și priveam ; valurile îmi atingeau genunchii și-mi plăcea să țopăi de unul singur din loc în loc.

Pe Profesor l-am descoperit, de fapt, chiar în mijlocul îmbulzelii. Pe atunci se aflau pe țărm și două bărăci și, întîmplător, mă obișnuisem să merg la una din ele. Spre deosebire de cei cu vile proprii, construite aproape de Hase, pentru vilegiaturiștii care nu aveau alt loc unde să-și schimbe hainele, asemenea cabine publice erau indispensabile. Aceștia beau acolo ceai, se odihneau și-și clăteau costumele de baie și trupurile de sare. Își lăsau de asemenea în păstrare pălăriile, umbrelele etc. Eu în-

1 Provincie situată în vestul insulei Honshu.
2 Diviziune monetară a yen-ului (1 yen = 100 sen).

sumi, cu toate că nu aveam costum de baie, de teamă să nu-mi dispară lucrurile, hotărîsem să mă dezbrac și să las tot ce aveam în baraca aceea.

2

Cînd l-am întîlnit pentru prima oară acolo, Profesorul tocmai se ducea să înoate, pe cînd eu, abia ieșit din mare, încă ud, în bătaia vîntului, urcam malul către baracă. Cîteva dintre capetele negre care se agitau prin fața noastră, ne împiedicau să ne zărim bine. Și dacă n-aș fi avut un motiv anume, s-ar fi putut în cele din urmă să-l pierd din vedere. Deși țărmul era tot atît de aglomerat pe cît eram eu de detașat sufletește, Profesorul îmi atrăsese repede atenția prin faptul că era însoțit de un european.

Europeanul acela cu pielea extrem de albă, mă frapase de îndată ce intrasem în baracă. *Yukata* [1] din material fin pe care o purtase, era aruncată neglijent pe un taburet, iar el stătea în picioare, cu fața spre mare și cu brațele încrucișate. Nu avea nimic altceva pe el decît o pereche de indispensabili obișnuiți, ceea ce mi se păruse curios. Fusesem cu două zile în urmă la Yuigahama și stînd pe nisip, îi măsurasem îndelung din priviri pe europenii care intrau în mare. Mă aflam pe un loc mai înalt și chiar alături era ieșirea din spate a hotelului. Cît am rămas nemișcat acolo, destui bărbați au mers să se spele de sare, nici unul însă nu umbla atît de dezbrăcat. Femeile mi s-au părut, în special, foarte reținute. Cele mai multe purtau în apă căști de cauciuc maron sau albastre, care parcă pluteau pe valuri. Pentru mine era așadar ciudat că un european rămînea în fața tuturor doar în indispensabili.

O clipă mai tîrziu, acesta se întorsese să-i spună două-trei cuvinte japonezului ce stătea alături cu spinarea aplecată. Tocmai își ridica prosopul de pe nisip și

1 Halat japonez.

după ce-și înfășură cu el capul, se îndreptă către mare. Era Profesorul.

Din pură curiozitate, am urmărit atent, din spate, siluetele celor doi coborînd împreună spre plajă. Străbătură mulțimea care scotea țipete de plăcere în apa nu prea adîncă și începură să înainteze în mijlocul valurilor. Ajunși într-un loc mai neaglomerat, o porniră înot. Merseră astfel spre larg, pînă cînd capetele de-abia li se mai zăriră. După aceea, făcînd cale întoarsă, reveniră în linie dreaptă la mal. La baracă s-au șters fără să se mai spele cu apă curată, s-au îmbrăcat și au plecat imediat.

După plecarea lor, m-am așezat pe un taburet și-am aprins o țigară. Cu privirea în gol m-am gîndit la Profesor. Aveam impresia că-l mai văzusem undeva. Oricît m-am gîndit însă, n-am fost în stare să-mi amintesc unde și cînd anume.

Nu că n-aș fi avut pe atunci ceva mai bun de făcut, dar adevărul e că mă plictiseam. De aceea și în ziua următoare, încercînd să nu fiu în contratimp cu Profesorul, am luat-o intenționat spre baracă. De astă dată a apărut neînsoțit de european, cu o pălărie de paie pe cap. Și-a scos ochelarii, i-a pus pe masă și, după ce și-a înfășurat repede prosopul în jurul frunții, a coborît grăbit pe plajă. La fel ca în ziua precedentă, a străbătut mulțimea gălăgioasă și cînd a început să înoate, am simțit brusc impulsul de a-l urma. Am alergat împroșcînd stropi de apă în toate părțile, pînă într-un loc destul de adînc, de unde am pornit-o înot către el. Și-atunci, altfel decît făcuse în ajun, a descris o curbă și a luat-o spre țărm pe un traseu nefiresc. Așadar, planul nu-mi reușise. M-am întors și eu la mal și, cînd am intrat în baracă, agitîndu-mi brațele ude, gata îmbrăcat Profesorul tocmai pleca.

3

L-am revăzut a doua zi, la aceeași oră, pe plajă ; am repetat ritualul zilei precedente, fără să găsim totuși prilejul să intrăm în vorbă sau măcar să schimbăm un

salut. În plus, nici atitudinea Profesorului nu era cea a unei persoane sociabile. Sosea de unul singur la o anumită oră și pleca tot la fel. Rămînea impasibil, oricîtă veselie ar fi fost în jur. Europeanul ce-l însoțise la început, nu și-a mai făcut apariția. Profesorul a rămas mereu solitar.

Odată, veni ca de obicei, grăbit, dinspre mare și dădu să-și îmbrace *yukata*, totdeauna aruncată în același loc; aceasta fiind însă, cine știe cum, mult prea murdară de nisip, o scutură de cîteva ori. Și-atunci ochelarii care se aflau sub ea, căzuseră jos. De-abia după ce își înnodase cordonul halatului, de culoare albastră, păru că își dă seama de pierderea ochelarilor și începu să-i caute pripit în jur. M-am aplecat repede și i-am ridicat de sub scaun. Profesorul mi i-a luat din mînă cu un „mulțumesc".

Ținîndu-mă și în ziua următoare după el, am intrat iar în mare. Am înotat amîndoi în aceeași direcție. Cînd am ajuns cam la două sute de metri în larg, s-a întors către mine și a început să-mi vorbească. Oriunde aș fi privit în jur în momentul acela, pe tot cuprinsul senin al mării, nu se mai zărea nimeni în afară de noi. Cît vedeai cu ochii, întinderea apei și munții din preajmă străluceau în lumina puternică a soarelui. Cu o senzație de bucurie și libertate totală, am plonjat, împroșcînd apa ca un nebun. Profesorul s-a oprit brusc din înot și-a făcut pluta, cu fața în sus. L-am imitat. Albastrul intens al cerului parcă îmi atingea pupilele cu fulgere orbitoare și îmi colora fața, înțepător.

— Ce bine e ! am exclamat, cu glas tare.

N-a mai trecut mult și, ca și cum atunci s-ar fi trezit din ațipeală, în plină mare, Profesorul s-a uitat la mine și m-a întrebat :

— Ne întoarcem ?

Destul de robust, cum eram, aș fi avut chef să-mi prelungesc delectarea ; la întrebarea Profesorului însă, am răspuns imediat, bucuros :

— Da, ne întoarcem ! Și ne-am întors împreună la țărm.

De-atunci, ne-am împrietenit. Încă nu știam unde locuiește.

Apoi, după vreo două zile, cred că era în după-amiaza celei de-a treia zi, cînd l-am întîlnit la baracă, m-a întrebat :

— Intenționezi să stai aici mai mult timp ?

Fără să mă gîndesc în mod special, fără nici un răspuns dinainte pregătit, am zis :

— Nu știu. L-am văzut cum surîde, m-am simțit stînjenit și i-am întors întrebarea pe loc : Dar dumneavoastră, domnule Profesor ? Așa se face că l-am numit astfel, pentru prima oară.

În seara aceea, i-am făcut o vizită. Nu stătea într-un han obișnuit ci într-o clădire de tipul unei reședințe de vară din incinta unui templu, ai cărei locatari nu erau, evident, membrii familiei lui. Insistența cu care îl numeam „Profesore" i-a stîrnit un zîmbet trist. Mi-am cerut scuze, explicîndu-i că obișnuiam să mă adresez așa celor mai în vîrstă. Am încercat să aflu ceva și despre europeanul întîlnit altădată. „Tipul" era destul de bizar, a specificat Profesorul și mi-a mai spus, de asemeni, că nu se mai afla în Kamakura. Printre diverse alte lucruri, a mai adăugat, în cele din urmă, că i se părea lui însuși ciudat că se împrietenise cu străinul acela, deși n-avea mulți prieteni nici printre japonezi. În sfîrșit, la despărțire, i-am mărturisit Profesorului că aveam sentimentul că îl mai întîlnisem cîndva, fără să-mi amintesc însă unde și cînd anume. Eram prea tînăr ca să nu sper că și Profesorul simte la fel și așteptam un răspuns afirmativ. Cînd, după o scurtă pauză l-am auzit că îmi răspunde : „Nu cred că te-am mai văzut pînă-acum. Nu cumva mă confunzi ?" — curios — m-am simțit parcă dezamăgit.

4

La sfîrșitul lunii, m-am întors la Tokyo.. Profesorul plecase din stațiune cu mult înaintea mea. „V-aș deranja dacă v-aș face cîte o vizită acasă, din cînd în

cînd ?“ îl întrebasem, la plecare. Îmi replicase simplu : „Nu, vino“. Îmi închipuiam pe-atunci că relațiile noastre deveniseră mai familiare și m-așteptam la mai multă cordialitate din partea lui. Răspunsul m-a făcut să îmi mai pierd ceva din siguranță.

Dar așa avea să mă dezamăgească Profesorul nu odată. Uneori mi se părea că își dă seama de asta, alteori nu. Cu toate firavele mele speranțe adesea înșelate, nu mi-am pus totuși problema dacă să mă înstrăinez sau nu de el. Dimpotrivă, cu cît eram mai dezamăgit, cu-atît doream să nu dau înapoi. Mă gîndeam că dacă raporturile noastre vor deveni mai strînse, s-ar putea ca Profesorul să-mi ofere, drept compensație, soluții la multe dintre căutările mele. Eram tînăr. N-aveam însă deloc o fire docilă și nici nu mă simțeam atras de oricine. Nu pricepeam de ce tocmai el îmi stîrnea astfel de sentimente. Abia acum cînd e mort, am ajuns să înțeleg niște lucruri, cum ar fi faptul că de la bun început nu-i displăcusem. Dacă uneori se comporta cu răceală și ne despărțeam brusc, nu-nsemna cîtuși de puțin că voia să scape cît mai repede de mine. Demn de toată compătimirea, încerca să-i facă să înțeleagă pe cei dornici de o apropiere că lipsa lui de valoare trebuia să-i îndemne la reticență. A se ține la distanță de ceilalți, înainte de a însemna din partea lui o atitudine jignitoare, echivala, se pare, cu desconsiderarea propriei persoane.

M-am întors, desigur, la Tokyo, cu intenția să-l vizitez. Întrucît mai aveam două săptămîni pînă la începerea cursurilor, îmi propusesem să merg măcar o dată la el în perioada aceea. La două-trei zile însă după ce mă întorsesem, sentimentele de la Kamakura își pierduseră din intensitate. Și-apoi, atmosfera marelui oraș și retrăirea febrilă a multor lucruri temporar uitate, m-au impresionat profund. De cîte ori mă uitam la fețele studenților, pe stradă, trăiam tensiunea, elanul acela încărcat de speranță al începerii unui nou an școlar. O vreme am uitat de Profesor.

De-abia o lună mai tîrziu, mi-am simțit iar inima mai ușoară. Totuși mergeam cu o vagă nemulțumire pe stradă sau mă tot uitam de jur împrejurul camerei, de

parcă aș fi așteptat ceva. Mi-a revenit chipul Profesorului în minte și din nou am vrut să-l întîlnesc.

Cînd l-am căutat acasă prima dată, era plecat. A doua oară, după cîte îmi amintesc, era în duminica săptămînii următoare. Fiind o zi însorită, tot trupul mi se impregnase parcă de seninătatea cerului. Profesorul lipsea și-atunci de-acasă, deși la Kamakura îmi spusese el însuși că nu se ducea de obicei nicăieri. Prefera să iasă cît mai rar. Pentru că îl căutasem de două ori fără să dau de el, mi-am amintit oarecum nemulțumit de cuvintele lui și am mai întîrziat în vestibul. Am surprins pe chipul menajerei o ușoară ezitare, și am hotărît să nu mă mai clintesc de-acolo.

Aducîndu-și aminte că îi dădusem cu o săptămînă în urmă cartea mea de vizită, femeia a dispărut iar înăuntru și m-a lăsat să aștept. O doamnă care părea a fi stăpîna casei, s-a ivit în locul ei. Era frumoasă.

Amabilă, mi-a spus unde plecase Profesorul. Obișnuia ca în fiecare lună, în ziua aceea, să ducă flori la mormîntul cuiva, la cimitirul Zoshigaya.

— N-a plecat de mult, să fie vreo zece minute, poate că nici atît ! a zis ea, cu părere de rău.

Am salutat-o și m-am urnit din loc. După ce am mers însă cam o sută de metri pe jos, spre forfota orașului, m-am gîndit să fac la rîndul meu o plimbare pînă la Zoshigaya. Eram curios să văd dacă aveam să-l întîlnesc sau nu pe Profesor. Am pornit-o așadar cu repeziciune înapoi.

5

Apucînd-o prin stînga terenului cultivat cu căpșuni din fața cimitirului, înaintam pe drumul larg străjuit de arțari, de-o parte și de alta.

Și-atunci, deodată, a apărut dintr-o Ceainărie, la capătul drumului, un ins care după înfățișare părea a fi chiar Profesorul. M-am apropiat pînă la distanța de la care puteam zări cum îi lucesc ramele ochelarilor, în

soare, și-am strigat brusc : „Profesore !“ El s-a oprit și m-a privit fix :

— Cum se face... ? Cum se face... ?!

A rostit de cîteva ori aceleași cuvinte, ce-au sunat nefiresc în liniștea deplină a zilei. Am rămas fără replică un moment.

— M-ai urmărit ? De ce... ?!

Era totuși calm. Cu o tristețe în glas mai degrabă ; dar cu ceva tulbure, greu de definit, pe chip.

I-am explicat de ce venisem pînă-acolo.

— Soția mea ți-a spus și numele persoanei la mormîntul căreia am fost ?

— Nu, nu mi-a spus absolut nimic.

— Adevărat ? De fapt așa e, nu cred să îți fi spus ceva, din moment ce te vedea pentru prima oară. Nici n-ar fi fost necesar !

Pentru el lucrurile se lămuriseră, mie mi se părea totul foarte confuz. O apucasem împreună printre morminte, ca să ieșim la șosea. Pe unul din ele scria „Isabela“... Pe altul — „Evlaviosul Loghin“. În preajmă, se înălța un turnuleț cu inscripția : „Toate ființele poartă în sine viața lui Buddha“. Alături de turnulețul acesta se afla mormîntul unui „Ministru Plenipotențiar al...“ Oprindu-mă apoi înaintea altui mormînt, mai mic, cu inscripția „Andoré“, l-am întrebat pe Profesor cum se citea corect ?

— L-au scris așa poate ca să îl pronunțăm noi cum trebuie — André, mi-a răspuns, cu zîmbetul lui parcă îndurerat.

În fața atîtor forme de morminte a fel de fel de morți, n-aveam aceleași puncte de vedere, iar el nu manifesta nici umor, nici ironie. Pe cînd îi arătam, vorbind întruna, pietrele funerare rotunde sau pătrate, din piatră simplă sau granit, de unde la început mă ascultase fără nici un cuvînt, în cele din urmă mi-a spus :

— Dumneata n-ai reflectat încă asupra realității numită MOARTE. Nu-i așa ?

Am tăcut. Din clipa aceea nici Profesorul n-a mai zis nimic.

La marginea cimitirului creștea un copac mare de Icho [1], care părea că acoperă cerul. Ajunși sub el, Profesorul și-a ridicat privirea spre coroana lui și a constatat că nu peste mult timp va fi și mai frumos :

— Frunzele îi îngălbenesc complet și-au să îngroape în auriul lor tot locul.

Cel puțin o dată pe lună, Profesorul trecea deci pe sub copac.

Oamenii care tocmai lucrau, în partea opusă, la nivelarea terenului pe care urma să se facă un nou cimitir, se opriseră din treabă și ne priveau. Am luat-o la stînga și am ieșit în șosea.

N-aveam o țintă anume, așa că mergeam pur și simplu în aceeași direcție cu Profesorul.

— Te întorci direct acasă ?

— Da, n-am de mers nicăieri altundeva.

Am tăcut din nou amîndoi, coborînd drumul în pantă, spre sud.

— Aveți un mormînt al familiei în cimitir ? am reluat eu.

— Nu.

— Atunci al rudelor dumneavoastră ?

— Nu.

Profesorul n-a mai adăugat nimic. Din moment ce sistase astfel discuția, nici eu nu am mai insistat. Pe urmă, după încă vreo sută de metri de mers, tot el a fost cel care a reluat, brusc :

— E mormîntul unui prieten de-al meu.

— Și mergeți în fiecare lună la mormînt ?

— Da !

În ziua aceea n-am mai aflat nimic altceva.

6

Apoi am început să-i fac, din cînd în cînd, cîte-o vizită. Îl găseam de fiecare dată acasă. Și cu cît îl vedeam mai des, cu atît deveneam și mai dornic să-l reîntîlnesc.

---

1 Arbore înalt, cu frunze căzătoare în formă de evantai, adus din China în Japonia.

Cu toate acestea, atitudinea lui față de mine nu se prea deosebea de cea de la începutul cunoștinței noastre, sau de cea pe care o avusese de cînd ne mai împrietenisem. Profesorul rămînea totdeauna imperturbabil — atît de mult în unele momente, încît începeam să mă întristez. De prima dată avusesem impresia că era ceva ciudat cu el, ceea ce mi se păruse și mai captivant. Un puternic impuls lăuntric m-a îndemnat să-i caut apropierea cu orice chip, deși poate că eram singurul care simțeam nevoia unui astfel de atașament. Și deoarece numai mie realitatea mi-a confirmat mai tîrziu intuiția, s-ar putea ca unii să considere totul o prostie sau o dovadă de extremă tinerețe, deși acord propriului meu instinct toată încrederea și-mi pare bine că am întrevăzut niște lucruri. Un iubitor de oameni, sau, mai exact, omul care nu putea concepe existența fără dragoste, incapabil, cu toate astea, să-și întindă brațele spre cei apropiați — iată cine a fost, de fapt, Profesorul.

Așa cum am mai spus, era un ins echilibrat, calm. Se-ntîmpla totuși, uneori, ca un ciudat nor să-i întunece chipul. La fel cu umbra unei păsări negre, proiectată prin sticla ferestrei într-o casă. Nici n-apuci s-o zărești și dispare la repezeală. Prima oară remarcasem umbra aceasta, legîndu-i linia sprîncenelor, la cimitirul Zoshigaya, atunci cînd îl strigasem pe neașteptate și inima mi se golise parcă, o clipă, de sînge. Îmi revenisem la normal în minutele următoare și de-atunci uitasem cu totul de prezența ei. Cînd mi-am reamintit-o, întîmplător, era într-o seară, în preajma primăverii.

Tocmai discutam cu Profesorul, cînd, imaginea uriașului arbore de Icho, îmi apăru deodată în minte. Conform datei la care Profesorul obișnuia să meargă în fiecare lună la cimitir, urma s-o facă exact peste trei zile. Se întîmpla să fie o zi mai liberă pentru mine, fiindcă îmi terminam atunci cursurile la prînz.

M-am așezat în fața lui și l-am întrebat :

— Profesore, au căzut toate frunzele copacului de Icho ?

— Încă n-a devenit preot budist [1]...

Pe cînd vorbea, Profesorul mă privea cu atenție și cîtva timp a continuat să mă scruteze astfel. Eu am reluat imediat :

— Îmi permiteți să vă însoțesc pînă la cimitir data viitoare ? Aș dori să mai fac acolo o plimbare, împreună cu dumneavoastră !

— Eu nu merg să mă plimb, merg la cimitir.

— Dar cu acest prilej, n-ar fi bine să vă și plimbați ?

Nu mi-a răspuns. Cînd a vorbit din nou, după o pauză, și a zis : „Pentru mine mersul la cimitir e un lucru serios" — părea că vrea să marcheze net diferența dintre una și alta. Nu știu dacă o făcea ca să scape de mine sau din alte motive, mie însă mi s-a părut ciudat de puerilă atitudinea lui și-am insistat :

— Fie și-așa, luați-mă, vă rog, și pe mine cu dumneavoastră. Merg și eu la cimitir !

Mă gîndeam, de fapt, că delimitarea dintre a merge să te plimbi și a merge la cimitir era absurdă. În clipa aceea am remarcat ușoara încruntare, sclipirea neobișnuită a privirii Profesorului. Exprima un fel de îngrijorare, după părerea mea cu totul altceva decît contrarietate, repulsie sau panică. Imediat mi-am amintit figura lui atunci cînd îl strigasem tare, la Zoshigaya : „Profesore !" Expresia aceea era incredibil de asemănătoare cu cea de-acum.

— Eu... Eu am motivele mele pentru care nu vreau să merg însoțit de nimeni la cimitir și pe care nu ți le pot comunica dumitale, a zis el. Nu-mi iau cu mine nici măcar nevasta !

7

Mi se părea bizar. Cu toate astea, eu nu mă duceam în casa Profesorului ca să-l spionez, dimpotrivă, tocmai că mă adresam celorlalți prea deschis, prea fără ocolișuri. Dacă îmi evoc însă acum, atitudinea, consider că

1 Căderea frunzelor — aluzie la faptul că preoții budiști sînt tunși zero.

am procedat totuși corect. Și cred chiar că datorită acestui fapt am reușit să mă apropii omenește de Profesor. În cazul în care simpla mea curiozitate ar fi fost interpretată ca o încercare de a-i sonda inima, cu siguranță că firul atașamentului nostru reciproc ar fi fost tăiat fără milă. Tînăr fiind, nu mă concentram doar asupra persoanei mele, lucru demn de stimă pe de-o parte, dar pe de alta, dacă aș fi făcut vreo greșeală și totul ar fi ieșit pe dos, ce finalitate ar fi putut să aibă relațiile dintre noi? Mă treceau fiorii numai cînd mă gîndeam. Și chiar dacă nu s-ar fi întîmplat cine știe ce, Profesorului nu-i plăcea să fie examinat de o privire prea lucidă.

Luasem obiceiul să merg de două-trei ori pe săptămînă la el. Și tot mergînd așa, într-o bună zi, mi s-a adresat pe neașteptate :

— Ia spune-mi, de ce vii dumneata atît de des în casa unui om ca mine ?

— De ce ? Fără un scop anume. Vă derajez ?

— N-aș zice că mă deranjezi.

Într-adevăr, din atitudinea lui nu se putea deduce că l-aș fi deranjat. Știam totuși și pînă unde se pot întinde limitele prieteniei noastre și nu îmi era necunoscut nici faptul că dintre foștii săi colegi de școală, doar doi sau trei locuiau la Tokyo.

Fuseseră și cazuri cînd studenți din aceeași provincie cu Profesorul, sau alții, apăruseră în *zashiki* [1], observasem însă că nici unul nu-l privea cu aceeași simpatie ca mine.

— Sînt un om trist, mi-a spus Profesorul. De aceea ne bucură că vii să ne vezi. Și, din același motiv, te-am și întrebat de ce o faci atît de des ?

— Pentru ce îmi puneți o astfel de întrebare ?

Zadarnic i-am cerut un răspuns. În schimb, Profesorul m-a întrebat la rîndul său, privindu-mă în ochi :

— Cîți ani ai dumneata ?

Deși discuția noastră rămăsese pentru mine teribil de nebuloasă, am plecat totuși fără să mai încerc s-o clarific. N-au trecut bine nici patru zile și l-am vizitat din

1 Cameră în stil japonez, folosită în general pentru primirea oaspeților sau ca living.

nou. Cînd m-a văzut în *zashiki,* Profesorul a izbucnit în rîs :

— Iar ai venit ?

— Da, iar, am răspuns și am început să rîd și eu.

Dacă altă persoană m-ar fi întîmpinat cu asemenea cuvinte, precis m-aș fi înfuriat. Fiind însă vorba de Profesor, era cu totul altceva. Nici pomeneală să mă supăr, mă amuzam chiar.

În seara aceea, mi-a repetat ceea ce mai auzisem de la el :

— Sînt un om trist. Așa sînt eu, dar nu cumva ești și dumneata la fel ? La vîrsta mea, eu pot totuși să îmi port tristețea rămînînd pe loc ; cu dumneata lucrurile stau altfel. Cît ești în stare să te miști, nu pregeta să o faci. Cînd te miști, simți nevoia să te și manifești...

— Nu sînt deloc trist !

— Pe cît ești de tînăr, pe-atît de singur te poți simți. Iar dacă nu e așa, de ce vii să mă vizitezi mereu ?' a reluat el. Cred că ai simțit și dumneata vag tristețea asta, cînd m-ai întîlnit, însă eu n-am atîta forță ca să ți-o smulg din rădăcini. De aceea va trebui să ceri ajutor în cu totul altă direcție. Vei înceta la un moment dat să-ți mai îndrepți pașii spre casa mea !

A rostit cuvintele acestea cu surîsul lui mai mult amar.

8

Din fericire, prevestirea Profesorului nu s-a adeverit. Fără destulă experiență pe-atunci, nici nu i-am aprofundat înțelesul. Am continuat să-l întîlnesc, după cum mă obișnuisem, și, pe nebăgate de seamă, am început să rămîn și la ora mesei la el. Prin urmare a trebuit să discut și cu doamna, soția lui.

Ca tot omul, nu le priveam cu indiferență pe femei. La vîrsta mea nu trecusem însă prin multe ale vieții, și nu prea avusesem ocazia să mă împrietenesc cu vreuna. Fie că tinerețea era sau nu motivul, mă mulțumeam să mă uit lung la mulțimea fetelor necunoscute de pe stradă. După ce o întîlnisem prima oară în vestibulul casei

pe soția Profesorului, rămăsesem cu o unică impresie — aceea că era frumoasă — impresie care s-a reînnoit și la vizitele ulterioare. Cu toată părerea mea de rău, altceva mai deosebit nu puteam adăuga despre ea.

Nu că n-ar fi avut și alte calități, însă nu găsea prilejul să și le manifeste. Îmi dădea totdeauna senzația că era o parte din însăși ființa Profesorului. Mă trata cu amabilitatea datorată oricărui student venit să îi viziteze soțul — singura trăsătură de unire dintre mine și ea. Așadar, am rămas doar la prima impresie — că era o femeie frumoasă.

Ni s-a oferit o dată saké, în casa lor. Atunci a apărut și ea și s-a așezat alături, ca să ne servească. Profesorul părea mai vesel ca de obicei.

— Bea și tu, a îndemnat-o el, întinzîndu-i propria-i ceașcă.

După ce a încercat un refuz politicos : „Eu...", a luat ceașca, deși părea că mai mult o încurcă. Cu o ușoară încruntare a frumoaselor ei sprîncene, a dus-o la buze, plină numai pe jumătate, așa cum era. A urmat o scurtă discuție între ei doi :

— Curios ! Rareori mă îndemni să beau.

— Fiindcă nu-ți place. Din cînd în cînd e bine, totuși, să mai și bei. Ajută buna dispoziție !

— Dimpotrivă, mie mi-o strică. Dar dumneata pari totdeauna vesel atunci cînd bei puțin saké !

— Uneori. *Totdeauna* este exagerat spus.

— Astă seară cum te simți ?

— A, în seara asta mă simt admirabil !

— Poate că ar trebui să bei în fiecare seară cîte puțin.

— Ei, nu, nici chiar așa !

— Servește-te, te rog. E de preferat decît să fii trist...

În casa Profesorului locuiau numai cei doi soți și o menajeră. De cîte ori veneam acolo, domnea de obicei tăcerea. N-am auzit niciodată un rîs zgomotos. Și adesea aveam senzația că nu sînt decît eu cu Profesorul, absolut singuri.

— E rău că n-avem copii, mi-a spus doamna. I-am dat dreptate, fără s-o compătimesc, totuși. Neavînd eu însumi

copii pe vremea aceea, mi-i imaginam doar ca pe niște făpturi zgomotoase.

— Să adoptăm unul, propusese Profesorul.

— Nu e bine să iei un copil de suflet, nu-i așa ? mi-a cerut ea părerea.

— Oricît timp va trece, copii tot n-o s-avem, a zis el.

Ea a tăcut. Cînd l-am întrebat : „Dar de ce ?“ el mi-a replicat rîzînd : „Răzbunarea zeilor !“

9

După cîte știu, amîndoi s-au înțeles bine ca pereche. Nu le-am cunoscut în amănunt relațiile, nefăcînd parte din familie ; dar adeseori, cînd stăteam de vorbă cu Profesorul în *zashiki*, acesta prefera să-și strige soția în locul menajerei, cînd avea nevoie de ceva. Întorcea capul spre *fusuma* [1] și o chema : „Măi, Shizu !“ (Doamna se numea Shizu.) Mie îmi suna mîngîietor modul ăsta de a i se adresa. Ea îi răspundea cu un aer docil. Servea masa din cînd în cînd și, în asemenea împrejurări, cu atît mai mult îți dădeai seama de legătura dintre soți.

Mergeau împreună cîteodată la cîte un concert sau la teatru. Făceau și excursii de cîte o săptămînă, ceea ce s-a întîmplat de mai multe ori, după cîte mi-amintesc. Păstrez și-acum o ilustrată trimisă din Hakone. De la Nikko am primit o frunză de arțar într-un plic.

Așa cum le vedeam eu pe atunci, acestea erau relațiile dintre Profesor și soția sa și o singură dată lucrurile s-au petrecut altfel. Într-o zi, pe cînd mă pregăteam tocmai să-mi anunț vizita, ca de obicei, am auzit dinspre *zashiki* niște voci. După tonul cu care se discuta, mi s-a părut că era vorba de o ceartă. Casa profesorului era astfel construită, încît din vestibul se putea intra în *zashiki* direct, așa că am înțeles chiar de la ușă ce se întîmpla. Mi-am dat seama între timp că vocea mai puternică,

1 Ușă cu rama de lemn, pe care se lipește hîrtie opacă, adeseori cu picturi decorative.

de bărbat, era a Profesorului. Şi-am presupus că persoana care îi răspundea, abia auzibil, era soţia lui. Plîngea. Am mai zăbovit o vreme acolo, fără să ştiu ce să fac, după care am hotărît să mă întorc la pensiunea unde locuiam.

Eram teribil de agitat, incapabil să mă concentrez asupra nici unei cărţi pe care aş fi luat-o în mîini. Cam după vreo oră, Profesorul m-a strigat de-afară, de sub geam. Surprins, am deschis fereastra şi el m-a invitat la o plimbare. Am privit la ceasul pe care îl înfăşurasem cu puţin înainte în *obi* [1]. Era trecut de opt seara. Rămăsesem în *kakama* [2], de cînd mă întorsesem din oraş. Am ieşit repede în stradă.

Am băut bere, în seara aceea, în compania Profesorului, nu cine ştie ce băutor. Nu era dintre cei ce obişnuiau să întreacă măsura, dacă primele pahare întîrziau să-şi facă efectul.

— Nu, azi nu merge, constatase el, cu zîmbetul lui mai mult amar.

— Nu puteţi fi ceva mai vesel ? l-am întrebat pe un ton compătimitor.

Simţeam tot timpul o greutate pe inimă din cauza celor petrecute înainte. Mă frămîntam, de parcă îmi rămăsese un os de peşte în gît. Să-l întreb ceva, să nu-l întreb ? — ezitam, iar nehotărîrea îmi schimbase şi expresia feţei.

— Eşti cu totul altul astă-seară ! a observat Profesorul. De fapt, nici eu nu sînt în apele mele. Ţi-ai dat seama ?

Nu i-am răspuns.

— Ştii, m-am certat puţin cu soţia mea. M-am enervat în mod stupid în momentul acela, a adăugat el.

— De ce... ?

N-am îndrăznit să rostesc cuvîntul „ceartă".

— Nu mă înţelege. Şi chiar dacă îi spun, tot nu-şi dă seama. M-am înfuriat fără să vreau !

— În ce privinţă nu vă înţelege ?

Nu mi-a răspuns.

---

1 Brîu făcînd parte din costumul japonez.
2 Pantaloni foarte evazaţi, în stil tradiţional japonez.

— Dacă aș fi cum își închipuie ea, nu m-aș mai chinui așa...

Cum se chinuia Profesorul ? Era greu să-mi imaginez.

10

La înapoiere, o bună bucată de drum am mers fără să schimbăm nici un cuvînt. Profesorul a început dintr-o dată să vorbească :

— Am greșit. Soția mea e îngrijorată, fără-ndoială, fiindcă am plecat supărat. Dacă mă gîndesc bine, femeia, în general vorbind, e de plîns. După cum vezi dumneata, nevastă-mea e și ea în situația de a nu se putea bizui pe nimeni în afară de mine !

A făcut o scurtă pauză și, fără să aibă aerul că ar fi vrut să-i dau o replică, a reluat :

— Chiar dacă faptul că ți-o spun acum eu însumi sună comic, cred că bărbații sînt mai calmi decît femeile. Ce impresie îți fac ? Sînt un om tare sau un om slab ?

— Nici una, nici alta, i-am răspuns, așa cum nu se-aștepta. Și-a continuat mersul în tăcere.

Drumul către locuința lui trecea prin apropierea pensiunii mele, dar cînd am ajuns acolo, m-am gîndit că n-ar fi deloc cuviincios să mă despart de el chiar la colțul străzii. L-am întrebat :

— Să vă însoțesc pînă în fața casei dumneavoastră ?

Profesorul mi-a barat deodată calea cu brațul :

— E tîrziu, grăbește-te. Mă întorc și eu repede acasă, căci m-așteaptă soția !

Cuvintele lui mi-au transmis, parcă, o senzație de căldură și, datorită lor, am putut dormi liniștit, odată ajuns la pensiune. Mi le-am reamintit mult timp după aceea.

Mi-am dat seama că de fapt neînțelegerea dintre cei doi nu fusese un lucru grav. Continuîndu-mi mai tîrziu vizitele, am dedus că, de fapt, fusese vorba de o excepție. Însuși profesorul mi-a confirmat o dată părerea :

— Nu cunosc decît o singură femeie pe lume, căci dacă ne referim la femei, în afara soției mele nici una

nu înseamnă pentru mine o ispită. Şi ea mă consideră la rîndul ei unicul bărbat... În sensul ăsta, ar fi trebuit să fim cea mai fericită pereche de pe pămînt!

Fiindcă am uitat în ce împrejurări a rostit cuvintele acestea, nu mai ştiu nici de ce mi le-a spus. Mi-a rămas totuşi în memorie gravitatea, tonul lui melancolic. Şi mai ciudată mi se păruse ultima sa frază: de ce în loc să spună că *ar fi trebuit* să fie fericiţi, nu afirmase că *sînt*? Era singurul lucru care îmi trezea îndoieli, mai ales din cauza felului cum vorbise Profesorul. Era cu adevărat fericit sau, considerînd că *ar fi trebuit să fie,* era chiar atît de nefericit? Nu puteam să nu mă-ntreb în sinea mea, deşi mi-am înăbuşit pentru o vreme dubiile.

Între timp, fiindcă a lipsit de-acasă, am găsit prilejul să stau de vorbă între patru ochi cu soţia lui. El se dusese la gara Shinbashi să-şi conducă un prieten, ce urma să ia în ziua aceea vaporul de la Yokohama. Ca să te îmbarci din portul Yokohama, se obişnuia pe-atunci să pleci din Shinbashi cu trenul de 8,30 dimineaţa. Eu aranjasem dinainte cu Profesorul să vin la ora 9, ca să-mi vorbească despre nişte cărţi. Plecarea aceasta nu fusese prevăzută. În ajun, prietenul lui îl vizitase însă anume ca să-şi ia rămas bun, iar politeţea cerea ca să-l conducă. Îmi lăsase vorbă să-l aştept, căci se va întoarce repede, aşa că am discutat în vremea asta, cu doamna, în *zashiki.*

11

Eram deja student şi mă consideram mult mai matur decît atunci cînd intrasem pentru prima dată în casa Profesorului. Devenisem destul de familiar şi în relaţiile cu soţia lui, nu mă mai simţea cîtuşi de puţin stînjenit. Discutînd despre tot felul de mărunţişuri pe care le-am şi uitat pînă azi, am reţinut doar un singur lucru, însă înainte de a vorbi despre asta, aş vrea să mai adaug ceva.

Profesorul absolvise o universitate, o ştiam de mult. Dar, după întoarcerea mea de la Kamakura la Tokyo, mi-am dat seama că nu avea nici o slujbă. „Cum o fi

putînd să stea așa, fără nici un rost, cea mai mare parte a timpului ?“ mă întrebasem.

Numele îi era total ignorat de către toți. De aceea, presupun că în afara mea, nimeni nu s-a atașat de el și nici nu s-a interesat în mod special de teoriile și de principiile sale. Socoteam faptul ăsta regretabil, am spus-o mereu. Profesorul nu nega, zicea doar : „Nu se cade ca un om ca mine să-și dea importanță“. Mie, în schimb, atitudinea lui nu mi se părea o dovadă de modestie, ci o lipsă totală de adaptare la realitate. Din cînd în cînd, nu ezita să-și critice nici foștii colegi care ajunseseră ceva. Îmi exprimam și eu dezacordul față de el, cînd îl îndemnam să iasă în lume. Nu-l contraziceam doar de dragul contrazicerii, ci pentru că îmi părea sincer rău de anonimatul și de nepăsarea lui.

Profesorul mai adăugase, încet : „Oricum, eu n-am dreptul la o recunoaștere publică, asta-i situația“. Pe chip îi apăruse o expresie greu de pătruns. N-am înțeles dacă era vorba de nemulțumire, de dezamăgire sau de mîhnire ; era însă ceva atît de intens, încît atunci n-am îndrăznit să mai spun nimic.

Cît timp am stat de vorbă cu doamna, am ajuns, se-nțelege, să ne referim și la Profesor :

— De ce e atît de retras și se mulțumește să reflecteze și să studieze doar acasă ?

— Nu-i place să aibă o ocupație fixă !

— Consideră că e o prostie ?

— Nu știu exact ce anume consideră, poate că da. Ar vrea, cred, să realizeze ceva și nu e în stare. De-aceea îmi este milă de el...

— E totuși sănătos, nu văd ce l-ar împiedica ?!

— Da, e robust. Nu suferă de nici o boală.

— Ce-l oprește atunci să fie activ ?

— Nu înțeleg nici eu, mă crezi ? Măcar dacă aș înțelege, și-atunci n-aș mai fi atît de neliniștită. Tocmai pentru că nu știu ce-i cu el, îmi stîrnește mila !

Vorbea pe un ton compătimitor, într-adevăr. Însă în timpul ăsta, surîdea, totuși. Eu păream, mai degrabă, grav. Tăceam, cu un aer posomorît. De parcă și-ar fi amintit pe neașteptate, ea a reluat :

— Cînd era tînăr, era altfel. Cu totul altfel. Nu mai e deloc cum a fost !

— Cînd spuneți „tînăr" la ce perioadă vă referiți ? am întrebat-o eu.

— La perioada studenției.

— De-atunci îl cunoașteți pe Profesor ?

Am văzut-o cum se roșește.

12

Ea era din Tokyo. Știam asta și de la Profesor, o auzisem și de la ea.

— Sînt de fapt, un fel de corcitură, îmi spusese. Tatăl era originar din Tokyo, pe cînd mama era din Ichigaya — zonă din același oraș, numit pe atunci Edo. Îmi explicase pe jumătate în glumă toate astea.

Profesorul era însă din cu totul altă regiune : din Niigata. Așadar, dacă ea îl cunoștea din studenție, evident era faptul că nu copilăriseră în același loc. N-am întrebat însă nimic mai mult, cu impresia că doamna, care se înroșise la față, n-ar fi vrut să ducă discuția mai departe.

În timpul care a trecut de la întîia mea întîlnire cu Profesorul pînă la moartea lui, deși împrietenindu-ne, ajunsesem să-i cunosc principiile și simțămintele, nu aflasem mai nimic despre împrejurările în care se căsătorise. Uneori îi apreciam rezerva. Mă gîndeam că fiind mult mai în vîrstă decît mine, evita, intenționat, să facă unui tînăr asemenea confidențe. Alteori, lucrul ăsta nu-mi mai plăcea. Tocmai fiindcă îi raportam pe ambii soți la anii mei, îmi spuneam că n-aveau destul curaj ca să se elibereze de ei înșiși și să discute pe tema dragostei, cu mine. Dar nu erau decît simple supoziții. Iar dincolo de ele, îmi imaginam și situații foarte idilice privind căsătoria celor doi.

De fapt, nu greșeam. Închipuirea nu-mi înfățișa însă decît un aspect al iubirii acesteia. Frumoasa iubire a Profesorului ascundea o teribilă tragedie, fără ca partenera lui să înțeleagă ceva din ea. Nu știe nici azi ce s-a petrecut, în realitate, căci el a murit înainte de a-i face

vreo mărturisire. Ca să nu-i distrugă fericirea, preferase să își distrugă propria-i existență.

Deocamdată atît despre asta. Însăși dragostea lor parcă luase naștere în numele tragediei și, cum am mai spus, amîndoi preferau să fie discreți față de mine. Ea — din prudență, el — și din alte motive, mai profunde.

Oricum, țin minte un lucru : la vremea înfloririi cireșilor, am mers într-o zi cu Profesorul la Ueno. Am văzut acolo o pereche frumoasă, un bărbat și o femeie. Alcătuiau un tot armonios, așa cum se plimbau pe sub pomii înfloriți, strîns lipiți unul de altul. Astfel încît, o mulțime de oameni priveau mai mult la ei, decît la flori.

— Par căsătoriți de curînd, a constatat Profesorul.

— Și am impresia că se înțeleg bine, am adăugat eu.

De astă dată, Profesorul n-a mai zîmbit, cu amărăciunea aceea a lui, caracteristică. Și-a îndreptat pașii în altă direcție, evitîndu-i pe cei doi, după care m-a întrebat :

— Ai fost vreodată îndrăgostit ?

— Nu, i-am răspuns.

— N-ai vrea să te îndrăgostești ?

Am tăcut.

— Ai vrea, totuși, nu ?

— Da, aș vrea.

— Cum ai văzut perechea de adineaori, i-ai și ironizat în gînd, nu-i așa ? O ironie amestecată cu ușoara invidie a omului ce tinde spre iubire, însă îi lipsește, deocamdată, partenera. Nu ?

— Asta e impresia pe care v-am lăsat-o ?

— Întocmai. Cine știe ce înseamnă iubirea, vorbește cu mai multă căldură despre ea. Află, însă... Află că iubirea e o crimă. Înțelegi ?

Uimit, nu i-am dat nici o replică.

13

Oamenii forfoteau în jurul nostru, aproape toți părînd foarte veseli. Pe cînd ne strecuram printre ei, spre un loc mai retras printre arbori, fără lume și fără flori, n-a mai venit vorba despre ceea ce discutasem pînă atunci.

— Dragostea e o crimă ? l-am întrebat pe neașteptate pe Profesor. Cînd mi-a răspuns : „E o crimă. Fără îndoială !“ — a luat un ton la fel de categoric ca și înainte.

— De ce ?

— Ai să-nțelegi foarte repede cauza. Sau poate că o și înțelegi. Nu simți, de mult, un fel de neastîmpăr al inimii ?

Am încercat să-mi sondez propriile sentimente, dar n-am avut ce descoperi. Nu era nimic de dezvăluit.

— Nu-mi aspiră inima la nimic, sincer vorbind.

— Tocmai de aceea ești neliniștit. Ai să te calmezi cred, cînd ai să fii atras de ceva, n-ai să te mai frămînți atît !

— Dar sînt destul de calm...

— Faptul că ai venit spre mine, dovedește contrariul.

— Poate că aveți dreptate, însă asta n-are absolut nici o legătură cu dragostea !

— E un pas către ea. Te-ai îndreptat spre mine, anticipînd-o.

— Nu cred că e vorba de ceva pe măsura firii mele !

— Ba tocmai despre asta e vorba. Bărbat fiind, te dezamăgesc, bineînțeles. Cu-atît mai mult cu cît însăși situația mea e nemulțumitoare. Te deplîng, în definitiv. Ai să te depărtezi și de mine, iar eu n-am să te împiedic pentru că asta și vreau !

M-am întristat.

— Dacă vă place să credeți că mă voi îndepărta de dumneavoastră, eu nu vă pot opri ; nici nu mă gîndesc însă s-o fac !

Profesorul părea că nu m-ascultă :

— Trebuie să fii, totuși, atent, căci iubirea e o crimă. Pericolul nu constă în faptul că te-aș dezamăgi eu, ci... Știi ce înseamnă să te simți legat de pletele lungi și negre ale unei femei ?

Îmi închipuiam doar. Eram un profan în realitate. Oricum, sensul cuvîntului „crimă“ rămînea pentru mine foarte vag. Și mă și enervasem, pe deasupra.

— Domnule Profesor, vă rog să-mi explicați clar despre ce e vorba. Sau să întrerupem aici discuția. Pînă

cînd voi pricepe eu însumi ce înseamnă o asemenea crimă !

— Da, am procedat greșit vorbindu-ți astfel. Am vrut să fiu deschis față de dumneata și, poftim, te-am făcut, de fapt, să-ți pierzi calmul. Ce greșeală !

Treceam amîndoi prin spatele muzeului, spre Uguisudani, cu pași foarte lenți. Zăream prin gard o parte dintr-o vastă grădină, liniștită și izolată, acoperită cu bambuși pitici.

— Știi de ce merg în fiecare lună la cimitirul Zoshigaya, la mormîntul prietenului meu ?

Întrebarea Profesorului fusese cu totul neașteptată și își dădea și el, perfect de bine, seama că n-aveam ce să-i răspund la ea. A urmat o scurtă pauză. Și-atunci, de parcă s-ar fi dezmeticit brusc, a reluat :

— Iar am greșit. Nu mi-a plăcut nervozitatea dumitale, intenționam să clarific un lucru, dar văd că orice aș face iese prost. Gata ! Să punem punct. În orice caz, iubirea e o crimă, înțelegi ? Și totodată e un lucru sfînt !

Am rămas și mai nedumerit. Dar de-atunci Profesorul nu s-a mai referit niciodată la dragoste.

14

La vîrsta mea, aveam tendința să mă las absorbit ba de un lucru, ba de altul. Cel puțin așa cred că își imagina Profesorul. Dar ceea ce discutam cu el, mi se părea mult mai important decît ceea ce învățam la facultate. Părerile lui mă interesau mai mult decît considerațiile celor de la catedră. Altfel spus, deși era atît de laconic și de retras, mi se părea net superior altor dascăli.

— Vezi să nu te înflăcărezi prea mult ! îmi atrăsese el atenția.

Cînd i-am răspuns că privesc realitate cu sînge rece, eram foarte sigur pe mine, dar Profesorul nu mi-a susținut deloc convingerea.

— Ehei, deocamdată ești în plin entuziasm ! Cînd o să-ți dispară ardoarea o să ți se facă lehamite. Tu, cel de-acum, ai să te gîndești mai lucid la mine, ceea ce

pentru mine n-o să fie prea ușor de suportat. Totul devine și mai deprimant cînd îmi dau seama de schimbările care vor surveni, inevitabil!

— Chiar atît de ușuratic mă considerați? N-aveți deloc încredere în mine?

— Am multă compasiune.

— Bine, dar încredere?

Profesorul a privit spre grădină cu un aer jenat. Grădina părea moartă fără flori, de unde pînă atunci o însuflețise pîlpîirea de flacără a cameliilor.

Cînd stătea în *zashiki,* Profesorul obișnuia să arunce din cînd în cînd o privire spre cameliile în plină floare.

— Lipsa mea de încredere nu te vizează în special. E reacția mea față de toți.

Chiar atunci, dincolo de tufișuri, s-a auzit glasul vînzătorilor de Kingo [1], de fapt singurul zgomot de pe străduța aceea, nefiresc de liniștită — o buclă de vreo două sute de metri, începînd din bulevard. Și în casă era tăcere, ca de obicei, cu toate că doamna se afla chiar în camera de-alături; tăcînd, cosea sau cine știe ce făcea, ceea ce nu însemna însă că nu îmi auzea și vocea. În momentul acela făceam, totuși, abstracție de orice.

— Asta înseamnă că nu aveți încredere nici în soția dumneavoastră? am întrebat.

Cu expresia feței ușor schimbată, Profesorul nu mi-a răspuns direct:

— N-am încredere nici în mine însumi. Și-așa am ajuns să nu mă mai bizui pe nimeni. Nu-mi mai rămîne acum decît să mă condamn singur!

— Dacă așa stau lucrurile, toți am putea pune totul la îndoială!

— A, nu, nu-i o normă de conduită. Eu am dat greș, am rămas derutat și m-a copleșit o teamă nemărginită...

Aș fi vrut să nu se oprească aici, însă doamna l-a strigat din camera de-alături, precizînd că îl cheamă „numai puțin". Ce treabă o fi avut cu el, nu știu, fiindcă a revenit atît de repede, încît nici nu mi-a lăsat timp de presupuneri.

---

1 Pește decorativ, de acvariu.

— În orice caz, a reluat el, nu-i bine să-mi acorzi prea mult credit. Ca să nu regreți, mai devreme sau mai tîrziu și, dacă te-ai simțit înșelat, să nu-ți iei neîndurător revanșa !

— De ce vorbiți așa ?

— De cînd lumea se știe că cine ți-e supus astăzi, poate să-ți fie dușman mîine. Ca să evit jignirile ce vor veni, nu mă las ispitit de bunăvoința de-acum. Prefer amărăciunea de azi celei viitoare. Noi cei născuți în societatea asta emancipată, căreia îi sîntem și victime, trebuie să știm și să suferim !

Eu n-am știut însă ce anume ar fi trebuit să-i spun, atunci, ca să mă opun într-un fel, resemnării lui.

15

De cîte ori stăteam față în față cu doamna, mă simțeam cuprins de neliniște. Principiile Profesorului rămîneau aceleași și cînd era vorba de ea ? Și dacă era așa, cum o mulțumea o asemenea atitudine ?

Privindu-i doar chipul, n-aveam cum să ghicesc. Relațiile noastre nu erau chiar atît de amicale, ca să-mi pot clarifica supozițiile. Și pe urmă, ea se purta extrem de firesc, de cîte ori o întîlneam. Nu mai spun că o întîlneam destul de rar, cînd nu era acasă Profesorul.

Mai aveam însă și alte dubii. La urma urmei de ce era Profesorul chiar atît de resemnat ? Doar din cauză că se analiza pe el însuși la rece, ferindu-se de ceilalți, sau pentru că își observase lucid și semenii ? Era un meditativ. Cu o minte ca a lui, ajunsese la concluzii de necontestat, în izolare ? Nu mi se părea chiar așa. Opiniile îi păreau totuși, motivate de viață. Era ca deosebirea dintre o casă cuprinsă de flăcări și aceeași casă imediat după răcirea pereților. Evident că Profesorul rămînea un reflexiv, așa cum îl vedeam eu, dar aveam impresia că în toate raționamentele lui se amesteca, foarte pregnant, realul. Nefiind vorba doar de-un lucru privit din afară, ci de un fapt care îl viza direct, în care era implicat

cu întreaga-i ființă, reacționa cu pasiune sau cuprins de emoție.

Nu erau numai simplele mele presupuneri, ci însești mărturisirile lui. Dar o destăinuire însemna doar o mică zare în pîcla care îmi începeșa capul. Faptul că din tot ceea ce ar fi trebuit să mă neliniștească, nimic nu-mi era destul de clar, nu echivala cu calmul. Porneam de la marea dragoste pe care își bazase Profesorul existența (bineînțeles cea dintre el și soția lui) și dacă încercam să fac o legătură cu afirmația că iubirea era o crimă, aș fi avut, mai mult sau mai puțin, un punct de reper. Dar Profesorul îmi spusese că își iubește soția. Așadar, nu din cauza dragostei lor ajunsese atît de sceptic.

Pe cine vizau însă, de fapt, cuvintele : „De cînd lumea se știe că cel care ți-e supus astăzi, poate să-ți fie dușman mîine" — cîtuși de puțin aluzive la relațiile cu soția sa ?! Îmi reaminteam, uneori, și de mormîntul necunoscutului din Zoshigaya, despre care nu aflasem nimic altceva decît că îi fusese bun prieten. Interesat pe-atunci exclusiv de viața Profesorului, am considerat și mormîntul o parte din infinitatea de gînduri tainice ce-i alcătuiau, după părerea mea, existența. Nu-mi oferea în plus decît un simplu amănunt funebru. Nu însemna o cheie pentru prezent. Încurca, mai degrabă, diabolic, trecerea de la un timp la altul, în detrimentul nostru.

La un moment dat, am prins iar prilejul potrivit ca să vorbesc între patru ochi cu doamna. Era o vreme friguroasă, în perioada cînd zilele scurte și triste de toamnă treceau pe nesimțite. În vecinătatea locuinței Profesorului, avuseseră loc niște spargeri, mai multe seri la rînd. Nu se luase nimic de mare valoare, dar de furat se furase cîte ceva. Doamnei i se făcuse frică. Profesorul fusese nevoit tocmai pe-atunci, să lipsească într-una din seri, invitat la o masă comună dată în onoarea unui prieten, medic, venit la Tokyo, din aceeași provincie de baștină. Explicîndu-mi de ce anume trebuia să plece, mă rugase să am grijă de casă pînă la întoarcerea lui. Acceptasem imediat.

16

Ajunsesem acolo pe înserat, cam pe la aprinsul luminilor. Conștiincios, Profesorul plecase deja. Doamna m-a condus la el în birou, cu precizarea că ieșise chiar atunci pe ușă, ca să nu întîrzie.

În afară de o masă și un scaun, în birou se aflau și o mulțime de cărți ordonat așezate. Geamul bibliotecii sclipea în lumina becului electric.

După ce m-a poftit să stau pe perna din fața *hibachi* [1]-ului, doamna m-a îndemnat să mă uit la cărți, după care, cerîndu-și scuze, a ieșit din cameră. Am luat loc și mi-am aprins o țigară. Îmi auzeam gazda vorbind cu menajera în *chanoma* [2]. În raport cu celelalte încăperi, biroul era izolat, căci se afla între veranda salonului unde se servea ceaiul și vestibul — destul de distanțat de acesta. După cîtva timp, s-a lăsat o liniște totală. Aveam senzația că îi aștept pe hoți și pîndeam, fără să fac nici o mișcare.

Trecuse vreo jumătate de oră, cînd doamna a reapărut în ușa biroului. A exclamat „Ooo!" și m-a privit nedumerită. Aveam un aer neobișnuit de bățos.

— Nu prea stai comod!

— Dimpotrivă.

— Te-ai plictisit?

— Nu. Cum o să mă plictisesc, din moment ce-i aștept pe hoți?!

Cu ceașca plină cu ceai roșu în mînă, ea rămăsese în ușă și rîdea.

— Numai că aici, în colțul cel mai depărtat al casei, nu e cel mai bun post de pîndă...

— Scuză-mă, și vino mai spre centru în cazul ăsta. Ți-am făcut ceai tocmai fiindcă mă gîndeam că te plictisești. Dacă preferi, te servesc în *chanoma!*

---

1 Vas în care se ard cărbuni de lemn, pentru încălzirea camerelor.

2 Încăperile cu ustensilele obișnuite de băut ceai, spre deosebire de *chashitsu* — camera specială a pavilionului în care are loc ceremonia ceaiului (Chanoya).

În *chanoma*, pe un *hibachi* curat, de o formă prelungă, clocotea apa în *tetsubin* [1]. Am fost servit cu ceai și cu prăjituri. Fiindcă ceaiul îi făcea, după cum pretindea ea, insomnie, doamna și-a lăsat ceașca neatinsă.

— Profesorul ia deseori parte la astfel de întîlniri ?

— Foarte rar. De la un timp încoace, am impresia că societatea altora îi displace din ce în ce !

Am prins brusc curaj, remarcînd degajarea cu care îmi răspundea la întrebări :

— Deci numai dumneavoastră faceți excepție ?

— Nu, nu mă place nici pe mine.

— Nu-i adevărat, am replicat. Chiar dumneavoastră care știți că nu-i așa, o susțineți ?!

— Și de ce n-ar fi adevărat ?

— Permiteți-mi să vă spun că de cînd vă iubește consideră lumea demnă de dispreț !

— Ca băiat cu carte ce ești, văd că stăpînești arta de a vorbi numai ca să spui ceva. Dacă a ajuns să deteste lumea, nu înseamnă că mă detestă și pe mine ? Motivul ar fi același.

— Ambele aspecte ale problemei pot avea semnificația lor ; dreptatea rămîne însă de partea mea !

— Să știi că mie nu-mi plac discuțiile în contradictoriu. Dumneavoastră, bărbații, le găsiți interesante. Admir schimbul de cești goale din care nu se bea nimic !..

Vorbea puțin cam dur, însă pe un ton binevoitor. N-avea vanitatea modernă a femeii dornice să-și impună modul de-a gîndi altora. Mai mult decît la orice, părea sensibilă la bătăile inimii profund rănite, a omului.

17

Aș mai fi avut foarte multe de spus. Ca să nu fiu socotit însă un bărbat amator de dispute stupide, am tăcut. Cînd m-a văzut cum mă uit în ceașca goală, ca să mă distragă de la gînduri, m-a întrebat dacă mai vreau ceai. I-am întins ceașca imediat.

1 Ceainic de fontă.

— Cîte bucățele dorești ? Una, două ?

Ținea zahărul cubic cu ajutorul unui obiect ciudat și, privindu-mă drept în față, mă-ntreba cîte bucăți de zahăr doresc la ceai. Nu voia deloc să-mi intre în grații, cum se zice ; se comporta drăguț ca să mă facă să uit cuvintele dure de dinainte. Mi-am băut în tăcere ceaiul. Am tăcut și după ce am terminat de băut.

— Dar dumneata ai amuțit de tot, a constatat ea.

— Mi-e teamă că dacă spun ceva, iar o să vă contrazic și o să fiu certat !

— Nici vorbă ! a protestat.

Așa că am reînceput discuția și cum tot Profesorul era subiectul care ne interesa pe-amîndoi, am revenit la el :

— Îmi dați voie, doamnă, să reiau ce spuneam cu puțin mai înainte ? Pentru mine e o discuție de un profund interes, chiar dacă dumneavoastră poate să vi se pară absurdă !

— Atunci, zi-i mai departe.

— Dacă ați muri pe neașteptate, credeți că ar mai putea Profesorul să trăiască la fel ca pînă acum ?

— Nu știu. N-ai decît să-l întrebi pe el. Nu sînt eu cea care trebuie să-ți răspundă la o asemenea întrebare !

— Doamnă, eu privesc lucrurile cu toată seriozitatea. Și, ca atare, vă rog să nu vă eschivați. Răspundeți-mi sincer !

— Asta și fac. Ți-am spus că nu știu.

— În cazul ăsta, spuneți-mi, îl iubiți mult pe Profesor ? Sper că de astă dată vă considerați persoana indicată să-mi răspundă. De aceea vă și întreb !

— Așa, direct ?

— Ei, n-o să faceți o dramă din asta. Vi se pare firesc să-l iubiți ?

— Da...

— Dacă dumneavoastră, care îi sînteți atît de devotată Profesorului, ați muri pe neașteptate, ce vă închipuiți că ar face el ? Ce s-ar întîmpla cu omul pentru care lumea, din orice unghi ar privi-o, e neinteresantă ? Să analizăm situația din punctul dumneavoastră de vedere, nu

din cel al Profesorului ; vi-l imaginați fericit sau nefericit ?

— A, da, dacă e vorba de punctul meu de vedere, putem discuta. Dar e posibil ca acela al Profesorului să fie cu totul altul ! Dacă n-aș mai fi eu, n-ar putea fi decît nefericit. Sau ar putea chiar să nu mai supraviețuiască. Cine m-ar auzi vorbind așa și-ar putea închipui că sînt orgolioasă, dar eu mă bizui pe el și vreau să-i fac viața cît se poate de fericită, așa cum nimeni altcineva, sînt convinsă, n-ar fi în stare să i-o facă. În privința asta n-are de ce să-și facă grijă !

— Cred că convingerea dumneavoastră se reflectă, fără umbră de îndoială, și în sufletul Profesorului !

— E cu totul altă problemă.

— Tot mai susțineți că îi displaceți ?

— N-o susțin eu. N-ar avea, de fapt, motive să-i displac. El nu suferă însă oamenii, nu-i așa ? Sau, mai bine zis, specia umană în general. Cum și eu fac parte din ea, presupun că n-am cum să-i plac, nu ?!

Mi-a devenit foarte clar, în sfîrșit, în ce sens folosise termenul „a displăcea".

18

Admiram puterea ei de înțelegere. Atitudinea ei de femeie japoneză modernă, mă făcea să iau parte cu toată însuflețirea la discuție. Dar altfel, nu se exprima, cîtuși de puțin, în stilul „snob", la modă pe-atunci.

Cu lipsa mea de experiență, mă purtam cam inconsecvent cu femeile. Mi se păreau extraordinare în visele mele de bărbat, însă era ca și cum aș fi privit lung după un nor de primăvară. Cînd aveam într-adevăr de-a face cu ele, sentimentele mi se schimbau brusc. Fascinația devenea repulsie, o repulsie pe care doamna totuși nu mi-o stîrnea ; după cum n-am simțit, cînd a fost vorba de ea, nici decalajul de gîndire existent deseori între femeie și bărbat. Mi-a lăsat impresia unui critic cinstit, simpatizant al Profesorului.

— Doamnă, am zis, vă întrebasem data trecută de ce Profesorul nu face nimic pe plan social? Și mi-ați dat un răspuns. Spuneați că a fost, cîndva, altfel.

— Da, așa spuneam, a fost altfel.

— Cum anume?

— Un om cum l-ai dori dumneata și cum mi-l dorisem și eu; un om pe care puteai conta.

— Și de ce s-a schimbat așa, dintr-o dată?

— Nu dintr-o dată, ci încetul cu încetul.

— Erați împreună în timpul acestei schimbări?

— Bineînțeles. Sîntem soți doar!

— Atunci presupun că știți și care a fost motivul?!

— Tocmai asta mă neliniștește. Mă îndurerează asemenea întrebări și totuși, orice-aș face, nu pot limpezi niște lucruri. N-am reușit să discut nici cu soțul meu foarte deschis.

— Dar Profesorul ce zice?

— N-are nimic de zis despre cauza transformării lui. În privința asta refuză să-mi acorde atenție!

Am tăcut amîndoi. Din camera menajerei nu se-auzea nici o mișcare. Uitasem cu totul pînă și de hoți.

— Nu cumva crezi că e vina mea? m-a întrebat ea brusc.

— Nu, am răspuns.

— Te rog să-mi spui sincer. Ar însemna un chin groaznic pentru mine să știu că gîndește cineva așa... După cum vezi și dumneata, am convingerea că fac tot ce pot pentru Profesor!

— Profesorul e de-aceeași părere, fiți liniștită. Vă garantez!

Doamna a început să amestece cenușa în *hibachi*. A turnat pe urmă în *tetsubin* apă din cană, după care, zgomotul făcut de ceainic nu s-a mai auzit.

— Cînd n-am mai putut îndura, l-am rugat și pe el să-mi spună deschis dacă are ceva de reproșat. I-am promis să-mi îndrept defectele, dacă se pot îndrepta. El a zis însă: „Vinovatul sînt eu, nu tu". Pe mine m-au întristat asemenea cuvinte, am plîns de neputință și aș fi preferat să mă mustre, totuși, pentru ceva...

I se umpluseră ochii de lacrimi.

19

La început, stînd amîndoi de vorbă, mi-a lăsat impresia unei femei inteligente. Treptat, treptat, pe măsură ce își schimba atitudinea, reacției minții i-a urmat cea a inimii : m-a înduioșat. La urma urmei nu exista nici un motiv de ceartă între soți și, cu toate ipotezele mele, la mijloc era cu totul altceva, neștiut nici de ea. Se zbuciuma în primul rînd pentru că îi era cu neputință să afle, deși cerceta cu atîta atenție. Crezuse că Profesorul n-o plăcea deoarece privea cu dezgust lumea și era o presupunere cîtuși de puțin liniștitoare : apoi, pe măsură ce căutase explicații, ajunsese la o concluzie absolut diferită. Și anume că din pricină că n-o plăcea, Profesorul se dezgustase și de lume. N-avea însă nici în privința asta o dovadă precisă, oricît încercase s-o aibă, căci Profesorul continua să fie un soț bun, prevenitor și cumsecade.

Și tot ce strînsese, zi de zi, în adîncul inimii, cu dragoste și cu îndoială, fusese pus în fața mea în seara aceea, așa cum ai scoate la iveală prețiosul conținut al unui pachet.

— Ce părere ai ? m-a întrebat. S-a schimbat din cauza mea, sau, așa cum zici dumneata, din cauza ideilor lui despre lume ? Răspunde-mi sincer !

Nici nu intenționam să-i răspund altfel. Numai că răspunsul meu nu putea fi satisfăcător, presupuneam, atîta timp cît nu-mi era totul limpede. Ceva îmi rămăsese și mie ascuns, așa că am spus : „Nu știu ce să cred...“ Și-am văzut-o îndurerată, de parcă și-ar fi pierdut definitiv orice speranță. Am adăugat atunci imediat :

— Vă garantez totuși că nu-i displaceți Profesorului. Am auzit-o chiar de la el. Profesorul nu minte !

A urmat o scurtă pauză. Pe urmă ea a reluat :

— Păstrez, totuși, amintirea vagă a unui fapt, însă...

— În legătură cu motivul schimbării Profesorului ?

— Da. Dacă ar fi din pricina asta, mi s-ar lua, poate, o piatră de pe inimă, deși...

— Despre ce este vorba ?

Își privea mîinile pe care le ținea pe genunchi și ezita să continue :

— Am să-ți spun, totuși. Să-ți dai cu părerea.

— Dacă sînt în stare s-o fac, o voi face !

— Nu-ți pot spune chiar totul, ci doar ceea ce nu l-ar supăra pe el.

Simțeam un nod în gît din cauza încordării.

— În timpul studenției, Profesorul a avut un foarte bun prieten, care a murit cu puțin timp înainte de absolvire. A murit subit !

Coborîse vocea și cu un slab șușotit, adăugase :

— De fapt, a murit în mod bizar...

— Din ce cauză ? am întrebat-o prompt.

— Asta e tot ce pot să-ți spun. Cam de pe-atunci firea Profesorului a început să se schimbe, puțin cîte puțin. Nu înțeleg însă de ce-a murit omul acela. E posibil ca nici Profesorul să nu știe care a fost cauza, deși dacă mă gîndesc bine, poate că există o legătură...

— Al lui e mormîntul de la Zoshigaya ?

— E o întrebare la care n-am să-ți răspund. Dar crezi că un om se poate schimba atît de tare, numai pentru că își pierde un prieten bun ? În privința asta aș vrea să știu neapărat cum judeci dumneata lucrurile ?

Le judecam astfel încît așa ceva mi se părea imposibil.

20

Atît cît eram în stare și în funcție de ceea ce pricepusem, am încercat s-o încurajez. Aveam impresia că tocmai asta aștepta și ea din partea mea. Așa că am discutat la nesfîrșit, sub toate aspectele, aceeași și aceeași problemă. Îmi lipseau însă datele importante, de bază și însăși neliniștea doamnei pornea tot de la o incertitudine, asemeni unui nor inconsistent, plutind fără o direcție anume. Cînd ajungea la miezul întîmplării, nu mai știa nici ea o mulțime de amănunte. Și chiar dacă le-ar fi știut, s-ar fi abținut probabil să mi le spună pe toate.

Așadar, eu încercînd s-o liniștesc, ea dornică să fie încurajată, tot oscilam, legănați ca de valuri. Încerca să se-agațe de judecata mea încă nesigură și întindea brațul, iarăși și iarăși.

Era în jurul orei zece, cînd am auzit zgomotul pașilor Profesorului, la intrare.

După ce s-a ridicat repede și m-a lăsat pe locul meu, am avut senzația că uitase absolut tot ce discutasem pîn-atunci. Nici nu deschisese bine Profesorul ușa, și îi și ieșise în întîmpinare. Am urmat-o la mică distanță. Doar menajera, care cred că adormise între timp, lipsea.

Profesorul era aproape vesel ; ea însă devenise numai zîmbet, ceea ce mi se părea destul de nefiresc, dacă îmi aminteam cum îi sclipiseră lacrimile în frumoșii ei ochi, cu puțin înainte, și cîtă tristețe îi citisem pe chip. Dacă nu era simplă prefăcătorie (și de fapt, nici nu credeam să fi fost) tot comportamentul ei de pînă atunci putea fi socotit drept un joc de femeie glumeață, dornică să se distreze pe seama sentimentelor mele. Pe vremea aceea, n-aveam totuși la adresa ei prea mult spirit critic și cu-atîta bună dispoziție parcă m-a mai înseninat și pe mine, pînă la urmă. Așa stînd lucrurile, am găsit chiar că neliniștea noastră exagerată nici nu-și avusese rostul.

— N-a venit hoțul ? m-a întrebat rîzînd Profesorul. N-a fost o treabă ușoară, îți mulțumesc. Ai simțit deci lipsa unui adversar, nu ? a mai adăugat.

Cu o ușoară plecăciune, doamna mi-a mulțumit la rîndul ei, cu scuze pentru necazul pe care eventual mi l-ar fi pricinuit. Era ca și cum ar fi spus : „Regret că ți-ai pierdut timpul de pomană, cînd ești atît de ocupat !“ sau „Îmi pare rău că n-au venit hoții, fiindcă de fapt pentru asta te-ai deranjat !“...

A împachetat în hîrtie prăjiturile europene care mai rămăseseră de la ceai și mi le-a oferit. Le-am pus în mîneca largă a kimonoului și m-am îndreptat, cu pași repezi, spre centrul orașului, ocolind străduțele reci și aproape pustii la ora aceea.

...Am încercat să-mi reamintesc și să redau aici, cît mai amănunțit, discuția noastră, cu sentimentul că este

important s-o relatez ; sincer vorbind însă, pînă cînd am plecat cu prăjiturile din casa Profesorului, îmi schimbasem opinia și nu-i mai acordam chiar atîta însemnătate. În ziua următoare, întorcîndu-mă la mine ca să iau masa de prînz, am zărit pachetul cu prăjituri din ajun și am scos din el o bucată de castella maro, glazată cu ciocolată. Iar savoarea ei mi-a sugerat că exista o pereche fericită pe lume — bărbatul și femeia ce-mi oferiseră prăjiturile !

A trecut toamna. Pînă la venirea iernii, nu s-a întîmplat nimic ieșit din comun. Tot ducîndu-mă la Profesor acasă, îmi dădusem și îmbrăcămintea, ce se cerea spălată și cusută, în grija doamnei. Purtasem kimonoul fără lenjerie de corp. Doamna îmi spusese că din moment ce tot n-avea copii, mă lua sub ocrotirea ei, tocmai ca să-și mai umple timpul într-un fel, pe lîngă faptul că efortul fizic făcea bine.

— Kimonoul ăsta e țesut de mînă. Nici n-am mai lucrat pînă-acum pe un kimono făcut dintr-un material atît de bun ! În schimb, se coase greu, acul de-abia trece prin pînză. Am și rupt două ace...

Cînd îmi vorbea despre asemenea neplăceri, nu-i zăream totuși, nici un semn de nemulțumire pe chip.

Odată cu venirea iernii, s-a întîmplat să fiu nevoit să mă-ntorc în provincie. Mama îmi scria că boala tatei evoluase : „Nu-i prea grav, însă la vîrsta lui..." În încheiere mă ruga, dacă era posibil, să-mi găsesc timp și să mă reped pînă la ei.

De multă vreme tata suferea de rinichi. Fiind o boală comună multor oameni trecuți de vîrsta mijlocie, deși ajunsă într-un stadiu critic, nimeni din familie, inclusiv bolnavul, n-o lua în serios, crezînd că simpla îngrijire era destul. Însuși tata se lăuda celor care veneau să-l vadă că datorită măsurilor lui de precauție se afla încă în viață. După cum îmi scrisese mama, lucra, se pare, ceva în grădină, cînd, pe neașteptate, fusese cuprins de o slăbiciune puternică și căzuse.

Familia își închipuise că fusese vorba de o congestie cerebrală nu prea gravă, și-l tratase ca atare. Doctorul

le spusese, mai tîrziu, că părerea lui era alta și că totul se datora înrăutățirii vechii lui boli de rinichi.

Pînă la vacanța de iarnă mai rămăsese puțin. Mi-am propus să aștept să se-ncheie întîi semestrul și, ca să nu-mi creez greutăți, să plec eventual cu una sau două zile înainte.

În tot timpul ăsta, mi i-am închipuit nu o dată pe tata zăcînd și pe mama cuprinsă de neliniște. Fiindcă ajunsesem să mă frămînt și atunci cînd mă gîndeam la ei, m-am hotărît să-i văd cît mai repede cu putință și, ca să-i scutesc să-mi mai trimită bani de drum, m-am dus la Profesor. Pe de-o parte ca să-mi iau rămas-bun, pe de alta ca să-l rog să-mi împrumute el, pentru scurtă vreme, suma de care aveam nevoie.

M-a invitat în birou pentru că era nițel răcit și, după spusele lui, îi era prea lene să mai vină în *zashiki*. Văd parcă și-acum cu nostalgie, cum luminau fața de masă razele blînde ale soarelui scînteind în fereastră, fapt mai rar întîlnit pe vreme de iarnă.

În odaia aceea însorită, Profesorul așezase un lighean de metal deasupra unui *hibachi* mare, ca să facă o inhalație.

— Să fie o boală grea, ar mai merge, dar tare nu-mi place cînd răcesc puțin, mi-a spus, uitîndu-se la mine cu zîmbetul lui parcă mai mult amar. Nu știam să fi fost vreodată bolnav cu-adevărat și mi-a venit să rîd cînd l-am auzit cum vorbește.

— Ba pentru mine dimpotrivă, o simplă gripă ar mai merge, însă în nici un caz altceva! i-am replicat. Cred c-așa gîndiți de fapt și dumneavoastră și că mi-ați da dreptate dacă ați fi grav bolnav!

— Crezi? Aș prefera o boală mortală, dacă ar fi așa...

N-am dat cine știe ce atenție cuvintelor lui. Am trecut imediat la scopul vizitei.

— Da, situațiile astea îți produc numai încurcături. Cît despre bani, presupun că am o asemenea sumă în casă. Ți-i ofer!

Și-a chemat soția și, la rugămintea lui, ea a scos banii din sertarul unui dulap, i-a așezat politicos, pe o jumă-

tate de coală de hîrtie albă și a spus că își închipuia cît sînt de îngrijorat.

— Și-a pierdut de multe ori cunoștința ? m-a întrebat Profesorul, referindu-se la tata.

— Mama nu mi-a scris nimic despre asta. În astfel de cazuri, asemenea sincope se pot repeta des ?

— Da.

Cu prilejul acela am aflat că și soacra Profesorului murise de aceeași boală.

— E ceva chiar atît de grav ?

— Cam așa. De-aș putea fi eu în locul lui... Din păcate însă, nu-i posibil. Are și senzații de greață ?

— N-am de unde să știu, în scrisoare nu mi s-a spus mai nimic. S-ar putea.

— Dacă încă nu le are, o mai duce, a zis doamna.

În aceeași seară, am plecat cu trenul din Tokyo.

21

Dar boala tatălui meu n-ajunsese chiar în ultima fază. Cînd am sosit acasă, l-am găsit stînd pe pat, turcește, și mi-a spus că accepta să rămînă nemișcat, doar ca să-i mai liniștească pe ceilalți.

Ceea ce nu-nsemna că n-ar fi putut să se și ridice. Începînd de a doua zi, fără să mai asculte de sfaturile mamii, și-a strîns patul.

— Cum te-ai întors, a și prins curaj, a constatat mama, în timp ce îi împăturea, încet, așternutul. Mie mi se părea însă, că atitudinea lui era pur și simplu demonstrativă.

Fratele meu mai mare avea serviciu undeva, departe, în Kyushu, și nu s-ar fi putut deplasa ușor, în cazul în care s-ar fi întîmplat ceva grav. Soră-mea mai mică se căsătorise în altă provincie, așa că și ea, dacă ar fi fost chemată, ar fi venit cu întîrziere. Din trei copii numai eu, ca tînăr student, eram, de fapt, cel mai disponibil. Plecasem imediat de la cursuri, înainte de începerea vacanței, așa cum mă rugase mama, spre bucuria secretă a tatei :

— Îmi pare rău că din cauza mea lipsești de la facultate. Maică-ta te-a zăpăcit de tot cu scrisoarea aia a ei !...

Asta mi-a spus-o cu glas tare. Își strînsese patul tocmai ca să-mi arate că e mai sănătos ca oricînd.

— Dacă iei cu-atîta ușurință lucrurile, vezi să nu te îmbolnăvești pe urmă serios și numai bine n-o să-ți fie !

Mi-a primit vesel și cu indiferență cuvintele.

— Dacă iau ca de obicei măsuri, n-o să pățesc nimic !

Nu dădea, într-adevăr, impresia că și-ar fi așteptat moartea. Se plimba prin casă, respira fără greutate și era parcă mai puțin slăbit. Dacă îl comparai cu un om sănătos, îți dădeai seama că arăta foarte rău la față. Nu vedeam totuși nimic prea alarmant aici, pentru că așa îl știam de cîtva timp.

I-am trimis o scrisoare de mulțumiri Profesorului. Îl anunțam că îi voi înapoia banii la întoarcerea mea la Tokyo, de Anul Nou, și-l rugam să mă păsuiască pînă atunci. Îi mai scrisesem că starea tatei nu era chiar atît de rea cum crezusem și că neavînd nici grețuri și nici stări de sfîrșeală, avea s-o ducă încă multă vreme. În încheiere, mă informam, îngrijorat, de gripa lui, deși mi se păruse în realitate un fleac.

Am expediat scrisoarea fără speranța vreunui răspuns. Vorbeam cu părinții mei despre Profesor și parcă îl și aveam în fața ochilor, stînd la birou.

— Să-i duci niște ciuperci uscate, cînd te-ntorci la Tokyo !

— Mă întreb dacă i-or fi plăcînd ?

— Prea grozave nu-s ele, însă nu cred că există om căruia să nu-i placă ciupercile uscate !

Mi se părea destul de neobișnuită asocierea ciupercilor cu Profesorul.

Cînd i-am primit răspunsul, am fost destul de surprins, mai ales că nici nu se referea la ceva anume în el. Mi-am spus că însemna oricum un gest politicos la adresa mea și m-am bucurat mult. Era, desigur, și prima scrisoare pe care mi-o trimitea.

Spunînd „prima" s-ar putea crede că a urmat o îndelungă corespondență. N-a fost așa, precizez aici.

Profesorul nu mi-a scris mai mult de două scrisori în toată viaţa lui. Una — cea de care am amintit mai sus, sub forma unui simplu răspuns, cealaltă — mult mai lungă, scrisă anume pentru mine înainte de-a muri.

Fiindcă prin natura bolii sale, tata era obligat să nu se obosească, după ce îşi strîngea aşternutul, rareori ieşea afară din casă. A coborît doar o singură dată în grădină, într-o după-amiază cu soare ; m-am ţinut îngrijorat după el. Deşi am încercat să-l fac să se sprijine de umărul meu, a început să rîdă şi-a refuzat.

22

Adeseori, ca să-l distrez, jucam cu el *shogi* [1]. Eram amîndoi comozi şi fiindcă doream mai ales să ne-ncălzim la *kotatsu* [2], puneam tabla de şah peste tăblia acestuia şi aproape după fiecare mişcare, ne băgam mîinile sub cuvertură, ca şi cum am fi vrut să scoatem ceva de dedesubt. Din cînd în cînd, se-ntîmpla să şi pierdem cîte o piesă, fără să observăm nimic pînă la începerea următoarei partide. Şi era foarte nostim cînd mama găsea piesele în cenuşa *kotatsu*-ului !

Cînd era vorba de *go* [3], acesta avînd tabla mai groasă şi pe deasupra şi cu suport, n-o mai puteam instala peste *kotatsu*. Cu şahul ne era mult mai la îndemînă — exact ce le trebuia unor leneşi ca noi.

În cazul în care tata cîştiga partida, propunea, firesc, să mai jucăm una. Tot aşa zicea însă şi cînd pierdea. Fie în pierdere, fie în cîştig, îi plăcea pur şi simplu să joace, la căldură.

Cu toate că am dat şi eu dovadă, la început, de ceva interes, cu timpul, energia mea de om tînăr nu se mai

---

1 Joc de şah creat în India, ajuns în Japonia prin filieră chineză.

2 Masă joasă, aşezată peste o sursă de căldură (foc din cărbuni de lemn sau sistem de încălzire electrică), acoperită cu o pătură.

3 Joc de origine chineză, cu piese albe şi negre, desfăşurat între doi jucători, pe o tablă cu 361 de intersecţii.

putea consuma doar așa. Începusem să casc și mă-ntindeam zdravăn, cu piesele în pumnii ridicați deasupra capului.

De cîte ori mă gîndeam la Tokyo, îmi simțeam pulsațiile ritmice ale inimii și-aveam impresia că se întețesc din însăși vitalitatea Profesorului.

Am încercat să fac mental o comparație între el și tata. Priviți din afară, aveau amîndoi o impasibilitate de ființe lîncede, căci pentru societate erau morți și unul și altul.

Însă în vreme ce tata nu mă mulțumea nici ca simplu partener de șah, Profesorul, deși cîtuși de puțin amator de distracții, legat de mine doar datorită unor relații întîmplătoare, îmi influența direct gîndirea. Rectific — „inima", căci „gîndire" mi se pare prea general. Pentru mine, cel de atunci, n-ar fi fost exagerată afirmația că mi se transmitea însăși seva vieții prin el. Și în timp ce făceam asemenea comparații, constatarea că înaintea ochilor îl aveam pe adevăratul meu tată, pe cînd Profesorul nu mi-era, desigur, decît un străin, mă uimea de parcă aș fi avut cine știe ce mare revelație ! Plictisit, mă întindeam de-mi trosneau oasele și cred că ajunsesem să devin eu însumi din ce în ce mai anost, chiar și pentru proprii-mi părinți, pentru care, în atmosfera de-acasă, însemnasem o noutate la început. Presupun că oricine revine în provincie în vacanță sau cu alt prilej, încearcă aceeași senzație ; după ce ești primit în cea dintîi săptămînă ca musafir, cum treci de limita asta de timp, interesul pe care-l prezinți începe să scadă puțin cîte puțin și sfîrșești prin a fi tratat cu o perfectă nepăsare. Și eu rămăsesem la țară peste baremul necesar... Și mai era ceva : de fiecare dată aduceam cu mine cîte un obiect mai neobișnuit pentru ai mei. Cum se zicea odinioară : veneam cu mirosul altei credințe în casa unor confucianiști. Așa și cu lucrurile acestea, ale mele... Nu le scoteam de la început la vedere, le-ascundeam. Într-o bună zi însă, tot atrăgeau într-un fel privirile, fie că le țineam chiar și în mîneca hainei. Și-atunci, după ce își pierdeau tot misterul, nu-mi mai rămînea decît să doresc să mă-ntorc cît mai repede la Tokyo.

Din fericire, boala tatei stagna. Pentru mai multă siguranță apelasem și la un doctor bun, venit din altă parte, iar consultațiile amănunțite mai limpeziră oarecum situația. Mă hotărîsem să plec cu puțin înainte de terminarea vacanței de iarnă. Cînd le-am spus asta părinților mei, cum sufletul omului e destul de ciudat, amîndoi s-au împotrivit :

— Nu-i prea devreme ? m-a întrebat mama.

— Chiar dacă mai întîrzii cîteva zile, tot ai s-ajungi la timp, a zis tata.

Nu m-au convins, totuși, să-mi amîn data plecării.

23

Decorațiile cu ramuri de pin fuseseră deja scoase de la porțile caselor, cînd am revenit la Tokyo. Sufla un vînt rece peste oraș și în orice parte te-ai fi găsit, nimic nu mai amintea de sărbătorirea Anului Nou. M-am dus imediat la Profesor să-i înapoiez banii. Îi adusesem și ciupercile, profitînd de ocazie. Cu toate că m-am gîndit că avea să pară cam neobișnuit însuși faptul de-a le scoate la vedere, le-am pus în fața doamnei, cu precizarea că erau un dar din partea maică-mi. Ciupercile fuseseră așezate într-o cutie nouă de prăjituri.

După ce mi-a mulțumit politicos, cînd a luat cutia s-o ducă în altă cameră și-a văzut cît de ușoară era, doamna s-a mirat :

— Ce prăjituri sînt astea ?!...

După ce ne împrietenisem, în unele împrejurări reacționa ca un copil cu inima neprihănită.

Printre tot felul de întrebări puse de amîndoi, în legătură cu starea tatălui meu, Profesorul a strecurat și observația că deși poți avea impresia că totul merge perfect, boala fiind boală, nu trebuie să uiți niciodată de ea.

Știa o mulțime de lucruri despre bolile de rinichi.

— Le este caracteristic faptul că nu îți dai seama că ești bolnav și poți sta liniștit. O cunoștință de-a mea, un ofițer, el însuși suferind, a murit fulgerător, așa încît soția lui care dormea alături de el n-a mai putut face

nimic. Pe la miezul nopții se plînsese doar de o durere ușoară, iar în zori era mort. Ea își închipuise că încă dormea!

Optimist cum devenisem, m-am îngrijorat brusc.

— Și cu tata se va întîmpla la fel? Nu negați, nu-i așa?

— Doctorul ce zice?

— Zice că n-are să se mai vindece. Dar că deocamdată nu trebuie să ne facem griji.

— Atunci e perfect, dacă așa zice doctorul. Eu m-am referit la o persoană care habar n-avea că era bolnavă și care mai făcea și destule abuzuri pe deasupra!

M-am mai liniștit. Profesorul remarcînd cum mă schimbasem la față, a adăugat:

— Fie sănătos, fie bolnav, omul rămîne o creatură fragilă, nu? Așa că nu poate să știe totdeauna cînd și de ce va muri!

— Și dumneavoastră vă gîndiți la moarte?

— Și eu, oricît aș fi de sănătos. N-aș putea să nu mă gîndesc.

O umbră de surîs îi apăruse pe buze:

— Nu sînt atîția cei ce mor firesc, subit? Și alții, despre care nici nu-ți vine să crezi, morți în mod nenatural?

— Ce înseamnă a muri în mod nenatural?

— N-aș putea să-ți dau o definiție; nu e însă moartea sinucigașilor?

— Dar nu poate fi și a celor suprimați de altcineva?

— La asta încă nu m-am gîndit, deși n-aș zice că nu-i așa...

Acestea fiind spuse, m-am întors acasă după puțin timp. Boala tatei mi s-a părut, din nou, mai puțin apăsătoare. După cum nici cuvintelor Profesorului despre moartea firească și cea nenaturală, nu le-am mai acordat atenție, deși mă impresionaseră la început. În ciuda faptului că lăsasem deoparte destul de repede, pînă atunci, orice carte pe care puneam mîna, mi-am dat seama că sosise timpul să mă apuc serios de lucrarea de diplomă.

24

Pentru că terminam în luna iunie facultatea, regulamentul cerea să predau lucrarea pînă la sfîrșitul lui aprilie.

Am calculat pe degete timpul rămas — februarie, martie, aprilie — și m-am mirat singur de sîngele meu rece. Nu mă ocupasem încă de nimic, pe cînd alții strîngeau deja materiale și notițe. Hotărîsem însă ca imediat după Anul Nou să încep să lucrez intens și odată hotărîrea luată, mă pusesem pe învățat. Nu trecuse cine știe cît timp și mă oprisem, cu toate planurile mele mari și cu toată impresia că schițasem în ansamblu întreaga lucrare. După multă bătaie de cap, am mai redus ceva din subiect. În cele din urmă, ca să-mi fie mai ușor, am început să adun ideile emise de alții și-am recurs la extrase din cărți, cărora intenționam să le adaug concluziile corespunzătoare.

Subiectul tratat de mine era legat de specialitatea Profesorului. Cerîndu-i cîndva părerea în privința alegerii făcute, o aprobase. Destul de derutat, m-am dus să-l întreb ce-ar trebui să folosesc drept material bibliografic. Nu numai că mi-a spus tot ce știa, dar s-a oferit să-mi împrumute și vreo două-trei cărți necesare. Nu s-a hotărît, cu toate acestea, niciodată, să-mi devină un adevărat îndrumător.

— Fiindcă nu sînt la curent, zicea el, cu noile apariții în materie, e mai bine să-ți consulți profesorii de la facultate...

Mi-am adus aminte că doamna îmi spusese, cu alt prilej, că într-o vreme fusese un cititor asiduu și că nu înțelegea ce-l determinase să renunțe și la asemenea preocupări.

Am lăsat în suspensie discuția despre lucrarea mea și aproape fără voie, l-am întrebat :

— Dumneavoastră de ce nu mai citiți la fel de mult ca pe vremuri ?

— N-aș zice că dintr-un motiv anume, însă... În primul rînd că oricît aș citi, mai bun decît sînt tot n-am să devin. Pe urmă...

— Pe urmă... Există mai multe motive ?

— Nu chiar. Odinioară, cînd ieșeam în lume, m-aș fi simțit foarte stînjenit să nu pot răspunde la o întrebare sau alta, dar în ultima vreme, am început să nu mai consider neștiința un lucru chiar atît de rușinos. Îmi lipsește și elanul sufletesc necesar pentru lecturi prelungite. Mai exact spus, am îmbătrînit !

Vorbea calm, de astă dată fără amărăciunea scepticului, așa încît cuvintele lui n-au făcut asupra mea cine știe ce impresie. M-am întors acasă, fără să mă mai gîndesc nici la slăbiciunile și nici la superioritatea Profesorului.

Cu o îndîrjire nebunească, m-am apucat să scriu la lucrarea care devenise o adevărată tortură, pînă mi s-au înroșit ochii. Am încercat să aflu diverse amănunte de la absolvenții ce terminaseră cu un an înainte facultatea. Unul mi-a povestit că fusese nevoit să ia ricșa ca să-și predea lucrarea în ultima clipă ; altul — că, sosind cu cinci minute după ora fixată, fusese cît pe-aci să fie respins și că numai datorită intervenției binevoitoare a profesorului titular, lucrarea îi fusese primită în cele din urmă. Eram îngrijorat, dar am mai prins și ceva curaj.

M-am așezat la birou și am scris zi de zi pînă cînd n-am mai putut. Am intrat și într-un depozit întunecos de cărți, și-am cercetat rafturile înalte. Mă uitam la literele aurite de pe cotoare, cu concentrarea profanului examinînd niște bibelouri antice.

O dată cu înflorirea prunilor, vîntul iernatic începuse să-și schimbe treptat-treptat direcția și, nu peste mult timp, au înflorit și cireșii. Dar biciuit de oboseala lucrării, nu mai priveam decît înainte, ca un cal înhămat la căruță. Pe nesimțite am ajuns și la sfîrșitul lui aprilie și pînă cînd n-am terminat cu scrisul, așa cum îmi propusesem, n-am mai trecut pragul casei Profesorului.

25

M-am simțit în sfîrșit liber în primele zile ale verii, cînd frunzișul întunecat înlocuise, pe ramurile cireșilor, învolburarea florilor. Eram ca pasărea abia scăpată din colivie, într-un zbor fără piedici, în priviri cu toată ne-

mărginirea lumii. M-am dus imediat la Profesor. Tot drumul m-am uitat la mugurii abia apăruți ai mandarinilor sălbatici și de pe crengile de rodiu, la sclipirea vie a frunzelor în bătaia soarelui.

Cînd a văzut cum îmi radiază fața de bucurie, Profesorul m-a întrebat :

— Ei, ai scăpat de lucrare ? Felicitări !

— Da, am terminat-o în fine, datorită ajutorului dumneavoastră. Acum nu mai am nimic de făcut, am răspuns.

Într-adevăr, treaba asta odată încheiată, începusem să-mi dau importanță ca omul care își poate pierde vremea cum vrea el. Eram sigur de mine și destul de mulțumit de cum îmi ieșise lucrarea. Tot timpul i-am vorbit doar despre ea Profesorului, care se abținu de la orice observații critice și încuviință, ca de obicei cu „bineînțeles" sau „așa e". Deși atitudinea lui mă dezamăgea oarecum, eram atît de entuziasmat, încît voiam să-l provoc la o discuție ca să-l oblig să fie mai categoric. Am insistat apoi să ieșim undeva, în aer liber, la iarbă verde.

— Haideți să mergem să ne plimbăm, domnule Profesor ! Ar fi foarte plăcut !

— Unde ?

Mi-era indiferent, oriunde. Numai să ieșim, împreună, dintre zidurile orașului.

...După vreun ceas, ne plimbam, într-adevăr, amîndoi fără țintă cum dorisem, într-un loc liniștit — nu chiar la țară, dar pe aproape. Am smuls cîteva frunze fragede dintr-o tufă de trandafiri, și-am început să cînt din frunză : învățasem de unul singur imitîndu-mi un prieten, din Kagoshima, dar mă pricepeam. Pe cînd șuieram așa, foarte mîndru, Profesorul se uita în altă direcție, cu un aer distrat.

Poteca urca înspre casa aflată pe o colină, înconjurată de verdeață. Am înțeles că n-ar fi vorba de o reședință particulară, după placa de pe stîlpul porții, pe care scria : „Grădina..."

— Intrăm puțin ? m-a întrebat Profesorul, cu ochii la drumul în trepte.

— E un teren de cultivat flori, am spus și am pornit-o printre pomi, spre casa ce ne ieșea în întîmpi-

nare la o cotitură a drumului, pe partea stîngă. Cu *shoji* [1]-ul complet deschis, părea nelocuită. Nici urmă de oameni. Doar că în fața ei se afla un vas mare, cu pești vii, aurii.

— Cîtă liniște! Intrăm fără să cerem voie?

— Intrăm.

Ne-am cufundat și mai mult în hățișul grădinii, de asemeni pustie. Flăcările azaleelor pe deplin înflorite ne țîșniră înainte, iar Profesorul mi-o arătă pe cea înaltă, de un roșu mai mohorît:

— Trebuie să fie de Kirishima!

Pe o întindere de vreo zece *tsubo* [2], creșteau bujorii, nedeschiși încă. Profesorul se-ntinse în preajma lor, pe un fel de fostă bancă, în timp ce eu m-am așezat pe marginea ei și mi-am aprins o țigară. Lui îi rămaseră ochii la cerul de un azuriu suav, mie îmi rămăsese inima la culorile frunzișului tînăr din jurul nostru. La o privire mai atentă, descopereai că nu erau două frunze de-aceeași nuanță și nici două ramuri de aceeași culoare, pe trunchiul arțarului.

Începuse să bată vîntul, iar pălăria Profesorului, agățată de o creangă prea subțire de chiparos, căzu.

26

Am ridicat-o repede și pe cînd i-o scuturam, zelos, de praf, i-am strigat:

— Domnule profesor, v-a căzut pălăria!

— Mulțumesc.

S-a sculat pe jumătate de pe bancă, și-a luat pălăria și mi-a pus o întrebare surprinzătoare:

— Nu te supăra că vreau să aflu, așa, din senin, dar familia dumitale e bogată?

— Nu s-ar zice.

— E o impolitețe că insist, știu, însă cam ce-aveți?

— În general vorbind, avem ceva pămînt la munte și niște orezării. Nu ne scăldăm totuși, deloc, în bani!

---

1 Ușă culisantă cu grilaj.

2 Un *tsubo* = 3,3 m².

Pentru prima oară adusese vorba despre asta. Nici eu nu-mi manifestasem, de altfel, curiozitatea în legătură cu mijloacele lui de trai, cu toate că atunci cînd îl cunoscusem mă întrebasem, bănuitor, ce resurse îi permiteau oare să-și ducă existența fără să muncească ? Avusesem în continuare îndoieli, însă a încerca să-l descos mi se păruse o necuviință. Dacă verdele frunzelor îmi limpezise privirea, nesiguranța îmi apăsa parcă din nou sufletul.

— Dar dumneavoastră ? Sînteți bogat ?

— Arăt eu că aș fi ?...

Se îmbrăca de obicei modest. N-avea familie numeroasă, deci nici locuința nu-i era prea mare. Totuși, chiar și pentru un privitor din afară ca mine, evident era faptul că o ducea bine din punct de vedere material. Fără să trăiască în lux, prefera bunăstarea, ca orice om care nu suferă de zgîrcenie.

— Arătați ! i-am răspuns la întrebarea dinainte.

— Ei, chiar sărac nu sînt. Însă nici plin de bani. N-am avut nici cu ce-mi face o casă mai spațioasă !

Se ridicase, se-așezase turcește pe bancă, și în timp ce vorbea, desena cercuri pe pămînt, cu vîrful bastonului lui de bambus. Pe urmă, își înfipsese bastonul într-un cerc și-l lăsase așa, în picioare.

— A fost o vreme cînd am fost bogat, știi ? m-a privit drept în ochi și-a zîmbit.

Tăceam cuprins de stînjeneală și-atunci, a trecut la altceva : m-a întrebat ce mai aflasem despre boala tatii.

Nu mai aflasem nimic, după Anul Nou. Îi vedeam ca de obicei, scrisul pe mandatul poștal trimis lunar, însoțit de cîteva rînduri banale, în care numai la boală nu se referea. Iar scrisul îi rămăsese ferm, fără deformările și ezitările celor suferinzi.

— Dacă nu îmi spune nimic, înseamnă că e bine.

— Ar fi perfect să fie așa, dar... boala e boală, cum ziceam !

— Credeți că e mai rău ? Văd că situația lui e neschimbată. N-am primit nici o veste de la ai mei.

— Da ? !

Mi se părea că discuția mergea înainte de la sine, ca totdeauna cînd se vorbește despre lucruri familiare. Pro-

fesorul însă, cu experiența pe care-o avea spre deosebire de mine, nu pierdea din vedere legătura dintre părțile disparate și-mi punea numai aparent întrebări fără rost.

27

— Dacă familia dumitale are ceva avere, oricîtă bătaie de cap ți-ar da, cred că e cazul să lămurești de pe-acum lucrurile. N-ar fi bine să primești ceea ce ți se cuvine cît timp tatăl tău e încă în viață ?! Dacă s-ar întîmpla să moară, problema moștenirii ar trece pe prim plan !

— Da...

Nu acordam destulă importanță cuvintelor lui, convins fiind că nimeni din familia mea — ca să nu mă refer doar la mine și la părinți — nu se gîndea cîtuși de puțin la asta. În plus, chiar dacă avea dreptate, mă miram că-mi vorbește astfel. Păstram tăcerea doar din cauza politeții datorate unei persoane în vîrstă.

— Dacă ai impresia că anticipez sfîrșitul tatălui dumitale și te-am jignit, te rog să mă scuzi. Nici măcar omului cel mai zdravăn nu-i spune moartea cînd vine !

Mi se adresase pe un ton neobișnuit de tăios și i-am răspuns :

— Nu contează...

— Cîți frați ai ? m-a întrebat iar.

A mai vrut să afle și cîți sîntem în familie, cîte ceva despre rude, mătuși, unchi etc. Ca să adauge, pînă la urmă :

— Sînt toți oameni buni ?

— N-aș zice că sînt răi, majoritatea fiind țărani.

— Și de ce-ar fi țăranii mai buni ca alții ?

Am amuțit în căutarea unui răspuns, dar Profesorul nu mi-a lăsat timp de gîndire :

— Dimpotrivă, țăranii sînt mai răi decît orășenii. Îmi spui că printre rudele dumitale nu s-ar afla oameni răi, crezi, totuși, că în societate există și soiul acesta, nu-i așa ? Croit parcă după cu totul alt tipar. Teribil e că, pe negîndite, constrînși de cine știe ce împrejurări, oamenii buni pot deveni răi. Trebuie să fii foarte atent !

Cred că ar mai fi avut ceva de spus și eram gata să dau și eu o replică. Lătratul unui cîine s-a auzit însă aproape de noi, făcîndu-ne să tresărim, în același timp, și să-ntoarcem capetele.

Pe lîngă cedrii tineri plantați în jurul băncii, în semicerc, se mai aflau și bambuși pitici, ce acopereau o suprafață destul de mare. Peste această scundă pădure se-nălțase botul cîinelui, care nu se mai opri din lătrat pînă cînd nu apăru un băiețel de vreo zece ani și-l goni.

Cu șapca lui neagră, cu insignă de școlar, băiatul veni apoi în fața profesorului și-l salută :

— Nu era nimeni acasă, cînd ați sosit dumneavoastră ?

— Nimeni.

— Mama și sora mea mai mare erau la intrarea din spate.

— Da ?

— Da. Și ar fi fost bine să fi zis bună ziua !

Cu zîmbetul lui parcă îndurerat, Profesorul scoase din portmoneu o monedă de nichel, de cinci sen, și i-o întinse băiatului :

— Du-te și spune-i mamei tale că o rog să-mi permită să mă odihnesc aici !

Copilului îi apăru o sclipire de veselie în ochii isteți și se învoi cu un semn din cap :

— Șeful cercetașilor pleacă în misiune chiar acum !

O și luase la fugă, printre azalee. Cîinele îl urmă cu coada între picioare. Încă vreo doi-trei pușți de aceeași vîrstă se iviră în goană, și o apucară în aceeași direcție cu șeful cercetașilor.

28

Din cauza cîinelui și a copilului, ne-am încheiat mai repede decît am fi dorit discuția. Eram de altfel, total nepriceput pe-atunci, în problemele de ordin practic ce-i stîrneau îngrijorarea Profesorului. Nici nu concepeam că aș putea să-mi pierd timpul gîndindu-mă la așa ceva, nu-mi stătea în fire. Nu dădusem încă piept cu viața, nici

nu fusesem pus în fața unor situații hotărîtoare. În orice caz, la vîrsta de-atunci, toate astea erau foarte departe de mine.

Din tot ce-mi spusese, m-ar fi interesat ca Profesorul să-mi comenteze mai pe larg, doar o frază : „Oamenii buni pot deveni pe negîndite răi, constrînși de cine știe ce împrejurări". Aș fi vrut să insiste mai mult asupra ei, chiar dacă la prima vedere era ușor de înțeles.

După ce copilul însoțit de cîine plecase, pe tot întinsul grădinii cu frunziș proaspăt, revenise liniștea. Am mai rămas nemișcați o vreme, ca oamenii obligați la tăcere, pe cînd albastrul neasemuit al cerului își pierdea, puțin cîte puțin, luminozitatea. Frunzele de un verde palid ale copacilor din fața noastră, în mare parte arțari, parcă picurînd de pe ramuri la fiecare adiere a vîntului, deveneau și ele din ce în ce mai închise la culoare. Undeva, departe pe drum, răsuna zgomotul unei căruțe. Și mi-am imaginat că aș fi eu însumi un bărbat de la țară, care pleca tocmai la tîrg, pe-nserate, după ce își încărcase căruța cu cine știe ce marfă.

Trezit din reveria lui de zgomot, Profesorul s-a ridicat brusc, de parcă atunci ar fi revenit la viață :

— E timpul să ne întoarcem acasă. S-a mai mărit ziua, dar uite că atît cît am stat noi aici, nemișcați, pe negîndite s-a și întunecat afară !

Banca nu fusese prea curată, așa că i-am scuturat meticulos haina cu amîndouă mîinile.

— Mulțumesc. N-a rămas rășină lipită ?

— Nu, nimic.

— Haina asta e nouă și nu vreau să mă întorc acasă murdar, ca să nu mă certe nevasta. Mulțumesc.

Am ajuns iar, amîndoi, la mijlocul drumului în pantă, înaintea casei care ni se păruse la început pustie. Acum, am zărit însă acolo o femeie împreună cu o fată de vreo cincisprezece-șaisprezece ani ; înfășurau amîndouă ață pe un mosor. Ne-am oprit nu departe de vasul cel mare cu pești aurii, le-am cerut scuze pentru deranj și le-am mulțumit. „N-aveți pentru ce !" ne-a răspuns stăpîna casei, cu tot respectul, apoi a mulțumit și ea pentru moneda dată băiatului.

Parcursesem o bună bucată de drum, cînd m-am întors spre Profesor, cu o întrebare neașteptată :

— Spuneați mai înainte că, silit de împrejurări, orice om bun se poate schimba radical. Ce semnificație au cuvintele acestea ?

— Dar n-au o semnificație mai largă decît realitatea pe care o exprimă. Nu țin de o teorie generală !

— Da, exprimă o realitate, așa e. Aș vrea să știu la ce situație vă refereați anume, cînd ziceați că prin forța împrejurărilor, omul devine pe neașteptate rău ?

Profesorul a început să rîdă. Și cu aerul că și el era constrîns de împrejurări să-mi ofere în clipa aceea o explicație, mi-a răspuns :

— Banii, înțelegi ? Banii. Cînd are de-a face cu ei, tot omul se înrăieste !

Îmi dăduse un răspuns atît de banal, cu-atîta lipsă reală de chef, încît mi-am pierdut și eu, la rîndul meu, tot elanul. Am continuat să merg apatic, mai departe. Profesorul rămăsese puțin în urma mea. „Hei, hei !“ mi-a strigat. „Ai văzut ?“

— Ce anume ?

— Că pui la inimă chiar și un simplu răspuns de-al meu ?!

Stăteam cu spatele, așteptînd să mă ajungă din urmă, dar ochii ni s-au întîlnit cînd m-am întors spre el să aud ce spune.

29

În momentul acela am simțit că îl urăsc pur și simplu. Mergeam amîndoi tăcuți, umăr la umăr, eu — cu aerul că nu-mi mai ardea să îl întreb absolut nimic din tot ceea ce mă interesase mai înainte. Dar fie că îmi remarcase sau nu atitudinea, Profesorul nu-mi acorda nici o importanță. Înainta cu pași egali, în același ritm, indiferent, ca de obicei, la toate. Pînă la urmă, m-am simțit aproape disprețuit.

— Domnule Profesor !

— Ce este ?

— Domnule Profesor, adineaori, pe cînd vă odihneați în grădina aceea, v-am pus puțin nervii la încercare, nu-i așa ? Rareori v-am văzut înfuriat ; azi însă mi se pare că am descoperit punctul dumneavoastră slab !

Nu mi-a răspuns imediat. Am crezut că reușisem să-l tulbur, să-l contrariez chiar și, neștiind ce să fac, m-am hotărît să vorbesc mai departe. El s-a oprit însă brusc din mers, mi-a întors spatele și s-a dus să urineze la marginea drumului, lîngă un gard viu, frumos tuns. Am rămas pe loc, cu gîndul aiurea.

— Pardon !

Și-a cerut scuze și și-a reluat mersul. Am renunțat să-l mai șicanez. Locurile pe unde treceam, deveneau tot mai animate. După ogoarele întinse, terenurile drepte sau în pantă, veneau acum la rînd, de o parte și de alta a drumului, șiruri simetrice de case. Din cînd în cînd priveam la vrejurile de mazăre înălțate pe cîte-un zid și la găinile de dincolo de plasa metalică a cotețelor. Dinspre oraș ne ieșeau întruna în cale căruțe cu cai obosiți. Atras de ceea ce vedeam în jur, lăsasem în urmă orice altă preocupare. Cînd Profesorul reîncepu să discute, mă gîndeam la cu totul altceva.

— Și ți s-a părut că m-am enervat într-adevăr, chiar atît de tare ?

— Așa, puțin...

— Chiar dacă nu m-ai plăcut în postura asta, mi-e totuna. Fiindcă așa e, cînd vine vorba de avere mă înfurii. Nu știu cum ești dumneata, însă eu nu mă dezic atît de repede de propriile-mi stări de spirit. Cine a fost jignit și păgubit pe nedrept, chiar și după trecerea multor ani, nu poate să uite !

Era o adevărată izbucnire față de modul lui obișnuit de-a vorbi, dar mai mult decît atît m-a surprins mărturisirea în sine. Fapt cu totul neașteptat, deși nu s-ar zice că nu-l dorisem. M-a frapat, de asemenea, și îndîrjirea pe care nu i-o crezusem caracteristică. Mi-l închipuisem un om mult mai slab și pe slăbiciunea aceasta a lui îmi bazasem o mulțime de impresii, o dată cu deferența pe care i-o arătam. Luat prin surprindere, de unde pînă atunci fusesem atît de bătăios, m-am dezumflat cu totul.

— Am fost înșelat de cineva, care nici nu era un străin de altfel, mi-era rudă. N-am să uit asta niciodată. După moartea tatei, cei ce-mi păruseră plini de omenie, cît timp trăise el, s-au transformat în niște ticăloși. Din copilărie pînă azi, port pe umeri tot răul pe care mi l-au făcut. E o stare care va rămîne, probabil pentru mine, neschimbată pînă la moarte. Trăiesc totuși fără să-mi iau revanșa, căci dacă mă gîndesc bine, atitudinea mea de-acum înseamnă mai mult decît pedepsirea unui singur individ : am învățat să urăsc omenirea din care toți fac parte, în genere. Și cu asta, mă declar mulțumit !...

N-am fost în stare să rostesc nici un cuvînt de părere de rău.

30

Și discuția din ziua aceea s-a încheiat mai repede decît aș fi dorit, căci dezarmat în fața Profesorului, n-am mai putut s-o continui.

Deși am luat amîndoi același tramvai, de la marginea orașului, atît cît am mai stat împreună, n-am mai schimbat decît vreo cîteva vorbe. Apoi ne-am despărțit aproape imediat. Între timp, Profesorul își modificase iar atitudinea și, cu o voce neobișnuit de domoală, m-a întrebat, înainte de-a pleca :

— De-acum și pînă în iunie poți să faci ce vrei, nu ? Poate că n-o să mai ai parte niciodată în viață de-o asemenea perioadă comodă. Pe cît posibil, distrează-te !

Mi-am ridicat șapca în semn de salut și i-am zîmbit. N-arăta deloc în clipa aceea a om care îi urăște pe ceilalți. Nimic din expresia chipului nu-i trăda dezamăgirile.

Mărturisesc că discuțiile cu Profesorul au însemnat extrem de mult pentru formarea modului meu de a gîndi, deși au fost și împrejurări cînd nu m-alegeam dintr-o asemenea convorbire cu nimic, cu toate eforturile mele. Lucrurile rămîneau nebuloase, așa cum rămăseseră și cu prilejul plimbării noastre în afara orașului, de pildă.

I-am spus într-o bună zi, spontan, chiar lui asta, într-un exces de sinceritate. Rîdea, în timp ce eu îi explicam că dacă nu-mi pasă de confuzia celor grei de cap, mă deranjează, în schimb, obscuritățile celor ascuțiți la minte.

— Dar eu n-ascund nimic !

— Ba da !

— Nu-mi amesteci cumva concepțiile cu trecutul ? Fără să fiu un gînditor faimos, nu urmăresc ca sistemul meu de idei să nu fie accesibil și altora. Nu văd ce-aș avea de ascuns. Însă dacă se pune problema să-mi clarific trecutul în fața dumitale, se schimbă treaba !

— Bine, dar e același lucru. Acord importanță unor idei legate inerent de trecutul dumneavoastră. Rupte din context, își pierd, pentru mine, din valoare. Nu mă mulțumesc doar niște fantoșe fără viață !

M-a privit de parcă ar fi zis : „Ia te uită...". Mîna în care își ținea țigara îi tremura ușor.

— Ești cam îndrăzneț dumneata.

— Sînt un om serios. Aș vrea să aprofundez totul, în mod serios !

— Chiar și investigîndu-mi trecutul ?

Aveau o rezonanță teribilă cuvintele Profesorului, căci „investigația" mă făcea să mă gîndesc la un criminal, iar nu la persoana căreia îi acordam tot respectul. Devenise palid la față.

— Chiar ești un om serios ? m-a întrebat. Niște împrejurări funeste m-au făcut neîncrezător și te suspectez inevitabil, cu toate că numai asta n-aș vrea. Ești, totuși, prea puțin complicat ca să te pun la îndoială... Și mă gîndesc că, înainte de-a muri, ar fi bine să pot să mă bizui fie și pe o singură persoană. Să dispar liniștit, apoi. Ai putea fi persoana aceea, unică ? Binevoiești să fii ? Ești, fără nici o fățărnicie a inimii, serios ?!

— Așa cum credeți cu certitudine că exist, puteți crede, neîndoielnic, și în mine !

Vocea îmi tremura.

— Bine, de-acord, încuviință Profesorul. Am să-ți vorbesc fără rețineri de trecutul meu. Însă... Nu, nimic nu m-ar deranja, dar n-ar fi exclus ca trecutul ăsta să

nu-ți fie chiar atît de util. Eu știu dacă n-ar fi mai nimerit să tac ? Și nici n-a sosit încă momentul oportun pentru destăinuiri. Dar, fii atent, să nu-l lași să treacă, atunci cînd va sosi !

Nu mi-am simțit deloc inima mai ușoară, după ce m-am întors la pensiune.

31

Lucrarea mea n-a fost considerată de profesori chiar atît de bună pe cît îmi închipuisem, însă reușisem s-o predau, totuși, la vreme. Și a sosit și ziua înmînării diplomelor, cînd, în vederea ceremoniei, m-am îmbrăcat cu hainele de stofă groasă și mirosind a mucegai, scoase din cufărul meu de răchită.

Toți cei aliniați la locul festivității mureau ca și mine de cald. Abia îmi mai suportam trupul, constrîns să stea ca într-o etuvă în ținuta aceea de ceremonie. N-a trecut mult și batista pe care o aveam în mînă se făcuse leoarcă de transpirație.

De îndată ce m-am întors acasă, m-am grăbit înainte de toate să mă dezbrac.

Am deschis geamul și, de la etajul al II-lea, la care mă aflam, am cuprins lumea dintr-o privire — atîta cît încăpea în rotocolul diplomei făcută sul și folosită drept lunetă. Pe urmă, am aruncat diploma pe masă, m-am lungit chiar în mijlocul camerei și am ațipit. Meditasem însă, întîi, la trecut, și încercasem să-mi imaginez apoi viitorul. M-am gîndit cum despărțea diploma aceea un timp de celălalt, ciudată hîrtie ce ba părea, ba nu părea să aibă vreun sens.

Fusesem invitat, seara, la Profesor la masă, invitație legată de o veche promisiune, și-anume că voi sărbători ziua absolvirii la el.

Masa era pusă într-adevăr, sărbătorește, în *zashiki,* aproape de verandă, iar fața de masă dintr-o pînză cu modele, apretată, strălucea în lumina becului. De altfel, de fiecare dată cînd mîncam în casa Profesorului, cești-le și bețișoarele erau așezate pe o față de masă de in, albă,

asemănătoare celor ce se văd prin restaurantele europene — sclipind de curățenie, de parcă ar fi fost spălată proaspăt.

— Trebuie să fie la fel ca gulerul și manșetele unei cămăși. E de preferat unui lucru murdar, culoarea lui inițială. Iar dacă e alb, cu atît mai mult se cere să fie imaculat!

Profesorul vorbea astfel pentru că într-adevăr îi plăcea curățenia. În biroul lui nu era niciodată dezordine. Observasem caracteristica aceasta, tocmai fiindcă eu eram mult mai puțin riguros.

La remarca pe care i-o făcusem odată doamnei că „Profesorul găsește în orice un motiv de iritare" — îmi răspunsese că totuși nu-i prea păsa nici de îmbrăcăminte, nici de nimic. „Ca să spun adevărul, nerăbdarea mea e de ordin spiritual", zisese Profesorul aflat și el de față. „Ceea ce îmi provoacă o continuă neliniște. Dacă mă gîndesc bine, am un caracter cu totul stupid", începuse el să rîdă.

N-am înțeles dacă „nerăbdarea de ordin spiritual" viza și predilecția lui pentru curățenie. Stăteam, în seara aceea, înaintea feței de mese albe, vizavi de Profesor, iar locul doamnei era între noi doi, în partea dinspre grădină.

— Felicitări! a zis Profesorul și a ridicat paharul în cinstea mea. Dar nu mi-a crescut inima de fericire, mai ales că nici tonul pe care își rostise cuvintele nu putea să mă bucure. Toastase cu zîmbetul pe buze — un zîmbet lipsit de orice insinuare, însă fără îndoială, și de entuziasm. Era doar firesc ca oamenii să se felicite în asemenea împrejurări.

După ce m-a felicitat la rîndul ei, doamna a adăugat că era convinsă că părinții mei se vor bucura. M-am gîndit imediat la tatăl meu bolnav, și la faptul că ar trebui să ajung neîntîrziat la el și să-i arăt diploma de absolvire.

— Ce-ați făcut cu diploma dumneavoastră? l-am întrebat pe Profesor.

— Ce-oi fi făcut cu ea? Mai e pe undeva, nu-i așa? și-a întrebat acesta soția.

— A, da, desigur !

Nici unul dintre ei nu știa prea bine unde anume se afla diploma.

32

La masă, în locul menajerei, ne-a servit doamna. Cînd era vorba de musafirii socotiți de-ai casei, acesta era obiceiul, cu toate că eu mă simțisem la început cam stingherit. Pe măsură însă ce mi-am înmulțit vizitele, mi-a dispărut și stînjeneala și-i întindeam castronașul, firesc, pe cînd ea se mira, uneori, că mănînc atît de mult.

Îi plăcea să mă tachineze. Dar în ziua aceea, din cauza căldurii, n-am prea avut poftă de mîncare, așa că nu i-am mai dat prilejul.

— Ai și terminat ? De la un timp încoace mănînci foarte puțin !

— Da' de unde ! Mi-e prea cald și de aceea nu mănînc...

A chemat menajera să strîngă masa, și-apoi i-a cerut să ne aducă înghețată și prăjituri.

— Am făcut înghețată în casă.

Avusese cînd s-o facă, din moment ce n-avea alte preocupări. Am mîncat două înghețate.

— Ei, și-acum, că ai terminat facultatea, cu ce ai de gînd să te ocupi ? s-a interesat Profesorul. Își mutase locul mai aproape de veranda spre care privea din cadrul ferestrei deschise.

Conștient de faptul că îmi încheiasem studiile, n-aveam însă nici un plan de viitor.

— Te faci profesor, m-a întrebat doamna, văzînd că ezit să răspund, sau funcționar ?! Și eu și Profesorul am izbucnit în rîs.

— Ca să fiu sincer, încă nu m-am gîndit. Nici o clipă nu m-am întrebat care o să-mi fie profesia. În primul rînd fiindcă nici nu știu ce-ar fi de preferat, din moment ce nu-mi spune nimic o posibilitate sau alta. Nu-i ușor să optez !

— Așa e. Și-ți dă mîna să vorbești, deoarece nu ești sărac. Uită-te însă la cei cu greutăți ! Ei nu pot sta ca dumneata liniștiți !

Era adevărat că înainte de absolvire, unii dintre prietenii mei căutaseră posturi pe la gimnazii. În sinea mea recunoșteam că doamna avea dreptate, i-am replicat totuși că eu eram influențat într-o oarecare măsură și de personalitatea Profesorului.

— Nu e o influență recomandabilă !

Profesorul îmi vorbise cu zîmbetul acela al lui specific, îndurerat parcă.

— Atașamentul dumitale față de mine te privește. Nu uita însă că ți-am atras atenția să-ți iei partea de avere cuvenită, atîta timp cît îți trăiește tatăl. Altfel n-ai să ai niciodată liniște !

Mi-am reamintit discuția noastră din grădina de la marginea orașului, pe vremea cînd înfloriseră azaleele, și parcă mi-a răsunat din nou în urechi vocea iritată a Profesorului, rostind foarte dur cuvintele. Cuvinte uluitoare în felul lor, dar mai cu seamă confuze pentru mine, care nu descoperisem încă adevărul.

— Doamnă, dumneavoastră sînteți bogată ?

— De ce mă întrebi ?

— Păi, dacă îl întreb pe Profesor, nu-mi spune !

Ea surîse, cu ochii la el :

— Fiindcă nu-l dau deloc banii afară din casă.

— Totuși, ca să fiu și eu pus în temă cînd o să încep să discut cu tata : cam ce venit mi-ar trebui ca să trăiesc ca Profesorul ?

Privind spre grădină, Profesorul fuma, calm. Era firesc să vorbesc doar cu doamna.

— Noi nu avem propriu-zis, decît strictul necesar pentru trai. Înțelegi ? În fine, nu asta contează acum, ci faptul că nu trebuie să te hotărăști să rămîi inactiv de acum înainte, după exemplul Profesorului. Să nu faci ca el nimic...

— Dar nu-i rău să nu faci nimic !

Profesorul își întoarse doar pe jumătate privirea ca să declare astfel că nu era de acord cu ceea ce spusese nevasta lui.

33

Plecasem atunci de la ei după ora zece seara. Și fiindcă hotărîsem să mă reîntorc în două-trei zile la părinți, la plecare adăugasem și cîteva cuvinte de rămas-bun :

— Am să lipsesc o vreme...

— Revii în septembrie, nu-i așa ?

Nu mai eram student, deci nu era neapărat necesar să revin, ca să nu mai spun că nici nu intenționam, de la bun început, să revăd Tokyo-ul în sezonul torid. Fiindcă nu-mi căutam un post, nu puneam cine știe ce preț pe timp.

— Cam pe-atunci !

— Ei, mergi sănătos. S-ar putea să plecăm și noi în vara asta undeva. Se anunță călduri mari. Dacă plecăm, o să-ți mai trimitem ilustrate.

— Și cam în ce parte vreți s-o apucați ?

Profesorul care ne-ascultase mai departe, dialogînd, avea aerul că făcea haz pe socoteala mea.

— Nu știm sigur dacă o să plecăm sau nu !

...Cînd să mă ridic însă, el mi-a pus pe neașteptate mîna pe braț și s-a interesat de cum o mai ducea tatăl meu. Habar n-aveam cum o mai ducea. Rămăsesem la părerea că boala nu i se înrăutățise, din moment ce nu îmi mai scrisese nimic.

— Dar e o boală cu care nu te joci. Dacă apar simptome de uremie, gata !

Nu știam ce era aia „uremie" ; termenul nu fusese folosit de medicul de la țară, cînd fusesem în vacanța de iarnă acolo.

— Da, trebuie să ai grijă, a adăugat și doamna. Cînd intoxicația devine generală, nu mai e nimic de făcut. Nu-i de glumă !...

— Dacă e o boală fără leac, după cum se zice, oricîtă grijă aș avea, cu ce-aș mai putea să-l ajut ?!

— Iar eu ce-aș mai putea să-ți spun, dacă ești convins că e așa ?

Ea îmi vorbise pe un ton melancolic, probabil unde își adusese aminte și de faptul că îi murise mama din cauza aceleiași boli. Privea în jos. Și-am simțit cum mă cuprinde emoția, gîndindu-mă la soarta tatălui meu.

— Shizu, tu ai să mori înaintea mea ? s-a-ntors Profesorul brusc, spre ea.

— De ce mă întrebi ?

— Așa. Sau eu am să mor înainte ? În genere, se pare că se-ntîmplă mai des ca soțul să moară și să rămînă soția...

— Depinde. În cazul bărbaților, e vorba de diferența de vîrstă dintre ei și neveste.

— Ăsta-i motivul pentru care se duc mai repede ? Înseamnă că eu o s-ajung înaintea ta pe lumea cealaltă !

— Tu ești un caz aparte !

— Chiar așa ?!

— Și ești un om atît de sănătos... Aș spune că n-ai suferit de nici o boală toată viața. Nu încape vorbă că eu am să mor înainte !

— Ești chiar atît de sigură ?

— Da, da, am să mor înainte !

Profesorul s-a uitat la mine. I-am zîmbit.

— Să zicem că tot eu voi dispare mai repede. Ce-ai să faci ?

— Ce-am să fac ?...

Tăcuse, parcă lăsîndu-se în voia durerii o clipă. Cînd și-a ridicat ochii din nou, mi-a dat însă impresia că i se schimbase și starea de spirit :

— Păi, ce să fac ? Ce te-ai aștepta să fac ?! Am să constat și eu că moartea vine subit, fără să mai țină seama de vîrstă !

Privise cu înțeles spre mine spunînd asta, ca și cum ar fi vrut să-mi arate cu tot dinadinsul că glumește.

34

Deși mă sculasem să plec, m-am așezat iar, ca să le urmăresc discuția pînă la capăt.

— Dumneata ce părere ai ? m-a întrebat Profesorul.

Nu eram omul cel mai indicat să-mi dau cu părerea într-o asemenea situație, oricare dintre ei ar fi murit mai repede. Pur și simplu zîmbeam.

— Sînt lucruri care nu depind de înțelegerea mea!

— Da, doar de soarta fiecăruia. E și aici o predestinare... Știai, m-a întrebat doamna, că tatăl și mama Profesorului au murit cam în același timp?

— În aceeași zi?

— Nu chiar, dar aproape. La scurtă vreme unul după altul.

— Cum așa?!...

Profesorul interveni tocmai cînd doamna se pregătea să-mi răspundă, zicînd că discuția nu-și avea rostul. Își făcea vînt, ostentativ, cu evantaiul pe care îl ținea în mînă. Se întoarse apoi din nou, către soția sa și-i spuse:

— Shizu, dacă mor, casa asta e a ta.

Ea începu să rîdă:

— Să-mi lași și pămîntul!

— N-am cum, din moment ce e al altuia. În schimb, îți las tot ce-mi aparține!

— Mulțumesc. Să știi însă că refuz cărțile cu scrisul pe orizontală [1].

— Le vinzi la anticariat!

— Le vînd, dar cu cît?

Deși Profesorul nu i-a răspuns, dialogul lor a mai continuat mult timp, pe aceeași temă, a morții sale, căci rămăsese la părerea că el va muri primul. Și după ce a acceptat o vreme jocul, inima delicată a femeii l-a simțit brusc de nesuportat:

— Dacă mori tu, dacă mori tu, de cîte ori mi-o mai spui? Ajunge! Care dintre noi va fi dus mai repede la groapă... E macabru. Uite, îți promit că am să-ți îndeplinesc ultimele dorințe, și gata. Acum ești mulțumit?

Profesorul își întorsese capul spre fereastră și izbucnise în rîs, dar, făcîndu-i pe plac soției, sistase după aceea discuția. Am fost și eu gata de plecare, numaidecît. M-au condus amîndoi pînă la ieșire.

— Ai grijă de bolnav! repetase doamna.

---

1 Conform tradiției, scrierea japoneză e pe verticală. Cea pe orizontală denotă influența europeană.

— Ne revedem în septembrie ! îmi spusese Profesorul.

...I-am salutat și am părăsit casa. Între ușă și poartă, se afla un măslin parfumat, cu ramuri stufoase. Și-și întindea crengile în beznă în așa fel, încît părea că vrea să-mi bareze drumul. Am făcut cîțiva pași, cu ochii la frunzele întunecate și cu gîndul la florile și la mireasma lor, din toamna ce avea să vină. Casa Profesorului și măslinul aveau să-mi rămînă împreună în minte, într-o inseparabilă legătură. Dar tocmai cînd îmi imaginam, în fața copacului, viitoarea toamnă și reîntoarcerea mea, lumina becului de la intrare, închis în abajurul lui scînteietor, se stinsese brusc. Soții intraseră în casă. Am pornit-o singur, mai departe, în noapte.

Nu m-am întors la pensiune imediat. Aveam de făcut și niște cumpărături înaintea plecării la țară și doream, în plus, să mă mișc puțin după masa prea copioasă, așa că am apucat-o drept spre centru. Orașul mai era cuprins încă de animația sfîrșitului de zi. Printre cei care se-nvîrteau aparent fără rost, de ici-colo, am descoperit un fost coleg, tot proaspăt absolvent de facultate și, vrînd-nevrînd, am fost tîrît de el într-un bar. I-am ascultat acolo părerile, pline de înflăcărare, umflate de o frenezie ce mă ducea cu gîndul la spuma berii.

Cînd am ajuns în fine la pensiune, trecuse de miezul nopții.

35

După cumpărături am pornit-o abia a doua zi, înfruntînd eroic căldura. Cînd citeam ce mi se cerea în scrisoare, mi se păruse o treabă simplă, însă pe urmă m-am simțit cam plictisit. Iar în tramvai, în timp ce mă ștergeam de transpirație, i-am urît pur și simplu pe țăranii cărora puțin le păsa de osteneala și de efortul unui om.

Nu intenționam să trîndăvesc în vara aceea. Și întrucît, ca să nu-mi pierd vremea la țară, îmi alcătuisem și un fel de program, a trebuit, în vederea lui, să-mi procur și cărțile necesare, fiind hotărît să stau chiar și o jumă-

tate de zi la etajul al doilea al librăriei Maruzen. În fața standului care mă interesa, am trecut în revistă carte cu carte, de la un colț la altul.

Dar cea mai mare bătaie de cap mi-au dat-o gulerele de damă. Ajutorul de vînzător era gata să-mi pună pe tarabă tot ce-i ceream — problema era ce s-aleg ? Pe deasupra, mă derutau și prețurile ; ce-mi închipuiam că ar costa o nimica toată era foarte scump. Și invers. Cînd nici nu mai îndrăzneam să întreb de preț, aflam că era vorba de lucrurile cele mai ieftine. N-aveam nici un criteriu de apreciere și eram pus în mare încurcătură. Am regretat în sinea mea, că n-o rugasem pe soția Profesorului să mă însoțească.

Am cumpărat și o geantă. Era un lucru de calitate inferioară, produs japonez, însă cu cataramele ei strălucitoare, urma să-i dea gata pe țărani. Fusese o dorință a mamei. Ea îmi scrisese să cumpăr mai ales o geantă nouă, după absolvirea facultății, și să mă întorc acasă cu toate cadourile puse în ea. Mă pufnise rîsul cînd citisem asta în scrisoare, nu fiindcă n-aș fi înțeles intenția maică-mi, ci fiindcă fraza în sine mi se păruse hazlie.

Așa cum îi spusesem și Profesorului la plecare, am mai rămas în Tokyo două zile și în cea de-a treia, m-am întors acasă cu trenul.

Dincolo de toate părerile alarmante în legătură cu boala tatălui meu, eram — nici eu nu știam de ce — foarte puțin tulburat. Mi-era milă mai mult de mama, imaginîndu-mi-o îndoliată, ceea ce însemna că undeva, în adîncul inimii, certitudinea morții se și înrădăcinase. De altfel, îi și scrisesem fratelui meu mai mare, la Kyushu, că nu mai existau speranțe ca tata să se însănătoșească. Iar cu un alt prilej, îl îndemnasem să-și facă timp, oricît ar fi fost de ocupat cu slujba, și să vină să-l vadă măcar o dată : locuind acolo, la țară, bătrînii se simțeau cu siguranță singuri, și-ar fi fost mai mare păcatul ca nouă, copiilor, să nu ne mai pese de ei !

Sentimentalizasem totul, chiar dacă scrisesem lucruri pe care într-adevăr le și gîndisem. Însă una era emoția din timpul scrisului și alta starea mea sufletească de după aceea.

Am reflectat în tren la asemenea contradicții și deoarece chiar și gîndindu-mă, am ajuns să mă contrazic din nou, am tras concluzia că sînt un om inconstant. Mi-am reamintit de Profesor și de soția lui, de discuția purtată cu cîteva zile înainte, atunci cînd fusesem invitat la cină.

„Cine va muri primul ?"

Repetînd întrebarea din seara aceea, mi-am spus că nimeni nu putea da un răspuns sigur. Presupunînd însă că s-ar fi știut cu exactitate care din doi ar fi plecat cel dintîi din lumea celor vii, ce-ar fi putut face unul sau altul dintre cei rămași ? Nici Profesorul și nici soția lui n-aveau cum să se comporte altfel decît se comportau. (Eu însumi, cu un tată în pragul morții, eram neputincios.) Am simțit ce ființă trecătoare e omul și, cît de puțin durează de fapt pînă și înnăscuta lui inconstanță.

PARTEA A DOUA

Eu și părinții

1

Ceea ce m-a mirat la întoarcerea acasă, a fost faptul că tata n-arăta altfel de cum îl găsisem ultima dată.

— A, te-ai întors ?! Ce bine că ai putut să termini facultatea ! Stai puțin, mă duc să mă spăl pe față și vin acu'...

Era în grădină, unde își găsise ceva de lucru. În timp ce se-ndrepta spre fîntînă, îi flutura în vînt batista cam murdară, prinsă de borul din spate al pălăriei vechi, de paie, ca să-l ferească de soare.

Cu toate că mi se părea că orice om care nu iese din comun poate să termine o facultate, i-am fost totuși recunoscător tatei pentru marea lui bucurie.

— Ce bine c-ai putut s-o termini !

Fiindcă o tot repeta însă, am ajuns să compar expresia fericită a feței lui cu cea a Profesorului, atunci cînd rostise „Felicitări !", la masa din seara absolvirii. Deși cuvintele acestuia fuseseră formale, reacția sa mi s-a părut infinit mai elegantă decît cea a lui taică-meu, atît de impresionat de o nimica toată. Și, în cele din urmă, a început chiar să mă deranjeze nepriceperea asta de om simplu.

— Nu-i mare lucru că am terminat o facultate. O fac sute de studenți, în fiecare an !

I-am spus, așadar, ce-aveam de spus, însă cînd m-a auzit cum vorbesc, tata m-a privit crispîndu-se la față în mod ciudat :

— Nu-s bucuros doar fiindcă ai terminat o facultate. Adică sigur că mă bucur, dar, cum să-ți spun, puțin altfel. Nu știu dacă pricepi...

Am încercat să-l fac să continue, cu toate că părea că nu dorește să mai adauge nimic altceva. În cele din urmă, a zis :

— Ce mai una-alta ? Să vezi cum e cu bucuria asta, a mea ! Că sînt bolnav, o știi. Cînd te-am întîlnit astă iarnă, mă gîndeam că n-o s-o mai duc decît trei-patru luni. Și cînd colo, uite că trăiesc pînă azi, trăiesc și mă țin încă pe picioare ! Și-ai terminat și tu facultatea. Cum să nu mă bucur ?! Ție, dacă ai fi tată, nu ți-ar părea bine să-ți termine băiatul, pentru care ai făcut atîtea, facultatea, cît timp mai ești în viață, iar nu după aia ? Ți-o fi stînd gîndul la ceva mai grozav și nu te mai interesează cînd îți spune omul că se bucură că ai terminat o facultate. Da', i-a pune-te nițel și în locul meu. Pentru mine absolvirea facultății înseamnă cu totul altceva. Pricepi ?...

Am tăcut, renunțînd nu numai să-i cer iertare ; mă împăcasem, în definitiv, cu situația, ca și el, care părea că se învățase deja cu gîndul morții, dacă o așteptase chiar înainte de a-mi sfîrși eu studiile. Fusesem de-a dreptul stupid că nu-mi dădusem deloc seama ce rezonanță puteau avea lucrurile în inima lui !

Am scos ca pe-un lucru de preț diploma de absolvire din geantă, și le-am arătat-o — și lui și mamei. Stătuse prost și se îndoise. Tata a întins-o cu grijă.

— Trebuia s-o faci sul și s-o aduci în mînă !

— Trebuia s-o fi așezat altfel, a zis și mama.

După ce a mai privit-o puțin, tata s-a ridicat și a dus-o în *tokonoma* [1], unde a pus-o chiar în față, la vedere. Altădată aș fi protestat, nu însă în momentul acela, cînd nici nu mi-a trecut prin minte să mă împotrivesc, să nu-mi las tatăl să facă ce dorește.

Din pergament japonez și îndoită cum fusese, diploma nu era, totuși, ușor de mînuit pentru el. De îndată ce-o punea în poziția cea mai avantajoasă, cădea, trasă parcă în jos de propria-i inerție.

---

1 Nișă în peretele camerei principale, în care se păstrează obiectele de preț ale casei.

2

Am luat-o pe mama deoparte și am întrebat-o care era situația bolnavului.

— Pare el sănătos, dar are voie să iasă și să lucreze în grădină ?

— N-are nimic. Cred că s-a făcut bine.

Era incredibil de senină. Și total neștiutoare, așa cum se întîmplă, de obicei, cu femeile ce trăiesc departe de oraș, în locuri retrase, prin păduri și orezării. Totuși mi se părea ciudat că era vorba de una și aceeași persoană — avînd în vedere că tot ea fusese cuprinsă de panică, atunci cînd tata avusese o sincopă.

— N-a zis și doctorul că e o boală grea ?

— Păi da, și vezi, nimic mai curios decît trupul omului. O fi zis doctorul că e grav bolnav, da' el e bine, zdravăn, pînă azi. Mi-era și mie frică, la început, să-l las să umble de colo pînă colo — și nu-l vezi ? Se-ngrijește de sănătatea lui, da' e încăpățînat. Crede că s-a pus pe picioare și nu mai ține seama de ce-i spun !

Mi-am amintit cum arăta și cum se comporta taică-meu la întîlnirea noastră de dinainte, cum făcea efortul să-și strîngă patul și să se radă.

Și cum se plîngea că maică-mea era prea din cale-afară cu neliniștea ei, cît timp el se simțea încă bine, sănătos. S-o fac iar să se neliniștească — nu m-a lăsat inima, așa că nu i-am mai spus, cum intenționasem, că noi, cei din jurul lui, ar trebui să fim totuși, atenți. I-am vorbit doar, de parcă i-aș fi dat o lecție despre caracteristicile bolii în genere, deși tot ce știam, știam de la Profesor și de la soția acestuia. N-am reușit s-o impresionez prea mult. A părut doar surprinsă că murise cineva de-aceeași boală :

— Ei, aceeași boală zici ? Ce păcat ! Și cîți ani avea femeia aia ?

Am renunțat să mai discut cu ea și am trecut la tata. El m-a ascultat cu ceva mai multă gravitate, ca să-mi spună pe urmă, că dacă tot era vorba de trupul lui, la anii pe care-i avea era în măsură să știe, mai bine decît toți, ce era cazul să facă, și ce nu, pentru el.

— Îl auzi ? m-a întrebat mama zîmbind.

Îmi spuneam totuși, că în ciuda aparențelor, tata era pregătit pentru orice și că semnificația bucuriei nereținute, la întoarcerea mea ca absolvent acasă, era legată tocmai de îndoiala că ar fi putut să nu mai apuce clipa asta. Nu mi-o mărturisise chiar el ?

— Îl auzi ? Din gură zice multe, însă de gîndit gîndește că nu i-a trecut încă vremea !

— Da ?

— Vrea să trăiască încă zece-douăzeci de ani, chiar dacă se mai vaită că n-o mai duce și mă-ntreabă dacă am de gînd să rămîn singură în casa asta, dacă moare el...

Mi-am închipuit-o deodată pe mama singură, în casa țărănească veche și mare, după decesul tatei. Ar mai fi mers lucrurile ca înainte ? Și frate-meu mai mare ce-ar fi făcut ? Ea cum ar fi reacționat ? Mi-aș mai fi putut eu relua comoda existență de la Tokyo ? m-am întrebat și mi-am amintit, așa cum stăteam față în față cu ea, de sfatul Profesorului : „Cît mai trăiește tatăl tău, să-ți primești partea de moștenire"...

— N-am aflat să fi murit încă nici unul dintre ăștia care se tot laudă singuri că mor, a spus mama. Așa că sînt liniștită. Taică-tu, la fel : „Mor, mor !" și cine știe cîți ani îl mai așteaptă ? Mai repede moare cine nu zice nimic !

Am ascultat-o în tăcere, fără să înțeleg dacă le ținuse chiar morților socoteala sau dacă era numai o teorie de-a ei.

3

În familie au început discuțiile în privința invitaților la masa cu orez roșu [1], în cinstea absolvirii mele. Mă temusem că așa avea să se-ntîmple, de cum sosisem acasă, și îi rugasem să renunțe. Să nu dea cine știe ce petrecere.

1 Orez amestecat cu fasole soia, roșie, și fiert în aburi, folosit la prepararea unor prăjituri japoneze, cu ocazii festive.

Nu mi-au plăcut niciodată musafirii prea rustici, venind, de fapt, să bea și să mănînce, pușì doar pe chef și pe scandaluri. Și cînd eram copil, mă simțeam stingherit cînd stăteam cu ei la masă. Cu atît mai rău dacă era vorba să fie invitați anume pentru mine ! m-am gîndit, deși nu le-am spus-o chiar direct părinților. Am zis numai că mi se părea că asta însemna a întrece măsura.

— Dar nu-i deloc așa, nici pomeneală ! Doar nu-i ceva ce ți se-ntîmplă de două ori în viață și nu văd de ce n-am invita oamenii. Ia nu mai fi atît de rușinos, băiete !

Pentru maică-mea era parcă totuna însurătoarea cu absolvirea facultății.

— Sigur, putem să nu-i chemăm, da' vrei să intrăm p-ormă în gura lumii ?

Așa a vorbit taică-meu, care nu putea trece cu vederea cleveteala celorlalți. Te bîrfeau dacă le înșelai așteptările.

— Ăștia-ți leagă tinicheaua de coadă, nu-i ca la Tokyo, nu-i așa ? a adăugat el.

— Se face de rîs taică-tău, a mai zis mama.

N-avea rost să mai argumentez. Gîndindu-mă că mai bine îi las în voia lor, le-am spus că în ceea ce mă privea nu era cazul să invite pe nimeni, dacă o făceau anume pentru mine, însă că eu nu mă mai împotriveam totuși, dacă se simțeau datori să cheme oaspeți pentru ca să nu fie ei bîrfiți.

— Cu teorii d-astea, mai rău mă-ncurci !

Tata căpătase un aer nemulțumit.

— Tatăl tău nu zice că n-ar face nimic pentru tine, dar știi și tu ce datorii ai către lume...

Mama vorbea cam încîlcit cînd ajungea să-și dea cu părerea în situații importante, după obiceiul femeilor, dar vorbea atît de mult, încît nici eu nici tata nu-i mai puteam face față.

— Ce păcat că omul învățat vrea totdeauna să știe *de ce !*

Atîta a mai zis tata. Mi-a fost însă de-ajuns ca să-mi dau seama de tot ce nu-i plăcea, de fapt, la mine. Totuși,

în loc să mă gîndesc și la ceea ce îi replicasem eu, țîfnos, mi s-a părut că el iar n-avea dreptate. Și m-am mirat cînd, în aceeași seară, l-am auzit cum mă întreabă cînd mi-ar conveni să invităm musafirii ? A-mi pune o asemenea întrebare tocmai mie, care nu făceam decît să trîndăvesc de dimineață pînă seara în vechea noastră casă, indiferent la scurgerea timpului, însemna a dori să-mi fie cu tot dinadinsul pe plac. Am simțit că am greșit față de el, m-am înclinat și ne-am sfătuit împreună în privința zilei cînd urma să dăm petrecerea.

Înainte de data respectivă, a survenit însă un eveniment : s-a îmbolnăvit împăratul Meiji. Toată Japonia a aflat din ziare, și față de importanța acestui fapt, mica noastră sărbătoare sătească, atît de controversată, s-a spulberat ca un fir de praf. În timp ce citea ziarul, cu ochelarii pe nas, tata a spus :

— Dacă-i așa, mai bine să renunțăm.

A tăcut apoi, cu aerul că se gîndește și la propria-i boală. În clipa aceea, mi-am reamintit că nu trecuse mult timp de cînd Împăratul asistase la ceremonia noastră de absolvirea facultății.

4

Înconjurat de liniștea casei bătrînești, prea încăpătoare pentru mica noastră familie, mi-am deschis cufărul de răchită și am început să-mi despachetez cărțile.

Nu-nțelegeam de ce mi-era mintea la altceva. Căci în gălăgiosul Tokyo, la etajul al doilea al pensiunii la care stătusem și unde se auzea de departe huruitul tramvaielor, mă trăgea parcă mai mult inima să întîrzii deasupra fiecărei pagini.

Luasem obiceiul să ațipesc uneori, cu coatele rezemate de masă. Alteori îmi scoteam perna și dormeam de-a binelea, chiar dacă era încă ziuă. Auzeam cîntecul greierilor la trezire, trecînd deodată din toropeala somnolenței cu o stridență asurzitoare, în realitate. Cînd rămîneam să ascult, nemișcat, mă copleșea tristețea. Puneam mîna pe pensulă și m-apucam să scriu cîtorva

prieteni scurte cărți poștale sau lungi scrisori. Unii rămaseseră la Tokyo, alții se întorseseră în îndepărtatele lor provincii. Unii îmi răspundeau, alții nu. Firește că nu-l uitasem pe Profesor. „Eu, după ce-am redevenit provincial" — îmi intitulasem cele trei foi, scrise mărunt, pe care mă hotărîsem să i le trimit prin poștă, deși cînd le băgasem în plic, n-aveam convingerea că Profesorul mai era încă în oraș. De obicei, atunci cînd pleca împreună cu soția lui, o femeie de vreo cincizeci de ani, tunsă scurt, venea să-i supravegheze casa. „Cine e ?" întrebasem odată, iar Profesorul îmi răspunsese tot printr-o întrebare : „Cine crezi că e ?" Crezusem că îi este rudă. „Eu n-am rude !" îmi replicase Profesorul. Și era adevărat. Nici măcar nu purta corespondență familială sau cu vreun cunoscut de prin locurile de baștină. Femeia de care întrebasem făcea parte dintre neamurile soției.

M-am gîndit la înfățișarea ei, cînd am expediat scrisoarea, la felul cum își înnoda *obi*-ul la spate. Dacă scrisoarea mea va ajunge după plecarea soților, va fi oare atît de cumsecade mătușica aceea tunsă scurt, încît să le-o trimită repede ? Nu le comunicasem nimic important, doar că mă simțeam singur și speram să primesc și un răspuns de la Profesor. Speranțe care s-au dovedit, pînă la urmă, zadarnice.

Tata nu mai avea chef să joace *shogi*, ca altădată. Plină de praf, tabla stătea într-un colț, în *tokonoma*. Mereu îl vedeam dus pe gînduri, mai ales după ce aflase de îmbolnăvirea Împăratului. De-abia aștepta să i se-aducă ziarul și era primul care-l citea. Paginile ce-i rămîneau necitite mi le dădea pe urmă mie.

— Vezi, îmi spunea, că și azi scrie o mulțime despre domnul Fiu al Cerului ? Așa îl numise tata totdeauna pe Împărat. Poate că vorbesc cu păcat, dar să știi că s-ar putea ca bolile noastre să fie asemănătoare.

Chipul i se umbrise de neliniște. Iar eu am simțit un fior de teamă, cu impresia că boala iar își făcea apariția.

— Dar dacă nici eu, un oarecare, n-am murit încă, o să se însănătoșească și Împăratul !

Garantîndu-și astfel sănătatea, cu-atît mai mult mi se părea că tata își dădea seama că primejdia era pe-aproape.

— Să știi că tatei i-e frică de boală. Nu știu dacă o să mai apuce zece-douăzeci de ani, cum zici dumneata, mamă...

Mama m-a privit descumpănită :

— Mai joacă și tu șah cu el !

M-am dus la *tokonoma,* am luat placa și am început s-o șterg de praf.

5

Tata arăta tot mai rău. Pălăria lui veche de paie, cu batista ce-i flutura în vînt, ca un semn de vitalitate care cîndva mă uimise, zăcea și ea într-un colț. Mi se înmuia inima de milă, de cîte ori mă uitam la pălăria aceea așezată pe un raft. Cînd tata începea să se agite ca altădată, îl îndemnam îngrijorați să stea liniștit, însă dacă stătea ni se părea că mai bine fusese înainte, cînd se agitase. Vorbeam acum adeseori cu mama despre boala lui.

— Astea-s închipuiri, zicea mama, crezînd că tata bolea odată cu Împăratul în imaginație doar.

Eu însă eram de altă părere :

— Nu-i chiar așa. Nu crezi că e bolnav de-a binelea ? Nu mai arată cum arăta, suferă !

Vorbeam și mă gîndeam că ar trebui să apelăm la un doctor bun, din altă parte, să-l consulte.

— Ce vară amărîtă ai mai avut și tu ! a constatat mama. Nici nu te-am sărbătorit că ți-ai terminat facultatea, taică-tu e așa cum e și... Uite că acum și domnul Fiu al Cerului... Să fi chemat musafirii imediat ce-ai venit !

Mă întorsesem pe cinci sau șase iulie, iar discuțiile despre petrecerea în cinstea absolvirii mele începuseră de-abia după o săptămînă. Peste încă una, ar fi urmat benchetuiala. Durerosul eveniment mă salvase însă de la orice obligație, mai ales că începusem să mă obișnuiesc cu viață lipsită de constrîngeri. Numai că mama,

fără să știe ce-mi trecea mie prin cap, vedea cu totul altfel lucrurile.

— Vai, vai ! s-a jeluit tata, ținînd în mînă ziarul care anunța moartea Împăratului. Vai, vai, s-a dus și El, iar eu...

Apoi a tăcut.

Am plecat să cumpăr pînză neagră, subțire. Am îmbrăcat în pînză bila din vîrful prăjinii steagului, de care am prins benzi de doliu cam de trei sun[1] lățime și-am așezat la poarta casei steagul, înclinat spre șosea. Dar fiindcă nu bătea vîntul, totul atîrna inert.

Poarta de lemn a casei noastre avea un acoperiș de paie devenite cenușii odată cu trecerea vremii, mai înălțate sau mai turtite pe ici-colo. Am ieșit afară, m-am uitat la steagul alb, cu semnul rotund al Soarelui roșu pe el, și cu fîșiile de pînză neagră și la felul cum i se reflecta umbra peste paiele acelea tocite și murdare. Profesorul mă întrebase, cîndva, cum arăta casa în care m-am născut și dacă semăna cu casele de pe la el. Aș fi vrut pe de-o parte, s-o vadă dar parcă mi-era și rușine, totodată.

M-am întors înăuntru și pe cînd citeam ziarul la masa mea de lucru, îndepărtatul Tokyo mi-a apărut înaintea ochilor. Animația celui mai mare oraș al Japoniei în ce neguri dispărea oare în momentul acela ? Tulburat cum eram, vedeam casa Profesorului ca pe-un punct luminos, ce-avea să piară și el, pe nesimțite, așa cum nici nu mă gîndeam pe atunci. Văpaia sortită ei mocnea, nevăzută încă, și-apoi totul avea să se stingă dintr-o suflare, într-o fracțiune de timp.

Tot întrebîndu-mă dacă să comentez sau nu evenimentul, într-o scrisoare adresată Profesorului, am pus, pînă la urmă, mîna pe pensulă. Dar după zece rînduri, am renunțat și-am aruncat scrisoarea. (Mi se părea lipsit de sens să-i scriu asemenea lucruri și-mi pierdusem aproape cu totul și speranța de-a mai primi vreun răspuns, judecînd după cazul dinainte.) Eram trist. De aceea scriam și scrisori și găseam că mi-ar fi prins bine să primesc răspuns la ele.

---

1 Unitate japoneză de măsurare a lungimii (1 sun = 3,03 cm).

6

Veşti de la un prieten mi-au sosit pe la mijlocul lunii august. Îmi vorbea de un post de profesor, undeva la un gimnaziu din provincie, întrebîndu-mă dacă nu m-ar fi interesat ? Căutase el însuşi o slujbă din necesităţi materiale, însă după ce găsise ceva mai convenabil din punctul lui de vedere, îmi ceda mie postul, cu toată bunăvoinţa. I-am transmis imediat refuzul meu şi am adăugat că ar fi mai bine să îl anunţe pe alt cunoscut, care vîna şi el un serviciu şi voia să fie profesor.

După ce am expediat scrisoarea, am vorbit cu părinţii mei despre ea. Nici unul n-a avut nimic de zis în privinţa faptului că respinsesem o asemenea ofertă.

— Lasă că ai să găseşti ceva mai ca lumea, nu era să te duci tocmai acolo...

Aveau, probabil, o părere mult prea bună despre mine, sperau o situaţie şi un venit cîtuşi de puţin corespunzătoare unui novice.

— Credeţi voi că o să găsesc ceva mai bun, numai că în ultima vreme posturile nu mai apar cît ai bate din palme. Şi pe urmă, eu nici nu pot cîştiga atît cît frate-meu mai mare, specializat în cu totul altceva, într-o perioadă mai rentabilă, aşa că nu vreau să mă confundaţi cu el...

— Bine, da' trebuie să stai şi tu pe picioarele tale, dacă tot ai terminat facultatea. Altminteri, n-o scoatem la capăt. Şi dacă mă întreabă cineva ce face acum fiu-meu, eu ce să-i răspund ? !

Tata strînsese nemulţumit din buze. Gîndea ca omul ce umbla numai pe căile bătute ale satului natal, încît dacă venea unu' şi se interesa cam ce leafă avea un absolvent de facultate, îl auzeai : „Să fie cam o sută de yeni" — şi tot ca să nu-l desconsidere consătenii, ar fi vrut să-mi găsesc şi o slujbă bună. (Pentru părinţii mei, eu, cel venit din capitală, trăiam cu capul în nori.) Uneori, mă întrebam dacă nu era într-adevăr aşa ? ! Oricum, modul meu de-a judeca lucrurile era atît de diferit de al lor, încît preferam să tac decît să-mi spun direct părerea.

— Ar fi bine să vorbești cu persoana de care pomenești tu, mereu, și-i zici „Profesor" !

Ăsta era punctul de vedere al mamei. Din moment ce acel Profesor îmi servise interesele, dîndu-mi sfaturi în legătură cu moștenirea, de ce nu m-ar fi ajutat la o adică, să-mi fac rost și de o slujbă, după terminarea facultății ?

— Profesorul cu ce se ocupă ? m-a întrebat tata.

— Nu se ocupă cu nimic, i-am răspuns, cu impresia că o mai spusesem o dată și că tata avea să-și reamintească, desigur.

— Cum așa ? ! Omul pe care tu îl respecți atît, trebuie să aibă o ocupație !

Tonul tatei era zeflemitor. După părerea lui, cine învăța carte, avea și parte, numai escrocii și ticăloșii erau niște pierde-vară.

— Nici măcar unul ca mine nu stă cu ochii în tavan, chiar dacă nu primește de nicăieri leafă, a mai zis tata, pe cînd eu nu scoteam nici o vorbă.

— Dacă e un om așa cum spui tu, o să-ți găsească sigur ceva, un post bun. Ai încercat să-l rogi ? m-a întrebat mama.

— Nu, am răspuns.

— Păi, atunci n-are cum să te-ajute. De ce nu l-ai rugat ? Cel mai bine ar fi să-i trimiți o scrisoare !

— Mda, am zis eu cu jumătate de gură și am ieșit din cameră.

7

Devenise evident faptul că tatei îi era frică de boală, însă cum nu-i stătea în fire să întrebe prea multe, cînd venea doctorul nu i se prea auzea gura. Iar acesta păstra și el tăcerea, evitînd să discute.

Se gîndea, se pare, la ce va fi după moartea lui, la ce se va întîmpla cu familia noastră :

— Într-un fel, nici să-ți dai copiii la învățătură nu-i bine, căci după ce termină, nu se mai lasă cu nici un

chip aduși acasă. Învățătura asta e un zid între părinți și copii !

La urma urmei, din cauza ei se afla atît de departe frate-meu, iar eu mă hotărîsem să rămîn la Tokyo. Dacă tata se plîngea de copii, văicărelile lui nu erau chiar absurde, căci îl întrista, firește, să și-o închipuie pe mama singură, în casa aceea veche, locuită atîția ani. Fusese convins că n-avea s-ajungă pustie, că mama va sta în ea toată viața, și îl neliniștea teribil gîndul că s-ar putea să nu-i mai rămînă mamei nimeni alături, după moartea lui. Dar, pe de altă parte, tot el cerea să solicit un post bun la Tokyo — ciudata contrazicere, binevenită pentru mine totuși, căci m-ajuta să mă reîntorc în capitală.

Am încercat să-mi fac părinții să creadă că eram foarte stăruitor în obținerea unui post. I-am scris și Profesorului o scrisoare în care i-am descris în amănunt situația de-acasă și în care îl rugam, de asemeni, să m-ajute : „Dacă se va găsi ceva potrivit pentru mine, eu îmi voi da toată silința..." De fapt, îi scrisesem cu gîndul că o să-mi ignore solicitarea, tocmai fiindcă știam că n-ar putea lua nici o inițiativă, chiar dacă ar fi avut cele mai bune intenții, din pricină că îi lipseau relațiile. Trimițîndu-i o scrisoare, așteptam, mai ales, un răspuns oarecare din partea lui.

Și, înainte de-a închide plicul, după ce am anunțat-o pe mama că i-am scris Profesorului, ca urmare a sfatului ei, am întrebat-o :

— N-ai vrea să citești puțin ?

Așa cum presupusesem, mama n-a vrut să citească.

— Ai scris ? Atunci trimite repede scrisoarea ! Du treaba singur pînă la capăt, fără să-ți poarte altul de grijă !

Vedea în mine tot un copil. E drept că nici eu nu mă simțeam, atunci, altfel.

— Dar o scrisoare nu e de-ajuns. Orice s-ar întîmpla, trebuie să mă întorc în septembrie la Tokyo, și-acolo...

— O fi, poate, și cum zici tu, dar e bine să-l rogi să se intereseze din vreme.

— Da... O să-mi răspundă, fără îndoială, și pe urmă mai vedem noi !

Mă bazam pe conștiinciozitatea Profesorului. Și-am așteptat deci, încrezător să-mi răspundă, fără să primesc nici după ce trecuse o săptămînă, vreun semn.

— O fi plecat și el din oraș.

Scuzîndu-l pe Profesor față de mama, îl dezvinovățeam și față de mine însumi. N-aș mai fi avut liniște dacă n-aș fi găsit o justificare.

Uneori uitam și de boala tatei. Mă gîndeam că ar fi fost cazul să plec la Tokyo. Chiar și tata uita cîteodată că era bolnav, iar eu, tot cu grijă de ce va fi mîine, am sfîrșit prin a nu-mi păsa de-acest mîine, pierzînd pînă la urmă și prilejul de a discuta despre împărțirea averii, așa cum mă sfătuise Profesorul.

8

La începutul lui septembrie, am pornit, în fine, tratativele în legătură cu plecarea mea la Tokyo. L-am rugat fără prea multe ocolișuri pe tata să-mi mai trimită cîtva timp, ca și pînă atunci, suma necesară pentru studii.

— Dacă mai stau aici, n-o să pot obține postul de care-mi vorbești dumneata...

De parcă aș fi mers la Tokyo în numele aspirațiilor lui !

— Doar pînă cînd îmi găsesc o slujbă, i-am spus.

În sinea mea, speram să n-o obțin prea repede, contrar celor crezute de tata.

— Fiindcă nu-i vorba de cine știe cît timp, am să-ncerc să-ți fac rost de bani. Cum îți spun însă, nu pentru multă vreme. Trebuie să începi și tu să nu mai fii la cheremul altuia, de îndată ce-ți capeți o slujbă ca lumea. Ai terminat facultatea, gata, de-acum încolo descurcă-te singur ! Tineretul de azi se pricepe să toace banii, dar mai puțin să-i cîștige !...

Tata a mai venit și cu alte mustrări, adăugînd că deși odinioară copiii își întrețineau părinții, azi trăiesc ei pe spinarea acestora.

În pauza dintre două frecușuri, am vrut să ies din cameră. El m-a întrebat cînd am de gînd să mă-ntorc la Tokyo. În ceea ce mă privea, m-aș fi întors cît mai repede cu putință.

— Să găsească maică-ta o zi norocoasă în calendar!

— Bine.

Dădeam dovadă de-o mare supunere filială. Plecînd, îi făceam de fapt pe plac tatei, însă tot el a fost cel care mi-a spus :

— Dacă pleci, se întristează casa. Rămîn numai eu cu maică-ta. Să nu fi fost bolnav, ar mai merge, dar așa pot să mor dintr-o clipă în alta !

Am încercat să-l liniștesc, cum mă pricepeam, după care, renunțînd să mă mai așez la masa de lucru și stînd jos, printre cărțile împrăștiate pe podea, i-am reluat amănunțit în gînd cuvintele pline de îngrijorare. În clipa aceea am auzit țîrîitul greierilor, deosebit însă de cel pe care îl mai auzisem, căci de astă dată era vorba de *tsuku tsuku-boshi* [1].

De cîte ori mă-ntorceam verile, acasă, și-ascultam nemișcat dezlănțuirea clocotitoare a greierilor, mă cuprindea o neobișnuită tristețe. Iar pe măsură ce melancolia îmi pătrundea tot mai adînc în suflet, aveam impresia că mă contemplu pe mine însumi din afară.

Era o stare de spirit care se-accentuase atunci, odată cu revenirea mea la țară, și, ori de cîte ori auzeam greierii de toamnă al căror țîrîit alterna cu acela al greierilor verii — *aburazemi* [2] — aveam senzația că simt însăși marea mișcare a vieții, cu trecerea ei dintr-o formă a materiei în alta.

Gîndindu-mă la cuvintele și la deprimarea tatei, l-am evocat și pe Profesor, care nu-mi răspundea la scrisori, și mi i-am închipuit pe amîndoi, atît de asemănători unul altuia. Despre tata știam aproape totul, iar o eventuală despărțire îmi lăsa mai ales regretul ruperii legăturii noastre sufletești, ca de la părinte la copil. În privința Profesorului însă, care nici n-apucase să-mi

---

1 Denumire onomatopeică a greierilor de culoare verzuie, al căror cîntec se aude la începutul toamnei.

2 Greieri de culoare cafenie.

vorbească despre trecutul lui, așa cum îmi promisese, atîtea lucruri îmi rămăseseră necunoscute, încît simțeam nevoia să luminez cu orice preț tot ceea ce îi întuneca imaginea. Altfel n-aș mai fi avut liniște. A mă rupe de el, ar fi fost mai mult decît dureros pentru mine, așa că i-am cerut mamei să-mi indice o zi norocoasă și-am fixat data plecării la Tokyo.

9

Chiar în preajma plecării însă (cu două zile înainte, într-o seară, dacă mi-amintesc bine), tata a căzut din nou, brusc. Tocmai îmi legam cu sfoară cufărul burdușit de cărți și de haine. El intrase în baie, cînd deodată am auzit cum mă strigă mama, care se dusese după el să-l spele pe spate.

L-am găsit dezbrăcat — ea îl sprijinea — dar apoi, pe cînd îl ajutam s-ajungă în camera de oaspeți, mi-a spus că nu mai are nimic. Am rămas totuși, pentru orice eventualitate, lîngă patul lui, tot răcorindu-i fruntea cu un ștergar ud. În seara aceea ne-am așezat mai tîrziu la masă.

În ziua următoare, părea mai sănătos decît m-așteptam, și-a mers singur la toaletă, cu toată împotrivirea mea :

— Nu mai am nimic !

Mai auzisem cuvintele astea și cu un an în urmă, atunci cînd se îmbolnăvise, și cînd susținea sus și tare că era în afara oricărui pericol.

Se putea repeta povestea. De la doctor nu aflasem ceva limpede, deși ne atrăsese nu o dată atenția să fim cu băgare de seamă. Nu mai aveam deloc chef s-o pornesc spre Tokyo, neliniștit cum eram.

I-am cerut mamei părerea dacă n-ar fi mai bine să stau să văd mai întîi cum se simte tata și să plec de-abia după aceea.

— Așa să faci ! m-a îndemnat ea.

Nu își mai găsea locul, nu mai era ca pe vremea cînd n-o alarma deloc faptul că tata ieșea în grădină sau prin preajma casei.

— Dar tu nu trebuia să pleci azi la Tokyo ? m-a-ntrebat tata.

— Mi-am amînat nițel plecarea.

— Din cauza mea ? a vrut el să afle.

Am șovăit să-i răspund, căci un *da* ar fi echivalat cu o confirmare a gravității bolii. Nu voiam să-l tulbur. Numai că tata știa să-mi citească în suflet.

— Îmi pare rău, a murmurat și și-a îndreptat privirea spre grădină.

Am intrat la mine în cameră și m-am uitat la cuțărul lăsat acolo, bine legat cu sfoară și așezat așa, încît, fără să stea în calea nimănui, să poată fi luat repede la nevoie. Am rămas dus pe gînduri în fața lui, spunîndu-mi că era cazul să-l dezleg iar.

Nu mai aveam stare, mă-nvîrteam de colo pînă colo, și-așa au mai trecut cîteva zile. Apoi tata iar a avut o sincopă. Doctorul i-a prescris liniște și odihnă absolută.

— Ce facem ? m-a întrebat mama în șoaptă, ca să nu fie auzită. Era disperată. M-am pregătit să trimit o telegramă soră-mi și fratelui mai mare. Tata avea, totuși, un somn liniștit, părea că îl toropește doar o grijă și, în plus, mînca mai mult ca totdeauna. Nu-i mai păsa de nici o interdicție.

— Dacă tot mor, măcar să mănînc bine !

Îmi sunau foarte jalnic cuvintele lui, acolo, la țară, unde nu prea aveai cu ce să te îmbuibi. Seara, la masă, mesteca rontăind *kakimochi* [1], făcute anume pentru el.

— De ce-o fi așa de lihnit ? Poate că se înzdrăvenește, cine știe ? !

Mama mai spera încă. Și chiar și atunci cînd vorbea despre foamea tatei, se vedea că tot la pofta omului sănătos se gîndea, pînă la urmă, oricum s-ar fi exprimat.

Cînd unchiu-meu ne-a făcut o vizită, tata tot nu se îndura să îl lase să plece. În primul rînd fiindcă era atît de abătut și-apoi fiindcă voia să i se plîngă de mine și de maică-mea, care nu-i dădeam voie să mănînce tot ce-i dorea inima.

---

1 Un fel de prăjituri făcute din orez.

10

Mai mult de-o săptămînă, boala a rămas în același stadiu. Între timp, i-am trimis lui frate-meu, la Kyushu, o scrisoare lungă și am pus-o pe mama să îi scrie soră-mi.

Îmi spuneam că era pentru ultima oară cînd le mai dădeam amănunte despre sănătatea tatei. I-am anunțat că vor primi și cîte o telegramă, în caz de urgență.

Frate-meu avea serviciu, soră-mea era însărcinată, nu îi puteam chema oricînd, deși, la nevoie, s-ar fi descurcat într-un fel și ar fi venit. Dar pentru că de mine depindea venirea lor la timp, simțeam că mi-am asumat o îndatorire uriașă.

— Crizele sînt imprevizibile. Să știți că pot surveni în orice clipă !

Așa ne-a spus doctorul pe care îl adusesem, dintr-un tîrg mai răsărit ca al nostru. M-am sfătuit cu mama și, apelînd la el, am angajat o infirmieră de la spitalul din aceeași localitate. Cu ce ochi a privit-o tata pe femeia îmbrăcată în alb care i se instalase la căpătîi !

Știa de mult cît e de bolnav, dar se crampona de viață.

— Dacă mă fac bine, am să mă mai duc și eu o dată la Tokyo să mă distrez ! Căci omul nu știe cînd îi vine ceasul, și, cît ești viu, nu trebuie să lași pe mîine ce poți face azi !...

Așa, ca să se afle în treabă, mama mai arunca și ea cîte-o vorbă :

— Cînd te duci la Tokyo, să mă iei și pe mine.

Alteori însă, tata se întrista :

— Dacă mor, să ai grijă de maică-ta.

Și Profesorul vorbise tot așa, de moarte, înaintea plecării mele. Mi-am amintit zîmbetul cu care își rostise cuvintele și strigătul doamnei : „Ajunge ! E macabru..." — deși nu fusese vorba decît de o simplă presupunere. Acum mă aflam chiar în fața adevărului, stupefiant, fără ca scena petrecută la Tokyo să mă poată ajuta într-un fel. Și trebuia să-i spun tatei ceva ca să-i abat gîndul de la moarte :

— Nu te lăsa ! N-ai zis că vrei să mergi la Tokyo să te distrezi ? Și că o iei și pe mama cu tine ?! Nici

n-ai să mai recunoști orașul. Să vezi cîte linii de tramvai are acum! De cînd cu tramvaiele, s-au schimbat și cartierele și multe altele, așa că tot timpul Tokyo e în mișcare...

Dădeam și eu cu gura, pălăvrăgind la nesfîrșit, iar tata mă asculta cu vizibilă plăcere.

De cînd se-mbolnăvise, după cum era de așteptat, numărul vizitatorilor noștri crescuse. Rudele de prin apropiere veneau cu schimbul, cam la două zile altcineva. Au apărut și oaspeți mai de departe, văzuți, de obicei, mai rar. La plecare, unii țineau să ne-asigure că tata nu se putea să nu se vindece, fiindcă n-arăta prea slăbit, nu vorbea ca omul cu un picior în groapă etc. Casa noastră, atît de liniștită la început, devenea tot mai zgomotoasă.

Boala lungă, moarte sigură, cum se zice. Am cerut iar părerea mamei și a lui unchiu-meu și i-am telegrafiat atît fratelui cît și soră-mi. Frate-meu mi-a răspuns că sosește de urgență; tot așa și bărbatul surorii mele, care mi-a scris că din precauție era mai bine ca ea să rămînă acasă, ca să nu mai aibă, așa cum se mai întîmplase, cine știe ce necazuri cu copilul pe care îl aștepta: „În locul ei, am să vin eu".

11

Cu toate astea, într-o perioadă atît de agitată, mai aveam și clipele mele de liniște. Puneam mîna, uneori, pe cîte o carte și-apucam să citesc, fără întrerupere, zeci de pagini. Oricît de bine legat fusese cufărul, îl deschisesem din nou și scosesem din el lucrurile necesare. Încercam să urmez planul stabilit de mine însumi la plecarea din Tokyo, deși lecturile mele nu reprezentau nici o treime din ce îmi propusesem. Eram foarte dezamăgit, dîndu-mi însă seama că niciodată n-avusesem atîtea greutăți ca în vara aceea. Abătut, mă gîndeam că sînt totuși necazuri inevitabile în existența oricărui om.

Mă simțeam într-un mare impas, obsedat de boala tatălui meu și de ce se va mai întîmpla mai tîrziu.

Mi-aminteam totodată și de Profesor și, la cele două extremități ale mîhnirii mele, mi-i închipuiam pe amîndoi, diametral opuși, din toate punctele de vedere.

...Cînd mama apăruse în ușă, renunțînd pentru cîtva timp să stea la căpătîiul tatei, mă găsise așezat printre cărți, cu brațele încrucișate la piept.

— Ce-ar fi să dormi și tu puțin după masă ? Oi fi obosit !

Nu înțelegea cine știe ce din starea mea de spirit și, de fapt, nici n-aveam naivitatea să-i pretind asta. M-am interesat de starea tatei, după ce i-am mulțumit că mai avea și grija mea. Rămăsese în prag, în picioare.

— Acum doarme liniștit, mi-a răspuns.

A intrat în odaie, s-a așezat lîngă mine și m-a întrebat dacă n-aveam nici o știre de la Profesor. Se bizuia pe ce-i spusesem eu mai înainte, pe asigurările mele că voi primi, fără îndoială, un răspuns, deși vorbisem pe deplin convins că nu va fi așa. O înșelasem premeditat, pur și simplu.

— Mai scrie-i o scrisoare, mi-a propus ea.

Dacă aș fi liniștit-o astfel, nu mi-aș fi cruțat osteneala de a trimite oricîte mesaje inutile. Rămîneam totuși neconsolat de faptul că îi cerșisem Profesorului ajutorul și gîndul că aș fi putut fi subestimat de el, mă neliniștea mai mult decît morala tatei sau supărarea maică-mi. Aveam chiar bănuiala nejustificată că ar exista o legătură strînsă între postura mea de solicitant și lipsa răspunsului la scrisori.

— Aș putea să-i mai scriu, am zis, dar ar însemna să lungim la nesfîrșit lucrurile. Trebuie să merg eu, în persoană, la Tokyo, și să bat pe la mai multe uși !

— Bine, dar cît timp taică-tu mai zace așa, nu se știe cînd ai să poți pleca la Tokyo !

— De-aceea nici nu plec. Fie că se face bine sau nu, am să stau pînă cînd se va lămuri situația.

— Păi, se-nțelege. Cine ar fi ăla care s-ar grăbi să dea bir cu fugiții, cînd și-ar ști tatăl grav bolnav ? !

Rămăsese o naivă mama. Nu pricepeam, totuși, ce o îndemnase să aducă vorba despre Profesor, tocmai cînd se frămînta din cauza tatei. Mi-am pus întrebarea — eu

care găseam vreme să mai și citesc în liniște — dacă nu cumva răsufla și ea un moment, cu prilejul ăsta, uitînd de bolnav ? Cînd am auzit-o spunîndu-mi, mai departe, că dacă aș obține un post atît cît mai trăia tata, pentru el ar fi o mare mîngîiere sufletească :

— Nu prea mai este timp, da' încearcă și tu să-l bucuri, cît îi mai merge mintea și cît mai poate încă să vorbească...

Pentru că n-aveam însă, din păcate, cum să-i fac o asemenea bucurie tatei, n-am mai trimis în cele din urmă, nici o scrisoare Profesorului. Nici măcar de-un rînd.

12

Tata tocmai citea ziarul în pat, la sosirea lui frate-meu.

Dăduse totdeauna întîietate citirii ziarului față de orice alte preocupări, și de cînd se îmbolnăvise, citea cu-atît mai mult, ca să nu se plictisească. În privința asta, și eu și mama începusem să-l lăsăm în voia lui.

— Bine că te găsesc sănătos. Credeam că pătimești mai rău, de aceea am venit. Însă văd că arăți grozav !

Așa i s-a adresat fratele meu, pe un ton care mie mi-a sunat fals. Dar cînd am rămas doar noi doi, i s-a schimbat expresia feței :

— N-ar trebui să-i dai voie să citească ziarul...

— De acord, numai că nu ne putem înțelege cu el !

Frate-meu mi-a ascultat în tăcere justificările, apoi m-a întrebat dacă tata nu își pierduse cumva luciditatea ? Presupunea că suferința i-ar fi putut tulbura mintea.

— Nu, sînt convins că nu. Chiar adineaori m-am așezat lîngă el și-am tot vorbit vrute și nevrute, mai mult de-un sfert de ceas, fără s-o ia cîtuși de puțin razna. Și e o stare care cred că o să se mențină !

Cumnatul meu, sosit cam odată cu frate-meu, era și mai optimist. Tata îi pusese o mulțime de întrebări despre sora mea :

— În starea ei, e mai bine că n-a zdruncinat-o trenul. N-aș mai fi avut liniște, dacă ar fi făcut atîta drum pentru mine...

Și-adăugase :

— Lasă că dacă mă însănătoșesc, vin eu la voi să vă văd copilul, că tot n-am mai ieșit de mult în lume. Și de ce n-aș face-o, la o adică ? !

Cînd a murit generalul Nogi [1], tata a fost acela care a aflat primul știrea din ziar.

— E grav, e grav, a mormăit el.

Neînțelegînd la ce se referea, ne-am speriat cu toții, iar mai tîrziu, frate-meu mi-a spus că îl trecuseră fiorii, căci își închipuise că tata începuse să vorbească aiurea.

— De fapt, și mie mi-a fost teamă, a mărturisit cumnatul meu.

În ziare apăreau pe-atunci articole așteptate zilnic, cu nerăbdare, de țărani. Mă așezam la căpătîiul tatei și i le citeam de la primul la ultimul rînd. Doar dacă era ocupat cu altceva, luam pe nesimțite ziarul la mine în cameră și nu mai scoteam nasul din el, pînă cînd nu-l parcurgeam în întregime. Mult timp am avut parcă, înaintea ochilor, imaginea generalului Nogi, în costumul lui de militar și pe cea a soției sale, în ținută de doamnă de onoare.

Cînd vîntul rece începu să se tînguie dintr-o parte în alta a cîmpiei, trezind iarba și arborii din ațipeală, am primit, spre surprinderea mea, o telegramă de la Profesor. Pentru o localitate ca a noastră, unde lătrau cîinii cînd vedeau oameni îmbrăcați europenește, sosirea unei telegrame însemna un mare eveniment. Mama, care-o primise, m-a chemat anume deoparte, ca lumea să nu mai caște gura la noi :

— Ce s-a întîmplat ? ! a vrut să afle, și-a rămas lîngă mine pînă cînd am deschis-o și am văzut că nu conținea decît întrebarea dacă mă puteam întoarce la Tokyo. Profesorul dorea să mă reîntîlnească.

---

1 Generalul Nogi Maresuke, educat din copilărie conform severelor precepte de samurai, s-a sinucis în 1912, din loialitate, împreună cu soția sa, în ziua funeraliilor Împăratului Meiji.

— Cred că te cheamă pentru ce l-ai rugat tu în scrisoare, și-a dat mama cu părerea.

N-ar fi fost exclus, cu toate că mi se părea destul de ciudat totul. În orice caz, nu puteam pleca lăsîndu-l pe tata în starea în care se afla, după ce adunasem la căpătîiul lui toată familia. Și mama a admis că trebuia să-l anunț prin altă telegramă pe Profesor, că mi-era imposibil să vin. L-am informat sumar despre situația din ce în ce mai critică a lui taică-meu. Nemulțumit însă de stilul ăsta laconic, am adăugat amănunte într-o scrisoare expediată în aceeași zi. Cu gîndul la slujba atît de dorită, mama a clătinat cu părere de rău din cap :

— Ei, cînd nu-i noroc, nu-i, n-ai ce-i face !

13

Scrisesem o scrisoare destul de lungă, convins ca și mama, că într-un fel sau altul, de data asta mi se va răspunde. Două zile mai tîrziu am primit, într-adevăr, altă telegramă : nu conta că nu puteam veni, mă asigura Profesorul. Atîta tot.

— O să-ți scrie el mai pe larg, a zis mama atunci cînd i-am arătat telegrama. Continua să vadă în orice intenția de-a mi se găsi mie un post. Mi-ar fi plăcut să fie așa, însă numai gîndindu-mă la felul de-a fi al Profesorului, lucrurile deveneau de neconceput : Profesorul în căutarea unei slujbe ! Imposibil !

— Oricum, am spus, cred că a expediat telegrama înainte de a-i ajunge scrisoarea !

Mi se părea o constatare firească, mama însă de-abia după ce s-a gîndit cu toată gravitatea a încuviințat : „Așa e". Profesorul nu-mi citise deci scrisoarea. Și ? În definitiv, speculațiile pe care le făceam pe seama lui nu duceau absolut la nimic.

Dar în ziua aceea, nu cu ele ne-am bătut capul, căci doctorul a venit însoțit și de directorul spitalului. Au consultat împreună bolnavul și i-au pus niște supozitoare

înainte de-a pleca. Fiindcă i se recomandase cît mai puțin efort, tata ajunsese să nu se mai scoale din pat nici măcar pentru necesitățile elementare, chiar și-așa avînd nevoie să fie ajutat. Era un om curat și la început nu-i plăcuse deloc treaba asta ; a acceptat-o fără voie, din moment ce trupul nu-l mai asculta. Pe măsură ce treceau zilele, cu mintea tot mai încețoșată — din cauza bolii, sau din cine știe ce alte motive — ajunsese să nu se mai sinchisească de propria-i murdărie. Rămînea impasibil cînd cei din jur îi priveau cearșaful și salteaua încruntînd din sprîncene. Începuse, de altfel, să urineze din ce în ce mai puțin — un simptom în cazul lui, foarte deprimant pentru medic — și nici de mîncat nu mai mînca la fel ca înainte. Chiar dacă era vorba de felurile dorite, se mulțumea doar cu gustatul, căci de înghițit abia mai înghițea. Îi pierise pînă și cheful de a-și citi ziarul, ochelarii lui de om cu vederea slăbită de bătrînețe, rămînînd mai tot timpul în teaca lor neagră, lîngă pernă. Iar cînd „prietenul lui din copilărie, domnul Saku, a venit de la aproape patru kilometri distanță ca să-l vadă, l-a întîmpinat cu o privire inexpresivă :

— Aaa, domnul Saku ?... Fii binevenit, te invidiez că ești sănătos. Eu am și ajuns cu un picior în groapă !

— Ei, lasă, lasă. Ai doi copii cu facultatea terminată, ce dacă stai puțin la pat ? Gîndește-te că mie mi-a murit nevasta și nici copii n-am. Ce folos că sînt sănătos, dacă trăiesc fără nici o bucurie !

Tata fusese consultat la cîteva zile după vizita domnului Saku, și fiindcă după aceea începuse să se simtă ceva mai bine, le era recunoscător doctorilor. Își recăpătase buna-dispoziție, de parcă ar fi crezut din nou că avea să se însănătoșească. Și deoarece venise vorba sau, poate, ca să-l încurajeze, mama care îi stătea la căpătîi i-a spus că primisem o telegramă de la Profesor și că mi se găsise, pare-se, o slujbă la Tokyo. Mie, care mă aflam de față, a început să-mi zvîcnească inima, dar pentru că nu mai puteam s-o întrerup pe mama, am ascultat-o mai departe, în tăcere. Tata se luminase la față.

— Asta nu-i rău, a zis cumnatu-meu.

— Dar încă nu știi ce fel de slujbă ? m-a întrebat fratele meu.

N-am avut curajul să le spun adevărul. Am mormăit ceva neînțeles nici de mine însumi și-am dispărut la timp din cameră.

14

Boala înainta astfel, spre capăt, și lovitura de grație mai întîrzia puțin. În fiecare seară adormeam gîndindu-mă la deznodămînt.

Durerile tatei nu erau chiar așa de mari, încît să-i tortureze și pe cei din jur, supravegherea lui nefiind un lucru prea complicat. Făceam cu schimbul. Într-una din serile cînd nu puteam să ațipesc și cînd mi s-a părut că îl aud pe tata gemînd slab, m-am sculat pe la miezul nopții și m-am dus să văd ce se-ntîmplă. Era tocmai rîndul mamei să-l vegheze, dar o furase somnul, așa cum stătuse lîngă el, sprijinindu-se într-un cot. Tata dormea dus, așa că m-am întors la patul meu în vîrful picioarelor.

Împărțeam aceeași *kaya*[1] cu frate-meu, căci doar cumnatului i se dăduse camera de oaspeți, ca musafir ce era.

— Îmi pare rău de domnul Saki, care își tot amînă de la o zi la alta plecarea și întîrzie aici...

Saki era numele de familie al cumnatului nostru.

— Nu cred că e chiar atît de ocupat, fiindcă altfel n-ar putea rămîne atît. Lucrurile stau mai prost pentru tine decît pentru domnul Saki, dacă situația asta se prelungește.

— N-am încotro, nu-i o împrejurare oarecare !

Așa discutam cu frate-meu, în paturile noastre alăturate, amîndoi gîndindu-ne că orice-am face, tata tot nu mai putea supraviețui și că în cazul ăsta... Aveam

1 Plasă contra țînțarilor.

aerul copiilor ce doresc moartea părintelui, chiar dacă nu vorbesc direct despre ea. Intuiam totuși perfect, și unul și celălalt, ce ne trecea prin minte.

— Se pare că tata tot mai speră să se facă bine, constatase frate-meu.

Într-adevăr, nu s-ar fi putut zice că nu reacționa ca atare : cînd vecinii se interesau cum o duce și veneau să-l vadă, tata îi primea, fără să-i pese de sfaturile noastre. Pomenea cu părere de rău de faptul că renunțase la petrecerea în cinstea absolvirii mele, fără să uite din cînd în cînd să adauge că atunci cînd se va însănătoși, au să tragă un chef cu toții.

— Bine că ai scăpat, zicea frate-meu. Mie îmi venea să intru în pămînt de rușine...

Amintindu-mi de beția de-atunci, i-am surîs stînjenit. Parcă și revedeam chiolhanul general și pe tata făcînd pe chelnerul.

Cu frate-meu nu mă împăcasem totdeauna cine știe ce. Ne certasem deseori în copilărie, iar eu, mezinul, cîte lacrimi n-am vărsat din cauza lui ! Aveam firi diferite, am urmat, deci, mai tîrziu, specialități diferite. Odată ajuns student, mai ales după ce îl cunoscusem și pe Profesor, îl judecam de la distanță, ca pe un tip abrutizat. Nu-l întîlnisem de mult și eram despărțiți, de fapt, și de niște kilometri apreciabili, nu doar de timp. Cum oare, după atîta vreme, regăsindu-ne sentimentele noastre fraterne izbucniseră spontan ? Iată că împrejurările erau de așa natură, încît ajunsesem să facem cauză comună la căpătîiul tatălui muribund !

— Ce intenționezi de-acum înainte ? m-a întrebat frate-meu.

Iar eu l-am întrebat la rîndul meu :

— Ce se va întîmpla cu averea familiei ?

— Nu știu nimic, atîta timp cît tata nu hotărăște nimic. Însă *avere* e prea mult zis !...

Mama iar n-avea liniște fiindcă nu-mi răspundea Profesorul la scrisoare și mă pisa continuu cu :

— Tot n-a sosit ? !

15

— Te-aud mereu pomenind de-un profesor. Despre cine e vorba ? m-a întrebat frate-meu.

— Doar ţi-am mai spus, am replicat. Nu-mi plăcea deloc că după ce că punea întrebări, nici măcar nu ţinea minte ce îi răspundea omul la ele.

— Am auzit eu ceva, totuşi...

Auzise, dar nu înţelesese. Mă rog, în ceea ce mă privea, nici nu doream să-nţeleagă prea multe în privinţa Profesorului. Reuşise totuşi să mă scoată iar din sărite cu felul lui de-a fi, la care revenise prea repede, mă gîndeam.

Era şi el de părere că respectul pe care îl arătam Profesorului ar fi trebuit să însemne recunoaşterea unei reputaţii : îşi închipuise că era cel puţin profesor universitar.

— Cum poate fi demn de stimă cel care nu se impune prin nimic ? — raţiona el ca şi tata. Numai că dacă tata se grăbise s-ajungă la concluzia că Profesorul era pur şi simplu un incapabil, frate-meu zicea că eşti cu atît mai mult un incapabil dacă fiind în stare să faci ceva, nu faci.

— Nu-i bine că e un egoist. Cine vrea să trăiască lîncezind judecă lucrurile cu nepăsare. Pun la-ndoială omul care îşi risipeşte însuşirile fără rost !

Tare aş fi vrut să-l întreb pe frate-meu dacă ştia cu adevărat ce însemna un „egoist".

— Dar dacă datorită lui îţi găseşti slujbă, tot e ceva. Nu ţi se pare că şi tata e bucuros ? !

Îmi cerea el părerea, însă din moment ce Profesorul nu-mi dăduse nici un semn, nu îndrăzneam să mai discut în privinţa asta nimic.

După ce mama se grăbise să trîmbiţeze ştirea, n-aveam cum să o mai dezmint. Fără să o mai intereseze ce cred, ea rămînea în aşteptarea scrisorii, pe care şi eu aş fi fost bucuros s-o primesc — aici nu gîndeam altfel decît ceilalţi. Şi, din consideraţie pentru tatăl meu muribund, pentru maică-mea care mă ruga să-i aduc măcar puţină linişte, pentru frate-meu mai mare ce-i disprefuia pe cei inactivi, din consideraţie pentru întreaga familie — cum-

nați, unchi și mătuși — eram nevoit să accept o adevărată măcinare de nervi. Fapt lipsit de importanță, în definitiv.

Cînd tata a început să vomite, mi-am amintit de pericolul asupra căruia îmi atrăsese atenția Profesorul și soția lui.

Și văzînd și cu ce expresie a feței îl asigura mama că statul prea îndelungat în pat îl făcea să sufere de stomac, m-au înduioșat pînă la lacrimi plăsmuirile ei de ființă neștiutoare.

L-am întîlnit în *chanoma* pe frate-meu și el m-a întrebat : „Ai auzit ?“ — întrebare care se referea la spusele doctorului cu prilejul ultimei consultații. Nu mai era necesar să mi le comenteze mai pe larg.

— Ai de gînd să te întorci aici și să iei în primire treburile familiei ? m-a întrebat el privindu-mă scrutător. Am tăcut.

— Mama nu se descurcă singură, a adăugat. Se uita la mine de parcă îmi pusese și mie cruce și-ncepusem să miros a cadavru.

— Dacă e vorba de citit, și la țară poți citi destul. O să fie tocmai bine pentru tine, căci n-o să ai mai nimic de făcut !

— După cum se obișnuiește, sînt lucruri care țin de datoria fratelui mai mare, nu ?! am zis eu.

— Crezi că mă pot ocupa de așa ceva ? s-a eschivat el. Nu-și concepea deloc viitorul nelegat de o activitate socială. Dacă tu nu vrei, o să vorbim cu unchiul, dar oricum, unul dintre noi va trebui să locuiască împreună cu mama...

— Înainte de toate, să vedem dacă mama va fi de acord să se mute sau nu de-aici !

Nici nu murise tata și noi, frații, anticipam evenimentele de după sfîrșitul lui.

16

Începuse să delireze, din cînd în cînd :

— Nici nu știu cum să-i cer iertare generalului Nogi. Așa e, mi-e tare rușine. Da, vă urmez, imediat...

Vorbea aiurea, dîndu-i mamei senzația unei amenințări confuze, așa încît ea dorea, dacă era cu putință, să stăm cu toții în preajma patului. Descurajat cum era, și bolnavul voia, se pare, asta, în momentele de luciditate. Mai ales cînd uitîndu-se de jur împrejurul casei n-o zărea pe maică-mea, nu exista să nu-ntrebe : „Unde e Mitsu ?“ Dacă tăcea, îi citeai în ochi întrebarea. M-am ridicat nu o dată și m-am dus s-o chem.

„Are nevoie de ceva ?“ tresărea ea și-și lăsa toate treburile baltă, dar cînd intra la el în cameră, tata nu făcea adeseori decît s-o privească pur și simplu, fără nici un cuvînt.

Cînd m-așteptam mai puțin, se-ntîmpla să-l aud cum rostește cuvinte pline de căldură, mulțumindu-i din toată inima fiindcă avusese grijă de el. Se-nțelege că mamei îi dădeau lacrimile. Și imediat după aceea, nu se putea să nu-și aducă aminte de felul cum se purtase cu ea altădată, pe cînd era sănătos :

— Acum vorbește el așa, dar îl știu și cîinos la suflet !

Se plîngea că o lovise odată în spinare cu mătura. Noi, frații, ce-auzisem de nenumărate ori povestea asta, în cu totul alte împrejurări, aveam acum impresia că odată cu spusele mamei, tata trecea în amintire. Deși cu moartea în față, nu pomenea absolut nimic despre-un eventual testament.

— N-ar fi cazul să-l întrebăm ? mi-a cerut frate-meu părerea.

— Da, însă...

Ezitam să deschidem discuția și pentru că nu știam ce să hotărăsc, m-am sfătuit cu unchiu-meu.

— Sigur, a dat el din cap, i-ar părea rău să moară fără să lămurească lucrurile, dar s-ar putea ca nici să nu-i pară bine dacă aude că aduc vorba despre asta !

Așa că lucrurile au rămas în cele din urmă nelămurite. Tata intrase, între timp, în coma pe care mama o confunda cu somnul, fără să priceapă nimic, ca de obicei. Ba chiar bucuroasă :

— Dacă îl fură somnul, ne mai ușurează și pe noi !

El deschidea uneori ochii ca să întrebe, brusc, ce făcea cutare — adică persoana ce-i stătuse pînă atunci în

preajmă. Alături de o zonă întunecată, îi sclipea încă în conștiință o lumină care, deși întreruptă din loc în loc, se mai prelungea ca ața. Era posibil așadar ca mama să confunde agonia cu somnul.

Începuse să i se încurce limba, îngăima cuvintele și termina totul într-un fel de bolboroseală. Apoi, cînd deschidea din nou gura, striga atît de tare, că nici nu-ți venea să crezi că aveai de-a face cu un muribund, ceea ce ne obliga și pe noi să ridicăm tonul.

— Gheața la cap îți face bine ?

— Da !

Ajutat de infirmieră, îi schimbam punga cu gheață, apăsîndu-i-o ușor de fruntea pleșuvă, așa încît bulgării să nu-l incomodeze. Și chiar atunci, a apărut și frate-meu și mi-a dat, în tăcere, o scrisoare : de cum am luat-o în mînă, am bănuit de la cine putea fi.

Era mult mai voluminoasă decît una obișnuită, băgată și într-un plic mai puțin obișnuit, căci în celelalte nici n-ar fi putut încăpea. Era, de fapt, împachetată în hîrtie și lipită. Am remarcat că era recomandată, din clipa cînd mi-a întins-o frate-meu și cînd am întors-o pe partea cealaltă, am văzut numele Profesorului, caligrafiat cu grijă. Fiindcă eram ocupat și n-o puteam deschide pe loc, am pus-o pentru moment în buzunarul de la piept al kimonoului.

17

În ziua aceea, starea tatei era mizerabilă. Cînd am încercat să merg la W.C., frate-meu m-a somat ca o sentinelă, pe coridor : „Unde te duci ?...“

— Nu trebuie să-l scapi din ochi pe tata, că doar ai văzut cum arată, mi-a atras el atenția. Avea dreptate. Așa că atunci cînd m-am întors în odaia bolnavului n-apucasem să deschid scrisoarea din buzunarul de la piept.

Tata o întrebase pe maică-mea cine se afla în jurul lui ; la auzul fiecărui nume, încuviința cu o ușoară în-

clinare din cap. Dacă nu schița nici un semn, mama repeta cu voce mai ridicată ce-i spusese, pînă cînd îl făcea să înțeleagă.

— Da, îți mulțumesc că îmi porți de grijă, a zis tata și iar s-a cufundat în inconștiență.

Cei de față au mai stat cît au mai stat, privindu-l, după care unii au părăsit rînd pe rînd încăperea. Dornic să aflu în sfîrșit, ce mi se scrie, am făcut și eu același lucru și-am mers la mine în cameră. Nu puteam deschide scrisoarea chiar la căpătîiul bolnavului, mai ales că nici nu eram capabil să citesc prea repede atîtea pagini. Am profitat deci de timpul cîștigat pe apucate.

Am rupt, ca și cum m-aș fi agățat de ea, cu unghiile, hîrtia plicului, din fibră rezistentă. Am scos foile scrise ordonat — foi cu pătrățele, de tip european — care fuseseră îndoite în patru ca să încapă mai bine — și le-am netezit întîi, pentru ca să le pot citi mai ușor. Mă gîndeam, mirat: „Oare ce îmi vor dezvălui toate hîrtiile astea?!" Rămăsesem însă cu atenția împărțită, fiindcă presimțisem, chiar de la începutul lecturii, că se va întîmpla ceva cu tata înainte de-a termina eu scrisoarea, sau că, în orice caz, voi fi strigat de frate-meu, de mama sau de unchiu-meu. Eram prea agitat ca să m-apuc de citit ca lumea, dar am parcurs totuși, febril, prima pagină:

„Eu, lașul, care am șovăit să-ți răspund cînd ai vrut să afli ceva despre trecutul meu — îmi scria Profesorul — mi-am recăpătat degajarea de-a vorbi în fața dumitale. Mi-am recîștigat-o pe cînd așteptam să te-ntorci la Tokyo, însă cum ea se poate irosi din nou pentru totdeauna, în fața unei situații hotărîtoare, cred că e timpul să o folosesc acum, cît încă mai am cîmp liber și să-ți ofer experiența mea. Altfel, ar însemna că ți-am făcut promisiuni false. Și pentru că împrejurările sînt de-așa natură, îți spun pe-această cale ce-am de spus."

Citind pînă aici, am priceput așadar, motivul pentru care Profesorul se hotărîse să-mi scrie. Fusesem de la bun început convins că nu viitoarea mea slujbă putea justifica asemenea misivă. Ce mă uimea însă era faptul

că se apucase să-mi vorbească despre el pe-atîtea pagini, cînd știam prea bine cît de greu accepta să pună mîna pe pensulă. De ce n-așteptase sosirea mea la Tokyo ?

„Mi-am recîștigat degajarea. Care se poate irosi din nou, pentru totdeauna..." — am recitit, căutînd să înțeleg semnificația cuvintelor, asaltat iar de îngrijorare. Voiam tocmai să-mi continui lectura cînd, într-adevăr, am auzit cum mă strigă frate-meu. Am tresărit și-am ieșit imediat din cameră. Am apucat-o în goană spre ceilalți, pe culoar, convins că lui taică-meu îi sosise ceasul din urmă.

18

În absența mea, apăruse și doctorul, care ca să-i calmeze durerile, voise să-i mai pună niște supozitoare. Istovită de veghea din ajun, infirmiera dormea încă, în altă cameră. Frate-meu o înlocuia și se tot muta de pe-un picior pe altul, stînjenit, neștiind ce să facă. Ajută-mă puțin !" a zis, cum m-a văzut, și s-a tras deoparte, așa că pînă la urmă am dat eu o mînă de ajutor în locul lui la tratamentul tatei.

Doctorul a mai stat o jumătate de oră la căpătîiul lui — tata parcă își mai revenise — și după ce-a verificat ce era de verificat, a plecat, cu promisiunea de-a se reîntoarce. Îl puteau chema oricînd, în caz de urgență.

M-am reîntors la mine în cameră și iar am încercat să citesc scrisoarea Profesorului. N-aveam însă deloc calmul necesar și apropiatul sfîrșit al tatălui meu mă ținea într-o tensiune insuportabilă, făcînd să-mi tremure mîinile. Răsfoiam automat paginile și înregistram doar forma ideogramelor scrise meticulos, pe pătrățele, fără să fiu capabil să le înțeleg, chiar parcurgînd textul pe sărite. Am trecut din nou în revistă filele ; le-am împăturit apoi ca la început și mă pregăteam să le las pe masa de lucru, cînd, mi-a sărit în ochi o frază aproape de final : „N-am să mai fiu pe lumea asta, cînd scrisoarea va ajunge în mîinile dumitale".

Am încremenit cu senzația că mi-a înghețat inima în mine. Am reluat scrisoarea și am început s-o citesc de la sfîrșit către capăt — cîte-o frază pe fiecare pagină. Încercam să-i pătrund toate înțelesurile, să desprind cu privirea sensul literelor sclipitoare în obscuritatea ce le înconjura. De fapt, voiam să știu ce se întîmpla *atunci* cu Profesorul. Trecutul lui, peste care putea coborî definitiv întunericul, nu mă mai interesa. Din nou am răsfoit de-a-ndoaselea paginile și am împăturit iar scrisoarea, atît de lungă și atît de puțin aptă să mă scoată rapid din neștiința mea. Am alergat pînă în pragul camerei bolnavului să văd în ce stare se mai află : liniște, nimic deosebit. I-am făcut un semn maică-mi care stătea acolo, cu un aer nehotărît, istovită, și-am întrebat-o : „Cum se simte ?“ „Parcă ceva mai bine“, mi-a răspuns ea. M-am aplecat spre tata, l-am întrebat și pe el cum o duce, după ultimele îngrijiri ? Tata a dat din cap în semn că o duce mai bine și a rostit, clar : „Mulțumesc“. Ciudat, dar părea mai lucid.

M-am reîntors la mine în odaie, m-am uitat la ceas și la un orar al mersului trenurilor. M-am ridicat brusc, mi-am reînnodat *obi*-ul kimonoului și-am băgat scrisoarea Profesorului în buzunarul de la piept. Am ieșit prin ușa din dos și am alergat pînă la locuința doctorului, ca un somnambul. Voiam să-mi spună el, foarte limpede, dacă tata avea să mai rămînă în viață două-trei zile. Și voiam să-l rog, de-asemeni, să încerce să-l țină în viață, prin orice mijloace. Din nefericire însă, doctorul nu era acasă, iar eu n-aveam timp să-l aștept să se întoarcă. Eram și mult prea neliniștit. Am gonit cu o ricșă pînă la gară.

Pe o bucată de hîrtie sprijinită de peretele haltei, le-am scris în viteză cîteva rînduri mamei și lui frate-meu, atît cît consideram că era necesar să le scriu, din moment ce plecam fără să mai dau explicații. Omul cu ricșa urma să le ducă mesajul.

Am sărit după-aceea, hotărît, în trenul ce mergea spre Tokyo, și în ritmul înaintării zgomotoase a vagonului de clasa a treia, am scos din nou scrisoarea Profesorului din buzunarul de la piept și am citit-o, în fine, toată.

PARTEA A TREIA

Profesorul și testamentul

1

...„Mi-ai scris de cîteva ori în vara aceasta și n-am uitat că, în cea de a doua scrisoare, mă rugaseși să fac ceva în privința slujbei pe care doreai s-o obții aici.

Chiar aș fi vrut să fac ceva sau, în cel mai rău caz să-ți dau un răspuns, o cerea buna cuviință elementară. Îți mărturisesc însă că n-am fost capabil să întreprind nimic. Cum bine știi, de altfel, am prea puține relații sau, mai exact spus, nu găsesc că trebuie să mi le fac. Așadar, n-aveam în ce direcție să acționez. Și în plus, adevărul e că în perioada aceea tocmai mă întrebam cum s-o scot la capăt cu mine însumi ? Să continui să trăiesc printre oameni stînd deoparte, ca și pînă acum, sau... Alternativa mi se părea înspăimîntătoare. Mă simțeam ca un alergător ajuns pe marginea unei prăpăstii, ce i se deschide brusc în fața ochilor. Mă zbăteam, cuprins de o josnică teamă și trebuie să-ți spun, spre regretul meu, fără exagerare, că persoana dumitale nu prea mai conta pentru mine. Dacă îmi aminteam totuși uneori de slujba la care aspirai și de interesele dumitale materiale, totul îmi părea lipsit de sens. Ce importanță mai avea ? Erau lucruri care nu mă mai priveau. Cînd ți-am pus scrisoarea într-un clasor mi-am încrucișat brațele la piept și am rămas pe gînduri. Deși de-abia ieșit de pe băncile facultății, aveai din ce trăi, de ce mai umblai de colo pînă colo după un post ? Așa raționam, respingîndu-te mai degrabă, pe cînd te evocam doar un moment, de la distanță.

Mă destăinuiesc dumitale și ca un fel de scuză, în lipsa altor justificări, pentru că nu ți-am răspuns la scrisori. Să nu-ți închipui însă că vreau să-ți aduc vreo jignire. Presupun că ai să mă înțelegi mai bine dacă ai să citești în continuare. În orice caz, sper că ai să-mi scuzi vina de a nu-ți fi răspuns la timp.

Mai tîrziu, ți-am expediat o telegramă. Atunci aș fi vrut să te întîlnesc și să stăm de vorbă, dar m-ai anunțat între timp că nu te puteai întoarce la Tokyo. Deci nu era cazul să-mi fac iluzii, mi-am spus, privindu-ți îndelung telegrama, și dîndu-mi seama că și dumitale ți se părea un răspuns insuficient, drept care mi-ai trimis și o scrisoare lungă, după aceea. Ți-am înțeles perfect de bine motivările. N-aveam de ce să-ți dezaprob comportarea. Cum era să pleci și să-ți lași tatăl grav bolnav ?! Atitudinea mea, care omisesem asta, era mai degrabă deplasată... Uitasem complet care era situația, deși chiar eu te sfătuisem, pe cînd erai la Tokyo, să nu consideri boala neglijabilă. De fapt, eu am fost inconsecvent, nu atît din cauza unor fluctuații de gîndire, ci din cauză că mă teroriza propriul meu trecut. Îmi recunosc egoismul și te rog să mă ierți.

Cînd ți-am citit scrisoarea, ultima pe care mi-ai trimis-o, am simțit că am greșit. Am intenționat din nou să-ți răspund și, deși am fost pe cale s-o fac, m-am rezumat, pînă la urmă, la o simplă telegramă, ca să-ți comunic că nu era necesar să vii.

2

M-am apucat apoi de scrisoarea aceasta. Dezobișnuit cu scrisul, incapabil să-ți vorbesc cu ușurință despre mine, înseamnă un mare efort. Era cît pe-aci să renunț și să nu ți-o mai trimit. Dar dincolo de toate deciziile mele, nu trecea mult și mi se părea o îndatorire imperioasă să-ți scriu. Probabil te gîndești că am în genere spirit de răspundere — n-o neg. Dar ca un singuratic ce sînt, legat atît de puțin de viața exterioară, în orice direcție

m-aș uita, n-aș spune că am cu adevărat vreo obligație. Deliberat sau nu, obligațiile mele țin de un minim necesar și nu pentru că le-aș trece eu cu vederea. Pasivitatea mea se trage mai ales dintr-o sensibilitate exagerată și din slăbiciunea proprie firii mele. M-aș simți însă mult prea prost să nu-mi respect nici măcar promisiunea făcută. M-am reapucat, așadar, de scris.

De altfel, acum chiar vreau să-ți scriu. Să-ți vorbesc de bunăvoie de trecutul meu — experiența mea în exclusivitate, proprietatea mea, orice s-ar zice. Ar fi păcat să mor fără s-o ofer aproapelui, mă gîndeam uneori. Însă decît s-o ofer unuia care n-are ce face cu ea, preferam s-o iau cu mine în mormînt. Fără dumneata, într-adevăr, trecutul mi-ar aparține doar mie și n-ar mai putea ajunge în nici un fel la ceilalți. Ești cel căruia vreau să i-l povestesc, din cele cîteva zeci de milioane de japonezi existenți. Pentru că te consider un om serios. Pentru că mi-ai spus, cu toată seriozitatea, că ai vrea să înveți ceva dintr-o experiență de viață.

Las să cadă deci asupra dumitale, fără rețineri, umbra unei experiențe umane. Dar nu te teme : privește atent pînă în miezul ei sumbru și are să-ți fie de folos. Așa-zisele mele tenebre au plecat de la un dat teoretic. Sînt născut și crescut pe baza unor precepte, unele puncte de vedere fiind probabil foarte diferite de cele ale generației actuale. Cu toate greșelile, e vorba însă de o experiență autentică, nu de-o haină luată cu împrumut, un timp. Și pentru că ai viața înainte, îmi închipui că îți poate fi utilă, în oarecare măsură.

Am discutat deseori în contradictoriu, ți-amintești, pe diverse teme actuale. Știi care a fost atitudinea mea. Fără să-ți disprețuiesc părerile, nici nu ți le respectam, erau nefondate fiind, la vîrsta lipsei de rutină. Mă făceai să și rîd, ceea ce nu o dată te-a nemulțumit. Mi-ai cerut însă să-ți vorbesc despre trecutul meu și pentru prima oară te-am stimat în sinea mea. Fiindcă doreai cu dîrzenie ceva viu, erai gata să te repezi, nesățios, la propria-mi inimă, cu sînge cald. Cald încă, pe-atunci, cînd m-agățam la rîndul meu de viață, așa că te-am respins, te-am amînat.

Dar acum, sfărîmîndu-mi chiar eu inima, te scald în sîngele la care ai jinduit. Voi fi fericit dacă altă viață se va zămisli astfel în inima dumitale, atunci cînd a mea își va înceta bătăile.

3

Cînd mi-au murit părinții, n-aveam încă douăzeci de ani. Mi-aduc aminte că soția mea ți-a spus cîndva că aceeași boală le-a cauzat sfîrșitul la amîndoi. Oricît ți s-a părut de ciudat, au murit într-adevăr la scurt timp unul după altul, de un tifos necruțător. Mama s-a molipsit de la tata, pe cînd îl îngrijea.

Eram unicul lor copil. Am fost crescut așa încît să nu știu ce e aia mizerie. Mă gîndesc acum că dacă ei nu s-ar fi prăpădit prematur, sau dacă măcar unul dintre ei ar fi rămas în viață, n-aș fi avut parte în continuare de mai puțină generozitate.

Am rămas fără ei, năucit. Fără destulă experiență, fără cunoștințe și fără discernămînt. Cînd murise tata, mama nu putuse să-i stea în preajmă, iar ea, la rîndul ei, s-a stins fără să afle că și el se dusese, pe veci. Nici nu știu, de fapt, dacă bănuia adevărul sau credea în ceea ce îi spuseseră cei din jur — și anume că tata era pe cale să se însănătoșească. Îl rugase, pur și simplu, pe unchiu-meu, să aibă grijă de tot ce rămînea în urmă. „Vă rog s-aveți grijă și de copil", a spus, schițînd parcă un gest în direcția mea. Fiindcă așa cum hotărîse mai de mult, se-apropia timpul plecării mele la Tokyo, avusesem impresia că se referise și la asta. Nu rostise decît : „La Tokyo !", aprobată imediat înainte de-a mai continua de unchiul meu ; „Am înțeles, așa va fi". Să fi avut oare o constituție atît de robustă și să n-o fi epuizat febra, așa încît lauda lui unchiu-meu — „S-a ținut tare !" să fi fost chiar adevărată ?! Acelea să fi fost deci ultimele ei dorințe ? Lucrurile nu-mi sînt nici acum prea clare, convins fiind că mama știa cît de gravă era boala de care se molipsise de la tata. Poate că nu se gîndea

chiar la moarte, dar oricît de coerent și limpede ar fi vorbit ea în toropeala suferinței, amintirea care îmi revine de cele mai multe ori e aceea a unei umbre a ființei ce fusese odată. Prin urmare... În fine, nu mai are însemnătate. Ce vreau, de fapt, să spun, e că începusem încă de pe-atunci să devin suspicios, deși asta n-are legătură cu ce-ți scriu, sînt, în definitiv, rînduri inutile. Citește-le, așadar, ca atare. Fiindcă deprinderile personale formează cum se zice caracterul, încetul cu încetul, obsedat de-aceeași idee, am ajuns să nu mai am încredere nici în cei bine intenționați. În ce măsură m-am putut apăra astfel, mai mult sau mai puțin de greutăți, te las pe dumneata să judeci !

Dacă mă tot abat de la firul central al povestirii, n-o să se mai înțeleagă nimic pînă la urmă. Să revin, deci. Nervozitatea mea ar fi putut fi totuși mai mare, scriind, dacă mi-aș compara situația cu a altora, de pe-aceeași poziție socială. La ora aceasta însă, cînd toată lumea doarme, mi se pare că nu mai aud nici tramvaiele, iar dincolo de *amado* [1] s-au pornit pe nesimțite și greierii, cu un cîntec cam răgușit, reamintindu-mi, ferit parcă de toamna jilavă. Soția mea doarme candidă și netulburată, în camera de alături. Cînd scriu, numai vîrful peniței scîrțîie după fiecare trăsătură a unei ideograme, după fiecare pagină încheiată. Mai exact spus, eu stau absolut liniștit în fața hîrtiei, iar dacă fac din cînd în cînd și litere diforme, să nu-ți închipui că starea mea de spirit e de vină, ci neobișnuința de a scrie cu stiloul.

4

Oricum, după ce-am rămas singur, a trebuit, conform ultimelor dorințe ale mamei, să mă las pe mîinile lui unchiu-meu. El era de acord cu toate și se ocupa de toate. A aranjat să mă trimită și în orașul la care aspirasem atît.

1 Un fel de oblon protector, pus la geamuri.

Am ajuns la Tokyo și am fost primit la un liceu. Pe-atunci elevii erau mai brutali și mai de temut, sincer vorbind, decît cei de azi. S-a întîmplat ca într-o seară, chiar un coleg de-al meu — amețit de saké — să îl rănească la cap cu *geta*[1] pe lucrătorul cu care se luase la bătaie. Printre loviturile de pumni, acesta reușise, totuși, să-i confișteze șapca ; iar înăuntrul ei, pe-un romb de pînză albă, se afla numele agresorului.

Situația s-a complicat deci, cît pe-aci să se amestece și poliția. Noroc că au intervenit prietenii și, pe diverse căi, au liniștit pînă la urmă lucrurile, înainte de-a se-ajunge în fața justiției. Vouă, celor de azi, călăuziți de cu totul alte precepte, vi s-ar părea pur și simplu prostești asemenea ieșiri violente. Și eu le consider, de fapt, tot la fel. Tinerii aceia aveau însă o ingenuitate pe care n-o mai au cei de azi. Și dacă aș compara și suma trimisă de unchiu-meu, pe cînd eram la studii, cu ajutorul bănesc oferit de tatăl dumitale, s-ar vedea că eu primeam mult mai puțin. (Firește că și prețurile erau altele.) Mi se părea, cu toate astea, că nu duc lipsă de nimic și că din punct de vedere material nu eram pus în situația penibilă de a-i invidia pe nici unul dintre numeroșii mei colegi. Dimpotrivă, dacă mă gîndesc acum, eu puteam fi cel invidiat, căci pe lîngă ceea ce mi se dădea lunar, puteam cere și bani pentru cărți (îmi plăcea să cumpăr cărți pe-atunci), precum și pentru alte cheltuieli neprevăzute — banii mei de buzunar. Nu numai că aveam încredere în unchiu-meu ; naiv cum eram, îl divinizam de-a dreptul, fără nici un motiv de nemulțumire. El era industriaș și fusese ales deputat într-o prefectură, ceea ce, după cîte mi-aduc aminte, îl făcuse să se amestece și în politică. Deși frate bun cu tata, fuseseră două caractere total diferite, tata fiind o fire cinstită și foarte conservatoare. Prefera preocupările legate de obiceiurile tradiționale și era un cititor pasionat al vechilor antologii de poezie. Îl interesau printre altele, antichitățile, pictura și caligrafia. Deși stăteam într-o comună, veneau anticarii de la opt kilometri distanță, de la oraș, (orașul unde locuia unchiu-meu) ca să-i arate lui tata *kakemo-*

1 Sandale tradiționale, de lemn.

no-uri [1] sau vase de ars mirodenii. Puteai să-l iei drept cine știe cine și n-ai fi greșit, cu noblețea lui de țăran cu gusturi alese. Cu totul alt tip decît unchiu-meu, așa cum spuneam, acesta fiind un ins inactiv și dornic de-o viață strălucitoare. S-au împăcat totuși, necrezut de bine, amîndoi. Tata îl lăuda adeseori, apreciindu-l ca pe un om mai capabil decît el și care merita toată încrederea. Considera — o și spusese de altfel — că și el ar fi dat dovadă de mai multă pricepere, dacă n-ar fi moștenit avere de la părinți și că izolarea nu-i prinsese bine deloc. Au fost cuvinte auzite și de mine și de mama, dar cred că vorbise mai ales pentru mine, căci le însoțise de o privire semnificativă și-mi atrăsese atenția să nu uit asta. N-am uitat. Iar faptul că tata îl admira și că se bizuia pe unchiu-meu, mă făcea și pe mine încrezător. Eram mîndru de un asemenea unchi, chiar înainte de-a fi lăsat în grija lui, pentru ca mai tîrziu, odată cu decesul părinților, dincolo de simplul motiv de mîndrie, să-mi devină, în ceea ce mă privea, o persoană indispensabilă.

5

Am profitat de vacanța de vară, ca să mă reîntorc în casa părinților de la țară, ce-avea acum doi stăpîni — unchiul și mătușă-mea, conform înțelegerii de dinaintea plecării mele la Tokyo. De vreme ce eu, rămas singur, tot nu mai dădeam pe-acolo, mi se păruse cea mai bună soluție să le-o încredințez lor.

Unchiu-meu întreținea, se pare, relații de afaceri cu o mulțime de întreprinderi din oraș și-mi spusese odată, rîzînd, că din punctul ăsta de vedere i-ar fi convenit să stea în vechea-i locuință, decît la mama dracului... Fuseseră niște cuvinte aruncate așa, în treacăt, după ce-mi muriseră părinții și-i cerusem sfatul în privința casei și a plecării mele. Casa fiind cunoscută de toți ca un ves-

1 Pictură sau caligrafie care se-agață pe perete sau în *tokonoma*. (Vb. *kakonsu* — a agăța, a suspenda ; *mono* — lucru, obiect.)

tigiu al altor vremuri, pentru localnici — poate că așa se-ntîmplă și prin ținutul dumitale! — însemna un fapt ieșit din comun a vinde sau a lăsa să se ruineze o astfel de clădire, mai cu seamă cînd exista și un moștenitor. Eu, cel de azi, nu mi-aș mai face atîtea probleme; tînăr fiind, mă gîndeam însă în fel și chip cum aș putea să aranjez mai bine lucrurile, ca să nu las casa nelocuită.

Vrînd-nevrînd, unchiu-meu a consimțit să se mute în ea, cu precizarea că avea să se folosească mai departe și de locuința de la oraș, ca să nu-și dezorganizeze treburile. N-aveam de ce să mă opun, firește. Aș fi acceptat, de altfel, orice condiție, numai ca să mă văd plecat odată la Tokyo.

Deși mă depărtam de locurile natale, eram ca un copil care continuă să viseze și să tînjească după ele. Sau asemeni călătorului care mai devreme sau mai tîrziu se statornicește, în fine, tot acolo de unde-a plecat. Doream și eu să mă reîntorc, tot atît de nerăbdător la apropierea vacanței, ca și-atunci cînd porneam la drum spre Tokyo. Faptul că studiam intens sau că mă distram în voie nu mă împiedica deloc să oftez după casa părintească, pe care de-abia așteptam s-o revăd.

Nu știu cum se deplasa unchiu-meu de la o locuință la alta în lipsa mea; dar cînd soseam, găseam toată familia adunată acolo. Chiar dacă stăteau în timpul școlii la oraș, copiii găseau și ei că era mai plăcut să-și petreacă vacanța la țară.

Se bucurau toți cînd mă vedeau. Era mai multă voie bună și agitație în casa plină de oameni, decît pe vremea cînd îmi trăiau părinții, ceea ce pentru mine însemna un motiv de bună-dispoziție în plus. Băiatul care ocupase fosta mea cameră a fost scos de acolo și am fost repus eu în drepturi, trecîndu-se peste argumentele împotrivirii mele, politicoase, cu precizarea că era casa *mea*...

Am petrecut astfel, în mijlocul rudelor, o vară cărei, afară de amintirea părinților mei morți, nimic nu-i tulburase seninătatea, și m-am întors după aceea la Tokyo. Ceea ce mă supărase în vara aceea, cît de cît, fusese doar faptul că unchiu-meu și mătușă-mea

voiau să mă căsătorească — pe mine, abia intrat în liceu. Mi-au repetat-o de vreo cîteva ori. La început mă uimise doar propunerea, venită brusc. A doua oară îi refuzasem, clar. A treia oară, îi întrebasem, la rîndul meu, din ce motive îmi făceau o asemenea propunere. Mi-au răspuns că era cazul să mă însor repede pentru ca să fiu pus astfel, pe deplin, în drepturi, în locul lui tata. Simplu, nu? Pe mine mă interesa doar să mă pot întoarce acasă în vacanță, deși, ca să-l moștenesc pe tata, era necesar să am și o soție — aveau și ei dreptatea lor. Mai ales că știam și mentalitatea celor de la țară. Parțial, puteam fi, așadar, de acord cu ei, totuși căsătoria mi s-a părut un obiectiv foarte îndepărtat, după reîntoarcerea la studii. Plecasem pînă la urmă de acasă, fără să cădem la vreo înțelegere.

6

Nu m-am mai gîndit deloc la asta. Nici unul dintre tinerii din jurul meu, n-aveau aerul unui cap de familie. Toți erau liberi și păreau celibatari, fără excepție. La o privire mai amănunțită, dincolo de aparenta lor neimplicare, aș fi putut descoperi poate și pe cel silit de împrejurări să se căpătuiască; pe vremea aceea eram însă prea naiv. Iar, pe de altă parte, și cei însurați se-abțineau, pe cît posibil, de la comentarii, în mediul în care ne aflam. Dacă mă gîndeam bine, ajunsesem la rîndul meu în situația de a ocoli tema respectivă, dar oricum, problema mă depășea și, cu inocență, îmi vedeam bucuros înainte de carte.

Cum s-a încheiat anul școlar, cum mi-am legat din nou cu sfoară cufărul de răchită și m-am întors în locul unde se aflau mormintele părinților mei.

Ca și cu un an în urmă, între pereții între care îi văzusem trăind, mi-am reîntîlnit rudele apropiate. Și m-am lăsat încă o dată îmbătat de toate aromele familiare. Mireasmă neschimbată și dorită a refugiului meu, atît de necesară mie, care abia așteptam să ies din atmosfera monotonă a școlii.

Dar tocmai pe cînd adulmecam aerul copilăriei, unchiu-meu iar m-a luat prin surprindere cu însurătoarea. Invoca motivele pe care le mai auzisem. Dacă atunci discuția rămăsese totuși generală, mi-a indicat de astă dată și o persoană direct interesată, și-a început o adevărată pisălogeală, căci persoana în cauză era fiică-sa. Verișoara mea adică. O căsătorie ar fi fost avantajoasă pentru ambele părți : taică-meu, înainte de-a muri, fusese de aceeași părere !... Avantajele le vedeam și eu, poate că și tata zisese într-adevăr ceva în sensul ăsta, dar mă mira faptul că unchiul nu-mi pomenise absolut nimic pînă atunci. Eram luat pe nepregătite. Neprevăzută pentru mine, dorința lui avea, recunoșteam, și partea ei de bun simț. Să nu-i fi dat eu destulă importanță ? Posibil ; numai că nu aici stătea cauza indiferenței mele față de verișoara mea. În copilărie, mersesem adeseori la ei, la oraș, unde îmi fusese parteneră de jocuri. Mă găzduiau și peste noapte, ca în familie și eram ca doi frați. Nu s-au prea văzut cazuri de dragoste între frați, știi și dumneata. S-ar putea ca despre lucrul acesta unanim recunoscut să vorbesc în mod arbitrar ; cred însă că atunci cînd bărbatul și femeia se-ntîlnesc continuu și sînt prea apropiați, dispare senzația de noutate și de puritate care stimulează iubirea. Așa cum simți, puternic, mirosul de tămîie doar în clipa cînd începe să ardă și savoarea saké-ului la primele înghițituri, la fel se întîmplă și în dragoste. Există totdeauna, în timp, un asemenea moment critic. Dacă ai trecut odată cu nepăsare de el, obișnuința crește treptat, pe măsură ce simțurile îți amorțesc. Oricum aș fi întors lucrurile, tot nu-mi venea să-mi iau verișoara de soție.

Unchiu-meu îmi spusese că dacă țineam cu tot dinadinsul, n-ar fi avut nimic împotrivă să ne căsătorim după ce mi-aș fi terminat studiile.

— Dar, a adăugat, vorba proverbului, cu cît mai repede, cu-atît mai bine. Aș vrea să nu-ntîrziem cu ceremonia schimbului cupelor de saké !

Numai că mie, care nu intenționam cîtuși de puțin să mă însor, nu-mi păsa de nici o ceremonie și iar n-am

fost de acord cu propunerea lui, așa încît l-am lăsat foarte posomorît. Verișoara mea s-a pus pe plîns. Nu regreta că nu îi deveneam soț, ci faptul că respinsesem oferta propriu-zisă, ceea ce pentru ea, ca femeie, era jignitor, deși nu mă iubea, știam, mai mult decît o iubeam eu. M-am reîntors la Tokyo.

7

Am revenit pentru a treia oară la țară, în vara următoare. Nerăbdător, ca de obicei, să-mi termin examenele, evadasem apoi din capitală, de-abia așteptînd să mă văd odată acasă. Și pentru dumneata, probabil, locul în care te-ai născut are ceva numai al lui, un miros aparte al pămîntului, odihnitoare fiind, în ceea ce mă privea, și mîngîietoarea amintire a părinților mei. Două luni pe an, în iulie și în august, învăluit în atmosfera aceasta, nemișcat ca și șarpele ascuns în culcușul lui, mă simțeam în largul meu. Cu senzația a ceva cald și mai bun ca orice !

Credeam, în marea mea naivitate, că nu se mai punea problema căsătoriei cu vară-mea. În general, dai deoparte ceea ce îți displace, iar eu îmi închipuiam că unui refuz categoric nu-i mai putea urma absolut nimic. Astfel că rămăsesem nepăsător în loc să-mi schimb între timp părerea, așa cum sperase unchiu-meu. M-am întors acasă vesel ca totdeauna, ca omul care numai la însurătoare nu se gîndise pînă-atunci !

Însă atitudinea unchiului meu se schimbase între timp. M-a primit mult mai reținut, fără ca eu să-mi dau cîteva zile bune seama de asta, cu nepăsarea mea caracteristică. Pe urmă am realizat, brusc, că se întîmpla ceva ciudat : nu doar cu unchiu-meu și cu mătușă-mea, ci și cu vară-mea. Pînă și fratele ei, care tocmai sfîrșise cursul superior și care, în intenția de-a intra la Liceul comerical din Tokyo, îmi ceruse informații într-o scrisoare, avea o purtare ciudată.

Gîndurile nu-mi mai dădeau liniște — trăsătură specifică mie, de altfel — și am început să mă-ntreb dacă mi se schimbase cumva starea de spirit sau dacă, dimpotrivă, schimbarea venea din partea celorlalți ? Parcă îmi venea să cred că tata și mama îmi spălaseră ei înșiși privirea încețoșată, ca să încep să văd clar adevărata față a lumii. Undeva, în subconștient, continuam să-mi închipui că părinții mei mă protejau chiar și după dispariția lor din lumea asta... Nu că ar fi fost gîndirea mea imatură pe-atunci, dar purtam bine ascunsă în propria-mi ființă povara multor superstiții moștenite. Probabil că și-acum le am în sînge !

M-am dus pe înălțimea unde se afla mormîntul părinților mei și am îngenuncheat, copleșit pe de-o parte de-o mare tristețe, pe de alta de gratitudine. Cu senzația că viitorul meu depindea și de cei culcați acolo, sub lespedea rece, i-am rugat să nu mă lase în voia soartei. S-ar putea ca dumitale să îți vină să rîzi : fă-o, n-am cum să te împiedic. Așa eram eu pe-atunci.

Totul s-a schimbat apoi pentru mine, așa cum îți întorci mîna cu palma în sus, deși nu mă aflam chiar la prima experiență de viață.

Să fi avut vreo șaisprezece-șaptesprezece ani, cînd mi s-a relevat pentru întîia oară cu-adevărat, existența desăvîrșirii pe lume și cînd am rămas atît de consternat, încît parcă nu-mi venea să-mi cred ochilor. Exclamasem, după primul moment de uluire : „Vai, cît e de frumoasă !"

Ajunsesem și eu ca atîția alți tineri la vîrsta pubertății și mi se oferise și mie, în fine, prilejul să văd cum poate întruchipa femeia frumosul. Fusesem ca un orb pînă-atunci, dar ochii mi se deschiseseră ca prin farmec și universul meu se schimbase cu totul.

Și-atunci cînd mi se dezvăluise adevărata atitudine a unchiului meu, la fel se întîmplase. Pe neașteptate, fără nici un preaviz, i-am văzut — și pe el și pe-ai lui — așa cum nu-i văzusem înainte. Și cuprins de uimire, mi s-a părut că aș fi de-a dreptul pierdut dacă lucrurile ar rămîne în stadiul acela.

8

Începusem să înțeleg că dacă nu încercam să aflu care era situația bunurilor familiei lăsate în seama altuia, mă făceam vinovat față de propriii-mi părinți. Sub pretextul că ar fi fost un om ocupat, unchiu-meu își schimba adeseori domiciliul. Se putea spune că la două zile petrecute acasă, urmau trei petrecute în oraș, un du-te vino ce-i dădea o stare de permanentă agitație și-l făcea să repete ca pe un refren cuvîntul „ocupat". „A fi ocupat e la modă" — ironizam eu. Dar fiindcă eram pe cale să-mi fac o părere în problema care mă interesa, dornic s-avem amîndoi, în sfîrșit, o discuție mai lungă, nu-mi mai inspirau deloc încredere văicărelile lui de om ce nu-și mai vedea capul de treburi. Mi se păreau doar un mijloc de a se eschiva, căci reușise mereu să mă ocolească.

Umbla și zvonul că ar avea o iubită la oraș. Aflasem asta de la un prieten, fost coleg de gimnaziu. N-ar fi fost de mirare, totuși am rămas surprins, căci reputația lui fusese alta, pe cînd trăia taică-meu. Mai existau și alte motive pentru care unchiu-meu intrase în gura lumii, cum se zice, mă informase prietenul meu. Fusese, se pare, în pragul falimentului și doar în ultimii doi-trei ani i se îndreptase situația. Faptul ăsta în special îmi mări neîncrederea.

În sfîrșit, a sosit momentul să încep tratativele cu el. Poate că nu e termenul cel mai exact, dar caracterizează o stare de lucruri.

Unchiu-meu continua să mă considere un copil, în timp ce pentru mine de mult nu mai era adultul demn de încredere. Greu de dus o discuție echilibrată.

Spre regretul meu, pentru că mă grăbesc să închei scrisoarea aceasta, nu pot intra prea mult în amănunte. Sincer vorbind, sînt și puțin importante, de altfel, față de ceea ce vreau să consemnez aici stăpînind cu greu nerăbdarea stiloului care tinde într-o singură direcție. Dincolo de faptul că nici nu sînt obișnuit cu scrisul, ca să cîștig timp, trebuie să las deoparte o mulțime de lucruri, din

moment ce am pierdut pentru totdeauna ocazia de a te întîlni și de a sta de vorbă în liniște.

Îți mai amintești, cred, că ți-am spus cîndva că omul nu-i rău din naștere, dar te-am prevenit asupra celor care se înrăiesc pe negîndite. Ai simțit că mă enervasem, însă cînd mi-ai pus întrebarea de ce ajunge omul rău și ți-am răspunsn, scurt, „banii", te-ai crispat. Țin minte și-acum cum m-ai privit. De-astă dată pot să-ți mărturisesc că mă gîndisem la unchiu-meu. Totdeauna l-am evocat cu aversiune, ca un exemplu de cum poate deveni omul fără inimă, cînd e vorba de bani și de cît de puțină încredere trebuie să avem în oricine, pe lumea asta. Presupun că replica mea de-atunci ți s-a părut nemulțumitoare sau demodată, dumitale, care aspirai la idei înalte, însă pentru mine avea semnificația ei. Mă enervasem, într-adevăr ? Dar prefer lucrurile ieșite din comun spuse la rece, pe cele rostite cu înflăcărarea susținută de aceeași forță a sîngelui care ne pune în mișcare și ființa. Iar cuvintele la rîndul lor. nu numai că se propagă ci și acționează, energic !

9

Pe scurt, unchiu-meu m-a furat cu ușurință în cei trei ani cît am fost plecat la Tokyo. Minte de vrabie ce-am avut, vorba omului din popor, să-i dau totul pe mînă și să nu-mi pese ! Dintr-un punct de vedere elevat, poate că dovedisem astfel o ingenuitate demnă de tot respectul. Nu-mi pot reaminti, totuși, de perioada aceea, fără să-mi fac reproșuri și fără să nu-mi regret candoarea, întrebîndu-mă de ce n-oi fi avut și eu o fire mai veninoasă ? Deși, uneori parcă aș vrea să mă-ntorc la nevinovăția primordială... Nu uita, te rog, că eu, cel cunoscut de dumneata, sînt deja întinat și că dacă am vorbi și în privința anilor de viață maculați de *predecesori,* atunci fără îndoială că îți sînt înaintaș !

Îți închipui că aș fi cîștigat materialmente ceva, în cazul cînd m-aș fi căsătorit cu vară-mea, conform dorinței unchiului meu ? Nici vorbă. Era necinstit și cînd

încerca să mi-o impună prin diverse tertipuri ; nu la binele nostru se gîndea, nărăvirea lui în rău explica totul. Am găsit cît de cît o compensație, mai tîrziu, în faptul că îi respinsesem propunerea, cu toate că față de verișoara mea avusesem sentimente neutre. Oricum, tot am fost tras pe sfoară. Dar dacă iau în considerație faptul că n-am făcut pînă la capăt pe placul celor care mi-au jucat un asemenea renghi, pot spune că amorul meu propriu a triumfat în final. O chestiune minoră, bineînțeles. Vanitatea prostească de a-ți vorbi de un lucru neimportant pentru dumneata.

Între mine și unchiul meu a intervenit ca mediator altă rudă, în care nu numai că n-aveam pic de încredere ; o priveam cu ostilitate, chiar. Convins că fusesem escrocat, mă înverșunasem contra tuturor. Dacă așa procedase pînă și omul de care tata fusese atît de mîndru, ce puteam crede despre alții... Așa raționam. Cînd s-a făcut socoteala bunurilor imobiliare care îmi aparțineau, evaluîndu-se totul, s-a ajuns la o sumă mult mai mică decît cea la care mă așteptasem. Aveam deci două posibilități : ori să accept tacit situația conform modului meu de a proceda, ori să-mi dau unchiul în judecată. Eram revoltat și indecis, în același timp. Dacă intentam un proces, ar fi trecut poate prea mult pînă la rezolvarea neînțelegerii, ceea ce m-ar fi stingherit teribil, căci nu-mi puteam permite, ca orice om care studiază, să-mi pierd timpul. Am tot chibzuit și pînă la urmă l-am acreditat, ca reprezentant al meu, pe-un prieten, un fost coleg de școală, să îmi vîndă el tot ce mai aveam, cu toate că părerea acestuia, susținută de diverse argumente, era că n-ar trebui să acționez așa. Nu l-am ascultat. Am luat atunci și hotărîrea de a nu mai da pe-acasă, jurînd în sinea mea să nu mai am de-a face în nici un fel cu unchiu-meu.

A fost ultima dată cînd am mai văzut și mormîntul părinților mei, la care m-am dus înainte de-a pleca și la care nu mă voi mai întoarce în vecii vecilor.

Vechiul meu prieten mi-a pus în practică îndrumările mult după revenirea mea la Tokyo, căci nu era ușor lucru să vinzi, la țară, terenuri agricole și altele.

Pe de altă parte, pentru că și cumpărătorii profitau de împrejurări, ieșeam în deficit, averea mea însemnînd, sincer vorbind, banii obținuți prin intermediul fostului meu coleg și cîteva obligațiuni luate în grabă, la plecare. Moștenirea mi se micșorase enorm, fără îndoială. Și mă deranja mai ales faptul că ajunsese să se micșoreze prin operativitatea altora, peste capul meu. Cu toate acestea, pentru nevoile de trai din timpul studiilor, aveam mai mult decît de-ajuns. Nu cheltuiam, drept să-ți spun, decît jumătate din venitul pe care îl realizam și, cu asemenea înlesniri, m-am trezit pus într-o situație cu totul nouă pentru mine.

10

Dacă tot aveam ceva bani, mă gîndisem să plec din pensiunea gălăgioasă unde locuiam, într-o casă proprie, lucru nu atît de ușor de pus în practică. Ar fi trebuit să-mi cumpăr și mobilă, să angajez și o îngrijitoare mai pricepută — pe care aș fi vrut-o și cinstită, de fapt.

Șansa de realizare a atîtor visuri rămînea destul de mică. Mi-am propus să încerc să găsesc, totuși, măcar casa și într-o bună zi, pe cînd mă plimbam, am coborît dealul Hongo, spre vest, și-am apucat-o apoi pe panta de la Koishikawa către Denzuin. Aspectul zonei s-a schimbat total, odată cu circulația tramvaielor. Pe-atunci, de-o parte se afla zidul Arsenalului, iar de cealaltă un fel de maidan acoperit cu buruieni printre care am stat și m-am uitat la povîrnișul din față, cu gîndul aiurea. Priveliștea e frumoasă și-acum, atunci mi se părea deosebită. Marea de verdeață ce se-ntindea cît vedeai cu ochii era odihnitoare, în sine, și mi-am pus brusc întrebarea dacă n-aș găsi cumva o casă de vînzare chiar acolo ? Cu gîndul ăsta am străbătut locul ca o livadă, luînd-o spre nord, pe o potecă îngustă. Orașul nu înaintase încă, iar șirurile de case vechi nu erau prea plăcute la vedere. Am traversat o străduță, am cotit pe alta, lăturalnică și m-am tot învîrtit astfel, în sus și în jos, pentru ca în cele din urmă s-o întreb pe stăpîna

unei dughene de dulciuri ieftine, dacă nu știa oare vreo casă mică de închiriat, prin împrejurimi ? Femeia a mormăit ceva dînd din cap. „O casă de închiriat, zici..." Părea că nu-i vine nimic în minte și, fără speranță, mă pregăteam tocmai să plec, cînd am auzit-o cum mă-ntreabă dacă n-aș dori să stau în gazdă, cu chirie, la cineva ? Și-am început să pun în cumpănă avantajele unei gazde particulare, liniștite, față de dezavantajele de-a fi eu însumi proprietar. Pe urmă m-am așezat acolo, în prăvălie, și i-am cerut femeii amănunte.

Era vorba de familia unui ofițer — decedat de altfel. Murise în timpul războiului japono-chinez se pare, sau cam așa ceva. Pînă cu un an în urmă, familia locuise lîngă Școala de ofițeri din Ichigaya, însă casa fiind mult prea mare — avea și grajd pentru cai — o vînduseră și se mutaseră aici. Deoarece senzația de singurătate persista, stăpîna prăvăliei cu dulciuri fusese rugată, după cîte am înțeles, să mijlocească găsirea unui eventual chiriaș. Din ce mi s-a mai spus atunci am dedus că familia nu consta decît din văduvă și fiica ei, împreună cu o menajeră, ceea ce însemna exact tihna pe care mi-o doream. Mă temeam, totuși, ca nu cumva, fiind doar un student necunoscut, să nu fiu întîmpinat de către gazdă cu un refuz categoric și chiar m-am întrebat dacă n-ar fi cazul să renunț ; pe de altă parte, nu eram deloc prost îmbrăcat și purtam și șapca de uniformă. Dumneata poate că ai să rîzi și ai să zici : „Ei, și ?!" Pe-atunci însă, nu ca acum, studenții se bucurau de un mare prestigiu în ochii lumii. Așa încît, parcă începusem să mă simt și eu cineva, cu șapca aceea în patru colțuri pe cap ! Și, fără nici o altă recomandare, m-am dus la casa văduvei ofițerului, după indicațiile femeii de la prăvălie.

Am stat de vorbă cu stăpîna casei și i-am explicat ce anume doream. Ea mi-a pus tot felul de întrebări în legătură cu persoana mea, cu școala, cu specializarea și așa mai departe. Mulțumită, probabil, de ceea ce aflase, mi-a propus fără nici o reținere, să mă mut la ei oricînd. Era o persoană corectă, care știa ce vrea. Dacă

toate soțiile de ofițer sînt astfel, m-am gîndit, au toată admirația mea. O admiram, dar eram totodată și intrigat. Un asemenea caracter ascundea, bănuiam, și o urmă de nefericire.

11

M-am mutat deci imediat. Și am închiriat, așa cum aranjasem cu văduva, *zashiki*-ul, care era și cea mai bună încăpere a casei. Deși în împrejurimile Hongo-ului se construiseră pe-atunci așa-zisele pensiuni de lux, ca student eu mă puteam considera avantajat, devenind stăpînul unei camere atît de frumoase în comparație cu altele. Mi se părea că nici n-o meritam în situația mea.

Era mare de opt *tatami* [1], avea rafturi lîngă *tokonoma* și un dulap în perete de un *ken* [2] lungime, plasat vizavi de verandă. Prin veranda aceea îndreptată spre sud, pătrundea soarele, luminînd întreaga odaie, care de altfel nici n-avea ferestre.

În ziua mutării mele acolo, un vas cu flori se afla în *tokonoma,* iar alături, rezemat de perete, era un *koto* [3] — ceea ce nu mă prea încîntase. Crescut lîngă un tată care apreciase poezia, caligrafia și ceremonia ceaiului, aveam gustul format încă din copilărie și cred că de aceea nici nu-mi plăcea orice fel de decor.

Obiectele colecționate de tata, cît trăise, fuseseră împrăștiate cine știe pe unde, odată căzute în mîinile unchiului meu; mai rămăseseră cîteva, totuși, în păstrarea vechiului meu prieten, după plecarea mea de la țară. Iar vreo patru-cinci, mai deosebite, se aflau neîmpachetate la fundul cufărului meu de răchită. De-abia

1 Rogojină din pai de orez, cu mărimea standard de 180 cm × 90 cm, servind și ca unitate de măsură a încăperilor japoneze.

2 1 *ken* = 1,818 m.

3 Instrument muzical cu 13 corzi.

așteptasem să le scot și să le așez în *tokonoma*. Florile și *koto*-ul de acolo îmi tăiaseră brusc tot entuziasmul. Mai tîrziu, cînd am aflat că de fapt florile fuseseră aranjate anume în cinstea venirii mele, am surîs cu oarecare amărăciune. *Koto*-ul fusese pus în schimb în locul unde era ținut de obicei.

Presupun că imaginea unei tinere femei ți-a și fost sugerată de prezența obiectelor despre care îți vorbesc. Cînd m-am mutat, ba chiar și înainte de asta, mi se ațîțase și mie curiozitatea. Întîlnind-o în sfîrșit pe fiica gazdei, fie pentru că nu mă obișnuisem cu cei ai casei, fie pentru că propria fantezie îmi influența atitudinea, am bîiguit doar un salut. Ea s-a înroșit la față, în chip de răspuns.

Pînă atunci mi-o imaginasem în genere după chipul și asemănarea mamei, ceea ce în definitiv, nu i se prea potrivea. În mintea mea se crease treptat-treptat o legătură implicită între femeia cu ținută de nevastă de ofițer și fiica ei, care nu putea fi decît tot așa. Mi-a fost însă destul s-o văd, pentru ca presupunerile mele să cadă. Parfumul pătrunzător și plin de puritate al ființei aceleia de alt sex a început să nu-mi mai displacă, după cum nici *koto*-ul rezemat de perete nu m-a deranjat.

De cîte ori se vesteieau, florile erau înlocuite, iar *koto*-ul se auzea uneori din camera în formă de L, aflată pe diagonală față de a mea. Cu coatele sprijinite de masă și cu fața în palme, ascultam sunetele instrumentului, fără să-mi dau prea bine seama dacă se cînta stîngaci sau cu pricepere ; rămîneam la prima presupunere mai ales, fiindcă nu erau decît cîntece simple. Cît despre ikebana, nici aici domnișoara nu mi se părea o cunoscătoare, în măsura în care știam și eu cîte ceva, cît de cît.

Cu toate acestea, ea continua fără pic de reținere, să împodobească *tokonoma* cu tot felul de flori, mereu cu același tip de aranjament. Nu încercase să schimbe nici o singură dată măcar vasul. În privința muzicii se comporta și mai bizar : se-auzea doar acompaniamentul *koto*-ului, pe cînd vocea îi răsuna abia perceptibil. De cîntat,

cînta, dar glasul îi era atît de slab, încît devenea un fel de murmur confidențial. Obișnuia să amuțească de altfel, și cînd era certată pentru ceva.

Începusem să găsesc un prilej de bucurie chiar și în nepriceperea ei în ikebana, nu mai puțin decît în melodiile cîntate atît de stîngaci — după părerea mea — la *koto*.

12

Îmi părăsisem casa de la țară foarte sceptic. Am impresia că de atunci m-am pătruns pe deplin de ideea că omul nu-i o ființă demnă de încredere — rudele pe care nu le mai iubeam, unchiul, mătușa și ceilalți fiind reprezentanții perfecți ai speței umane. Îi priveam bănuitor pînă și pe cei cu care călătoream într-un compartiment de tren, cu-atît mai mult cînd voia cineva să intre în vorbă cu mine. Mi-era inima grea și-aveam din cînd în cînd senzația unei apăsări teribile, de parcă aș fi înghițit plumb, deși, așa cum ți-am mai spus, nervii îmi erau ațîțați la culme.

Acesta a și fost principalul motiv pentru care m-am înapoiat la Tokyo și n-am mai vrut să stau la vechea pensiune. Chiar dacă nu-mi lipseau banii și visam să am o casă a mea, e greu de crezut că aș fi acceptat cu tragere de inimă o asemenea schimbare, presupunînd că aș fi rămas tot eu, cel de dinainte.

Nu reușisem să devin ceva mai degajat nici după mutarea la Koishikawa, și mă tot uitam în stînga și în dreapta, cu atîta neliniște, încît ajunsesem să mă simt stingherit eu însumi. Curios era că doar capul și privirea îmi erau cuprinse de o continuă agitație, pe cînd buzele mi se pecetluiau din ce în ce. Mă așezam în tăcere la masa de lucru și îi examinam ca o pisică pe toți ai casei.

Îi înecam pur și simplu, uneori pas cu pas, într-un val de atenție, încît nu puteam să nu-mi plîng de milă;

pîndeam ca pungașul care nu izbutește totuși să fure nimic și mă cuprindea, pînă la urmă, dezgustul.

Dumneata îmi consideri, fără îndoială, destul de nefirească atitudinea, fiindcă se pune întrebarea : cum am mai găsit în cazul ăsta tihna necesară ca să mă îndrăgostesc de fiica văduvei ? În ce moment m-am mai putut delecta în fața unei ikebana stîngace ? Cînd am mai ascultat *koto*-ul ? Dacă mi-ai pune asemenea întrebări, nu mi-ar mai rămîne decît să-ți prezint lucrurile ca atare, pentru că nu pot nega de fapt, nici o stare de spirit, nici alta. Las în seama istețimii dumitale limpezirea situației și adaug numai atît : dacă oamenii nu-mi inspirau încredere sub aspectul intereselor de ordin material, cînd era vorba de iubire, judecam cu totul altfel. Ca și cum două existențe diferite ar fi însufleții imperturbabile bătăile aceleiași inimi, char dacă părea bizar pentru cei din afară și o contradicție pentru mine însumi.

Pentru că m-am adresat totdeauna văduvei spunîndu-i „Doamnă", o voi numi așa și de acum încolo. Doamna mă aprecia ca pe un om la locul lui, băiat cuminte. Îmi lăuda și sîrguința la studii, fără să comenteze însă în nici un fel aerul meu îngrijorat, agitația, privirea neliniștită. Fie că avea rețineri, fie că nu fusese destul de atentă, nu știu motivul ; oricum, se comporta de parcă n-ar fi observat nimic neobișnuit. Îmi dădea chiar senzația că mă stimează — cel puțin așa vorbea despre mine — lăudîndu-mi generozitatea, în timp ce eu protestam, roșu la față. Susținea, foarte serioasă, că nici eu nu-mi dădeam seama de calitățile mele. Se pare că n-avusese de gînd, la început, să primească un student în casă și că voia să-și închirieze *zashiki*-ul unui funcționar, cu ajutorul vecinilor. Cred că avea de altfel convingerea că doar cineva cu un salariu amărît stă în gazdă și mă compara, desigur, cu prototipul chiriașului imaginat de ea, cînd mă declara generos. Din punctul ăsta de vedere eram generos, ceea ce n-avea nici o legătură reală cu caracterul și cu sensibilitatea mea. Conform obiceiului femeiesc, ea răsfrîngea asupra firii mele, în întregime, prinosul cuvintelor ei de laudă.

13

Atitudinea ei începuse să-mi influențeze starea de spirit. După un timp mi-a dispărut și mobilitatea neliniștită a privirii. Inima nu îmi mai sărea din piept, cum se zice, mă calmasem. Într-un cuvînt, redevenisem fericit, tocmai pentru că nimeni din casă nu dăduse prea multă importanță suspiciunii și aerului meu iscoditor.

Cu experiența ei, presupun că Doamna mă tratase anume așa, după cum n-ar fi exclus să mă fi crezut sincer un generos, cum o și afirmase, de altfel. Poate că nici zbuciumul meu interior nu era chiar atît de ușor de perceput din afară, sau poate că pur și simplu se înșelase ea...

Pe măsură ce mă regăseam sufletește, am început să mă apropii, puțin cîte puțin, de cei din familie. Ajunsesem să glumesc și cu mama și cu fiica. În unele zile mă invitau la ele la ceai, alteori cumpăram eu prăjituri și le invitam serile la mine. Cercul strîmt al relațiilor noastre își lărgise pe neașteptate limitele și m-am trezit că-mi risipesc timpul atît de prețios pentru studiu, ceea ce — ciudat ! nu mă deranja cîtuși de puțin. Doamna nu avusese de la început, o ocupație anume, iar Domnișoara, deși prinsă cu școala, cu ikebana și cu cîntatul la *koto*, părea în mod surprinzător să aibă și ea destul timp liber la dispoziție. Ne întîlneam așadar toți trei și ne distram pălăvrăgind.

De obicei mă invita Domnișoara. Venea uneori pînă în dreptul camerei mele sau se întîmpla să apară de după ușa glisantă a camerei vecine, trecînd prin *chanoma*. Se oprea o clipă, mă striga și întreba : „Învățați ?" Cum stăteam de obicei în fața cîte unei cărți groase, deschise, păream un ins foarte silitor. Drept să spun, nu studiam totuși chiar cu-atîta zel. Mă uitam fix la cîte-o pagină și așteptam de fapt s-o aud cum mă cheamă. Dacă nu venea, era rîndul meu să mă ridic, să mă duc pînă în fața camerei de vizavi și s-o întreb : „Învățați ?"

Camera ei dînd în *chanoma,* era de șase *tatami* mărime, iar Doamna stătea și ea, ba în una, ba în alta din cele două încăperi, care puteau părea una singură, cu

tot peretele despărțitor. Mama și fiica treceau așadar după voie, dintr-o parte în cealaltă. De obicei, Doamna mă poftea să intru, căci Domnișoara rareori o făcea, chiar dacă se afla de față.

Ea venea din cînd în cînd, în treacăt, la mine în cameră. Ne așezam la discuție, dar chiar în toiul ei se scula și pleca. Fără să știu exact de ce, inima începea atunci să-mi bată, cu o neliniște pe care n-o puteam trece doar pe seama prezenței unei tinere fete. Începeam să mă învîrt, fără astîmpăr de colo pînă colo, cuprins de o tensiune nefirească, de parcă m-aș fi trădat pe mine însumi. Fata părea, dimpotrivă, indiferentă. Nu era deloc timidă și nu-mi venea să cred că aveam de-a face cu una și aceeași persoană ce cînta cu un glas abia auzit, cînd exersa la *koto*, sau care atunci cînd întîrzia să apară și era strigată de maică-sa, răspundea numai cu un „da", fără să se grăbească să se ridice de pe locul ei. Cu toate acestea, nu mai era un copil. Mi-era destul s-o privesc ca să-mi dau seama. Era un fapt pus foarte clar în evidență de însăși comportarea ei.

14

Respiram ușurat cînd părăseam camera. Dar aveam și o senzație de nemulțumire, de regret. Nu mă purtam, poate, bărbătește. Voi, tinerii de azi, așa m-ați judeca. Cam acesta era însă în general comportamentul nostru, al celor de atunci.

Doamna ieșea rareori în oraș și niciodată nu s-a întîmplat, cînd lipsea de acasă, să fi rămas în doi, doar eu cu Domnișoara. Nu știu dacă era o simplă întîmplare, sau dacă proceda astfel cu intenție. Sună bizar că o afirm eu însumi, dar cînd analizam atent atitudinea mamei, mi se părea că încerca o apropiere între mine și fiica ei, deși, voia să-mi dea de înțeles cîteodată că nu m-ar privi nici cu deplină încredere — situație de care mă loveam pentru prima oară în viață și care mă deranja uneori.

Aș fi dorit să-i pricep reacțiile atît de contradictorii. Cu amintirea încă vie a modului cum fusesem înșelat de unchiul meu, nu puteam să nu redevin și mai bănuitor, presupunînd că și aici era vorba de ipocrizie. Capacitatea mea de a discerne oscila. Pe lîngă îndoielile pe care mi le trezea, mă întrebam și de ce se purta astfel ? Era femeie la urma urmei, îmi spuneam, și deci, orice s-ar zice, o ființă pe care n-o ducea mintea prea departe... Totdeauna mă împotmoleam aici, cu un asemenea mod de a judeca lucrurile.

Desconsideram eu femeia, nu însă și pe fiica gazdei mele, în fața căreia mi se anula parcă orice gînd. O iubeam pînă la idolatrizare. Probabil că ți se pare nepotrivit termenul, însă chiar și azi cred că adevărata iubire e totuna cu aspirația către ceva suprem. De cîte ori o priveam, aveam impresia că devin și eu frumos. Cînd mă gîndeam la ea, mă învăluia o aură de noblețe. Ținînd cont de faptul că miraculoasa iubire are doi poli, cu sentimente superioare și plăceri sexuale la o extremitate și la alta, dragostea mea s-a situat fără îndoială la polul superior. Om fiind, nici eu nu făceam abstracție de sex, dar prezența Domnișoarei nu-mi sugera în primul rînd asta. De cînd mă mutasem în noua casă, iar mama începuse să-mi displacă pe măsură ce îmi plăcea tot mai mult fiica, relațiile dintre noi se complicaseră, ție și mai puțin vizibil la început. M-am trezit că mă întreb, îngrijorat, dacă nu cumva o înțelegeam totuși greșit pe Doamna ? Oricare dintre atitudinile ei, atît de diferite, puteau însemna ipocrizie. Îmi mai trecea însă prin minte că putea fi vorba și de două stări ce-i stăpîneau în același timp, iar nu alternativ, inima. Părea o contradicție faptul că își dubla, pe de-o parte măsurile de supraveghere și că încuraja pe de alta legătura mea cu Domnișoara. În pofida precauțiilor, am remarcat că o preocupa în continuare și celălalt aspect al problemei. Dincolo de ceea ce i se părea ei acceptabil, dorea, în definitiv, să nu întrecem măsura. O grijă inutilă, avînd în vedere puritatea sentimentelor mele. Oricum, tot îndindu-mă, mi-am făcut altă părere despre ea.

15

I-am judecat în ansamblu, sub mai multe aspecte, comportarea, și mi-am dat seama că mă bucuram de o totală încredere în familie, acordată chiar de la prima întrevedere. Descoperirea aceasta a avut o neobișnuită rezonanță în neîncrezătoarea mea inimă. Să aibă oare femeia o intuiție mai bună decît bărbatul ? mă întrebam. Dar, mă gîndeam totodată că de-aici rezultă poate și fapt că bărbatul o înșală... Acum mi se pare și mie curios că, analizînd-o cu atîta atenție pe mamă, încercam să sesizez, totul, și în privința fiicei. Însă deși jurasem în sinea mea să nu mai dau crezare nimănui, aveam o încredere oarbă în Domnișoară ; în aceeași măsură în care consideram nefirească atitudinea Doamnei, deși ea avea încredere în mine.

Nu le vorbisem prea mult despre locul de unde veneam, nici despre ultimele întîmplări petrecute acolo. Chiar și simpla reamintire îmi trezea o senzație neplăcută. Pe cît posibil, încercam s-o las pe Doamna să întrețină conversația. Ea însă insista. De cîte ori avea prilejul, voia să mai afle cîte ceva de la mine, pînă cînd, în cele din urmă, le-am povestit totul. Cînd le-am spus că tot nu mai aveam nimic acasă, în afara mormîntului părinților mei, chiar de-ar fi fost să mă reîntorc acolo — Doamna a părut înduioșată, iar Domnișoarei i-au dat lacrimile. În definitiv, mi-a părut chiar bine că le vorbisem despre asta.

După ce m-ascultase, pe fața Doamnei apăruse o expresie foarte grăitoare — mai că nu spunea că nu-i dăduse intuiția greș în legătură cu mine !

Prin urmare, începu să mă trateze ca pe-o rudă apropiată sau ceva în genul ăsta. Ceea ce n-aș zice că mă nemulțumea. Dimpotrivă. Cu timpul însă, vechea mea neîncredere iar își făcu apariția.

Pornind de la nu mai știu ce fleac, am început s-o suspectez cu o intensitate crescîndă, pe măsură ce dădeam tot mai multă importanță amănuntelor. O comparam, reflex, cu unchiul meu, care tot așa, urmărise să îi iau fata de nevastă. Din persoana cumsecade de

pînă-atunci, devenea așadar, un strateg viclean pentru mine, și iar îmi mușcam buzele, nefericit.

Nu era nimic dubios în faptul că de la bun început își anunțase, în stînga și în dreapta, intenția de a lua pe cineva în gazdă, ca să nu i se mai pară casa pustie. În privința asta îi dădusem chiar eu dreptate, după ce ajunsesem mai familiari și începusem să discutăm cu inima deschisă. Situația materială a celor două femei nefiind însă prea strălucită, dacă priveam altfel lucrurile, relațiile cu mine nu lăsau cîtuși de puțin în pierdere partea interesată. Suspiciunea deci mi s-a dublat. Dar dacă eram atît de îndrăgostit de fiică, la ce bun o asemenea atitudine față de mamă !? Nu merita să mă ridiculizez pe mine însumi și să mă consider prost de-a binelea ? Problema nu consta doar în contradicția asta, nu chiar atît de greu de rezolvat, oricît m-aș fi socotit eu de prost : mă neliniștea mai ales ideea că Domnișoara ar fi capabilă, asemeni mamei, de cine știe ce tactică plină de șiretenie. Și eram atît de mîhnit, încît pur și simplu simțeam că explodez de durere, apăsat de gîndul că ar fi fost vorba de niște aranjamente prealabile de care eu habar n-aveam. Suferam ca un agonic, fără să-mi pot pierde în întregime încrederea în femeia de care eram îndrăgostit. Plasat între certitudine și incertitudine, nu mai știam în ce parte s-o apuc. Pentru mine, ambele țineau, totodată, și de fantezie și de adevăr.

16

Continuam să-mi văd, ca de obicei, de studii. Asistam însă, foarte distrat, la cursuri, și la fel se întîmpla și cînd citeam. Îmi jucau literele înaintea ochilor și mi se risipeau ca fumul.

Devenisem și taciturn pe deasupra, ceea ce îi făcu pe cîțiva dintre prietenii mei să-mi comenteze preocupările de ordin filosofic. Fără să încerc să neg nimic, îmi părea chiar bine că mi se găsise masca necesară, pe care refu-

zam cîteodată s-o adopt, căci erau dăți cînd începeam să mă agit ca nebunul și îi lăsam pe toți stupefiați.

În noua mea locuință, rareori eram deranjat de cineva. Femeile nu aveau decît cîteva rude. Dacă se întîmpla să-i vină Domnișoarei colegele în vizită, vorbeau totdeauna pe un ton scăzut și plecau pe nesimțite, la fel cum sosiseră ; cu o mare reținere față de mine, de care nu mi-am dat la început seama, cu toată privirea mea atentă. Invitații mei, fără să fie niște brute, aveau mai puține scrupule în privința deranjului. Și, dacă mă puteam compara, sub aspectul ăsta, cu însuși stăpînul casei, rezulta de-aici că prețioasa mea Domnișoară se plasa pe o poziție inferioară mie.

Am notat iar, în treacăt, un amănunt minor. Iată însă și un fapt despre care simt acum nevoia să vorbesc : o dată am auzit o voce de bărbat venind pe neașteptate, ori din *chanoma,* ori din camera Domnișoarei. Vorbea foarte încet și n-am recunoscut-o ca fiind a nici unuia dintre eventualii mei musafiri. Nu înțelegeam ce spune. Și cu cît rostea cuvintele mai puțin distinct, cu-atît îmi creștea iritarea. Devenisem nefiresc de agitat, cu toate că nu mă mișcasem încă din loc. „Să fie vreo rudă sau vreun prieten ?“ mă întrebasem la început. „O fi tînăr sau mai în vîrstă ?“ — încercasem s-ajung, după-aceea la o concluzie. Dar firește că rămînînd nemișcat nu puteam afla mare lucru și cu-atît mai puțin aș fi fost îndreptățit să mă scol și să dau de-o parte *shoji*-ul. Tremuram de surescitare, abia mai puteam suporta. Cum a plecat musafirul, înainte de-a trece la altceva, am și întrebat cine fusese, dar cele două femei s-au mărginit să-mi dea răspunsuri sumare. N-am îndrăznit să insist, deși devenisem vizibil nemulțumit. N-aveam, bineînțeles, dreptul. De fapt era în joc amorul meu propriu care, conform educației pe care-o primisem, mă făcea să pun mai presus atitudinea elegantă, cu toată dorința de-a acționa altfel. Femeile rîdeau ; mai mult o veselie amabilă decît zeflemitoare. Eu îmi pierdusem însă cumpătul, înțelegînd cu totul altfel buna lor dispoziție. Pînă tîrziu am continuat, apoi, să mă-ntreb cît de proastă fusese impresia pe care le-o lăsasem ?...

Trăiam de capul meu, oriunde aș fi mers și orice aș fi făcut, nu eram în situația de-a apela la sfatul nimănui. Mă hotărîsem, nu odată, să-i cer Doamnei fiica în căsătorie, însă tot amînînd, n-am mai spus nimic pînă la urmă, și nu fiindcă m-aș fi temut de un refuz. Respins, cine știe cum mi s-ar fi schimbat viața; aș fi apucat-o în altă direcție și întrucît mi s-ar fi deschis cu totul alte perspective, poate că aș fi avut curajul să le-accept. Nu mi-ar fi plăcut însă deloc să fac doar jocul altora, mi s-ar fi părut mai mult decît jignitor, căci după ce mă escrocase unchiul meu, hotărîsem ca în viitor, orice s-ar fi întîmplat, să nu mă mai las înșelat absolut de nimeni.

17

Deoarece băgase de seamă că nu-mi cumpăram decît cărți, Doamna și-a dat cu părerea că ar trebui să îmi fac și ceva de îmbrăcăminte. Aveam doar lucruri din pînză țesută în casă. Pe-atunci, studenții nu purtau materiale scumpe. Printre prietenii mei se afla și fiul unui negustor din Yokohama sau așa ceva, băiat de bani gata. Într-o zi a primit un colet cu o vestă din tafta japoneză. Cînd am văzut-o, am izbucnit toți în rîs. Foarte încurcat, după ce a căutat să ne dea diverse explicații, băiatul s-a grăbit să bage vesta aceea, anume făcută, în fundul cufărului, cu toate că se strînseseră mai mulți în jurul lui ca să-l oblige s-o îmbrace. După o vreme, pentru că se cuibăriseră în ea păduchii, și-a spus că era cu atît mai bine și, profitînd de o plimbare, a aruncat-o făcută sul în marele canal Nezu. Îl însoțisem și eu atunci și i-am privit de pe pod isprava, fără nici cea mai mică părere de rău.

Față de cel de-atunci, mă maturizasem mult, între timp. Tot nu mi se părea însă necesar să-mi fac un costum mai bun, de vizită. Aveam părerea ciudată că doar la terminarea facultății trebuia să mă ocup de ținută, să-mi las mustață și așa mai departe, pînă atunci toate astea fiind lucruri care mă depășeau. I-am replicat așa-

dar Doamnei că mie cărți îmi trebuiau, nu haine. Ea știa ce multe cărți cumpăram și m-a întrebat dacă le citeam pe toate. Am fost pus în încurcătură, pentru că pe lîngă dicționarele care-mi foloseau și ele la ceva, mai aveam și tomuri cu foile încă netăiate ; la urma urmei, îmi spuneam, fie vorba de cărți, fie de îmbrăcăminte, un lucru nefolositor tot nefolositor rămînea. Am profitat însă de ocazie și, ca să-i arăt Doamnei cît mă simt de îndatorat pentru grija ei, m-am oferit să-i cumpăr Domnișoarei un *obi* sau un material de kimono, orice i-ar fi plăcut.

Doamna n-a vrut să meargă singură la cumpărături, m-a obligat să le însoțesc, pe ea și pe Domnișoara. Ca studenți, după normele educației primite, noi nu obișnuiam să fim văzuți pe stradă în compania unor femei tinere. Respectam strict tradiția pe-atunci, însă cu toate ezitările din primul moment, pînă la urmă am acceptat.

Domnișoara s-a îmbrăcat cu ce-avea mai frumos și deși cu pielea foarte albă, s-a și pudrat, așa că atrăgea și mai mult privirile. Trecătorii o fixau și întorceau inevitabil capul — nu-mi dădeam seama de ce — spre mine.

Am mers așadar toți trei la Nihonbashi. Cu ezitări și schimburi de păreri, treaba asta a durat mai mult decît prevăzusem. Doamna mă tot striga pe nume, ca să-mi ceară sfatul, și mă punea s-o privesc de la distanță pe Domnișoara, ca să văd cum îi stătea stofa pe care i-o mula ea pe trup. Aveam astfel impresia că mă impun ca un ins matur în ochii celorlalți.

Cînd am terminat, fiindcă sosise ora mesei, Doamna m-a invitat drept mulțumire în oraș. Ne-a dus pe o străduță îngustă, unde se afla music-hall-ul Kiharadana. Am luat prînzul într-o clădire de dimensiuni tot atît de reduse ca și strada. Eu, care nu mai călcasem niciodată prin zona aceea a orașului, am rămas uimit de cunoștințele Doamnei.

La căderea nopții ne-am întors acasă și a doua zi fiind duminică, am rămas la mine în cameră. Luni dimineața, în drum spre școală, am fost tachinat de unul

din colegi, care m-a întrebat dacă nu cumva mă însurasem. Mi-a lăudat apoi frumusețea soției. Cred că ne văzuse pe cînd ne îndreptam spre Nihonbashi.

18

Le-am povestit acasă Doamnei și Domnișoarei întîmplarea, iar Doamna a rîs. S-a uitat în ochii mei spunînd că probabil nu-mi convenea situația. Iar eu, m-am gîndit în sinea mea — iată cum sînt atrași în cursă bărbații de către femei! Privirea ei mi se păruse plină de subînțelesuri. Aș fi făcut, poate, mai bine dacă i-aș fi mărturisit sincer ce gîndeam, dar nenumăratele mele îndoieli mă opreau să clarific lucrurile. Intenționat, am schimbat ușor cursul conversației.

Am dat chiar eu înapoi în fața problemei care mă interesa de fapt, și am întrebat-o pe mamă ce planuri avea în legătură cu căsătoria fiicei. Ea mi-a răspuns că i se făcuseră două-trei propuneri, însă nu se grăbea, deoarece fata mergea încă la școală. Nu că ar fi spus-o direct, părea însă că știe cît prețuiește frumusețea Domnișoarei; nu trebuia decît să se hotărască, și-ar fi avut de unde alege. Faptul că era unicul ei copil, constituia totuși un motiv în plus ca să nu se despartă de ea prea repede și probabil că încă nu se hotărîse dacă să-și aducă un ginere în casă sau să-și trimită fata în casa acestuia.

Am aflat multe lucruri din discuție, dar, lăsînd să-mi scape momentul favorabil, am sfîrșit prin a nu mai spune nimic despre mine. Ca să nu mai lungim conversația, eram gata să mă scol și să plec.

Domnișoara, care se afla și ea de față, protestînd sau rîzînd în timpul acesta, ajunsese fără să-mi dau seama în colțul opus al încăperii, cu spatele la mine. Așa am văzut-o cînd m-am ridicat pe jumătate și-am întors capul. Greu de ghicit ce era în inima ei, nu-mi puteam face nici o idee privind-o. Se așezase în genunchi lîngă dulap, îi deschisese doar pe sfert ușa glisantă și scosese din el ceva la care parcă se uita cu atenție. Am

reușit să zăresc materialul cumpărat cu două zile înainte. De altfel, în aceeași parte a dulapului se afla și îmbrăcămintea mea și-a ei.

Pe cînd mă pregăteam să plec fără un cuvînt, Doamna a luat un ton ceremonios și m-a întrebat ce părere aveam ? Dacă n-aș fi întrebat-o la rîndul meu despre ce anume, aș fi rămas cu totul descumpănit, surprins de întrebare. Voia să știe, m-a lămurit ea, dacă n-ar fi fost mai bine să-și vadă mai repede fiica măritată ? I-am răspuns că n-ar trebui să se grăbească. Mi-a dat dreptate.

În stadiul acesta ajunseseră relațiile dintre noi trei. Aveau să se complice însă prin intervenția celui de-al patrulea. Datorită faptului că a devenit și el unul din intimii casei, mi s-a schimbat cursul existenței. Dacă nu s-ar fi amestecat în viața mea, n-ar mai fi fost nevoie, probabil, să-ți scriu acum această scrisoare lungă ; a fost ca și cum aș fi stat chiar în calea trecerii Diavolului, fără să-mi dau seama că umbra lui fugitivă îmi va întuneca zilele. Și trebuie să-ți mai spun că eu l-am adus pe cel de al patrulea în casă. Dar fiindcă era nevoie și de aprobarea Doamnei, i-am explicat de la bun început despre ce era vorba și am rugat-o să-l primească. Ea s-a împotrivit. N-avea totuși, spre deosebire de mine, nici un motiv întemeiat pentru asta. De aceea, am insistat asupra bunelor mele intenții și mi-am pus hotărîrea în practică.

19

Îl voi numi aici K pe acel prieten al meu. Eram prieteni din copilărie, amîndoi de origine din același loc, se-nțelege. Tatăl lui era preot budist din secta Shinshu [1], el fiind cel de-al doilea băiat al familiei. Tocmai de aceea fusese dat de suflet unui doctor. Deoarece în ținutul în care mă născusem era influentă ramura Honganji, în comparație cu alții, preoții Shinshu erau mai prosperi. Dacă unul dintre ei avea, de exemplu, o fiică la vîrsta măritișului, enoriașii îi înlesneau căsăto-

1 Sectă budistă, fondată în sec. al XIII-lea de Shinran, divizată ulterior în zece ramuri, printre care și Honganji.

ria în condiții corespunzătoare. Preotul nu dădea nimic din buzunarul lui, desigur. Iată de ce templele sectei Shinshu stăteau atît de bine cu banii.

Familia în care se născuse K, n-o ducea nici ea deloc rău. Se pare că n-avuseseră totuși de-ajuns ca să-și trimită și cel de-al doilea băiat la studii la Tokyo, deși nu știu dacă adoptarea fusese sau nu o înțelegere între părți, privind mai ales lucrul ăsta. Oricum, K se afla în casa doctorului, pe cînd eram amîndoi la gimnaziu. Mi-aduc și azi aminte cît de mirat am fost cînd, într-o zi de curs la strigarea catalogului, am auzit că numele lui de familie devenise altul.

Fiind destul de bogați ca să-i plătească studiile, părinții adoptivi l-au ajutat să plece la Tokyo. Cu toate că aici n-am ajuns amîndoi odată, am intrat în aceeași pensiune. Se-obișnuia, pe-atunci, ca într-o cameră să locuiască doi-trei băieți, ce își așezau alături mesele la care lucrau, așa încît eu și K ne-am instalat împreună ; aruncam priviri speriate spre lumea de-afară, ca niște sălbăticiuni prinse în munți și închise laolaltă în cușcă. Ne înspăimînta și orașul și locuitorii lui. Cu toate acestea, în camera noastră de șase *tatami*, vorbeam de parcă tot universul ne-ar fi stat la picioare !

Eram de altfel mult prea serioși, ca să nu visăm să ajungem departe. Mai ales K — mai intransigent decît mine, în numele devoțiunii învățate la templul unde se născuse și-aveam impresia că întregii lui atitudini, fără excepție, îi era proprie devoțiunea aceasta. Stima pe care i-o purtam se combina totdeauna și cu o nelămurită teamă.

Încă din vremea cînd eram colegi la gimnaziu, mă punea în încurcătură, cu tot felul de întrebări dificile referitoare la dogme. Nu știu dacă fusese influențat de tatăl lui sau de mediul anumit în care crescuse, dar în orice caz avea aptitudini mai mari, sub aspectul ăsta, decît mulți dintre preoții budiști. Familia care îl înfiase, îl trimisese la Tokyo cu intenția de a-l face doctor. Încăpățînat, el hotărîse să nu țină cont decît de propriile-i preferințe, odată ajuns aici. „Nu înseamnă că îți înșeli părinții adoptivi ?“ îl tot întrebam eu, făcîndu-i morală.

„Așa-i, îmi replica sfidător, dar ce contează față de adevărata cale?!" Poate că nici el nu înțelegea prea bine ce spune, așa cum nu înțelegeam nici eu, ceea ce nu însemna că pentru noi cuvintele oricît de vagi, n-aveau o mare rezonanță, fie că ajungeam sau nu la esența lor. La vîrsta noastră n-aveam ochi decît pentru lucrurile elevate. Am fost de acord, deci, cu justificările lui K. Nu-mi dau exact seama cît de mult a contat asentimentul meu pentru el, însă cu toate că ajunsesem în faza în care, oricît i-aș fi argumentat, ar fi făcut tot ce voia, înțelegeam, dincolo de lipsa mea de maturitate, răspunderea ce îmi revenea la o adică aprobîndu-i inițiativa. Și iată cum, chiar dacă nu fusesem prea hotărît, pe-un ton chibzuit și cu o privire gravă am consimțit să îmi iau responsabilitatea aceasta. În vederea acelor momente cînd aveam să simt nevoia să arunc o privire spre trecut.

20

La Universitate am fost admiși amîndoi la aceeași secție. Cu un aer nevinovat și cu banii trimiși de noua familie, K făcea așadar tot ce dorea. Nu știu ce era în capul lui : ori era convins că părinții n-aveau să afle, ori că avea să treacă netulburat peste toate riscurile respective.

N-a mers acasă în prima vacanță de vară. Mie îmi spusese că avea de gînd să stea și să studieze, într-o cameră închiriată la templul Komagome. Cînd m-am întors de la țară, la începutul lui septembrie, l-am găsit într-un templu murdar, pe lîngă Ogannon, într-o încăpere îngustă din preajma sanctuarului. El însă era vesel, pentru că avea liniștea necesară. Pentru mine a ieșit atunci și mai mult în evidență trăsătura aceea evlavioasă a modului lui de trai. Își pusese un șirag de mătănii la încheietura mîinii și cînd l-am întrebat la ce îi folosesc, a schițat gestul de a le număra, bob cu bob, lucru pe care îl făcea, probabil, de mai multe ori pe zi. N-am înțeles cu ce scop. Era o operație pe care o puteai face

pe șiragul rotund, la nesfîrșit. „Cine i-l dăduse și ce stare de spirit avea cînd se oprea din numărat ?“ mă întrebam, adeseori, deși nu asta avea importanță.

Văzusem în camera lui și o Biblie. Cum nu-l auzisem, după cîte mi-amintesc, să se fi referit vreodată pînă atunci la altceva decît la textele budiste — nici nu discutasem despre creștinism — am fost destul de mirat. L-am întrebat din ce motiv citea Biblia. Mi-a răspuns că fără alt motiv decît acela că voia să vadă în ce măsură îi era utilă omului. Și a adăugat că ar citi și Coranul, dacă ar putea. Am avut impresia că îl fascina, mai ales, expresia „Sabia lui Mahomet“.

În vara celui de al doilea an, chemat cu insistență acasă, s-a dus, în sfîrșit. N-a spus însă că nu se înscrisese la medicină. De fapt, familia n-a sesizat nimic. Dumneata, care ai trecut prin școli, cred că înțelegi cum stăteau lucrurile și cît de mare putea fi ignoranța oamenilor cînd era vorba de învățămînt și de instituțiile lui. Limitați la mediul studențesc, noi ne închipuiam însă că problemele noastre erau cunoscute de toți cei de-afară. Din punctul ăsta de vedere, K știa mai bine decît mine care era situația și își păstrase, și la întoarcere, aerul de nevinovăție... Cum ne-am urcat în tren, l-am întrebat : „Ei, cum a mers ?!“ „Nimic deosebit“, mi-a răspuns.

A treia vară a fost aceea în care am luat eu hotărîrea să nu mai calc pe-acasă, chiar dacă lăsam acolo mormîntul părinților mei. Și-atunci îl sfătuisem să-și petreacă vacanța în familie, dar n-acceptase. Zicea că n-are timp de pierdut și, după cîte se părea, avea în perspectivă o nouă perioadă de studiu. Plecasem singur din Tokyo, neavînd încotro, iar despre întîmplările care mi-au zguduit apoi existența, nu mai e cazul să vorbesc aici, deoarece am făcut-o mai înainte.

La începutul toamnei, cu inima grea de melancolie, deprimare și singurătate, l-am reîntîlnit pe K. Și viața lui se schimbase, cam în același sens cu a mea. Trimisese, fără să-mi spună, familiei adoptive o scrisoare și le mărturisise toată înșelătoria, pregătit de la bun început să suporte urmările ; spera, poate, să-și convingă părinții să îl lase în voia lui. Impresia mea era că înainte de-a fi

admis la Universitate, nu-i trecuse prin minte să trișeze. Sau, chiar dacă trișase, o făcuse dîndu-și seama că era o situație ce n-ar fi putut dura la infinit.

21

Cînd i-a primit scrisoarea, tatăl adoptiv s-a înfuriat teribil. I-a răspuns imediat, cu toată asprimea, că n-avea să mai trimită bani de studii unuia ce-și înșală părinții. K mi-a arătat scrisoarea aceasta cît și pe cea venită cam în același timp din partea adevăratei lui familii. Era certat și-aici, cu nu mai puțină severitate, poate și datorită obligațiilor impuse de situația lui de copil înfiat. Adăugaseră însă și faptul că se vor dezinteresa total de el în viitor. Așadar K avea de ales între a-și relua numele inițial și între a rămîne, cu neplăcerile de rigoare, la cei ce îl adoptaseră. Îi trebuia însă, pînă una alta, suma lunară care i se retrăsese.

L-am întrebat ce-avea de gînd și mi-a răspuns că intenționa să-și găsească un post la o școală serală. Fiindcă pe vremea aceea viața era mai ușoară decît azi, ți se putea oferi ceva de făcut, mai repede decît îți închipui dumneata. K era în stare să se descurce, mă gîndisem, însă cum aveam și eu partea mea de vină, acceptîndu-i planurile, nu puteam să nu-l ajut deloc. I-am propus așadar, imediat o sumă de bani și am fost refuzat categoric, cu un : „Nici vorbă !“ Cu o fire ca a lui, prefera cred, să-și cîștige singur, iar nu sub tutela altuia, pîinea cea de toate zilele. „Nu e bărbat cel care, odată intrat la facultate, nu știe să-și facă un drum în viață !“ îmi spunea el. Nu era cazul să îl jignesc insistînd, doar ca să mă simt împăcat cu mine însumi. L-am lăsat să procedeze cum dorește.

Relațiile lui cu familia adoptivă, se complicaseră între timp, și mai mult. Fiindcă era ocupat și stăteam de vorbă mai rar decît pînă-atunci, n-am aflat toate amănuntele, pînă la capăt. Eram însă la curent cu faptul că avea greutăți tot mai mari și că în încercarea de rezolvare a conflictului, mai intervenise o persoană, îndemnîn-

du-l, într-o scrisoare, să se întoarcă acasă. K răspunsese că îi era cu neputință, fiindcă nu terminase încă anul școlar — însă răspunsul fusese privit tot ca o simplă opoziție și atmosfera devenise și mai încărcată. Reușise, totodată, să-și supere și adevărații părinți, așa că îngrijorat, am trimis și eu scrisori, ambelor părți, primite cu o tăcere mormîntală. M-am înfuriat la rîndul meu. Și dacă fusesem alături de K datorită mai ales împrejurărilor, de astă dată m-am hotărît să-i fiu, în orice condiții, aliat.

În cele din urmă, s-a hotărît revenirea lui la vechea stare civilă și plata unei despăgubiri reprezentînd cheltuielile de studii făcute de familia adoptivă. Dar și propria-i familie s-a dezis de el, într-un mod ce semăna a „dezmoștenire", cum se spunea pe-atunci ; cel puțin așa a interpretat K lucrurile. Fiind orfan de mamă, fără îndoială că unele trăsături de caracter le datora faptului că fusese crescut de o mamă vitregă. Cred că dacă i-ar fi trăit cea adevărată, relațiile lui cu părinții nu s-ar fi răcit chiar atît.

Tatăl lui, nu mai e nevoie s-o repet, a fost preot budist. Dar după felul cum își respecta angajamentele, mă întreb dacă nu cumva simțul său moral nu poate fi comparat mai degrabă, cu cel al samuraiului ?

22

După ce lucrurile s-au mai liniștit puțin, am primit o scrisoare lungă de la cumnatul lui K — soțul surorii lui mai mari. Datorită înrudirii cu familia adoptivă — o știam de la K, acest cumnat avusese un cuvînt greu de spus, atît cu prilejul înfierii, cît și cu cel al anulării ei.

Mă ruga, în scrisoare, să-i dau informații despre situația lui K, după evenimentele respective... „Fiindcă sora lui e îngrijorată, aș dori un răspuns urgent". K ținea mai mult la sora aceasta plecată de-acasă, după căsătorie, decît la fratele mai mare, viitorul moștenitor al administrației templului. Erau toți copii ai aceleiași

mame, însă marea diferență de vîrstă dintre K și sora lui, îl făcuse să o considere pe ea un fel de mamă.

I-am arătat scrisoarea. Fără s-o comenteze, mi-a spus că primise și el de la soră-sa vreo două-trei scrisori pe aceeași temă și că de fiecare dată îi dăduse un răspuns liniștitor. Din păcate, ei îi lipseau mijloacele materiale ca să poată face ceva pentru el, oricîtă înțelegere ar fi avut... Cumnatului i-am răspuns și eu apoi, cam în același mod, asigurîndu-l că îmi voi ajuta prietenul, dacă va fi nevoie. Așa și hotărîsem, de fapt, de la început, dar era vorba aici, pe lîngă dorința de a-i liniști sora îngrijorată, și de orgoliul meu față de cele două familii, care fără îndoială că mă priviseră cu dispreț.

Eram la începutul facultății, cînd K rupsese cu familia adoptivă. Pentru ca să reușească după aceea să se descurce, aproape un an și jumătate, prin propriile-i mijloace.

Dar efortul exagerat îi ruinase sănătatea și îi zdruncinase nervii, și-așa puși destul la încercare, în perioada cînd se întrebase dacă să-i părăsească sau nu pe cei ce îl înfiaseră. Devenise de o slăbiciune sufletească neobișnuită și îmi declara că e omul cel mai nenorocit din lume; cînd îl contraziceam, se supăra, adus la exasperare și de impresia că nu mai avea absolut nici o perspectivă în viitor. Dacă începutul studiilor poate să însemne pentru oricine îmbarcarea pentru o călătorie spre cele mai înalte ideal uri, spre sfîrșitul lor, pe măsură ce drumul devine mai greu, e firesc să-ți mai pierzi din entuziasm. Numai că neliniștea lui K, era cu totul disproporționată în raport cu ce-ar fi trebuit să fie. Pînă la urmă m-am gîndit să iau măsuri și i-am spus, cît se poate de deschis, că sosise vremea să se odihnească: „Dacă îți pasă de viitorul tău, destinde-te și distrează-te un timp!" l-am sfătuit.

Recalcitrant cum era, deși știusem că nu voi izbuti să-l fac să mă asculte prea ușor, n-am reușit în final, decît să îmi uzez eu forța de convingere. K declara că nu dorește altceva decît să învețe, hotărît să-și educe voința și să devină un om dintr-o bucată. Iar pentru asta era gata să trăiască în cele mai nemiloase condiții, adău-

gase el, în concluzie. Putea să pară de-a dreptul nebun în ochii celorlalți. Nu își strunea deloc voința, ci avea un început de neurastenie, credeam eu. Și ca să nu-l mai contrazic fără rost, i-am dat de înțeles că aș fi de aceeași părere și am afirmat că aveam eu însumi același scop în viață. Nu vorbeam chiar la întîmplare : atît de mult mă influența K, încît, doar ascultîndu-i justificările, mă lăsam antrenat în aceeași direcție.

I-am făcut, în sfîrșit, și propunerea de a locui împreună și de a căuta amîndoi calea către perfecțiune. Am mers pînă acolo, încît am căzut și în genunchi în fața lui, ca să-l conving să accepte. Astfel, cu mare greutate, am reușit să-l aduc la mine.

23

De camera mea era legată un fel de anticameră, de patru *tatami*. Întrucît era loc de trecere, nu era deloc comod, practic vorbind, să locuiești în ea. K s-a mutat însă acolo. Eu mă gîndisem, la început, să pun două mese de scris în încăperea de opt *tatami* și să folosim în comun și odaia cealaltă, dar el mi-a spus că se simte mai bine singur, în largul lui.

Așa cum am mai amintit, la început Doamna se împotrivise venirii lui K. Dacă într-o pensiune, zicea, doi sînt de preferat unuia, iar trei cu-atît mai mult față de doi, ea n-avea nevoie de un nou chiriaș, căci nu ținea pensiune. Cînd am asigurat-o că prietenul meu nu însemna un deranj, mi-a replicat că în orice caz nu-i plăcea un străin în casă, fie că deranja sau nu. Un străin despre care nu știai ce surprize îți putea face... „Și eu sînt un străin", am ripostat.

În privința mea nu-și făcea griji, a continuat ea, își dăduse de la început seama că eram un om de încredere. Am rîs, cînd am auzit-o, cu o anumită mîhnire, după care mi-a spus : „Să nu-ți pară cumva rău mai tîrziu, dacă aduci pe altul în casă !" Iar cînd am întrebat-o de ce credea asta, a fost rîndul ei să rîdă, la fel ca mine cu puțin înainte.

La drept vorbind, nici eu n-aș fi simțit neapărat nevoia să-mi împart locuința cu K. Îmi dădusem însă seama că dacă i-aș fi oferit lunar o sumă de bani, n-ar fi acceptat-o, cu firea lui prea voluntară. De aceea am considerat că ar fi fost mai bine să locuim împreună și, fără știrea lui, să îi plătesc Doamnei masa pentru amîndoi. Nu intenționam să pomenesc totuși nimic despre greutățile lui financiare.

Am spus doar că mă îngrijora sănătatea prietenului meu și că singurătatea influențează în rău firea omului. I-am mai povestit Doamnei atît despre neînțelegerile cu familia adoptivă, cît și despre ruptura cu părinții adevărați. Voiam să îl iau pe K la mine așa cum salvezi omul gata să se înece și îl aduci cu propria-ți căldură la viață. „N-ați vrea Doamnă și Domnișoară, am întrebat, să-i purtați de grijă cu toată bunăvoința de care ar avea atîta nevoie ?!" Doamna n-a mai obiectat nimic. Și spre marea mea satisfacție, K n-avea să afle o vorbă din tot ce discutasem, astfel că și-a făcut apariția cu un aer distrat și impunător totodată. Eu m-am comportat ca de obicei.

Doamna și Domnișoara l-au ajutat să-și despacheteze lucrurile și-au fost foarte amabile cu el, ceea ce m-a făcut fericit, în ciuda înfățișării lui ursuze. Simțeam că atitudinea lor se datora considerației pe care o aveau față de mine.

Cînd l-am întrebat cum i se părea locuința, a mormăit doar : „Nu-i rea". Răspunsul m-a indignat, fiindcă stătuse pînă atunci într-o cameră murdară, întunecoasă și plină de igrasie și i se oferise o mîncare la fel de proastă ca și camera. Era ca omul scos dintr-o prăpastie pe vîrful însorit la unui munte. Nu spunea ce simțea datorită încăpățînării lui, pe de-o parte ; dar pe de alta, cred că era indiferent și din principiu. Crescut de mic în spirit budist, disprețuia ca pe-un lux de prisos orice înlesnire a vieții, dacă nu o considera chiar imorală. Influențat de străvechile istorii sacre ale iubitorilor de înțelepciune, concepea spiritul și materia separat, gata oricînd să glorifice sufletul în defavoarea trupului.

Cel mai bun lucru pe care-l puteam face, mi-am dat seama, era să nu mai insist, în cazul lui. Bucata de gheață trebuia pusă la soare cu grijă — asta era metoda — ca să se topească. Iar odată topită, avea să vină fără îndoială și clipa cînd binele se va deosebi de rău.

24

Atitudinea Doamnei față de mine, mă făcuse să îmi recîștig treptat buna dispoziție. Convins de rezultatele unui asemenea tratament hotărîsem să i-l aplic și lui K, pe care îl cunoșteam de prea multă vreme ca să nu-mi dau seama că eram total diferiți unul de altul; mă gîndeam, totuși, că în mediul de familie care pe mine mă calmase atît, va găsi și inima lui oarecare alinare, mai devreme sau mai tîrziu.

Avea o fire mai hotărîtă decît a mea și mai multe cunoștințe, poate de două ori mai multe. Ca să nu mai spun că era și mai dotat de la natură. Neavînd aceeași specialitate, nu știu cum se prezenta ca student, dar totdeauna fusese mai bun cît timp am fost colegi de clasă și ajunsesem să recunosc că orice-aș fi făcut, n-aș fi reușit să-l întrec. Cînd l-am convins să se mute la mine, mi s-a părut, cu toate astea, că am mai mult discernămînt decît el; nu vedea diferența dintre încăpățînare și perseverență. Fii, te rog, atent la ce-ți scriu acum spre binele dumitale: ființa noastră cu trup și suflet, e ajutată sau e nimicită de stimuli din afară, cărora cum nu le acorzi importanța cuvenită, cum sfîrșești prin a-ți pierde vitalitatea. Dacă ne referim doar la stomac — organ atît de însemnat, după medici — îi dai numai zeamă lungă, te trezești într-o bună zi că refuză să mai digere ceva tare și de aceea se și recomandă ca mîncărurile să fie variate. Nu cred că e vorba pur și simplu de obișnuință, ci de o creștere a eficienței organului respectiv, prin creșterea treptată a numărului de stimuli. Cînd lucrurile se petrec altfel, e ușor să deduci unde se poate ajunge. Dar cu toate că mi-era superior, K nu izbutea să-și dea seama de un principiu atît de simplu.

Credea că încetezi să mai fii sensibil la suferință în măsura în care te obișnuiești cu ea și i se părea o virtute aceea de a fi în postura să suferi repetiția acelorași stimuli, închipuindu-și că n-avea să mai reacționeze la ei, cu vremea. Nu-i trecea prin cap că se putea distruge astfel, și s-ar fi împotrivit cu furie, dacă i-aș fi vorbit despre asta. Mi i-ar fi dat ca exemplu pe virtuoșii de odinioară, iar eu aș fi fost obligat să-i explic diferența dintre el și un sfînt. Ar fi luat-o ca pe o imputare și ar fi întrecut măsura, tocmai ca să-și demonstreze consecvența. Cine știe ce ar fi pus mai tîrziu în practică, în urma convorbirii noastre! Sub aspectul ăsta, era cu-adevărat de temut, prin îndărătnicia cu care ar fi fost în stare să se anuleze. Și tot o ființă ieșită din comun rămîne pentru mine, chiar dacă mă gîndesc că pînă la urmă s-a ratat. ...În orice caz, știind cu cine aveam de-a face, m-am mulțumit să tac, în concluzie. Din punctul meu de vedere, așa cum ți-am mai spus suferea și de o nervozitate bolnăvicioasă și-atunci cînd încercasem să-l conving să se mute la mine, reușisem, fără îndoială, din cauza neliniștii lui de-același tip. M-aș fi putut certa definitiv cu el; cu gîndul însă la izolarea mea de neîndurat, nu m-a lăsat inima să contribui la însingurarea altuia, căci după ce avansasem și eu cu un pas, îmi displăcea cu-atît mai mult să-l arunc în aceeași stare.

Așadar, după ce s-a mutat la mine, mi-am propus pentru moment, să nu-l mai critic direct. Luasem hotărîrea să aștept calm, și să văd ce urmări va avea schimbarea mediului asupra lui.

25

O rugasem confidențial pe gazdă și pe fiica ei, să stea de vorbă cît mai mult cu el. Viața retrasă îl influențase, după părerea mea, în rău. I se prinsese rugina de suflet, cum se prinde de fierul vechi.

Rîzînd, Doamna constatase că era tipul omului nesociabil. Domnișoara, pe cale de-a se pune în valoare în

ochii lui, îmi povestise despre întîlnirea întîmplătoare dintre ei doi. Fusese să-l întrebe dacă *hibachi*-ul mai era cald.

— Nu, îi răspunsese el.

— Să aduc jar ?

— Nu, mulțumesc.

— Nu ți-e frig ?

— Îmi este, dar nu vreau foc, replicase el și cu asta se încheiase discuția.

Cînd am auzit întîmplarea, am început să rîd, deloc vesel, de altfel, și n-am zis decît : „Întrece măsura, nu-i așa ?!" La urma urmelor, fiind primăvară, poate că nu era nevoie de foc, dar și cele două femei aveau dreptate considerîndu-l un ins dificil.

Am încercat să devin intermediarul legăturii armonioase dintre ele și K. Sau le invitam pe ele să ia parte la discuțiile noastre, sau cînd toți ai casei se-adunau, îl chemam pe el să stea cu noi. Căutam pe orice căi o apropiere, indiferent de împrejurări, deși K rămînea, bineînțeles, refractar. Uneori se ridica brusc și părăsea camera fără nici un cuvînt. Alteori refuza pur și simplu să apară cînd îl chemam. „Ce-oi fi găsind interesant în pălăvrăgeala asta, fără rost ?" se mirase, la un moment dat. Am rîs în loc de orice altă replică, deși m-am simțit disprețuit.

Cred că îi și meritam disprețul, într-un anumit sens. Avea o viziune net superioară mie asupra tuturor lucrurilor, nu neg. Dar și un aer de sfruntare crîncenă ce-l dezavantaja pe plan uman. De fapt, ce îi lipsea mai presus de orice lui K, hotărîsem atunci, era omenia. Și oricît l-ar fi aureolat propria-i valoare intelectuală, nu mai conta, din moment ce pe plan, ca om, nu puteai pune mare preț. Am încercat, ca prim mijloc de a-l umaniza, apropierea de femei. Apoi aveam să îi reîncălzesc, îmi spuneam, puțin cîte puțin, sîngele care abia îi mai curgea prin vine.

Încet, mă apropiam de țel și ceea ce fusese la început o aspirație îndepărtată, devenea parcă tot mai ușor de atins. K începuse să se trezească la realitate. Într-o zi a constatat că femeia nu era în definitiv o ființă chiar

atît de dispreţuit. Cred că la început le pretinsese celor de sex opus o instruire ca a lui şi că neaflînd-o, rămăsese dezamăgit. Judecase bărbaţii şi femeile la fel, fără să mai facă delimitări. „Dacă eu şi cu tine, i-am spus, ar trebui să ne petrecem tot restul existenţei noastre de celibatari, vorbind la nesfîrşit doar noi între noi, am înainta pur şi simplu paralel!" „Bineînţeles", mi-a replicat el. Fiindcă tocmai mă îndrăgostisem pe-atunci de Domnişoara, nu puteam să nu fiu părtinitor. Natural că nu i-am spus însă nimic lui K despre asta. Mă bucuram să văd cum îşi părăseşte fortăreaţa de cărţi şi cum inima i se dezgheaţă din ce în ce. Asta şi intenţionasem atunci cînd îl adusesem la mine, aşa că nu putea să nu-mi pară bine, ca de-o izbîndă personală. Mi-am exprimat entuziasmul — nu faţă de el, ci faţă de cele două femei, care au părut mulţumite şi ele.

26

Deşi urmam şi eu şi K aceeaşi facultate, specialităţile noastre fiind diferite, plecam de-acasă şi ne întorceam la ore diferite.

Cînd, eu primul, treceam prin camera lui goală, sau îl salutam simplu dacă venise el înaintea mea, grăbindu-mă să intru la mine. Totdeauna K îşi întrerupea lectura, trăgea uşa glisantă şi mă privea în tăcere cîteva clipe, pentru ca să mă întrebe apoi de fiecare dată: „Acum ai venit?" Cîteodată dădeam doar din cap, fără să mai adaug nimic, sau îi răspundeam în treacăt: „Mda".

Într-o zi, am sosit mai tîrziu ca de obicei, fiindcă avusesem treburi la Kanda. Am ajuns la poartă în grabă şi-am deschis, cu zgomot, uşa de la intrare. În aceeaşi clipă, am auzit şi glasul Domnişoarei, venind, fără îndoială, din camera lui K. Dacă o apucai din vestibul drept înainte, dădeai de *chanoma*, de camera Domnişoarei şi apoi de încă două încăperi. În stînga vestibulului locuiam noi — eu şi K. Ştiam planul casei mult prea bine, ca să nu-mi dau seama din ce direcţie răsuna vocea şi-a

cui era. Dar cum am închis ușa de la intrare, cum nu s-a mai auzit nimic ; pe cînd mă descălțam — purtam deja ghete moderne, cu șireturi, și operația îmi cerea ceva timp — stînd aplecat, am constatat că se lăsase o liniște deplină, ceea ce mi s-a părut destul de ciudat. Eram gata să cred că totul fusese o părere, cînd K a tras ca de obicei *fusuma* în lături, și i-am zărit pe-amîndoi așezați comod, față în față. „Acum ai venit ?" m-a întrebat el ca întotdeauna. Domnișoara mi-a urat și ea bun sosit, fără să se ridice de pe locul ei. Poate că mă înșelasem eu, însă tonul ei îmi sunase cam rece. Am rămas, oricum, în auz, cu impresia a ceva nefiresc. „Unde e Doamna ?" am întrebat-o, absolut fără nici un rost. Doar fiindcă era prea multă liniște în jur.

Așadar, Doamna nu era acasă, plecase împreună cu menajera și K rămăsese cu Domnișoara. M-am gîndit că eu nu eram lăsat niciodată singur cu ea, deși locuiam de mai multă vreme acolo decît el. „A avut o treabă urgentă ?" am întrebat-o apoi. Ea a rîs. Niciodată nu-mi plăcuseră femeile care reacționau așa — de fapt o atitudine specifică fetelor tinere, s-ar zice — cu toate că și Doamna găsea în toate nimicurile un motiv de veselie. Văzînd ce expresie căpătasem, Domnișoara a redevenit sobră : „N-a avut o treabă urgentă, însă a fost nevoită să plece, totuși ", mi-a răspuns ea. Am tăcut. În calitate de simplu chiriaș, nu era cazul să mai insist.

Cît mi-am schimbat hainele, la mine în cameră, și m-am mai odihnit puțin, Doamna și menajera s-au și întors și ne-am întîlnit cu toții, la scurt timp după aceea, la cină. Pe cînd nu eram considerat de-al casei, menajera îmi aducea mîncarea pe tavă. Felul acesta de-a fi tratat dispăruse însă aproape pe nebăgate de seamă, și începusem să luăm mesele în comun. Îndată după mutarea lui K, îmi exprimasem dorința fermă de-a mînca și el cu noi și, în semn de gratitudine, îi făcusem cadou Doamnei o masă elegantă, cu picioare pliante. Acum asemenea mese au apărut, pare-se, pretutindeni, dar pe-atunci rareori se-ntîmpla să fie folosite de o familie japoneză. Mersesem anume s-o comand, la magazinul de mobile „Ochanomizu", după cum o concepusem eu.

La masă, Doamna mi-a spus că fusese nevoită să meargă în oraș după pește, deoarece vînzătorul de pește nu venise la ora obișnuită în ziua aceea. „Firesc — m-am gîndit — din moment ce ține oameni în gazdă!“ Domnișoara s-a uitat la mine și a izbucnit din nou în rîs.

27

Cam peste o săptămînă, trecînd iar prin camera în care ea și K stăteau de vorbă, pufnise de astă dată în rîs de cum mă zărise. Ar fi trebuit s-o întreb pe loc ce anume i se păruse atît de distractiv, dar fără să spun nici un cuvînt, m-am îndreptat spre odaia mea. Nici măcar nu i-am lăsat timp lui K să-și repete formula: „Acum ai venit?“... Cîteva minute mai tîrziu, am avut impresia că Doamna deschisese ușa glisantă și intrase în *chanoma*.

La cină, Domnișoara m-a declarat un tip bizar. N-am replicat nimic, nici de data asta. Am observat totuși privirea scrutătoare cu care s-a uitat la ea Doamna.

După masă, l-am luat pe K la plimbare. Am apucat-o prin spatele templului Denzuin, am făcut un ocol pe strada Grădinii botanice și am ieșit de cealaltă parte a pantei Tomizaka. A fost o plimbare destul de lungă, în timpul căreia am vorbit totuși foarte puțin. El era un tip mai taciturn decît mine. Nici eu nu eram prea vorbăreț, însă cu prilejul acela am încercat, pe cît posibil, să discut cu el pe tema familiei la care locuiam. Am vrut să aflu ce părere avea despre Doamna și despre Domnișoara, dar mi-a răspuns în așa fel, încît fără să complice cu tot dinadinsul lucrurile, totul a rămas imprecis. Arăta mai mult interes pentru preocupările lui, decît pentru cele două doamne. Ne aflam, de fapt și în preajma examenelor de sfîrșit de an și oricine și-ar fi dat seama că avea mai mult decît mine un aer de student. Mi-aduc aminte cum m-a uluit atunci cu aluziile lui la Swedenborg [1], eu nefiind atît de erudit.

1 Emanuel Swedenborg (1688—1772), filozof și naturalist suedez, adept al sintezei știință-tehnologie.

După ce ne-am trecut cu succes examenele, Doamna a constatat veselă că mai aveam puțin de tras. Și Domnișoara, mîndria ei, urma să-și termine nu peste multă vreme școala. K remarcase, cîndva, ignoranța femeilor trecute prin școli și nu părea că ar fi dat cine știe ce importanță studiilor Domnișoarei : ikebana, croitoria și cîntatul la un instrument... Mă făcea să rîd greșeala asta a lui.

Și-așa am revenit la vechea noastră controversă, în legătură cu valoarea femeii legată sau nu tocmai de asemenea preocupări. El nu s-a învrșunat să-mi opună vreun argument întemeiat, dar, pe de altă parte, nici nu părea convins de ce îi spuneam eu — ceea ce, în definitiv, mă încînta. Mi se părea că atitudinea lui, din care reieșea că subiectul nu merita atîta importanță, demonstra că nu punea mare preț pe femei, deci și Domnișoara, întruchiparea calităților feminine, din punctul meu de vedere, putea fi neglijată la rîndul ei. Eram mai mult decît invidios pe el, o recunosc acum !

Îi promisesem să ne petrecem împreună vacanța de vară. M-a lăsat să înțeleg apoi, că nu mai dorea să plece. Nu era, desigur, în situația omului ce-ar fi putut să meargă unde avea chef, însă din moment ce îl invitasem, nu vedeam de ce n-ar fi acceptat. „De ce nu vrei să mergi ?“ l-am întrebat. „Fără nici un motiv anume“, mi-a răspuns el. Prefera să rămînă acasă și să citească. Cînd mi-am dat cu părerea că pentru sănătate era mai bine să mergem într-o stațiune, ca să studiem la răcoare, dacă era vorba de studiu, mi-a propus să plec singur, dacă ăsta era motivul. Dar n-aș fi putut s-o fac în liniște, știind că el rămînea ; nu-mi plăcea deloc cînd vedeam cum se împrietenea, din ce în ce mai mult cu cei ai casei, deși dumneata ai putea să-mi obiectezi că era exact ceea ce dorisem. Recunosc, am fost un idiot. Ca să se lămurească odată lucrurile, pînă la urmă a intervenit și Doamna în disputa noastră legată de plecarea în vacanță. Am hotărît să mergem la Bosh.

28

K nu călătorise prea mult și nu mai fusese niciodată pe-acolo. Neștiind mai nimic despre ținut, am coborît pe țărm la prima acostare a vaporului. Ne aflam — îmi amintesc bine — într-un loc numit Hota. Acum cred că e altceva, pe vremea aceea însă nu era decît un oribil sat pescăresc. Mirosea a pește oriunde te duceai. Iar cînd am vrut să facem baie, ne-au doborît valurile uriașe și ne-am întors zdrobiți la mal.

Mi-a trecut repede cheful să mai rămîn acolo. K nu-și manifesta nici aprobarea, nici dezaprobarea. Păstra un aer indiferent, deși nu i se întîmplase să iasă nici măcar o dată din apă, fără să nu fie plin de vînătăi. Am reușit totuși să-l conving să nu mai stăm la Hota și am plecat la Tomiura, iar de-acolo la Nako. Aici am dat exact peste ce ne trebuia — o adevărată stațiune balneară. Am admirat adeseori, de pe stînci, culoarea mării, cît vedeai cu ochii, sau fundul ei nisipos, așa cum se întrezărea de-aproape, prin transparența apei. Mă uitam cum înoată peștii viu colorați, roșii sau de-un albastru închis, așa cum nu-i vedeam niciodată la piață, iar de-acolo, de sus, priveliștea era deosebit de frumoasă.

Citeam uneori cîte o carte, în timp ce K stătea retras în sine, fără să facă nimic. Nu înțelegeam dacă era cufundat în gînduri sau dacă îmbătat de splendoarea din jur, visa cu ochii închiși, pur și simplu. Îmi ridicam privirea spre el, din cînd în cînd, și îl întrebam ce face. „Nimic" îmi răspundea, scurt. Adeseori mă gîndeam ce plăcut ar fi fost dacă ființa imobilă din preajma mea, n-ar fi fost el, ci Domnișoara. Din nefericire însă același gînd mă făcea să mă întreb dacă nu cumva, așa cum stătea meditînd pe stîncă, nu își imagina și K același lucru? Îmi dispărea subit liniștea sufletească. Și îmi pierea tot cheful să mai continui să citesc. Și-atunci, trăgeam un chiot formidabil, fără să-mi mai pese de nimeni. Așa mă liniștem, cînd se umplea prea tare paharul, spre deosebire de alții care se calmează cîntînd sau recitînd versuri: urlam cît mă ținea gura. Odată l-am apucat de la spate pe K de ceafă, și l-am întrebat ce-ar face dacă

i-aș da un brînci în mare. Fără să schițeze nici un gest, fără să se uite spre mine, a zis : „Cred că mi-ar plăcea. Hai, îmbrînceşte-mă !“ Mi-am retras mîna imediat.

Se pare că nervozitatea lui K se temperase simțitor pe-atunci, pe măsură ce eu devenisem din ce în ce mai iritabil. I-am invidiat calmul. L-am privit cu ostilitate chiar. Mă supăra faptul că orice aș fi făcut, nu-i păsa. Nu vedeam în asta decît trufie, și, nemulțumit, doream să descopăr, cu o suspiciune și mai mare, adevăratele cauze ale schimbării petrecute cu el. Succesele lui școlare să-l fi liniștit, dîndu-i iar încredere în viitor ? N-aș fi găsit nici un motiv de discordie între noi, dacă ar fi fost așa. Dimpotrivă, m-ar fi bucurat gîndul că n-avusesem zadarnic grijă de el. Însă dacă prezența Domnișoarei era la mijloc, eram gata să-i port un veșnic resentiment.

Curios era că din atitudinea mea, K nu părea să-și fi dat seara că mă îndrăgostisem. Mă ferisem și eu, bineînțeles, să nu mă dau de gol, dar și el își păstrase nepăsarea. Și trebuie să recunosc că în numele felului acestuia al lui de a fi, binecunoscut mie, îl adusesem să locuim împreună. Liniștit în ceea ce îl privea.

29

Încercasem să mă destăinuiesc lui. Avusesem de gînd s-o fac, nu o dată, totuși, de cîte ori stăteam de vorbă, nu reușeam să prind sau să creez momentul potrivit. Acum, dacă mă gîndesc bine, îmi dau seama cît de nenatural se comportau toți cunoscuții mei, nici unul dintre ei nefiind dispus să discute, fără rețineri, despre viața lui personală. Poate că unii nici n-aveau ce spune, presupun. Însă chiar dacă ar fi avut, n-aveam noi obiceiul să aducem vorba despre femei. Dumitale, care duci o viață mult mai liberă, ți se pare poate curios. Dacă eram prea timizi sau prea legați de o anumită etică — trage singur concluzia.

Cu un prieten apropiat cum îmi era K, puteam schimba păreri despre orice. Dar terminam prin a abstractiza

totul, cînd se întîmpla să ajungem uneori și la tema dragostei. Și stăteam destul de rar de vorbă pe tema asta, chiar dacă se ivea prilejul. Ne refeream de obicei la lecturi, la studiu, la viitoarea carieră, la desăvîrșirea noastră spirituală și la altele. Rămîneam formaliști, cu toată prietenia noastră și mi-era greu să mai schimb mersul lucrurilor după atîta rigorism. Am fost gata-gata să-i fac o mărturisire nici eu nu mai știu de cîte ori și-am renunțat, cuprins de o neputință enervantă. Simțeam, exasperat, nevoia să-i fac pur și simplu o gaură în cap, astfel încît un suflu mai cald să-l atingă.

Poți rîde astăzi, însă aceasta era pe-atunci principala mea piedică. Și-acasă și în călătoria în doi, m-am purtat ca un om de nimic, incapabil să spun ce-aveam de spus, cricît pîndeam o clipă mai prielnică, în care aș fi fost privit cu mai puțină desconsiderare. Era ca și cum inima i-ar fi fost acoperită cu un strat de lac atît de gros, încît nici o picătură din sîngele pe care voiam să i-l transmit nu putea pătrunde dincolo de el.

Au fost și cazuri cînd încrederea lui exagerată în sine mă ajuta și, cînd cuprins de păreri de rău, aș fi vrut să mă dezvinovățesc în fața lui. Ceea ce mă făcea să mă simt un nemernic și să mă privesc cu dezgust. Niciodată însă mustrările astea de cuget n-au durat. Vechea mea suspiciune m-a asaltat iar. Mă comparam cu el — mereu în defavoarea mea, desigur, căci și la baza dorinței de comparație se afla tot îndoiala. „E un tip mai bine decît mine, îmi spuneam, și fiind și mai puțin chițibușar, place mai mult femeilor!“ Deși mai indolent ca fire, se compensa prin înfățișare și îmi era superior. Mă întrecea și din punct de vedere intelectual, era clar, chiar dacă urmam specialități diferite. Cum nu-i vedeam decît părțile bune, zbuciumul meu a reînceput, cînd abia mă mai liniștisem oarecum.

Observînd starea în care eram, K mi-a propus să ne întoarcem imediat la Tokyo. Cum l-am auzit, a și început să-mi displacă ideea. Cred că, de fapt n-aș fi vrut să se întoarcă el acolo, așa că am hotărît, pînă la urmă, să ne continuăm călătoria. Și am ocolit promontoriul Boshu pe jos, copleșiți de arșița de miez de vară. „Ce rost o fi

avînd plimbarea asta, nu știu!" m-am plîns eu, pe jumătate în glumă. Iar el mi-a replicat: „Ne plimbăm fiindcă avem picioare" Cînd căldura devenea insuportabilă, era destul îndemnul „Hai în apă!", ca să ne dezbrăcăm și să intrăm în mare. Din cauza înotului și a zăpușelii, serile eram complet istoviți.

30

Tot mergînd astfel, extenuați și transpirați, trupurile ne deveniseră mai greoaie. Nu era totuși o senzație bolnăvicioasă. Parcă mi se mutase sufletul în trupul altuia. Stăteam de vorbă, ca de obicei, cu K, dar în altă stare de spirit decît pînă atunci. Sentimentele mele față de el, și simpatie și ură, căpătaseră o tentă aparte, influențate de toropeală, de mare și de mersul pe jos. Începusem să semănăm cu doi tovarăși de comerț ambulant. Nu făceam decît să flecărim.

Așa am ajuns în fine la Choshi. Dar să nu uit o întîmplare oarecum deosebită față de altele din restul călătoriei: înainte de-a părăsi Boshu, ne-am oprit la Kominato și-am mers să vedem micul golf cu tai [1]. A trecut mult de-atunci, așa că nu-mi mai amintesc toate amănuntele legate de locul acela, care oricum nici nu mă interesase în mod special. Știu însă că acolo era satul unde se născuse Nichiren [2] și că legenda spunea că în ziua nașterii sale, valurile aruncaseră pe țărm doi tai. De-atunci pescarii nu mai prinseseră nici o doradă în golf. Doradele forfoteau, și am închiriat anume o barcă, dornici să le vedem.

Era o priveliște extraordinară, de care nu te-ai mai fi săturat, cu apă străbătută în toate direcțiile de pești de un violaceu șters, pe care prietenul meu cu gîndul la Nichiren, n-a apreciat-o prea mult. Satul avea și un

1 Specie de pește de mare (dorade), simbol al norocului în Japonia.

2 Daishonin Nichiren — renumit preot din perioada Kamakura, simplificatorul doctrinei budiste, adept al principiului egalității dintre oameni.

templu numit Tanjoji [1], probabil tot ca o evocare a nașterii lui Nichiren în localitate. Era un templu budist foarte impozant, iar K se hotărîse să stea de vorbă cu mai marele preoților de-acolo. Ca să fiu sincer, arătam mizerabil pe-atunci și mai ales K, numai a ins respectabil nu semăna, cu pălăria lui de rogoz, căci îi smulsese vîntul șapca și i-o aruncase în mare.

Eram murdari și miroseam a transpirație. Mă gîndeam cît de puțin bucuroși aveau să fie cei de la templu de o asemenea companie, dar fără să-i pese cîtuși de puțin de părerile mele, K m-a poftit, odată ajunși la poartă, să-l aștept afară, dacă nu voiam să-l însoțesc. Am mers cu el pînă la intrarea principală, convins că nu ni se va da drumul înăuntru. Dar în *zashiki*-ul grandios în care am fost poftiți, preotul, foarte binevoitor, ne-a ieșit în întîmpinare. Aveam pe-atunci convingeri foarte diferite de ale lui K, așa că nu am fost deloc dispus să ascult prea atent conversația lui cu preotul. Mi-aduc aminte, totuși, că l-a întrebat o mulțime de lucruri despre Nichiren. Cînd preotul a făcut observația că acesta fusese un spirit superior, preocupat și de arta caligrafiei, maestru al scrierii cursive So-Nichiren, parcă văd și acum cu cîtă enervare s-a uitat la el K. Biet amator în materie de caligrafie cum era, lucrurile astea nu i se păreau deloc de primă importanță. Dorise și așteptase, desigur, să afle ceva fundamental despre faimosul personaj, și bănuiesc că n-a fost deloc mulțumit; cum am plecat de la templu, a și început să-mi țină o adevărată prelegere despre Nichiren, urmată de comentariile mele foarte apatice, încălzit și obosit cum eram. Pînă la urmă, plictisit de toată vorbăria, am tăcut.

În seara zilei următoare, dacă țin bine minte, după masa luată la hanul la care sosisem, am început să discutăm serios. Lui K nu-i plăcuse comportarea mea din ajun și declarîndu-i idioți pe cei lipsiți de aspirații înalte, a început să mă acuze de ușurătate. Nu puteam să-l ascult cu zîmbetul pe buze, căci îmi stătea pe inimă toată istoria cu Domnișoara. Stîrnit, am început să caut justificări.

---

1 Templul nașterii.

31

Știu că ne-am referit des în discuția noastră la noțiunea de „omenesc". „Îți ascunzi toate slăbiciunile în spatele cuvîntului ăstuia", a spus K. Avusese dreptate, mi-am dat seama reflectînd mai tîrziu. Cu ajutorul „umanului" dorisem să-l fac pe el să înțeleagă ce însemna să fii inuman, dar m-am încăpățînat la rîndul meu și n-am mai retractat nimic, susținîndu-mi cu atît mai mult părerile. „Pe ce îți bazezi afirmația că aș fi inuman?" m-a întrebat el. I-am replicat că oricine l-ar crede astfel auzindu-l cum vorbește, chiar dacă ar fi în realitate cel mai umanitar tip din lume. „De altfel, am adăugat, tu te străduiești să mergi pe o cale cîtuși de puțin firească ființelor umane!"

„Pentru că nu am încă destule cunoștințe", a zis el drept răspuns, fără să mă combată mai departe. Nu numai că m-a dezarmat astfel, dar m-a făcut să și regret că vorbisem. Nu ne-am mai continuat controversa, iar K și-a exprimat tristețea că nu îi cunoșteam și eu, ca el, pe oamenii de odinioară, căci probabil nu l-aș mai fi criticat. Se referea la cei care fără falsă măreție se izbăviseră din punct de vedere sufletesc tocmai fiindcă își acceptaseră martiriul. „Aș vrea foarte mult să pricepi cît mă chinuiesc!" a mai adăugat el. Acestea fiind zise, ne-am culcat. A doua zi am redevenit asemeni negustorilor ambulanți, rătăcitori pe drumuri. M-am mai gîndit din cînd în cînd, din mers, la discuția noastră din ajun reproșîndu-mi că iar nu suflasem un cuvînt despre adevărata cauză a iritării mele. Ar fi fost mai cinstit așa, decît să tot murmur împotriva inumanității lui, căci n-ar fi trebuit să ascund — pentru binele meu — sub atîta teorie faptul că nu-mi mai găseam locul din cauza Domnișoarei. Dar, e cazul să o spun, pe de altă parte, că nici n-am avut curajul să ies din tiparele fixe ale prieteniei noastre, hrănită cu abstracțiuni. N-o făceam nici din afectare, nici din înfumurare, cum ți-ai putea închipui azi. Lucrurile erau ceva mai complicate, și mi-ar părea bine dacă ai încerca să mă înțelegi.

Ne-am întors la Tokyo, arși de soare din peregrinările noastre. Se petrecuse iar o schimbare cu mine, între timp, și încetaseră să mă mai preocupe calitățile sau defectele lui K. Le socoteam nesemnificative. Își pierduse și el, în mare parte, aerul pios și cred că numai la problema trupului și a sufletului nu se mai gîndea ! Ne holbam cu sălbaticii la forfota capitalei și în ciuda căldurii, ne-am oprit la Ryogoku și ne-am ospătat cu carne de „cocoș de lupte". După care, K s-a simțit iar în plină forță, gata să meargă pe jos pînă la Koishikawa ; ceea ce eu am acceptat imediat, fiind de altfel și mai vînjos decît el.

Cînd ne-a văzut, Doamna s-a speriat. De-atîta umblat, nu mai eram decît piele și os — și pîrliți de soare pe deasupra. Călătoria ne priise, totuși. Arătam a oameni sănătoși, constatase tot Doamna, revenindu-și din uimire. Iar Domnișoara începu să o scuze, rîzînd, că se contrazicea. Îmi revenise și mie buna dispoziție, uitasem că la plecarea din Tokyo n-o privisem pe Domnișoara chiar cu atîta îngăduință. Probabil însă că mă emoționase reîntîlnirea cu ea și faptul că îi reauzeam glasul după atîta vreme.

32

Și atitudinea ei față de mine devenise între timp, în oarecare măsură, alta. Ca să reintrăm în ritmul normal după o absență atît de lungă, abia sosiți de pe drum, aveam o mulțime de lucruri de făcut. Mama și fiica ne-au venit în ajutor, Doamna arătîndu-se foarte grijulie. Eu m-am bucurat cînd am văzut că Domnișoara se ocupa în primul rînd de mine și apoi de K. Degajarea cu care o făcea, m-ar fi stînjenit, poate, sau chiar nu mi-ar fi plăcut deloc, în alte împrejurări ; de astă dată am fost însă fericit, pentru că deși amabilă cu amîndoi, pentru mine făcea mai mult, îmi dădeam clar seama. Și așa cum stăteau lucrurile, K era calm, neavînd de ce să se simtă prost.

S-a terminat peste puțin și vara și cursurile au reînceput, pe la mijlocul lunii septembrie. Iar aveam programe diferite și iar plecam și ne întorceam la ore diferite. Cam de trei ori pe săptămînă, după cîte țin minte, soseam acasă după K. În primele săptămîni totuși, n-am găsit-o niciodată pe Domnișoara la el în cameră. „Acum ai venit?" mă primea el, cu obișnuita întrebare în chip de salut. Iar eu îi replicam la fel de mecanic și de bolborosit.

Într-o dimineață s-a întîmplat că m-am trezit prea tîrziu — cred că era pe la jumătatea lui octombrie — și fiindcă n-am mai avut cînd să-mi îmbrac uniforma, am plecat în veșminte japoneze la școală, cu sandale în locul ghetelor. În ziua aceea, conform programului, urma să vin de la cursuri mai repede decît K. Așa îmi închipuisem cel puțin la întoarcere, pe cînd deschideam ușa vestibulului cu zgomot. I-am auzit deodată vocea, urmată de rîsul Domnișoarei. Pentru că eram în sandale și nu mai aveam de data asta șireturi de desfăcut, am dat imediat deoparte ușa glisantă. El se afla, ca totdeauna, la masa de scris, dar ea dispăruse de-acolo. N-avusesem timp decît să-i văd din spate silueta, pe cînd intram. L-am întrebat pe K de ce se întorsese atît de devreme, iar el mi-a răspuns că nici nu plecase de-acasă pentru că se simțise cam rău... Nici n-am apucat s-ajung, după aceea, în camera mea, cînd a reapărut Domnișoara cu o ceașcă de ceai și cu o urare de bun-sosit. Eram prea timid ca să o pot întreba, zîmbitor, de ce fugise cu puțin înainte de mine? În asemenea împrejurări rămîneam omul care fără să rostească un cuvînt, fierbea în el. Puțin mai tîrziu, ea a ieșit pe verandă și a mai schimbat cîteva cuvinte cu K, oprindu-se în dreptul camerei lui. Își continuau conversația întreruptă de întoarcerea mea, am dedus fără să înțeleg, desigur, despre ce era vorba.

Față de mine, Domnișoara a reînceput apoi să se poarte cu indiferență. Chiar și cînd eram amîndoi acasă, și eu și K, venea în verandă pînă la ușa camerei lui, îl striga, și stăteau împreună în cameră o mulțime, de vorbă. Sigur că uneori îi aducea scrisorile sau rufele,

era firesc, din moment ce locuiam în aceeași casă, dar eu aș fi vrut să rămînă numai cu mine, mereu. Mi se părea că stă exagerat de mult cu celălalt. Și uneori o bănuiam chiar că îmi ocolește cu intenție camera, ca s-ajungă la K. „Bine, ai fi îndreptățit să mă întrebi, dar de ce nu îl obligai pe K să se mute în altă parte?!" Ar fi însemnat ca intențiile cu care îl adusesem în casă, aproape cu forța, să-și piardă orice valoare. Așa că nu puteam face una ca asta.

33

Era o zi cu ploaie rece, de noiembrie. Am traversat ca totdeauna terenul templului Konnyaku Enma și am urcat panta către casă. Pardesiul mi se udase leoarcă și tremuram de frig. Deși K nu era la el în cameră, jarul abia pus în *hibachi* dogorea plăcut, așa că grăbit să-mi încălzesc și eu mîinile înghețate, am intrat imediat la mine. În *hibachi*-ul din camera mea, nu se afla însă decît cenușa rece, căci jarul fusese luat. M-am înfuriat.

Doamna a fost cea care mă auzise venind și care, cînd a apărut în ușă și a văzut cum rămăsesem în mijlocul încăperii, i s-a făcut milă de mine — cel puțin așa am avut impresia — și m-a ajutat să-mi scot pardesiul și să-mi pun un kimono. Cum a auzit că mă plîng de frig, mi-a și adus *hibachi*-ul de-altături. Am întrebat-o dacă era și K acasă și mi-a răspuns afirmativ, înainte de-a ieși. Știind cînd își termina în ziua aceea cursurile, m-am mirat că ajunsese înaintea mea. Doamna își dăduse cu părerea că o fi avut vreo treabă.

Cîtva timp, am încercat să citesc. Se lăsase o mare liniște, în toată casa, iar frigul acela de început de iarnă, îmbibat cu propria-mi tristețe, îmi pătrundea în tot trupul. Am lăsat cartea și m-am ridicat cu dorința bruscă de a ieși în lume, de-a simți puțină animație în jur. Se oprise, pare-se, și ploaia; cum cerul rămăsese însă tot ca plumbul, am avut grijă să îmi iau și umbrela cu

mine și, cu ea pe umăr, am coborît panta către est, pe lîngă Arsenalul Armatei. Pe vremea aceea nu se lucra la îmbunătățirea drumurilor ca azi, iar panta era mult mai abruptă decît acum. Urmînd o cale mai îngustă și mai sinuoasă, ajungeai în valea care era o adevărată mocirlă, blocată spre sud de clădiri înalte și prost canalizate. Între podul de piatră și Yanagicho, drumul devenea mizerabil. Ori că erai încălțat cu sandale înalte, ori cu cizme, trebuia să fii cu băgare de seamă la tot pasul. De obicei toată lumea o apuca prin mijloc, pe un fel de potecă mai îngustă, relativ uscată și bine bătătorită, pe care se cerea să rămîi într-un prudent echilibru, ca să nu te trezești că ai călcat alături. Lățimea ei fiind doar de vreo doi *shaku* [1], n-aveai altceva de făcut decît să-i urmezi atent traiectoria, ca și cum ai fi mers pe un *obi* de femeie, întins de-a lungul. Oamenii se scurgeau într-un singur șir, unul după altul și pe brîul acela îngust al potecii, m-am pomenit deodată față în față cu K. Atent cum eram pe unde calc, nu-l observasem apropiindu-se și deodată, am dat cu ochii de el. L-am întrebat unde fusese și mi-a răspuns : „Pînă colo", scurt. Am trecut apoi unul pe lîngă altul, înghesuindu-ne, ca să descopăr în momentul următor că în spatele lui se afla la cîțiva pași, și o tînără femeie. Spre uimirea mea, tocmai cînd mă întrebam miop cum sînt, cine o fi, mi-am dat seama că o priveam pe Domnișoara. Ea s-a roșit puțin și m-a salutat. Femeile nu purtau pe-atunci breton, iar părul lung și-l încolăceau ca un șarpe, în creștet. Cu un aer distrat, continuasem să mă uit la capul ei, pînă cînd mi-am adus aminte că trebuia să mă dau deoparte ca să poată trece. Am făcut imediat un pas în noroi și ea mi-a trecut așadar, pe dinainte.

Odată ajuns, după aceea, pe strada principală a cartierului Yanagicho, nu mai știam în ce direcție s-o apuc. Nici nu mă mai interesa, de altfel. Am pornit-o furios, prin noroi, la întîmplare, fără să îmi mai pese dacă mă murdăream sau nu. M-am întors foarte repede acasă.

---

1 1 *shaku* = 30 cm.

34

L-am întrebat pe K dacă ieșise împreună cu Domnișoara. „Nu" mi-a răspuns și mi-a explicat că se întîlniseră cu totul întîmplător în Masagocho, așa că se întorseseră acasă amîndoi. M-am abținut să-i mai pun și alte întrebări. La cină, totuși, n-am rezistat să nu încerc să aflu și de la Domnișoara unde fusese, în după-amiaza aceea. Cu veselia ei nestăvilită, care mie nu îmi plăcea deloc, ea izbucnise în rîs. „Ghicește!" a zis, apoi. Mă enerva să fiu tratat așa de o fată, eram iute la mînie pe-atunci. Dintre cei de la masă, singura care a observat ceva a fost Doamna. K stătea impasibil ca de obicei. Nu-mi dădeam seama dacă Domnișoara mă întărîta anume sau dacă reacționa spontan. Era de fapt o ființă foarte la locul ei dar nu pot nega nici faptul că se manifesta uneori ca toate fetele de-aceeași vîrstă, ceea ce pe mine mă scotea din sărite. Observasem de altfel, că începuse să reacționeze așa de-abia după venirea lui K în casă. Deși, poate că mă înșela imaginația mea de ins gelos, îmi spuneam ; sau era cu adevărat vorba de cochetăria firească a femeii în prezența a doi bărbați ? Că eram gelos, să știi că n-o neg. Cum ți-am mai spus, îmi dădeam foarte bine seama de cîtă gelozie putea cuprinde dragostea mea și cît de neînsemnate pentru ceilalți erau motivele care mi-o stîrneau. Dar o paranteză aici : nu crezi că gelozia e un simplu simptom al dragostei ? După ce m-am însurat, am scăpat și de gelozie, dar nici la dezlănțuirile pătimașe, de la început, n-am mai ajuns.

Am simțit, la un moment dat, și impulsul de a-mi smulge din inimă taina și de-a o trece în inima ei. Cînd spun „ei", nu la fiică mă refer : mă gîndeam să duc tratative cu Doamna. Doream să-i cer fata de nevastă, însă deși hotărîsem asta, tot amînam, zi după zi. Chiar dacă mă judeci ca pe-un ins nehotărît, nu-mi pasă. Vreau totuși să înțelegi că șovăiala nu se datora inconsecvenței sentimentelor mele pînă la venirea lui K, mă făcuse să preget teama de a nu fi păcălit. Am stat apoi în cumpănă, presupunînd că Domnișoara îl prefera, hotărît să nu mai spun în cazul ăsta nimic. Nu de teama că m-aș

fi umilit, ci pentru că detestam ideea de a trăi cu o femeie căreia i-ar fi rămas gîndul la altul, cu toate că existau, e drept, o mulțime de bărbați fericiți să ia de neveste femeile pe care le plăceau, fără să se întrebe dacă erau și ei plăcuți, la rîndul lor. Eu nu-i consideram însă nici mai moderni, nici mai cinici decît mine, ci doar niște neghiobi vrednici de tot disprețul, total ignoranți în materie de psihologie a iubirii. Eram atît de îndrăgostit, încît nici nu concepeam că după căsătorie aș fi putut fi altfel. Pe scurt, fiind un teoretician al iubirii elevate, umblam cu și mai multe ocolișuri din punct de vedere practic.

Atîta timp cît am locuit în casa Doamnei, aș fi avut ocazia să-i mărturisesc Domnișoarei ce simțeam pentru ea. N-am vrut însă s-o fac, mult prea conștient de faptul că a vorbi cu fiica înainte de a te adresa mamei ar fi însemnat o încălcare a tradiției japoneze. Nu era singura restricție, de altfel, și prevedeam că în asemenea situații, tinerele fete cu-atît mai mult nu puteau avea curajul unei atitudini sincere.

35

Parcă încremenisem din cauza asta, nu mai eram în stare să înaintez în nici o direcție. Eram ca omul care bolește și care deși se trezește din somn în plină zi, nu-și poate mișca, orice-ar face, nici mîinile, nici picioarele. Clipele acelea au însemnat pentru mine un chin necunoscut altora.

Între timp se scursese anul și venise și primăvara [1]. Doamna voia să joace karuta [2] și l-a rugat pe K să își invite cîțiva prieteni. La răspunsul lui : „Dar eu n-am prieteni !“ — a făcut ochii mari. Adevărul e că nu avea.

1 Conform calendarului japonez vechi, Anul Nou este legat de venirea primăverii.

2 Joc de cărți — termenul vine din portugheză — constituind și pînă azi amuzamentul de Anul Nou ale japonezilor. Există în mai multe variante, aici fiind vorba de cea cu versuri aparținînd vechii colecții *Hyakunin Isshu*, care parțial citate pe fiecare carte de joc, se cer completate de către jucători.

Colegii cu care se saluta, în trecere, nu îi erau atît de intimi încît să-i invite în familie. Atunci Doamna mi s-a adresat mie, cu propunerea de-a aduce eu pe cineva dintre cunoștințe ; mie însă nu-mi prea ardea atunci de distracție, așa că i-am răspuns evaziv și-am plecat. În seara aceea, Domnișoara ne-a scos totuși, pînă la urmă, din odăile noastre și ne-a obligat să luăm parte la joc cu toții. Eram puțini, atmosfera nu s-a prea încălzit, iar K, deloc obișnuit cu un asemenea mod de-a petrece, stătea pur și simplu imobil. „Nu știi poeziile din Hyakunin Isshu ?" l-am întrebat. „Nu cine știe ce", mi-a răspuns el. Cred că Domnișoara a observat nuanța disprețuitoare din tonul meu, așa încît a început, imediat după aceea, să-l ajute vizibil. Jocul s-a transformat într-o adevărată dispută între mine și ei, deveniți pereche și eram gata-gata să ne luăm la ceartă. Din fericire, K n-a întrecut măsura cu obișnuita lui ostentație, așa încît am devenit și eu, în final, mai calm.

Peste cîteva zile, spunînd că se duc la rude, în Ichigaya, Doamna și Domnișoara au plecat amîndouă, de dimineață. Fiindcă eram încă în vacanță, eu și K am rămas s-avem grijă de casă. N-aveam chef nici să citesc, nici să mă plimb, așa că m-am așezat în preajma *hibachi*-ului și cu coatele sprijinite de marginea acestuia, cu obrajii în palme, m-am lăsat dus de gînduri. Din camera lui K nu se-auzea nici un zgomot. După liniștea care domnea, nici unul dintre noi nu-și putea da seama dacă celălalt era sau nu acasă, dar cum așa ceva nu se întîmpla pentru prima oară, nu găseam în asta nimic ieșit din comun.

Era în jurul orei zece, cînd ușa glisantă a fost dată brusc deoparte, iar în prag a apărut K. „La ce te gîndești ?" m-a întrebat. La început aș spune că nu mă gîndisem la nimic, căci altfel, se înțelege că Domnișoara ar fi fost obiectul meditației mele. Doamna nu mai puțin, deși în ultimul timp, îmi frămîntam mintea mai ales din cauza lui K, inevitabil legat de imaginea Domnișoarei. Și, cînd am dat cu ochii tocmai de el — adevărat obstacol în calea mea — sigur că nu m-am simțit în stare să-i spun sincer la ce mă gîndeam. M-am uitat la

el în tăcere. K a intrat repede în cameră și s-a așezat de cealaltă parte a *hibachi*-ului. Mi-am tras coatele, ca să i-l pot împinge mai aproape, într-un elan sincer de-astă dată. A urmat o discuție surprinzătoare.

„La cine s-au dus în vizită în Ichigaya?" m-a întrebat el. „La o mătușă, cred", i-am răspuns, ca să fiu întrebat apoi din nou, ce ocupație avea mătușa. I-am explicat că era tot soție de ofițer. „Dar de ce-or fi mergînd de pe-acum, a reluat el, căci femeile obișnuiesc să-și facă vizitele de Anul Nou abia în a doua jumătate a lunii?!"

Aici n-am mai avut ce să-i răspund decît că nu știam nici eu de ce.

36

K a mai vorbit mult timp pe-aceeași temă, interesat de niște lucruri pe care aproape că nu i le puteam lămuri. Mă șicana cu atitudinea lui, dar îmi dădea și o senzație ciudată, căci reacționase ou totul altfel cîndva, cînd aduceam eu vorba despre cele două femei. „De ce îmi pui tocmai azi asemenea întrebări?" am vrut să aflu, în cele din urmă. Și-atunci, deodată, a tăcut. Îi pîndeam tremurul buzelor. K era un taciturn, de cînd îl știam, și pînă se hotăra să spună ceva, începea cu un fel de bolboroseală. Cuvintele cu forța lor de sine stătătoare, nu ieșeau ușor la lumină, gura parcă nu i se supunea nici ea voinței, dar cînd vocea îi izbucnea, în fine, era mult mai puternică decît a celorlalți.

Mă uitam cum îi tremurau buzele și îmi dădeam seama că voia să spună ceva, fără să presimt nimic, desigur, din ceea ce avea să urmeze. Am rămas năucit. Închipuiește-ți, te rog, reacția mea, cînd în felul lui greoi, K mi-a mărturisit chinuitoarea lui iubire pentru Domnișoara! Am împietrit ca sub o atingere magică, încît nu mai puteam scoate nici un mormăit măcar.

Să-ți spun că m-am simțit ca un bulgăre de teamă în momentul acela, dacă nu ca unul de suferință? Oricum, mă transformasem într-o masă compactă, cu tot trupul

devenit rigid din cap pînă în picioare, asemeni pietrei sau asemeni fierului. Mi se oprise parcă și respirația. Noroc că starea asta n-a durat. Revenindu-mi, mi-am spus : „Am pățit-o !“ Mă gîndeam că mi-a luat-o înainte.

Nu știam însă ce-aș fi putut să fac mai departe, căci încă nu mă liniștisem atît cît să judec coerent lucrurile. Nemișcat, simțeam cum mi se prelingea transpirația rece pe sub haine, în timp ce K asuda și el, în felul lui, trudindu-se cu cuvintele și continuînd să-și deschidă față de mine inima. De-abia îmi mai suportam suferința.

Aveam convingerea că suferința aceasta mi se și întipărise pe față, ca o reclamă, cu litere mari, vizibile. În mod normal, K ar fi observat-o. Numai că era el însuși prea prins de ceea ce spunea, cred, ca să mai aibă timp să se uite la mine. De la început pînă la sfîrșit, aceeași stare de spirit îi ghidase confesiunea, iar gravitatea lui de nepus la îndoială, dincolo de felul cum se exprima, îi dădea o dîrzenie evidentă. Și dacă pe de-o parte ascultam ce îmi spunea, pe de alta mă întrebam fără întrerupere, în ritmul bătăilor inimii, frămîntată de sentimente confuze : „Ce-aș putea face ? Ce-aș putea face ?!“ Nu rețineam zeci de amănunte : dar fusese destul să rețin tonul cu care îmi vorbise, ca să îi simt apoi rezonanța pînă în suflet. Pe lîngă suferință, începusem să-mi fie și teamă : groaza omului care se trezește față în față cu un adversar mai puternic.

Cînd a sfîrșit de vorbit, nici eu n-am mai scos nici un cuvînt. Și trebuie să înțelegi că nu amuțisem întrebîndu-mă dacă să-i fac sau nu, la rîndul meu, o mărturisire, nici pentru că mi s-ar fi părut mai înțelept să păstrez tăcerea. Pur și simplu eram incapabil să mai spun ceva. Nici nu-mi trecea prin gînd să mai vorbesc, de altfel.

Ne-am așezat, la prînz, la masă, unul în fața celuilalt. Ne-a servit menajera, dar parcă niciodată nu mîncasem o mîncare mai insipidă. Aproape că nici nu ni s-a auzit gura în tot timpul ăsta. Nu știam cînd aveau să se-ntoarcă Doamna și Domnișoara.

37

Ne-am dus apoi, fiecare în camera lui. K a rămas acolo pe tăcute, cum stătuse și în dimineața aceleiași zile. Cufundat în gînduri, nici eu nu mă mișcam.

Îmi spuneam că firesc ar fi fost să-i fi spus tot ce aveam pe suflet, dar înțelegeam că mă trezisem prea tîrziu și mă simțeam vinovat că nu îi întrerupsesem destăinuirea, că nu ripostasem. Făcusem o mare greșeală. Dar și mai bine ar fi fost, dacă aș fi vorbit după ce terminase el, mă gîndeam, fără să-i ascund absolut nimic, chiar dacă mi se păruse nefiresc să mă refer, în continuare, la același subiect. Deși cred că nici n-aș fi fost capabil s-o fac, în împrejurările de-atunci. Îmi vuia însă capul de remușcări, începuse să se învîrtă odaia cu mine.

Dacă s-ar fi deschis din nou, brusc, ușa glisantă, iar K și-ar fi făcut grăbit apariția, ce bine ar fi fost ! mă gîndeam. Mă luase prin surprindere în dimineața aceea, așa că fusesem cu totul nepregătit să-i dau replica pe care i-aș putea-o da de-astă dată, îmi spuneam. În zadar mă uitam însă spre ușa care rămînea mai departe închisă. K păstra, mai departe, tăcerea.

Din cauza prea marei liniști, începusem să nu-mi mai pot urmări nici gîndurile. Mă întrebam ce-o fi și în mintea lui și nu-mi mai găseam locul. Tot atît de tăcuți stătusem și-altădată, de-o parte și de alta a ușii de hîrtie ; dar dacă, în mod normal, cu cît era K mai liniștit, cu-atît încetam să mă mai gîndesc la el, acum trebuie să fi avut capul foarte tulbure, dacă tocmai liniștea asta n-o puteam trece cu vederea. Nu eram capabil să deschid ușa, din proprie inițiativă și, odată pierdut prilejul de a-i vorbi, nu-mi rămînea decît să-l aștept pe el să revină.

Începusem să simt că dacă mai întîrzii pe loc, îmi pierd totuși controlul și mă reped în camera alăturată, așa că m-am ridicat și am ieșit pe verandă. De-acolo ajungînd în *chanoma,* la-ntîmplare, am turnat într-o ceașcă de ceai apă caldă, din ceainicul de fontă de pe *hibachi* și am băut-o. Pe urmă m-am trezit în antreu, și-apoi în mijlocul străzii, de parcă aș fi ocolit cu intenție odaia

lui K. N-aveam unde să merg, firește, și nici să rămîn nu puteam. Așadar, fără să-mi pese de direcție, am început să cutreier, aiurea, orașul cuprins atunci de febra pregătirilor de Anul Nou. Oricît umblam, tot la K îmi rămînea gîndul. De fapt nici nu plecasem ca să mă eliberez de el ; mișcarea mă ajuta aș spune, să-l analizez și mai mult sub toate aspectele.

Întîi că nu-i înțelegeam comportarea. Ce-l determinase să îmi facă mărturisiri ? Era iubirea lui atît de năvalnică, încît nu se mai putuse abține ? Și-apoi unde dispăruse omul pe care îl cunoșteam ? Probleme greu de lămurit. Îi știam tenacitatea și seriozitatea, dar înainte de a hotărî ce atitudine să iau în viitor, ar fi trebuit să mai aflu și altele despre el. Și iar m-a cuprins o teamă neobișnuită la gîndul că îmi devenise rival. Rătăceam prin oraș, absorbit, și-aveam fără încetare înaintea ochilor expresia feței lui, așa cum stătea nemișcat la el în cameră. Și parcă auzeam și un glas șoptindu-mi că oricît aș fi mers, tot n-aveam să-l fac să se clintească din loc. Începusem să-l văd ca pe un fel de geniu al răului, căruia aveam să-i port pe vecie blestemul. Cînd am ajuns în sfîrșit acasă, învăluită de tăcere, ca și înainte, camera lui părea pustie.

38

N-a trecut mult de la întoarcerea mea, cînd a răsunat zgomotul unei ricșe ; și fiindcă pe-atunci ricșa n-avea roți de cauciuc, se făcea auzită de la mare distanță. S-a oprit după un timp în fața porții și cam peste o jumătate de oră, am fost chemați să mîncăm. Veșmintele de sărbătoare ale femeilor, așa cum fuseseră dezbrăcate, zăceau aruncate în dezordine în odaia de-alături, căci mama și fiica veniseră în mare grabă, ca să se pregătească masa la timp. O grijă de prisos, de astă dată, pentru mine și pentru K. Eu abia dacă am rostit două-trei cuvinte, la masă, iar K a fost și mai taciturn. Față de

buna dispoziție a celor două femei, care nu ieșeau în fiecare zi împreună, aerul nostru mohorît era cu-atît mai surprinzător. „Ce vi s-a întîmplat ?“ m-a întrebat Doamna. I-am răspuns că mă simt cam rău, căci într-adevăr numai bine nu mă simțeam. Domnișoara i-a pus aceeași întrebare și lui K, și el i-a replicat cu totul altceva, zicînd că n-avea, pur și simplu, chef de vorbă. „De ce ?“ l-a iscodit ea. Am ridicat ochii și l-am privit, curios să-i aud răspunsul. Buzele îi tremurau ușor, ca de obicei, și cine nu l-ar fi cunoscut, ar fi putut crede că era pus în încurcătură. Rîzînd, Domnișoara a ajuns la concluzia că se gîndea, probabil, la ceva nespus de profund.

În seara aceea, m-am culcat mai devreme ca de obicei. Pe la ora zece, îngrijorată de starea mea, Doamna a venit la mine cu niște *sobayu* [1], după ce stinsesem lampa. „Ei poftim“, a murmurat ea și a întredeschis ușa glisantă. Lumina lămpii de pe biroul lui K a pătruns, oblic, înăuntru. El încă nu se culcase, după toate aparențele. Doamna mi s-a așezat la căpătîi și mi-a apropiat de buze ceașca, spunînd că eram, probabil, foarte răcit și că avea să-mi prindă bine ceva cald. Neavînd încotro, am fost nevoit să beau zeama aceea cleioasă.

Am rămas apoi treaz pînă tîrziu, dus pe gînduri, în întuneric. Bineînțeles că nu făceam altceva decît să întorc pe toate părțile aceeași și aceeași problemă. Oare cu ce se ocupa K în camera cealaltă ? — mi-am amintit iar de el și-am strigat aproape fără voie : „Hei !“ „Da ?“ mi-a răspuns. Tot nu se culcase. „N-ai adormit încă ?“ l-am întrebat. „Mă culc acum“, mi-a răspuns scurt. „Ce faci ?“ l-am întrebat după o pauză. De astă dată n-am mai primit nici un răspuns, pentru ca peste vreo cinci-șase minute s-aud cum deschide dulapul din perete, cum își scoate așternutul din el și cum începe să-și facă patul. „Cît e ceasul ?“ l-am mai întrebat. „Unu și douăzeci a mai spus și am auzit cum stinge lampa. O liniște profundă a pus stăpînire pe casa cufundată în beznă.

1 Zeama rămasă după fierberea spaghetelor japoneze.

Dar întunericul parcă îmi limpezise privirea de somnolență și iar m-am pomenit că îl strig pe K : „Hei !“ Iar el mi-a răspuns ca înainte : „Da ?!“ În cele din urmă m-am hotărît să încep să vorbesc și i-am strigat că voiam să discutăm amănunțit despre ceea ce îmi spusese în dimineața aceea. „Ești de acord, ce zici ?!“ N-aveam bineînțeles de gînd să dialogăm mai departe prin ușă, dar speram un răspuns prompt din partea lui. El însă, n-a mai zis nimic. Vorbise de fiecare dată cu tonul cel mai natural cu putință și, cu toate astea, acum tăcea. L-am auzit șoptind doar : „Așa ?“ și iar nu mi-a mai dat nici o atenție. Am tresărit. Apoi m-am reîntors și eu la gîndurile mele.

39

În zilele următoare, K m-a făcut să înțeleg limpede din atitudinea lui, că n-avea deloc de gînd să reia discuția de dinainte. Nici n-am găsit prilejul, de altfel, căci atîta timp cît cele două femei erau acasă, nu puteam sta tihnit de vorbă despre un asemenea subiect. Deși știam asta, devenisem nefiresc de nervos. Drept urmare, de unde la început așteptasem să rupă el tăcerea, am hotărît s-o fac eu, în cele din urmă, îndată ce avea să se ivească ocazia.

O supravegheam totodată și pe Doamna, în comportarea căreia n-am găsit încă nimic schimbat, cum nu găseam nici în comportarea Domnișoarei. Iar dacă ele se purtau tot ca pînă atunci, rezulta clar că numai mie mi se confesase K, persoana în cauză nu era la curent. Am început să mă mai calmez și am lăsat lucrurile în voia lor pentru o vreme, sub pecetea tainei, fără să mai caut cu orice chip un moment prielnic discuției noastre.

Spus astfel, totul poate părea foarte simplu. Dar ca să ajung la o hotărîre — ce maree îmi străbătuse, cu fluxul și cu refluxul ei, creierul ! Sub cîte aspecte nu privisem și

atitudinea lui K ! Mă îndoiesem și de sinceritatea Doamnei și de a Domnișoarei, întrebîndu-mă de ce nu i-o fi dat omului ca mecanismul complicat al gîndirii să îi poată indica exact, asemeni acelor de pe cadranul ceasornicului, tot ce pun ceilalți la cale ? Într-un cuvînt, am tot despicat firul în patru, și am ajuns să mă liniștesc în cele din urmă, cu concluzia că încă nu sosise ceasul să zădărăsc lucrurile. „Liniște" nu-i însă nicidecum termenul potrivit, îmi dau seama.

Reîncepusem între timp cursurile. Cînd eu și K aveam ore comune, plecam împreună și ne întorceam uneori împreună, așa că pentru cine ne privea din afară, nimic nu se schimbase, ne lega aceeași prietenie ca înainte. Ceea ce nu însemna însă că fiecare nu își rumega în felul lui, problemele personale. M-am apropiat într-o zi de el pe stradă și primul lucru pe care l-am întrebat a fost dacă rămăsese doar între noi tot ce îmi mărturisise, dacă nu comunicase încă nimic Doamnei sau Domnișoarei ? Răspunsul lui mi se părea hotărîtor pentru ceea ce aveam de gînd să fac mai departe. El m-a asigurat că tăcuse și fiindcă astfel mi se confirmau presupunerile, am fost încîntat de propria-mi intuiție. Știam că putea da dovadă de mai multă șiretenie și îndrăzneală decît mine, dar — curios — pe de altă parte aveam și încredere în el. Nu mă influiențaseră cu nimic stratagemele la care recursese ca să-și înșele vreme de trei ani familia adoptivă ; dimpotrivă, aș zice chiar că îl puneam din ce în ce mai puțin la îndoială. De aceea, cu toate bănuielile, aveam convingerea că nu mă minte.

L-am întrebat cum intenționa să procedeze în privința iubirii lui ? Voia să rămînă în faza destăinuirilor ? Să obțină și alte rezultate ? De astă dată n-a considerat că ar mai fi fost cazul să-mi răspundă și a pornit-o cu ochii în pămînt, mai departe. L-am rugat să nu-mi ascundă nimic, să-mi vorbească din inimă, însă a rămas mut în privința lucrurilor care mă interesau de fapt,

deși m-a asigurat că n-avea nimic de ascuns. Nici nu ne puteam opri în mijlocul străzii ca să dezbatem asemenea probleme, așa că vrînd-nevrînd totul a rămas în suspensie.

40

Într-o zi am intrat în biblioteca studențească, pe unde nu mai călcasem de mult. M-am așezat într-un colț mai retras la masa largă, acolo unde puteam simți și căldura soarelui trecînd prin fereastră și am început să mă uit la revistele străine recent sosite. Profesorul îndrumător îmi indicase să citesc, în curs de o săptămînă, cîteva articole referitoare la domeniul meu de specializare, dar fiindcă nu găsisem ce-mi trebuia, luasem cu împrumut, de cîteva ori, niște reviste. Descopeream acum, în sfîrșit, articolele necesare și tocmai începusem să citesc, cu mare rîvnă, cînd m-am auzit strigat pe nume, de partea cealaltă a mesei. Am ridicat ochii și l-am văzut pe K, în picioare. S-a aplecat apoi cu tot trupul spre mine, ca să mi se adreseze în șoaptă, căci așa cum știi și dumneata, într-o bibliotecă publică nu e voie să vorbești tare — și nu știu de ce, mi s-a părut curioasă atitudinea lui, deși nu se comporta altfel decît toată lumea.

„Studiezi?“ m-a întrebat el încet. I-am răspuns că trebuia să mă documentez puțin. Rămăsese cu fața apropiată de a mea și m-a întrebat iar, pe-același ton, dacă nu eram amator, cumva, de o plimbare? „De acord“, am zis. „Te-aștept“, mi-a replicat și s-a așezat imediat pe scaunul rămas liber din fața mea. Mi-a pierit deodată cheful de lectură. Nu mă mai gîndeam decît că avea ceva important să-mi comunice, cine știe ce planuri pe care voia să le discute cu mine. Am închis repede revista pe care tocmai o citeam și am dat să mă ridic de pe scaun, cînd l-am auzit pe K întrebîndu-mă cu cel

mai mare calm din lume dacă terminasem deja. „Nu contează !“ am exclamat și am plecat cu el din bibliotecă, după ce am predat revista.

Fără o direcție anume, din Tatsuokacho am ieșit în Ikenohata, apoi am intrat în parcul Ueno. Atunci a început să-mi vorbească și el despre ce-l preocupa. Probabil de-aceea mă și invitase la plimbare, dacă judec bine lucrurile, chiar dacă rămînea într-o zonă mai mult teoretică. M-a întrebat destul de vag : „Tu ce crezi ?“ Ceea ce însemna că voia să afle părerea mea în legătură cu el, cel căzut în abisul iubirii. Avea nevoie de o apreciere a situației la care-ajunsese. Nu mai semăna cu cel de altădată, constatam, dacă făceam o comparație. Așa cum am mai spus, n-avea firea omului care ascultă cu ușurință de părerile altuia și, dacă era convins că dreptatea era de partea lui, avea atîta forță morală și cutezanță, încît să-și urmeze imediat calea aleasă. Nu uitasem cum procedase cu părinții săi adoptivi și nu mi-a fost deloc greu să realizez cît îi era de schimbată și de data asta atitudinea.

Cînd l-am întrebat de ce îmi cerea mie părerea, mi-a răspuns cu tristețe că își recunoștea spre rușinea lui, slăbiciunea. Și-a adăugat că era atît de dezorientat, încît nu mai pricepea ce se-ntîmplă cu el. Așa că nu-i mai rămăsese decît să mă consulte. „Cum adică dezorientat ?“ am zis eu. „Nu știu dacă e mai bine să înaintez sau să mă retrag“, mi-a explicat el, pe cînd eu am făcut un pas înainte și l-am întrebat dacă era în stare, într-adevăr, să se retragă, din moment ce își propusese asta. N-a murmurat decît : „Mi-e foarte greu“. Și, după expresia feței părea că așa și era. Dacă n-ar fi fost Domnișoara la mijloc, cu ce cuvinte de alinare n-aș fi putut să îi răcoresc sufletul, asemeni ploii binevenite ?! Cred că eram milos din fire. Numai că în momentul acela, și eu devenisem cu totul altul.

41

L-am observat cu toată atenția, de parcă m-aș fi pregătit să-mi măsor forțele cu un luptător dintr-o școală diferită. Privirea, trupul, inima, tot ce ținea de mine însumi era gata să îl înfrunte. Și nu că el n-ar fi știut să se apere ca lumea, dar a făcut imprudența să se lase complet descoperit. Era ca și cum mi-ar fi încredințat chiar harta fortăreței pe care o avea în pază, pe care am putut s-o examinez atent, sub ochii lui.

Cînd am descoperit cît de nesigur rătăcește între vis și real, nu mi-a mai rămas decît să-mi pregătesc lovitura fatală. Am profitat imediat de atîta slăbiciune ; mi-am schimbat brusc înfățișarea și am luat un aer solemn, fără să mă simt nici o clipă mîrșav sau ridicol, fiindcă eram prea atent la ce fac, ca să nu mă adaptez aproape perfect mistificării. Am lansat întîi fraza : „E un idiot cel ce n-are aspirații înalte !“ repetînd ce-mi spusese el pe cînd călătoream spre Boshu, absolut pe același ton. Nu era vorba însă de a-mi lua revanșa, ci de o atitudine mult mai necruțătoare. Încercam astfel să-i opresc cursul firesc al iubirii.

Deși născut într-un templu Sinshu, K dorea să se rupă de familie încă de pe cînd era la gimnaziu. Nu sînt în măsură să vorbesc despre o serie de lucruri, nefiind cunoscător în materie. În privința relațiilor bărbat-femeie, el nu era însă de acord cu principiile bonzilor Shinshu și încă de copil vorbea despre „abstinență“. Eu care interpretasem termenul mai ales în sensul de „puritate“ m-am mirat cînd am aflat, mai tîrziu, ce semnificație strictă are. Din considerație pentru „adevărata cale“, K devenise intolerant față de tot ce-și închipuia el că trebuia sacrificat, chiar și dragostea platonică fiind o piedică. A urma adevărata cale nu însemna doar a te abține de la o masă copioasă, ci a te abține de la orice. Auzisem adeseori teoriile lui K, pe cînd trăia de unul singur și încerca să-și cîștige existența și începusem să-l contrazic inevitabil, fiind îndrăgostit de Domnișoara,

în timp ce el mă privea compătimitor, deși, aș zice, că parcă răzbea disprețul dincolo de compasiunea asta.

Avînd în vedere discuțiile noastre de odinioară, replica mea cu „aspirațiile înalte" nu-i plăcuse deloc. Dar, o repet, eu nu voiam să-i anulez trecutul, dimpotrivă. Doream să se reîntoarcă la țelul lui de dinainte, cu o devoțiune și mai mare, iar dacă avea să ajungă la adevărata cale sau în Paradis chiar, mi-era cu totul indiferent. Mă temeam ca nu cumva schimbîndu-și direcția, să nu ne înfruntăm în numele acelorași interese. Prin urmare mă gîndeam la ceea ce conta pentru mine, cînd îi servisem fraza respectivă : „Cine n-are aspirații înalte, e un idiot!"

Am mai repetat-o o dată, atent la efectul pe care îl avea asupra lui. „Un idiot... a murmurat el după o pauză. Da, sînt un idiot!" Se oprise și se uita fix în pămînt. O clipă l-am simțit iar gata să se ridice, cu o nouă armă în mîini, ca răufăcătorul abia doborît, după ce fusese prins asupra faptei. Însă pînă și glasul îi devenise — mi-am dat seama — fără vlagă. Iar de privit nu m-a mai privit nici o clipă în față ca să aflu din privirea lui ceva. Am pornit-o din nou amîndoi, mai departe.

42

Mergeam alături de K, tot făcînd presupuneri asupra viitoarelor lui replici. Îl pîndeam, mai bine zis, și nu mi s-ar fi părut condamnabil nici dacă i-aș fi sărit brusc în spate. Totuși avînd în vedere simțul meu moral cultivat prin educație, poate că dacă ar fi venit atunci cineva lîngă mine și mi-ar fi șoptit „Ești un ticălos" aș fi tresărit și m-aș fi întors la eu-l normal. Și dacă acel cineva ar fi fost K, aș fi roșit chiar.

Numai că lui nu-i plăcuse niciodată să-și țină din scurt semenii. Era mult mai lipsit de pretenții și mai plin de omenie decît văzuse orbul de mine, care în loc

să-i respecte măcar calitatea aceasta, abuzase de ea. Ba chiar i-o socotise drept slăbiciune și încercase să i-o înlăture.

L-am auzit strigîndu-mă, după un timp și, pentru că se întorsese spre mine, a fost rîndul meu să mă opresc, reflex, din mers. Ne-am uitat unul în ochii celuilalt. El era mai înalt, iar eu, ridicîndu-mi spre el privirea, mă furișam de fapt, ca lupul spre oaie.

„Să nu mai vorbim despre asta", mi-a propus cu o expresie patetică. Tăceam. Și-atunci a reluat, aproape implorîndu-mă : „Încetează !..." M-am întors către el și i-am răspuns foarte dur, căci lupul se și repezise în gîtlejul oii, căreia îi țipau ochii de disperare.

Mi-am exprimat mirarea că după ce că nu eu începusem discuția, tot el îmi cerea să încetez. Eram gata s-o fac, de altfel, dacă dorea, deși tăcerea tot n-ar fi rezolvat lucrurile. Dacă nu lua din toată inima hotărîrea să renunțe, ce-avea de gînd cu principiile de pînă atunci ?!

Pe măsură ce vorbeam, aveam impresia că se micșora din ce în ce în fața mea, oricît era el de înalt. Chiar dacă se înverșuna în părerile lui, cum spuneam, fiind un om corect, nu putea rămîne nepăsător cînd i se criticau astfel slăbiciunile. Cînd am văzut ce înfățișare căpătase, am încetat și eu să mai fiu atît de pornit, în fine. Și-atunci el a reluat, brusc : „Hotărîre ?" Și mai înainte de a-i răspunde ceva, a adăugat : „Hotărîre... Nu e lucru care să nu devină hotărîre !" Avea aerul că vorbește ca în vis, de unul singur.

Am lăsat baltă discuția și am pornit-o spre casă. Fiind iarnă, cu toate că ziua era relativ caldă și fără vînt, parcul rămînea în umbra tristeții. Mai ales cînd am întors, la un moment dat, capul, și am văzut pe cerul negru șirul coroanelor întunecate ale cedrilor bătuți de chiciură, atît de verzi altădată, am simțit cum mi se lipește frigul de spinare. Se lăsa seara și am urcat cu

repeziciune dealul Hongo. De-abia cînd am depășit valea și am început iar să urcăm, de cealaltă parte, spre Koishikawa, mă mai încălzisem puțin.

Poate și fiindcă ne grăbeam, am tăcut tot timpul în drum spre casă. Apoi, odată ajunși, pe cînd se servea masa și Doamna ne-a întrebat de ce întîrziasem, eu i-am răspuns că mă invitase K la Ueno. „Pe frigul ăsta?" s-a mirat ea. Domnișoara a vrut să afle ce treabă avusesem acolo. „Nici una, ne-am plimbat doar", i-am răspuns scurt. Tăcut de obicei, K părea cuprins de astă dată de o mutenie absolută. N-a reacționat nici la cuvintele Doamnei, nici la veselia Domnișoarei. Și-a mîncat foarte hulpav, orezul și s-a retras în camera lui, înaintea mea.

43

Pe-atunci „viața nouă" și „epoca deșteptării" n-ajunseseră încă termeni la modă. Însă nu pentru că n-ar fi avut concepții de om modern n-a urmat K noua direcție, cu singurul gînd de-a renunța cît mai repede și fără probleme la vechea-i personalitate. N-a făcut-o fiind legat, de fapt, de trecutul ce-i oferise, pînă nu de mult, un ideal sacru. Iar dacă spre noul său țel nu se avînta cu toată înflăcărarea, nu mi-am închipuit nici o clipă că i-ar fi lipsit în iubire elanul. Nu era pur și simplu omul dezlănțuirilor necugetate, oricît de mare i-ar fi fost patima. Și fusese mereu nevoit să-și înfrîneze avîntul ca să arunce o privire în urmă, din moment ce nimic nu-l făcuse să uite total de el însuși; așa reușise de altfel să urmeze și un drum prelungit din trecut. Mai avea în plus îndărătnicia, stăpînirea de sine care lipsește oamenilor moderni. Cel puțin în privința asta cred că i-am citit destul de bine în inimă.

A fost pentru mine o seară oarecum liniștită, aceea în care ne întorsesem de la Ueno. M-am ținut după el în odaie și, așezîndu-mă lîngă masa de lucru, am început

o discuție oarecare. Îl deranja vizibil prezența mea. Nu știu în ce măsură îmi strălucea în ochi triumful, dar în glas îmi răsunase, fără îndoială. Ne-am încălzit amîndoi un timp mîinile deasupra *hibachi*-ului, apoi am plecat, conștient de data asta că n-aveam de ce să mă tem de el tocmai eu, cel care nu-i puteam ține piept în atîtea privințe !

Odată ajuns în camera mea, am căzut imediat într-un somn adînc, din care m-am trezit însă cînd am fost strigat pe nume. Prin ușa pe sfert dată deoparte, l-am văzut pe K în picioare — o umbră. Lampa continua să ardă la el, la fel cum arsese și seara. Somnolînd încă, nedezmeticit bine, îl priveam ca pe o vedenie.

„Adormiseși ?" m-a întrebat. El se culca totdeauna tîrziu. Cu senzația că mă adresez doar unei umbre, am murmurat : „Ai vreo treabă cu mine ?" N-avea nimic deosebit. Mi-a răspuns că se întorsese tocmai de la toaletă și voise să vadă dacă adormisem sau nu. Îi bătea lumina din spate, așa că nu îi deslușeam expresia feței. Glasul, în schimb, îi era neobișnuit de calm.

A revenit în camera lui și a închis bine ușa. Cufundat din nou în întunericul de dinainte am închis ochii, dornic să visez în liniște. Știu că m-a cuprins imediat somnul, iar în dimineața următoare, întîmplarea aceea nocturnă, mi s-a părut destul de ciudată, cînd am reflectat asupra ei. Am presupus că s-ar fi putut să fi visat și în timpul mesei i-am cerut lămuriri lui K. Acesta a confirmat totul, căci deschisese într-adevăr ușa și mă strigase. „De ce ?" am vrut să știu, însă nu mi-a dat un răspuns inteligibil.

Începusem să vorbim despre altceva, cînd am auzit că mă întreabă dacă puteam dormi liniștit în ultima vreme. Curioasă întrebare !

În ziua aceea ne începeam la aceeași oră cursurile și-am plecat împreună de-acasă. Preocupat de scena din timpul nopții, iar i-am pus lui K întrebări insistente și iar a sfîrșit prin a nu-mi da un răspuns limpede. Am încercat să îl ajut : nu cumva dorise să-mi spună ceva

referitor la discuția noastră de dinainte? „Nu", mi-a răspuns foarte răspicat de astă dată. Și mi-am amintit că pe cînd ne plimbam la Ueno, mă rugase să încetăm să ne mai referim la subiectul respectiv. Sesizam însă aici un orgoliu subtil și cu-atît mai mult am început să mă gîndesc la ceea ce discutasem și la ce rostise la un moment dat în legătură cu „hotărîrea..." Cuvinte pe care le trecusem total cu vederea și care, cu stăruința lor nebunească, mi se fixau acum copleșitoare în minte.

44

Cunoscîndu-i foarte bine fermitatea, înțelesesem și de ce putea deveni totuși atît de nesigur într-o situație. Eram mîndru că intuisem în ceea ce îl privea perfect lucrurile, în împrejurările acelea speciale. Treptat-treptat însă începu să mi se topească mîndria și să mi se clatine încrederea în mine, pe măsură ce mă tot gîndeam la „hotărîrea inimii lui". N-ar fi fost exclus ca tocmai aici să se-ascundă o ultimă rezervă de energie, cu ajutorul căreia K și-ar fi putut rezolva toate îndoielile, frămîntările și suferințele, așa încît pentru el lucrurile să revină la normal. Dînd o asemenea interpretare „hotărîrii", am simțit cum mă trec fiorii. Mi se făcuse teamă. Și bine ar fi fost dacă teama m-ar fi îndemnat să încerc să-i analizez încă o dată, fără părtinire, cuvintele. Din păcate, eram orb pe-atunci și nu mai aveam în fața ochilor decît drumul pe care K o pornise în direcția Domnișoarei. Fermitatea inimii lui de om plin de siguranță de sine, nu se putea manifesta, eram sigur, decît în sensul iubirii.

„E timpul să iei și tu o hotărîre", mi-a șoptit o voce lăuntrică în urechea inimii mele. Am reacționat adunînd tot ce mai era curaj în mine, deoarece ce-mi mai rămăsese de făcut era s-o cer pe Domnișoara în căsătorie, înainte de a o cere K, și în plus, fără știrea lui. Și-am început să pîndesc prilejul, în tăcere. S-au scurs astfel două-trei zile în care am tot așteptat, zadarnic, să plece de-acasă și el și Domnișoara, ca să pot sta de vorbă cu

Doamna, însă cînd lipsea unul, nu lipsea celălalt și așteptarea mea se prelungea, fără să pot exclama : Acum!

În sfîrșit, cînd n-am mai putut să suport, după ce trecuse o săptămînă, m-am prefăcut bolnav. Și cu toate insistențele celorlalți — chiar și a lui K — am refuzat să mă mai scol și cu capul sub plapumă, am dormit pînă în jurul orei zece. Deoarece la ora aceea, și K și Domnișoara lipseau și liniștea se lăsase în toată casa, m-am dat și eu jos din pat. „Nu te simți bine ?“ m-a întrebat, cînd m-a văzut, Doamna. M-a sfătuit să mai dorm căci avea să-mi aducă ea la pat mîncarea. Eram sănătos tun, nici vorbă de somn. M-am spălat pe față și am venit să mănînc, ca de obicei, în *chanoma*. Stînd în fața *hibachi*-ului, m-a servit Doamna. Așa cum rămăsesem cu castronul de orez în mînă, fără să mă uit la ce duceam la gură, gîndindu-mă doar cum să încep discuția, cred că aveam, cu-adevărat, un aer suferind.

Cînd am terminat de mîncat, m-am apucat să fumez o țigară. Atîta timp cît nu mă ridicam de la masă, nici Doamna nu putea pleca, așa că a chemat menajera și a pus-o să strîngă. A turnat apoi apă în ceainicul de fontă și-a început să șteargă marginea *hibachi*-ului, încercînd să-și mai piardă în preajma mea vremea. Am întrebat-o dacă avea vreo treabă importantă de făcut în minutele următoare și mi-a răspuns că nu. „Dar de ce ?“ „Aș vrea să discutăm“ am zis eu. M-a privit : „Despre ce anume ?“ Vorbise ca omul care nu dă lucrurilor cine știe ce importanță și am ezitat dacă să continui sau nu.

M-am învîrtit astfel o vreme, încurcat, în jurul cuvintelor și pînă la urmă am întrebat-o dacă nu îi spusese nimic K ? Ea s-a mirat, întorcîndu-mi întrebarea : „Ce să-mi spună ?!“... „Dumitale ți-a spus ceva ?“ a mai adăugat, pînă să apuc eu să îi răspund.

45

Am zis „Nu“, hotărît să trec sub tăcere cele auzite de la el și m-am simțit destul de prost că mințeam. „Dar nu despre K voiam să vorbesc“, am precizat, căci nu

puteam rămîne așa, fără să spun nimic și nici din partea lui n-aveam vreun mesaj. „Atunci ?“ Aștepta să vadă ce urmează. Subiectul se cerea deci abordat, într-un fel sau altul : „Doamnă, am început eu, brusc, vă rog să mi-o dați de soție pe Domnișoara !“ Fără să se-arate chiar atît de mirată pe cît m-așteptam, ea se uită totuși lung la mine, în tăcere, un timp, de parcă nu ar fi găsit încă un răspuns. Din moment ce-ndrăznisem să vorbesc, putea să mă fixeze însă cît dorea, nu mai avea importanță. Am continuat după-aceea s-o rog să fie de acord cu căsătoria. „Dați-mi-o, vă rog, de soție !“ am insistat. La vîrsta ei Doamna era mai răbdătoare : „Ți-o dau, dar nu cumva te grăbești ?“ a întrebat ea. Cînd i-am răspuns că aș vrea să mă însor pe loc, a izbucnit în rîs. Apoi a vrut să știe dacă m-am gîndit bine și i-am răspuns cu toată convingerea că dacă vorbisem în pripă nu însemna că și gîndisem lucrurile la fel.

A mai urmat un dialog scurt, de care nu-mi mai amintesc prea bine. Cu firea ei dintr-o bucată, Doamna a mai discutat cu mine foarte sincer, bărbătește, altfel decît ar fi făcut-o alte femei. Mi-a acceptat cererea în căsătorie, apoi, pe un ton mai oficial, a zis că la rîndul ei mă întreba dacă voiam să-i iau fata de nevastă ? După cum știam, era un copil amărît, fără tată și nu era cazul ca ea, mama, să-și dea așadar cine știe ce importanță.

Totul a decurs simplu și clar, în mai puțin de cincisprezece minute. Doamna nu mi-a pus nici o condiție. În ceea ce o privea, nu era nevoie să ceară și sfatul neamurilor, avea să-i anunțe mai tîrziu. Susținea chiar, că putea să nu își consulte nici fiica, dar eu, ca om cu studii ce eram, respectam tot ceremonialul și dacă nu mă sinchiseam de rude, mi se părea, în schimb, necesar să obțin consimțămîntul fetei. „N-avea nici o grijă, a zis mama, dacă ea n-ar vrea, nici eu n-aș avea cum să ți-o dau cu sila !“...

Cînd m-am înapoiat la mine în cameră, cu senzația că prea merseseră ușor lucrurile, parcă nu prea mă simțeam în apele mele. Mă întrebam dacă n-au să apară

cine știe ce probleme, cuprins de îndoieli, găsind o consolare doar în ideea că viitorul mi se baza, în sfîrșit, pe ceva.

Pe la ora prînzului, am mers iar în *chanoma*, și am întrebat-o pe Doamna cînd avea de gînd să îi comunice Domnișoarei ce vorbisem amîndoi ? Mi-a răspuns că din moment ce știa cum stăteau lucrurile, cu Domnișoara putea discuta oricînd. Am încercat să mă mulțumesc cu atît, căci mi se părea că ea se comportă cu mai multă siguranță decît mine în situația respectivă. Dar cînd să plec, m-a reținut și s-a oferit să vorbească chiar în ziua aceea cu Domnișoara, dacă eram atît de grăbit. I-am spus că asta și doream și m-am întors în camera mea. Cînd m-am așezat la masa de lucru și mi-am imaginat cum aș asculta șopocăiala celor două femei din odaia alăturată, mi-am dat seama cît de nervos am să devin, așa că mi-am pus șapca și am ieșit în stradă. La capătul pantei pe care tocmai coboram, am întîlnit-o pe Domnișoara, uimită de apariția mea. Am salutat-o și am întrebat-o : „Te-ai întors ?“ Pe cînd ea mă privea, nedumerită : „Te-ai și făcut bine ?!“ I-am răspuns din mers : „Da, sînt sănătos. Sînt perfect sănătos...“ Și am dat colțul îndreptîndu-mă spre Suidobashi.

46

Din Sarugakucho, am ieșit în strada principală a cartierului Jimbocio și am cotit spre Ogawamachi. Veneam de obicei în zona asta ca să-i plictisesc pe anticari, însă în ziua aceea numai de cărți vechi nu-mi ardea. Mergeam, iar gîndul îmi revenea, fără încetare spre locul de unde tocmai plecasem. Imaginea Doamnei, așa cum o văzusem în dimineața aceea, îmi rămăsese în memorie și, îmi închipuiam totodată și scena de după întoarcerea Domnișoarei acasă. Altfel spus, amintirea și imaginația, combinate, mă făceau să nu-mi mai găsesc locul. Ca să

nu mai zic că mă opream adeseori în mijlocul drumului, uitînd unde sînt și mă gîndeam că atunci chiar, Domnișoara poate că vorbea cu Doamna... Sau poate că terminaseră, toomai, de vorbit.

Am trecut în cele din urmă pe podul Mansei, am urcat panta Myojin, am ajuns la dealul Hongo, am coborît povîrnișul Kiku și-am ajuns în valea Koishikawa. Prin trei zone diferite, descrisesem, mergînd, un cerc cam turtit. Și bătusem atîta drum, fără să mă gîndesc aproape deloc la K. Chiar și-acum, cînd povestesc ce-a fost, mă întreb „Oare de ce ?!", și nu înțeleg, mi se pare absolut curios. Sigur că în starea mea sufletească de-atunci, ar fi fost natural să îl uit ; conștiința ar fi trebuit să mă împiedice să o fac, însă.

Conștiința a reacționat de-abia cînd am deschis ușa casei și cînd, ca s-o apuc din vestibul spre *zashiki*, am trecut prin camera lui K. Așezat la masă, cum îl știam, citea. Și-a ridicat ochii de pe carte, tot cum făcea de obicei și m-a privit, fără să mă mai salute, cu formula de toate zilele. M-a întrebat în schimb dacă mă simt mai bine și dacă n-am fost, cumva, la doctor ? Aș fi vrut să îi cad, în clipa aceea, în genunchi și să-i cer iertare. Numai ușor nu-mi era. Dacă ne-am fi aflat doar noi, undeva, într-un loc pustiu, aș fi ascultat fără îndoială de îndemnul conștiinței și i-aș fi implorat iertarea. Nu eram însă numai noi în casă, așa că m-am stăpînit. Dar un moment ca acela, din păcate, n-avea să se mai repete niciodată.

Ne-am reîntîlnit la cină. El avea un aer îngîndurat, dar nu aflase nimic, nu mi-a aruncat nici o privire bănuitoare. Doamna, care și ea ignora ce se petrecuse între noi, părea neobișnuit de veselă. Numai eu eram atotștiutor și de-abia mi-am mîncat orezul, cu senzația că înghit plumb. De la masă lipsea Domnișoara. La chemările repetate ale Doamnei, răspunsese din camera de-alături : „Vin îndată". Nu știu cum îi sunase lui K răspunsul ei, dar o întrebase imediat pe Doamna : „Ce s-a întîmplat ?!" „Cred că se sfiește", a zis ea cu ochii la

mine. „Dar de ce s-ar sfii ?!“ s-a mirat el. Doamna a zîmbit și mi-a aruncat din nou o privire.

De cînd ne-așezasem la masă, după expresia de pe chipul Doamnei, am bănuit cum aveau să se petreacă lucrurile. N-aș fi suportat să-i povestească totul lui K față de mine dîndu-i amănuntele de rigoare. Și pentru că știam că îi stătea în fire s-o facă, începusem să tremur de teamă. Din fericire, K își reluase atitudinea calmă de dinainte, iar Doamna, cu toată veselia ei de zile mari, n-a mai lungit vorba. Am răsuflat ușurat și m-am întors la mine în odaie. De astă dată am început să mă gîndesc la viitoarele mele relații cu K și la explicațiile pe care urma să i le dau. Și mi-am formulat diferite scuze în minte, fără ca vreuna din ele să însemne cît de cît ceva în ochii lui, era limpede, pînă cînd m-a cuprins dezgustul de mine însumi în postura de ticălos care se tot dezvinovățește.

47

Au mai trecut așa, două-trei zile. Nu e necesar să-ți mai spun cum mă apăsa fiecare clipă pe inimă și cum n-am avut pic de liniște în toată perioada asta, cu gîndul la K. Trebuia să găsesc o soluție, astfel aș fi rămas pentru el de neiertat, îmi spuneam. Nu-mi ușura deloc starea de spirit nici prezența celor două femei, cu comportarea lor înțepătoare la adresa mea. Nu se putea ca Doamna, cu felul ei direct de-a fi, să nu facă la un moment dat vreo aluzie la masă. Și nici n-aveam convingerea că în inima lui K nu se strecurase îndoiala, văzînd atitudinea Domnișoarei, foarte schimbată față de mine. Eu eram, desigur, cel mai indicat să vorbească despre noile relații de familie, dar cu prea multe goluri într-o posibilă motivare logică, simțeam că aveam o răspundere morală prea grea.

În lipsa unei idei, îmi spuneam că ar fi bine să apelez la Doamna, să-i prezinte ea lui K situația, odată, cînd eu n-aveam să fiu acolo. Dar fie că i-ar fi vorbit direct

sau indirect, oricum ar fi aflat, oprobriul lui tot asupra mea ar fi căzut. Iar dacă aș fi rugat-o pe Doamna să inventeze altceva, ea ar fi vrut să știe, desigur, motivele ; și-ar fi însemnat să-mi pun toate defectele pe masă, în fața iubitei mele și-a viitoarei mele soacre. Mă gîndeam foarte serios la considerația de care m-aș mai putea bucura după aceea. Mi se păruse totdeauna o adevărată catastrofă aceea de a pierde și cea mai mică fracțiune din încrederea femeii pe care o iubești, înainte de căsătorie.

Avusesem de gînd s-o apuc pe drumul cel bun, însă călcasem ca un idiot pe-alături, nefăcînd decît să le arunc altora, cu praf în ochi, fapt pe care doar inima mea îl știa și Cerul. Pe urmă, în loc să mă ridic și să încerc să mai înaintez măcar cu un pas, iată-mă ajuns și în situația de-a fi obligat să-mi trîmbițez tuturor căderea : adică tocmai ceea ce aș fi vrut să ascund pînă la capăt. Dar nici să rămîn acolo unde căzusem nu puteam, căci contradicția în care fusesem prins mă ținea mai departe, nemișcat.

După vreo cinci-șase zile, Doamna s-a interesat deodată, dacă îl înștiințasem de căsătoria mea pe K. „De ce nu i-ai spus ?“ m-a întrebat pe un ton de reproș cînd a aflat că tăcusem pînă atunci. Am rămas cu ochii în pămînt și retrăiesc la fel de stingherit, și-acum, momentul acela.

— Înțeleg de ce s-a schimbat la față, a spus ea. Ți se pare că e bine ce faci ? După atîta prietenie între voi, taci ca și cum n-ai ști nimic...

„Și el ce-a zis ?“ am vrut să aflu eu. „Mai nimic“, mi-a răspuns Doamna. Călcam pe un pămînt nesigur, dacă nu-mi dădea amănunte, dar bineînțeles că ea n-avea motive să-mi ascundă ceva și mi-a descris cu exactitate reacția lui K : „N-a spus cine stie ce“, a repetat.

Dacă încercam să trag o concluzie, se pare că primise cu destulă seninătate lovitura. Nu comentase relațiile mele cu Domnișoara altfel decît printr-o simplă întrebare : „Adevărat ?“ Iar cînd Doamna îl îndemnase să fie și el puțin mai vesel, îi aruncase pentru prima oară

o privire, rostise: „Felicitări" și, cu un zîmbet abia schițat, părăsise odaia.

Înainte de-a trage în lături ușa glisantă, se interesase și cînd urma să aibă loc nunta și-și exprimase regretul că n-avea cu ce să ne cumpere un cadou.

Stăteam în fața Doamnei, o ascultam ce-mi povestea și mi se rupea inima de durere.

48

Trecuseră aproape două zile de cînd K aflase, fără să își schimbe cu nimic atitudinea față de mine, de parcă nici nu m-ar fi privit discuția pe care-o avusese cu Doamna. Era demn de stimă cu o asemenea detașare, fie ea și numai aparentă. M-am comparat din nou cu el și din nou l-am găsit superior. Cuprins de păreri de rău, recunoșteam că dacă prin așa-zisa mea dibăcie cîștigasem ceva, în schimb pierdusem un om. Mă înroșeam doar la gîndul că începuse poate să mă disprețuiască. Amorul meu propriu ar fi suportat atunci cu greu o umilire din partea lui.

Era într-o sîmbătă seara, cînd, după ce tot șovăisem dacă să stau sau nu cu el de vorbă, hotărîsem să mai aștept pînă a doua zi. În noaptea aceea însă, K s-a sinucis.

Mă cutremur numai cînd îmi aduc aminte. Din întîmplare, înainte de-a mă culca, îmi schimbasem și locul pernei și m-a trezit, brusc, un curent de aer rece, venind chiar în partea unde îmi așezasem căpătîiul. Am văzut că ușa dintre camere era întredeschisă, așa cum mai fusese într-o noapte, numai că de astă dată silueta lui K nu se mai profila în semiîntuneric. M-am ridicat în coate și parcă presimțind nenorocirea apropiată, am încercat să scormonesc odaia cealaltă cu privirea. Lampa era aprinsă, patul pregătit pentru culcare. Plapuma — după cum mi se păruse — întoarsă pe dos și strînsă la marginea patului. Iar K stătea lungit pe burtă. „Hei!"

am strigat fără să primesc nici un răspuns. „Hei, ce-i cu tine ?!“ am strigat, din nou. Nu se mișca.

M-am ridicat repede și, din prag, am privit iarăși încăperea luminată.

Prima senzație a fost asemănătoare cu aceea cînd mă luase prin surprindere mărturisindu-mi dragostea lui. Am încremenit. Și pînă și ochii mi se solidificaseră, în orbite și nu mai puteam să-i mișc. Spaima mi-a răvășit pe urmă trupul, ca o furtună, după trecerea căreia am murmurat, abia : „Am pățit-o !“ Aveam impresia că un fulger negru îmi străbătuse viitorul, căzînd asupra întregii mele existențe. Am început să tremur.

Cum trebuia să revin însă la prezent, m-am uitat și am găsit scrisoarea lăsată pe masa de lucru. Mi-era adresată, cum era de prevăzut. Am deschis plicul ca prin vis, întrebîndu-mă cît de mare va fi pentru mine povara acelor cuvinte, și cît de mult m-ar fi putut disprețui Doamna și Domnișoara, dacă ar lua cunoștință de ele. Îmi era și de asta frică. Însă cel dintîi gînd, după ce am citit scrisoarea, repede, a fost : „Sînt salvat !“ (Salvat în fața celorlalți, firește, iar nu în propriii mei ochi. Numai că atunci vedeam în primul rînd, aparențele !)

Era o scrisoare foarte simplă, fără nici o referire concretă. „Fiindcă sînt un om slab, fără voință, scrisese K, și fără nici o perspectivă de mai bine, mă sinucid.“ Își exprima recunoștința pentru grija pe care o avusesem pentru el și mă ruga să mă ocup tot eu, după moartea sa, de rezolvarea unor treburi. Să cer, în numele lui, scuze, Doamnei, pentru deranj și să anunț de-asemeni, și familia de la țară. Printre tot ce enumărase în scrisoare, numele Domnișoarei lipsea. Îl omisese cu intenție, mi-am dat seama, terminînd de citit. Cea mai dureroasă mi s-a părut a fi, totuși, ultima frază, scrisă cu o rămășiță de tuș : „De ce oi mai fi trăit eu pînă azi, în loc să mor de mult ?“

Am împăturit cu mîini tremurînde hîrtia și am băgat-o la loc, în plic. Am așezat-o la fel ca înainte pe masă, în

intenția de a fi văzută de toți. Cînd am întors privirea, am zărit abia atunci, sîngele care împroșcase ușa.

49

Voiam să mai privesc o dată chipul lui K, așa încît i-am ridicat puțin, ca pentru o ultimă îmbrățișare, capul. L-am scăpat însă imediat din mîini după ce îl întorsesem spre mine, trupul fiindu-i cum spuneam, lungit pe burtă. Atîrna foarte greu și mă trecuseră fiorii.

M-am uitat la urechile reci, pe care tocmai le-atinsesem și la părul des și scurt, cum îl știam. Nu-mi venea să plîng, mi-era pur și simplu teamă. Nu din cauza a ceea ce aveam înaintea ochilor, ci din cauza senzației cumplite a implacabilului.

M-am reîntors buimăcit la mine în cameră și am început să mă învîrt dintr-o parte în alta, mecanic, fără rost. Mă gîndeam că ar trebui să fac ceva, dîndu-mi totodată seama că nu mai era nimic de făcut. Și tot umblam înainte și înapoi, ca ursul în cușcă.

Din cînd în cînd, îmi spuneam că era cazul să mă duc s-o anunț și pe Doamna, dar mă oprea gîndul că femeile ar veni să vadă scena aceasta oribilă. Nu voiam mai ales, s-o sperii pe Domnișoara, mi-era imposibil s-o fac, împiedicat de o puternică constrîngere lăuntrică. Și iar începeam să mă învîrt prin cameră. Am aprins lampa, mă uitam, din cînd în cînd, la ceasul care mi se părea un obiect stagnant, ce nu-mi micșora cîtuși de puțin confuzia. Nu mai știam la ce oră mă trezisem. Aproape de ziuă, probabil. Cît timp nu-mi mai aflasem locul, nerăbdător să treacă mai repede noaptea, îmi închipuisem chiar că sînt osîndit s-o suport o veșnicie.

De obicei săream din pat înainte de ora șapte, deoarece cursurile începeau la opt și nu voiam să întîrzii. Menajera se trezea, deci, în jurul orei șase, însă în ziua aceea m-am dus s-o scol cu mult mai devreme. „Azi

e duminică", mi-a atras Doamna atenția, trezită și ea din somn de zgomotul pașilor mei. Am rugat-o să vină puțin pînă în camera mea, dacă tot nu mai dormea. Și-a pus ceva peste pijama și m-a urmat. Odată ajunși la mine, am tras imediat la loc ușa deschisă dintre cele două camere și am anunțat-o, în șoaptă, că se întîmplase o nenorocire. La întrebarea ei, am arătat spre odaia de-alături cu o mișcare din bărbie : „Să nu vă speriați !" Ea s-a albit la față. „Doamnă, K s-a sinucis", i-am spus. Mă privea fără să scoată nici o vorbă. Și-atunci, cu palmele lipite și cu capul plecat înaintea ei, am rostit : „Iertați-mă, sînt vinovat, v-am făcut necazuri și dumneavoastră și Domnișoarei !" Cuvintele izbucniseră spontan, nici nu mă gîndisem să le spun, pînă cînd n-am ajuns față în față cu ea. Înțelege, te rog, că impulsul acesta venea de fapt din neputința mea de a-i cere iertare lui K. Adevărata mea fire învinsese și în clipa aceea, îmi fusese imposibil să mai tac. Norocul meu a fost că Doamna a trecut repede peste ce auzise și, cu paloarea omului emoționat, a încercat să mă consoleze, constatînd că în cazul situațiilor neprevăzute, n-aveai ce face. Îngrijorarea și teama i se întipăriseră însă pe chip, ca o mască rigidă..

50

Deși îmi stîrnea mila, m-am dus și am dat în lături ușa închisă cu puțin înainte. Cu gazul pe sfîrșite, lampa lui K abia mai pîlpîia și în cameră era destul de întuneric, așa că am revenit, mi-am luat lampa și, cu ea în mînă, am rămas în prag, cu capul întors către Doamna. Se-ascundea parcă în spatele meu privind totul de-acolo, fără să încerce să treacă pragul :

— Nu te atinge de nimic, a zis, și deschide obloanele !

După cum a acționat apoi, a demonstrat încă odată că fusese nevastă de ofițer. Am mers la doctor și la po-

liție, la îndemnul ei, și, pînă cînd nu s-a terminat cu formalitățile, n-a mai lăsat pe nimeni să intre în odaia lui K.

El își tăiase carotida și murise fulgerător : fusese singura rană pe care și-o făcuse. Sîngele văzut, ca o plăsmuire, de mine, pe ușă, în semiîntunericul de-atunci, îi țîșnise din gît. L-am privit din nou la lumina soarelui și m-am mirat de violența cu care își manifestase forța.

Am curățit pe cît am putut, punînd la bătaie toate mijloacele, camera lui K, împreună cu Doamna. Cea mai mare parte din sînge fusese absorbită totuși, de plapumă, așa că tatamiul nu se murdărise cine știe ce și i-am redat repede aspectul inițial. Am dus apoi împreună, la mine, cadavrul și l-am culcat în poziția obișnuită. Am plecat, pe urmă, să trimit familiei o telegramă.

Cînd m-am întors, bețișoarele de tămîie îi și ardeau la căpătîi, iar în camera plină de mirosul acela funebru, printre firele destrămate de fum, le-am văzut pe cele două femei : Domnișoara, pe care n-o mai întîlnisem din ajun, plîngea. Doamna avea și ea ochii roșii. M-am lăsat cuprins și eu de tristețe, deși avusesem impresia că îmi secaseră, în clipa nenorocirii, lacrimile. Nici nu-ți poți închipui cum mi-a alinat tristețea aceasta inima, după atîta zbucium !

M-am așezat tăcut, lîngă cele două femei și după ce am aprins la îndemnul Doamnei niște tămîie, mi-am reluat locul tot în tăcere. Domnișoara nu mi-a adresat nici un cuvînt, iar dacă schimba cîte-o vorbă cu Doamna, se referea doar la pregătirile de înmormîntare. N-a pomenit nimic despre K, viu. Eu am fost totuși mulțumit că reușisem să o fac să nu-l vadă imediat după ce se sinucisese, cu impresia că dacă îi arăți o imagine respingătoare unui om frumos, îi poți nimici frumusețea. Gîndul ăsta mă îngrozise și îmi împiedicase orice gest, dîndu-mi senzația pe care ai putea s-o ai dacă ai biciui niște flori.

Cînd au venit de la țară, tatăl și fratele lui K, le-am vorbit despre locul unde ar fi preferat el să i se ducă cenușa, cimitirul Zashigaya, pe unde ne plimbaserăm de-

seori, pe cînd trăia. Îi plăcea atît de mult, încît îl și asigurasem o dată, glumind, că acolo îl voi îngropa. M-am întrebat pe urmă, după ce îi împlinisem dorința, în ce măsură lucrul ăsta mă putea absolvi, și, m-am hotărît să revin lună de lună la mormîntul lui, atîta timp cît am să mai fiu și eu în viață. Deși nu se mai interesaseră de el, atît tatăl, cît și fratele lui, poate și din obligații morale față de mine, au făcut exact ce i-am sfătuit.

51

„De ce s-a sinucis K ?" m-a întrebat, pe cînd ne-ntorceam de la cimitir, una dintre cunoștințele lui : aceeași întrebare ce-a continuat să mă chinuiască de-atunci pînă azi. Doamna și Domnișoara, tatăl și fratele, cei ce îl știau și aflaseră de moartea lui și cei care n-aveau nici o legătură cu el, de pildă ziariștii, m-au întrebat același lucru, toți. De fiecare dată simțeam o strîngere de inimă și parcă mă îndemna ceva să recunosc că eu fusesem ucigașul.

Tuturor le-am repetat conținutul scrisorii adresate-mie, fără nici un comentariu în plus. Venind de la cimitir, cunoștința lui K de care-aminteam, după ce primise de la mine același răspuns, a scos o foaie de ziar din buzunarul de la piept și mi-a dat să citesc din mers un pasaj subliniat. Scria acolo că sinuciderea lui K se datora descurajării de care fusese cuprins, după ce fusese dezmoștenit. Am împăturit foaia de ziar și i-am înapoiat-o, fără nici un cuvînt. Am mai aflat tot de la același om, că în alte ziare se vorbea de un dezechilibru mintal ce l-ar fi împins la sinucidere ; avusesem prea multe de făcut, ca să mai fiu și cu presa la curent, dar mereu mă gîndisem cu îngrijorare la asta. Îmi era teamă, mai ales, să nu se scrie ceva jignitor pentru cele două femei. N-aș fi suportat să aflu că se pomenea și numele Domnișoarei. „Și altceva nu s-a mai scris ?" am întrebat, iar omul mi-a răspuns că nu întîlnise decît cele două variante.

La puțin timp după aceea, ne-am mutat în casa unde locuim și azi. Nu numai cele două femei au dorit să părăsească pe cît se putea mai repede vechea locuință, nici eu nu voiam să fiu obligat să evoc mereu, unul și același moment, așa că am hotărît de comun acord să ne mutăm.

La două luni de la mutare, am terminat cu bine și facultatea, iar la un an și jumătate de la absolvire, m-am căsătorit, în sfîrșit, cu Domnișoara. Totul mergea cum dorisem, la prima vedere toată lumea era mulțumită. Mama și fiica păreau în culmea fericirii, iar eu nu mai puțin. Fericirea mea rămînea totuși umbrită de gîndul că însăși flacăra ei îmi putea fi, cine știe, fatală. După ce ne-am căsătorit, Domnișoara — adică acum pot s-o numesc soția mea — mi-a propus să mergem amîndoi la mormîntul lui K. Pur și simplu m-a cuprins spaima și am întrebat-o cum de se gîndise la asta. „S-ar bucura dacă ar ști că venim", mi-a răspuns.

Am privit-o atît de scrutător, încît pînă la urmă, s-a mirat : „De ce te uiți așa ?!"

Conform dorinței ei, ne-am dus așadar, împreună, la Zoshigaya. Eu am spălat mormîntul, iar ea a aranjat florile și bețișoarele de tămîie. „Am fost nedrept... Am fost nedrept", tot repetam în sinea mea. „Ce frumos e !" — a admirat ea mormîntul, care nu era cine știe ce, însă fiind vorba de comanda pe care o făcusem eu unui pietrar, probabil că voia să-mi facă o plăcere. Simțeam ironia soartei în contrastul prea mare dintre mormîntul frumos, femeia frumoasă și oasele calcinate, de sub pămînt, așa încît mi-am spus că n-am să-mi mai aduc niciodată soția acolo.

52

Totdeauna mă apăsa ceva pe suflet, cînd era vorba de prietenul meu mort și de lucrul ăsta, de fapt, îmi fusese și teamă. Dar prea puțin perspicace, crezusem că

de aici s-ar fi putut trage și imboldul de a-mi schimba radical viața și că, în plus, va conta și intimitatea cu nevastă-mea, firavă speranță, distrusă repede de realitate.

Stăteam alături de ea, sub amenințarea lui K, și-aveam impresia că ea însemna legătura imuabilă dintre mine și el. Nu că m-ar fi nemulțumit cu ceva, dar în efortul meu de a vedea altfel lucrurile, îi dădeam ei o senzație dureroasă. Nu înțelegea motivul și mă întreba de ce rămîneam dus pe gînduri sau ce anume nu-mi convenea. Cînd depășeam momentul rîzînd, era mai ușor ; cîteodată reușeam s-o fac să se supere, totuși și să mă chinuiască, la rîndul ei, devenindu-mi ostilă, cu întrebări și cu acuzații : „Poate nu îți mai plac ?“ Sau : „Ai ceva de ascuns !“

Mă hotărîsem de multe ori să-i mărturisesc adevărul și parcă mă oprea în ultima clipă, ceva. Nici n-ar mai fi poate nevoie să-ți explic situația, dumitale, care cred că mă înțelegi, dar dacă tot am ajuns aici, s-o fac, totuși : nu era vorba de a mă proteja pe mine, în fața ei. Dacă i-aș fi spus cu inima deschisă și plină de căință tot ce-aveam de spus, așa cum mă adresam și prietenului mort, sînt sigur că m-ar fi iertat, cu lacrimi de bucurie chiar. N-aș fi avut nimic de pierdut, presupun, destăinuindu-i adevărul. Nu am făcut-o însă pentru că n-am vrut să i se fixeze ei un punct negru, în minte. Mă simt mai mult decît mîhnit dacă mînjesc ceva imaculat, fie și cu o picătură de cerneală.

Nu reușisem să-mi recîștig liniștea nici la un an de la moartea lui K și ca să mă calmez, am încercat să mă cufund în lecturi. Am început să studiez cu o adevărată disperare, așteptînd ziua cînd munca mea va da un rezultat. Dar întrucît e ceva fals în inventarea silită a unui țel ca și în sentimentele cu care tinzi spre el, am renunțat cu dezgust. Și-am început să privesc iar cu brațele încrucișate lumea, căci nici cărțile nu mă mai atrăgeau.

Soția mea îmi atribuia blazarea lipsei mele de griji materiale. Pe lîngă faptul că nu eram în situația de-a avea neapărat nevoie de-o slujbă, avere avea și ea, astfel că era îndreptățită să-și închipuie că de-aceea nu mai făceam nimic. Juca poate un rol, aici, și sentimentul că fusesem înșelat, deși nu în asta stătea principala cauză ; fără îndoială că atitudinea unchiului meu, mă făcuse neîncrezător față de toți, atunci însă, mi se părea că n-ajunsesem să semăn cu ceilalți și mă consideram încă demn de stimă, oricum ar fi fost lumea. Dar a fost un șoc pentru mine cînd am înțeles, datorită lui K, că nu mă mai puteam uita de sus la nimeni. Mie, cel scîrbit de oameni, a început să-mi fie silă de mine însumi și am devenit inactiv.

53

Pentru că nu mă puteam îngropa de viu printre cărți, a fost o vreme cînd, ca să pot uita, am început să beau peste măsură. Nu spun că îmi plăcea s-o fac. Dar, ca să-mi ignor măcar pentru un moment zbuciumul, încercam să mă amețesc cu saké. Un gînd nechibzuit, care mi-a mărit pesimismul, de fapt. Încercînd să mă înșel cu bună știință, procedam ca un idiot. În plină amețeală, m-am trezit totuși la realitate, căci băutura nici măcar nu mă ajuta să mă amăgesc, dimotrivă, datorită ei mă cufundam uneori și mai mult în tristețe. Apoi, deveneam, cu siguranță, și ursuz pe deasupra. Și asta tocmai față de soția pe care o iubeam atît, și față de soacră-mea, ele interpretîndu-mi, evident, atitudinea, în felul lor.

Soacră-mea începuse să mă vorbească, se pare, de rău. În privința asta soția mea păstra tăcerea. Prefera să-mi facă ea singură reproșuri, fără să ia însă niciodată un ton dur. De-aceea, rareori reușea să mă enerveze. Mă ruga într-una să-i spun direct ce nu-mi plăcea, și mă sfătuia să nu mai beau, dacă îmi păsa cît de cît de viito-

rul meu. „Parcă n-ai mai fi tu, de-un timp încoace!", mi-a spus odată izbucnind în plîns. Și dacă s-ar fi mulțumit doar cu-atît! A adăugat însă: „Dacă ar fi trăit domnul K, poate că nu te-ai fi schimbat așa." „Posibil", i-am răspuns. Întrucît înțelegeam și eu lucrurile în felul meu, m-am întristat, fără să mă hotărăsc totuși să-i dau vreo explicație.

Îi ceream scuze, din cînd în cînd. Făceam asta în diminețile precedate în ajun de cîte o beție. Ea rîdea. Sau tăcea. Alteori nu se mai oprea din plîns. Oricum, mă simțeam un ins respingător și era ca și cum mi-aș fi cerut mie însumi iertare. În sfîrșit, am încetat să mai beau, nu numai în urma rugăminților soției mele, ci și pentru că mă dezgustasem de mine.

De băutură m-am lăsat, dar o ocupație tot nu mi-am găsit. Neavînd altceva la îndemînă, m-am apucat de citit, dar fără scop. Surîdeam cu amărăciune cînd soția mea mă întreba ce anume studiez. Închideam în inimă tristețea că singura ființă în care am crezut și pe care am iubit-o cel mai mult pe lume, nu mă înțelegea. Cînd mă gîndeam că, deși aș fi putut să-i ușurez înțelegerea, îmi lipsea curajul, deveneam și mai abătut. Și adeseori aveam senzația că am rămas de unul singur pe lume, cu totul în afara ei.

În repetate rînduri, mă gîndeam și la cauza morții lui K. La început n-aveam decît cuvîntul „iubire" în minte, dar era, mai degrabă, un mod complicat de a gîndi, prea la îndemînă. Continuînd să reflectez la asta mai calm, mi-am dat seama că lucrurile nu puteau fi privite cu atîta ușurință. Sinuciderea lui, mă-ntrebam, nu se datorase cumva neconcordanței dintre ideal și realitate? Nu eram, totuși, prea convins de asta. Hotărîrea propriei lui execuții să fi fost, oare, urmarea faptului că se simțise, ca și mine, prea singur și nu mai putuse suporta? Mi-a înghețat inima cînd am ajuns în sfîrșit, și la presupunerea asta; șuiera ca vîntul prin ea presentimentul că urma să merg, asemeni lui, pe același drum.

Între timp s-a îmbolnăvit mama soției mele. O boală incurabilă, după cum constatase doctorul. Am îngrijit-o cu toate resursele mele de energie, gîndindu-mă atît la ea, cît și la nevastă-mea — sau, din pură omenie, dacă vrei. Obligat pînă atunci la inactivitate, chiar dacă n-o doream, a fost prima dată cînd am înțeles că dacă îmi dezleg mîinile din proprie inițiativă , pot face totuși o faptă bună, oricît de puțin ar fi contat ea.

Dar soacra mea a murit și am rămas doar noi doi, eu și soția. „În afara ta, nu mai am nici un sprijin, pe lume", mi-a spus ea. Incapabil să-mi fiu chiar și mie de ajutor, cînd i-am văzut expresia feței pe cînd vorbea astfel, mi s-au umplut ochii de lacrimi. Mi-am închipuit că nu era fericită cu mine, ceea ce i-am și spus. „Ce te face să crezi ?" m-a întrebat. Luase lucrurile în cu totul alt sens, iar eu nu eram în stare să le clarific. A izbucnit în plîns. „M-ai privit totdeauna cu neîncredere", mi-a replicat cu ostilitate.

După moartea soacrei, m-am purtat cu ea cît se poate de frumos. Dincolo de faptul că o iubeam, mi se părea că mă armonizez eu însumi, lărgind cadrul, cu omul acela de inimă, care îi îngrijise mama. Întrezăream vaga ei neliniște, chiar și atunci cînd părea mulțumită, pentru că nu mă mai înțelegea. Și chiar dacă ar fi interesat-o ce anume stătea la baza atitudinii mele, neliniștea i-ar fi rămas aceeași : stă în firea femeii să prefere unei iubiri susținute de obligații morale, o dragoste gratuită, pur și simplu. E, mai ales, o tendință femeiască decît masculină.

„Și chiar nu-i posibilă o perfectă comuniune sufletească între bărbat și femeie ?" m-a întrebat ea, odată. „Poate la tinerețe", i-am răspuns vag. Ea a și evocat, presupun, trecutul, căci a oftat abia auzit.

Din cînd în cînd, umbra spaimei îmi trecea peste inimă. La început, mi s-a părut că am fost surprins de ceva străin mie, care se năpustea din afară și m-am

cutremurat. După o vreme i-am acceptat însă fulgerarea și-ajunsesem să cred că port eu însumi, de cînd sînt pe lume, o zonă sumbră în propria-mi ființă. Mă întrebam dacă nu înnebunisem cumva, fără să mă hotărăsc să consult un medic sau să cer un sfat.

Simțeam intens toată netrebnicia omenească, ceea ce mă îndemna să merg mai departe, în fiecare lună la mormîntul lui K. De-aici și bunăvoința cu care mă purtasem cu soacră-mea sau îngăduința cu care îmi tratam soția. Urmărit de același simțămînt, priveam și flagelarea mea sufletească, parcă impusă de altcineva, pentru ca mai tîrziu să mă-ntreb de ce nu mă pedepseam oare, singur, dacă astfel stăteau lucrurile, și, astfel mi-a venit ideea de a-mi pune capăt zilelor. Am început să trăiesc cu senzația că nu mai sînt de mult printre cei vii.

Cîți ani să fi trecut de cînd am luat hotărîrea să dispar, pe vecie ? Cu soția mea m-am împăcat bine. N-aș zice că n-am fost fericiți, dimpotrivă. De cîte ori mă gîndesc la ea, o compătimesc însă imens, pentru felul nebulos în care îmi înțelegea atitudinea.

55

Decis să continui să supraviețuiesc, de fapt, în afara existenței, îi mai simțeam cîteodată îndemnurile. Doream s-o apuc într-o direcție, însă în clipa următoare o forță teribilă îmi încătușa inima și mă lega parcă de mîini și de picioare. Aveam impresia că mi se poruncea să stau pe loc, fiindcă îmi pierdusem dreptul de-a mai înfăptui ceva pe lume. Și-atunci, recădeam în apatie, pentru ca la o nouă încercare, iarăși să fiu ținut în frîu. „De ce mă oprești ?!“ strigam scrîșnind din dinți, către Forța aceea miraculoasă, ce-mi răspundea cu răceală, aveam senzația : „Știi foarte bine de ce !“ Și mă cuprindea inerția, din nou.

Încearcă să-ți închipui, te rog, chinuitoarele mele lupte interioare, dincolo de aspectul monoton și linear al vieții exterioare. Eram în realitate mult mai surescitat

decît simțea nevastă-mea că sînt. Cînd exasperarea de a sta astfel ca într-o celulă, a ajuns la apogeu și cînd mi-am dat seama că orice aș fi făcut nici n-aș mai fi putut evada, mi-a devenit clar că pentru nemernicul de mine soluția ce-ar fi cerut efortul cel mai mic, era, într-adevăr, doar sinuciderea. Ai să faci, poate, ochii mari, fără să înțelegi prea bine. Dar constrîns la stagnare în orice direcție o apucam, doar drumul către moarte era liber — și-a rămîne iar pe loc, cu toate că mi se deschidea astfel în față, ar fi însemnat o nouă renunțare.

Pînă azi, am încercat de vreo două-trei ori s-o pornesc și m-a oprit atașamentul față de soție. S-o trag în aceeași direcție, n-am avut curajul, evident. Mă îngrozea gîndul de-a face și din ea o victimă, după ce că nici nu-i puteam mărturisi în ce măsură eram eu însumi sacrificat. Fiecare cu soarta lui, de altfel. Chiar și într-o situație extremă, mi se părea mult prea greu să fim făcuți amîndoi mănunchi și să fim aruncați în același foc.

Pe de altă parte, mi se rupea inima de milă, închipuindu-mi ce va face după dispariția mea. Nu uitasem nici ce îmi spusese după ce îi murise mama : „Nu mai am nici un sprijin pe lume în afara ta!“ Ezitam și, atunci cînd o priveam, îmi spuneam că bine fac că ezit.

Te rog să nu uiți că așa am trăit eu pînă azi! Și cînd te-am întîlnit prima dată, la Kamakura, și pe cînd ne plimbam împreună la marginea orașului, starea mea de spirit era aceeași. O umbră mă urmărea pas cu pas, în timp ce mă mai tîram pe lumea asta doar pentru nevastă-mea. Eram la fel de deznădăjduit și-atunci cînd ai plecat la țară, după ce terminaseși facultatea. Promisiunea de-a ne revedea în toamnă nu fusese însă o minciună. Chiar dacă aș mai fi lăsat să treacă un anotimp, rămăsesem la gîndul de-a ne reîntîlni.

Apoi, în plină zăpușeală a verii, a murit împăratul Meiji, cu care a început și s-a terminat, parcă, și spiritul epocii Meiji. Eu, ca și alții din generația mea, pu-

ternic influențați de spiritul acesta, am simțit cum și începem să aparținem trecutului, odată cu sfîrșitul său. Cînd i-am spus asta și soției mele, a început să rîdă, nu m-a prea luat în serios. Și cine știe cum, i-a dat prin minte să mă întrebe glumind, dacă n-ar fi cazul să îmi fac eu însumi *junshi* [1] ?

56

Aproape uitasem termenul. Nefiind uzual, părea pe cale să putrezească undeva, în adîncul memoriei. Cînd am auzit cum glumea nevastă-mea, mi l-am reamintit și i-am răspuns că dacă aș face, într-adevăr, așa ceva, aș face-o în numele spiritului epocii Meiji ! Glumeam și eu, bineînțeles, dar cu senzația că dădeam cuvîntului străvechi o semnificație nouă.

S-a scurs apoi, aproape o lună. În noaptea funeraliilor imperiale, așezat după cum obișnuiam la biroul meu, am ascultat loviturile de tun — un ultim salut înaintea trecerii erei Meiji în vecie, după cum mi se părea. Fusese, de fapt, salutul funebru în cinstea generalului Noghi, mi-am dat seama, după aceea, și, cu ediția specială a ziarului în mînă, i-am repetat aproape mecanic soției mele : *„Junshi ! Junshi !"*...

Am citit în ziar cuvintele generalului, scrise înainte de-a se sinucide : „De cînd mi-au luat rebelii steagul în războiul Seinan [2], gîndindu-mă întruna să mor, am trăit, fără voie, pînă azi". Am încercat să calculez — în ani și luni — pe degete, cît trecuse de cînd generalul Noghi se hotărîse să-și pună capăt vieții. Între războiul Seinan, din anul 10 al Erei Meiji [3] pînă în anul 45 al aceleași ere, se scurseseră deci, 35 de ani, în care așteptase fără încetare prilejul de-a sfîrși odată cu viața. Și m-am întrebat dacă nu suferise oare mult mai mult în anii aceștia decît în clipa cînd își străpunsese pîntecele cu sabia ?...

---

1 Urmarea stăpînului în mormînt.

2 Rebeliune a samurailor împotriva regimului imperial, condusă de un descendent al clanului Satsuma, Takamori Saigo (1877).

3 1877—1912.

După încă vreo cîteva zile, m-am decis să termin și eu cu toate. După cum n-am înțeles, în fond, prea bine, cauza morții generalului, s-ar putea ca nici dumneata să nu înțelegi la urma urmei, clar, motivul sinuciderii mele ; și asta pentru că aparținem unor epoci diferite. Sau, pentru că sîntem individualități diferite. Oricum, mi-am dat pînă acum toată osteneala ca să te fac să pricepi ceea ce a vrut să însemne ciudatul meu *eu*.

Îmi las soția singură. Sînt totuși bucuros că n-o las în mizerie și că are să se poată descurca de-acum încolo și fără mine, din punct de vedere material. Vreau s-o cruț, nu doresc să-i produc un șoc prea puternic și am să mă suprim în așa fel încît să nu-mi vadă sîngele. Pur și simplu am să dispar și mi-ar plăcea să creadă că am murit subit. Sau într-un moment de rătăcire mintală.

În cele zece zile care s-au scurs de cînd mi-am hotărît sfîrșitul, am scris mai tot timpul la această lungă autobiografie. Intenționam să-ți vorbesc, la început ; cred însă că m-am caracterizat mai bine cu ajutorul scrisului, așa că n-am ce regreta în privința asta. Să știi că nu m-am apucat de scris doar ca să mă aflu în treabă, cum se spune. Trecutul meu, datorită căruia am ajuns ceea ce sînt, e și el o parte dintr-o experiență omenească și pentru că în afară de mine, nimeni nu putea vorbi despre el, îmi închipui că efortul de a-l face cunoscut, cu toată sinceritatea, va servi la ceva, atît dumitale cît și altora. Tot astfel, mi se povestea de curînd, că pictorul Watanabe Kazan [1] și-a prelungit cu o săptămînă ziua morții, ca să poată duce la bun sfîrșit o pictură în stil Kantan. Un lucru inutil — ar putea judeca unii ; dar

1 Pictor din școala Nanga, influențat de tehnicile occidentale, a murit sinucigîndu-se (1793—1861). Ultima sa pictură se inspira din străvechiul motiv chinez al „visului din Kantan" — Kantan fiind satul în care tînărul Rosei culcîndu-se pe perna dăruită de un călugăr visează în mai puțin timp de cît îi trebuie unei fierturi de mei să dea în clocot că trăiește o nouă viață, de onoruri și bogăție — înțelegînd deșertăciunea gloriei omenești, la trezire. Povestirea din epoca Tang pe această temă a fost tradusă în lb. română în vol. *Însemnări dinlăuntrul unei perne* (Ed. pt. Lit. Univ.).

poate că omul dorea să-și împlinească ultima aspirație și este explicabil de ce a procedat cum a procedat. Nici eu nu m-am străduit doar să respect promisiunea pe care ți-o făcusem, tindeam să ajung la capătul a ceea ce mi-am propus.

Acum am terminat. Gata. Și n-am să mai fiu pe lumea asta, cînd vei ține în mînă scrisoarea, decît sub formă de cadavru. Nevastă-mea a fost plecată, vreo zece zile, la mătușa ei din Ichigaya. Era bolnavă, avea nevoie de ajutor și am sfătuit-o să se ducă. Am scris, mai ales, în lipsa ei, sau m-am ferit să mă vadă, cînd s-a reîntors.

Vreau, deci, să-mi ofer oamenilor, ca exemplu, trecutul, cu ceea ce are el bun și rău. Te rog însă să îmi cruți soția, care nu trebuie să afle absolut nimic. Și, pentru că nu doresc altceva decît să rămînă o amintire nepătată, după mine, atîta timp cît ea va trăi, închide-mi taina în ascunzișul minții dumitale și păstreaz-o, acolo, te rog.

Lector : RUXANDRA VASILESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK
*
Coli de tipar : 12,5
Bun de tipar : 2.08.1985
*
Tiparul executat sub cd. 5140/985 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
str. Mioriței Nr. 27

Lei 10,50